

Департамент освіти Житомирської міської ради
Науково-методичний центр департаменту освіти Житомирської міської ради
Житомирський державний університет імені Івана Франка

**НОВИЙ УЧИТЕЛЬ – ЩАСЛИВИЙ УЧЕНЬ – УСПІШНА НОВА
УКРАЇНСЬКА ШКОЛА**
(колективна монографія)

Житомир 2024

УДК 37.091.2:373.3:81'243

Н 72

Рекомендовано до друку

Вченою радою Житомирського державного університету імені Івана Франка від «25» січня 2024р., протокол № 1

Науково-методичним центром департаменту освіти Житомирської міської ради від «24» січня 2024р., протокол № 3

Рецензенти:

Кубрак С. В. – кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри іноземних мов, Поліський національний університет.

Бойчук І. Д. – кандидат педагогічних наук, доцент, директор, Житомирський базовий фармацевтичний фаховий коледж Житомирської обласної ради.

Махновська І. Р. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри природничих та соціально-гуманітарних дисциплін, Житомирський медичний інститут Житомирської обласної ради.

Новий учитель – щасливий учень – успішна Нова українська школа: колективна монографія / [кол. авт.: Калініна Л., Мяновська Т., Папіжук В., Кузьменко О., Григор'єва Т., Щерба Н., Прокопчук Н., Климович Ю. та ін.]; за заг. ред. Л. В. Калініної. – Житомир: «Євро-Волинь», 2024. – 480 с.

ISBN 978-617-7992-64-5

Метою монографії є прагнення авторів показати необхідність нового підходу у професійно-методичній підготовці вчителя іноземної мови початкової школи в контексті реалізації Концепції НУШ.

У монографії читач ознайомиться з новою моделлю професійної підготовки вчителя ІМ початкової школи, різними формами та методами, а також з інноваційними технологіями успішного навчання, які розроблені майбутніми вчителями ІМ Житомирського державного університету імені Івана Франка.

Монографія буде цікавою для вчителів ІМ початкової школи, викладачів мовних закладів вищої освіти, майбутніх вчителів ІМ, методистів інститутів післядипломної освіти, а також може бути корисною для вчителів основної та старшої школи.

УДК 37.091.2:373.3:81'243

ISBN 978-617-7992-64-5

© Колектив авторів, 2024

© Житомирський державний університет імені Івана Франка

©Департамент освіти Житомирської міської ради

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	5
РОЗДІЛ I. ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ В КОНТЕКСТІ НОВОЇ ОСВІТНЬОЇ ПАРАДИГМИ	7
1. Папіжук Валентина, доцент, канд.пед.наук	
Цілі та зміст навчання іноземної мови в початковій школі як передумова успішного адаптивного циклу	7
2. Ковальчук Ірина, доцент, канд.пед.наук	
Дидактичні та методичні основи формування комунікативної компетентності учнів початкової школи	27
3. Щерба Наталія, доцент, доктор пед.наук	
Перспективи запровадження універсального дизайну в навчанні іноземної мови в початковій школі в контексті інклюзивної освіти	49
4. Григор'єва Тетяна, доцент, канд.пед.наук	
Професійна підготовка вчителів іноземної мови до роботи у початковій школі в університетах Великої Британії	78
5. Климович Юлія, викладач	
Цифрова трансформація початкової та середньої освіти: використання інструментів Google як базове уміння вчителя іноземної мови 21 століття	104
РОЗДІЛ II. ПРОФЕСІЙНО-МЕТОДИЧНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ НОВОГО ПОКОЛІННЯ ДО РОБОТИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ У МОВНОМУ ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ	123
1. Калініна Лариса, професор, канд.пед.наук	
Модель професійно-методичної підготовки вчителя іноземної мови початкової школи ХХІ століття	123
2. Кравець Олена, доцент, канд.пед.наук	
Формування цифрової компетентності майбутніх вчителів англійської мови початкових закладів освіти в процесі їх професійної підготовки	151
3. Прокопчук Наталія, доцент, канд.пед.наук	
Інтегративний підхід як засіб формування комунікативної компетентності учнів початкової школи	182

4. Кузьменко Олена, доцент, канд.пед.наук	
Розвиток лінгвосоціокультурної компетентності на уроках іноземної мови в початковій школі в умовах НУШ	215
5. Михайлова Оксана, доцент, канд.пед.наук	
Соціокультурне виховання учнів початкової школи в умовах НУШ.....	238
6. Гаращук Кирило, доцент, канд.пед.наук	
Початкова освіта як фундаментальний етап формування фонетичної компетентності учнів	280
РОЗДІЛ III. ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ УЧНІВ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	311
3.1. Формування фонологічної компетентності учнів на основі імітаційно-ігрового методу	312
3.2. Технології розвитку лексичної компетентності учнів.....	338
3.3. Особливості імпліцитного навчання граматики дітей молодшого шкільного віку.....	378
3.4. Використання візуального путівника як засобу формування продуктивних вмінь учнів	397
3.5. Формування іншомовної комунікативної компетентності учнів на основі інтеграції технологій гейміфікації	417
3.6. Використання DIY технологій у формуванні усної мовленнєвої компетентності.....	437
3.7. Формування усно-мовленнєвих вмінь учнів на основі метапредметного підходу	459

ПЕРЕДМОВА

У сучасних умовах запровадження нового змісту освіти, в контексті Нової української школи якість підготовки вчителя розглядається як найважливіший фактор сталого розвитку країни.

Відповідно до концепції Нової української школи в умовах шкільної реформи їй потрібні вчителі нового покоління, які здатні до творчої праці, пошуку ефективних форм, методів та засобів навчання, готові швидко та креативно реагувати на виклики сьогодення, самостійно знаходити рішення всіх педагогічних проблем. Це зумовлює підвищення вимог до вчителя початкової школи від якого залежить створення базових знань учнів, формування їх ключових компетентностей, виховання гармонійної особистості, здатної до життя у новому швидкозмінному світі.

У професійному стандарті «Вчителя початкових класів закладу загальної середньої школи» визначено професійні компетентності, які передбачають здатність до врахування їх при створенні освітнього середовища, індивідуальних потреб учнів, їх навиків, здібностей та інтересів. Це стосується і вчителів ІМ початкової школи, від вмілої діяльності яких залежить відношення дітей до предмету «Іноземна мова», бажання вивчати нову мову і культуру країн, мова яких вивчається. Якщо вчитель іноземної мови нового покоління сам володіє вміннями ХХІ століття та може професійно використовувати їх у навчанні учнів, здатен знайти підхід до кожної дитини, розгледіти його/її особистісні якості, тоді він/вона може досягти високих результатів у навчанні іноземної мови у початковій школі, стати успішним та зробити своїх учнів гарними знавцями іноземної мови та почувати себе щасливим.

Новий вчитель – щасливий учень – успішна Нова українська школа. Цей слоган повинен стати стрижнем професійної підготовки вчителя іноземної мови початкової школи у ЗВО України. В даній монографії Ви знайдете відповідь чому його автори вважають саме цей слоган запорукою успішної підготовки вчителя іноземної мови початкової школи, ознайомитись з моделлю такої підготовки та ефективними формами і методами, а головне – Вашій увазі буде

представлено «методичні цікавинки» – інноваційні технології навчання іноземної мови у початковій школі, які розроблені та експериментально апробовані майбутніми вчителями іноземної мови і які показали високу ефективність. Майбутні вчителі минулого та нинішнього років навчання Дзюба В., Поліщук О., Талько А., Пилявець Л., Галатюк В., Мартиненко І., Концевич А., Янушкевич С., Угрюмова А. успішно працюють в навчальних закладах України, впроваджуючи власні інноваційні технології.

Віримо, що теоретичні матеріали монографії та здобутки майбутніх вчителів іноземної мови нового покоління будуть Вам цікавими і корисними у вашій праці з учнями НУШ.

Бажаємо успіхів!

Автори

РОЗДІЛ I

ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ В КОНТЕКСТІ НОВОЇ ОСВІТНЬОЇ ПАРАДИГМИ

Google Scholar

Папіжук Валентина

доцент, кандидат

педагогічних наук

valentina.papizhuk@gmail.com

ЦІЛІ ТА ЗМІСТ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ ЯК ПЕРЕДУМОВА УСПІШНОГО АДАПТИВНОГО ЦИКЛУ

Зміна світового підходу до освіти привела до трансформації навчальних систем у багатьох країнах. Українська школа не готувала до успішної самореалізації в житті українського учня, який отримувал під час навчання здебільшого суму знань. Учні були спроможні лише відтворювати фрагменти несистематизованих знань, проте часто не вміли застосовувати їх для вирішення життєвих проблем. Необхідність докорінної зміни зумовила започаткування довготермінової реформи освітньої галузі, яку було розпочато у 2018 році.

Концепція «Нова українська школа» (НУШ) стала яскравим прикладом нової освітньої парадигми, яка впроваджується в Україні з метою забезпечення гармонійного та цілісного розвитку учнів. Головною метою НУШ зазначається: створити школу, в якій буде комфортно вчитись і яка дасть учням не зайві знання, а й практичні навички застосування знань у повсякденному житті, нову школу, де навчать мислити критично, проводити власні експерименти та вільно висловлювати власну думку. Ця концепція базується на засадах компетентнісного навчання, активної та інтерактивної діяльності учнів, розвитку їхніх здібностей, формування навичок для активного життя в сучасному світі. Новий підхід не лише приводить до змін у навчальних програмах, а й відображає загальний тренд у світовій освіті – активний,

гуманізований та інноваційний підхід до навчання, що допомагає учням розкрити свій потенціал та стати активними громадянами сучасного світу. Початкова школа, раніше за інші рівні освіти, стала об'єктом оновлення освітнього процесу на засадах дитиноцентризму, партнерства, врахування життєвих потреб дітей, розроблення нових Державних стандартів, освітніх програм, оцінювання навчальних результатів. В концепції НУШ вистачає як прихильників, так і критиків. Останні невдоволені відсутністю оцінок та великим обсягом інформації для учнів 1–4 класів. Оптимісти відзначають такі моменти, як орієнтація на інтереси дітей, творчий підхід до навчального процесу та можливість отримати сучасну професію уже у старших класах. Успіх НУШ багато у чому залежить від готовності вчителів змінювати свої педагогічні методи згідно з вимогами часу. Також велике значення має подальше фінансування – бо без створення сучасної матеріально-технічної бази важко розраховувати на високу ефективність навчальних програм. Нова українська школа – це освіта нових сенсів, дитиноцентризму і поваги до кожної людини, це цікава, практикоорієнтована, безпечна і дружня до дитини школа. А для батьків вона – відкрита, чесна і націлена на співпрацю.

Нові державні стандарти початкової та базової освіти були затверджені улітку 2016 року, наступного, 2017 року – відбулась апробація модельних програм для молодших класів, а з 2019 року всі першокласники країни розпочали навчання за оновленою методикою. Розроблені стандарти ґрунтуються на рекомендаціях європейського Парламенту та Ради ЄС щодо формування базових компетентностей освіти упродовж життя, але не обмежуються виключно ними.

Таблиця 1

Формула Нової української школи:

Педагогіка партнерства	Повага до особистості, дотримання принципів соціального партнерства
Новий зміст	Розвиток ключових компетентностей, необхідних для успішної самореалізації
Виховання на	Формування ціннісних ставлень та суджень,

цінностях	важливих для гармонійного особистого і суспільного життя
Сучасне освітнє середовище	Орієнтування освітнього простору на розвиток інтересу і мотивації дітей до навчання
Орієнтація на учнів	Максимально враховуються права дитини, її інтереси, потреби та здібності
Справедливе фінансування і рівний доступ	Публічні фінанси розподіляються прозоро, з урахуванням потреб усіх сторін
Нова структура	Навчання у старших класах тепер буде тривати 3 роки (10–12 класи)
Автономія школи	Навчальні заклади отримали широку автономію
Вмотивований вчитель	Педагог отримує академічну свободу в навчальному процесі, велика увага приділяється матеріальному стимулюванню

Головним інструментом програми стали сучасні інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ), масове впровадження яких оптимізує навчальні процеси та суттєво розширює можливості педагогів та учнів, сприяючи формуванню необхідної життєвої та професійної компетентності в останніх.

Основною метою НУШ зазначається створення школи, в якій буде комфортно вчитись і яка дасть учням не лише знання, а й практичні навички застосування знань у повсякденному житті, нової школи, де навчать мислити критично, проводити власні експерименти та вільно висловлювати власну думку.

Ця концепція базується на засадах компетентнісного навчання, активної та інтерактивної діяльності учнів, розвитку їхніх здібностей, формування навичок для активного життя в сучасному світі. Новий підхід не лише приводить до змін у навчальних програмах, а й відображає загальний тренд у світовій освіті – активний, гуманізований та інноваційний підхід до навчання, що допомагає учням розкрити свій потенціал та стати активними громадянами сучасного світу.

Основою концепції НУШ є ціннісні, змістові та організаційні принципи, головними з яких є:

Ціннісний принцип, який передбачає визнання та акцентування на гуманізмі, повазі до особистості, рівності, гідних цінностях та розвитку особистості кожного учня, який знаходиться в центрі навчального процесу, а його розвиток та гідність стають головними пріоритетами. Всі діти, незалежно від їхнього походження, статусу чи здібностей, мають бути забезпечені доступом до якісної освіти. Учні в новій школі виховуються в дусі толерантності, взаємоповаги, сприйнятливості до думок та культур інших людей, а також мають активну громадянську позицію, відповідальні перед суспільством та природою [10].

Змістовий принцип визначає основні складові навчального змісту, який спрямований на розвиток ключових компетентностей, формування цінностей та глибоке засвоєння знань. Основні аспекти змістового принципу в рамках НУШ включають: 1) компетентнісний підхід, відповідно до якого зміст навчання спрямований на розвиток ключових компетентностей, які дозволяють учням успішно функціонувати у різних сферах життя, а саме: комунікація, критичне мислення, творчість, співпраця, самовдосконалення тощо; 2) забезпечення різноманітного розвитку фізичних, психологічних, інтелектуальних, емоційних та соціальних аспектів особистості; 3) глибоке засвоєння знань, що має на увазі розуміння суті понять та їх застосування в реальних ситуаціях; 4) інтеграція різних навчальних дисциплін та змістових областей для формування комплексного розуміння світу, а також включення в навчальний зміст актуальних тем, проблем та реальних ситуацій, що допомагають учням зрозуміти застосування навчання в житті і 5) орієнтація на майбутнє [1]. Таким чином, змістовий принцип НУШ допомагає сформувати зміст навчання, який враховує сучасні реалії, готує учнів до різних викликів, розвиває їхні здібності та допомагає усвідомити значущість знань для реального життя.

Організаційний принцип стосується організації навчально-виховного процесу, створення навчального середовища та взаємодії всіх учасників освітнього процесу. Серед основних аспектів організаційного принципу в рамках НУШ можна назвати такі, як: педагогічний лідеризм, а саме, спільна

робота педагогів, батьків, громадськості та влади для створення навчального середовища, що сприяє розвитку кожної дитини; інклюзивність, тобто, створення умов для навчання та розвитку дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивних класах; диференціація та індивідуалізація; активна взаємодія, наприклад, залучення учнів до прийняття рішень, організації та оцінки власного навчання, співпраці між учнями, вчителями, батьками. Важливими є також формування навичок самоорганізації та інновації, зокрема, впровадження сучасних педагогічних підходів, технологій та методів для підвищення ефективності навчання та розвитку учнів; розвиток педагогічної майстерності вчителів, які отримують можливості для навчання, тренінгів та обміну досвідом і залучення громадських організацій, батьків та громадян до підтримки і розвитку освітнього процесу.

Організаційний принцип НУШ спрямований на створення оптимальних умов для розвитку учнів, враховуючи їхні особисті потреби, здібності та індивідуальні особливості. Він підкреслює важливість співпраці всіх учасників навчально-виховного процесу для досягнення якісної освіти та гармонійного розвитку дітей [1].

Для створення стійкого та актуального освітнього середовища, яке сприяє глибокому засвоєнню знань, розвитку критичного мислення та підготовці учнів до викликів сучасного світу в Новій українській школі застосовують сучасні наукові підходи та інноваційні методи, серед яких навчання на основі досліджень, тобто залучення учнів до дослідницької та проектної діяльності, стимулювання самостійного пошуку та аналізу інформації, а також навчання аргументації та ведення обґрунтованих дискусій.

Ключовим фактором для створення якісного та збалансованого навчального середовища, в якому учні можуть розвиватися, набувати знання та навички, а також готуватися до успішного життя в сучасному світі є педагогічна майстерність – висока професійна компетентність та вміння педагога ефективно впроваджувати різноманітні педагогічні методи, стратегії та підходи для досягнення мети навчання та розвитку учнів, здатність

адаптувати навчання до потреб та особливостей кожного учня, планувати стимулюючий та цікавий навчальний процес, а також взаємодіяти з учнями, батьками та іншими учасниками освітнього процесу [13]. Педагог повинен володіти глибокими знаннями в своїй предметній області, а також педагогіки, психології та методики навчання; структурувати та організовувати навчальний процес, розробляти плани уроків, модулів, проєктів тощо з урахуванням потреб та особливостей учнів; розрізняти рівень знань та здібностей учнів та налаштовувати навчальний процес відповідно до цього; створювати навчальну атмосферу, де учні відчувають зацікавленість, мотивацію та бажання вчитися; використовувати сучасні педагогічні технології та методики для покращення ефективності навчання та розвитку учнів; ефективно спілкуватися з учнями, встановлювати довірчі стосунки, вислуховувати та розуміти їхні потреби; забезпечувати позитивну самооцінку учнів і розвиток їхньої впевненості та віри у власні можливості; постійно підвищувати свій професійний рівень через навчання, участь у тренінгах, семінарах та вивчення передового досвіду.

Важливими компонентами навчального процесу в рамках концепції Нової української школи є оцінювання та самооцінювання. Ці аспекти сприяють не лише оцінці знань, а й розвитку компетентностей, рефлексії та відповідальності учнів за своє навчання. Представимо їх у вигляді таблиці.

Таблиця 2

Основні аспекти оцінювання та самооцінювання в рамках НУШ

№	Види оцінювання та самооцінювання	Характеристика
1.	Формативне оцінювання	Спрямоване на постійне визначення навчальних досягнень учнів під час навчання. Його мета полягає в наданні зворотного зв'язку та рекомендацій для поліпшення навчання.
2.	Самооцінювання	Заохочення учнів оцінювати свої власні навчальні досягнення, розвивати навички самопізнання та рефлексії.
3.	Рубрикативна оцінка	Використання рубрик або критеріїв для детального аналізу рівня досягнень учнів у

		різних аспектах.
4.	Оцінювання проектів та творчих завдань	Оцінювання на основі здійснення проектів, творчих завдань або ролевих ігор, що сприяє розвитку критичного мислення та здатності до співпраці.
5.	Самооцінювання якісних характеристик	Врахування не лише кількісних результатів, а й якісних аспектів, таких як вміння аргументувати думки, висловлювати свої ідеї тощо.
6.	Самопоставлення цілей	Сприяння учням у формулюванні своїх особистих та навчальних цілей, що допомагає планувати та контролювати свої досягнення.
7.	Портфоліо	Збір та оцінювання різноманітних робіт, завдань та проектів, що допомагає відстежувати розвиток учня протягом певного часу.
8.	Саморефлексія	Самостійна аналіз свого навчання, виявлення сильних та слабких сторін, пошук шляхів покращення.

Щодо оцінювання в початковій школі, наказом МОН України № 813 від 13.07.2021 р. затверджені «Методичні рекомендації щодо оцінювання результатів навчання учнів 1-4 класів закладів загальної середньої освіти», відповідно до якого запроваджується новий підхід до оцінювання навчальних досягнень учнів. Серед головних відмінностей – вираження оцінки, адже на заміну узагальненій бальній оцінці навчальних досягнень учнів з предмета/курсу запропоновано використовувати вербальну оцінку окремих результатів навчання учня/учениці з предмета вивчення, інтегрованого курсу, яка окрім оцінювального судження про досягнення може ще називати і рівень результату навчання. Вербальну і рівневу оцінку можна виражати як усно, так і письмово. Рівень результату навчання рекомендовано визначати з урахуванням динаміки його досягнення та позначати буквами – «початковий» (П), «середній» (С), «достатній» (Д), «високий» (В).

Відповідно до Державного стандарту початкової освіти, отримання даних, їх аналіз та формулювання суджень про результати навчання учнів здійснюють у процесі:

- формувального оцінювання, метою якого є відстеження особистісного розвитку учнів й опанування навчального досвіду, а завданням — мотивувати і надихати дитину на навчання, формувати її впевненість у собі, стимулювати бажання вчитися та запобігти дитячому страху помилок;
- підсумкового оцінювання, мета якого – співвіднести навчальні досягнення учнів з обов'язковими/очікуваними результатами навчання, визначеними Держстандартом або освітньою програмою.

У школи є право розробляти власні положення щодо оцінювання результатів навчання учнів, проте Положення містять Орієнтовну рамку оцінювання результатів навчання учнів 1-4 класів, яка дозволяє забезпечити об'єктивність і точність результату оцінювання і покликана допомогти формувати оцінювальні судження та визначати рівень результату навчання. Наприклад, початковий рівень – це не відсутність знань. Щоб його отримати, теж потрібно чимало вміти. За допомогою вчителя: розпізнавати та називати об'єкти, називати окремі ознаки об'єктів, копіювати зразок, відтворювати частину отриманої інформації тощо. У рекомендаціях наголошено, що оцінка є конфіденційною інформацією, доступною лише для учня/учениці та його/її батьків (або осіб, що їх замінюють). Для інформування батьків щодо навчального поступу дитини в 1–4-му класах НУШ існує «Свідоцтво навчальних досягнень», яке складається з двох частин: характеристики наскрізних умінь учня/учениці (наприклад, читання з розумінням, ініціативність, здатність співпрацювати) та результати навчання за предметами чи інтегрованими курсами та яке заповнюється вчителем двічі на рік. Оцінок чи балів свідоцтво не містить.

Загалом оцінювання та самооцінювання в Новій українській школі спрямовані на розвиток відповідальності, самостійності та активності учнів, а також на створення навчального середовища, де учні мають можливість контролювати та покращувати свої знання та навички.

Для проведення успішного реформування школи важливим та необхідним є гуманізація освітнього середовища, тобто зосередженість на розвитку особистості учня, його потреб та можливостей. Основна ідея полягає у створенні сприятливого навчального середовища, де кожен учень відчуває себе цінним, розуміється, підтримується та має можливість розвивати свої здібності. Серед основних аспектів гуманізації освітнього середовища називають такі, як: повага до особистості, тобто здатність педагога розуміти та поважати індивідуальні особливості кожного учня, його думку, потреби та відмінності; індивідуалізація, а саме врахування рівня знань, інтересів, здібностей та темпу навчання кожного учня, адаптація навчального процесу до його потреб; емоційна підтримка, що полягає в створенні атмосфери взаємоповаги, довіри та емоційної безпеки, в якій учні можуть відчувати себе комфортно та вільно. Безперечно, що в Новій школі учні та вчителі повинні активно взаємодіяти, залучати учнів до прийняття рішень, планування навчального процесу та оцінювання своїх досягнень [2].

Наші дослідження довели, що серед інших складових гуманізації освітнього процесу значне значення має навчання учнів навичок співпраці, комунікації, взаємодії та толерантності, тобто розвиток соціальних навичок; інклюзія – забезпечення можливості отримання якісної освіти кожним учнем, незалежно від його особливостей; формування позитивної самооцінки дитини, віри у власні здібності та можливості; а також культурна складова, а саме включення культурних цінностей, толерантності до різноманітності та розуміння культурних різниць у навчальний процес.

Таким чином, гуманізація освітнього середовища в Новій українській школі сприяє розвитку особистості, виховує відповідальність та готовність до активної участі в суспільстві, створює підґрунтя для розкриття потенціалу кожного учня та формування гармонійної особистості. Принципи концепції НУШ впроваджуються у навчання всіх предметів, зокрема і іноземної мови, з метою формування гармонійно розвиненої, компетентної та готової до взаємодії у сучасному світі особистості.

Оновлення змісту навчання іноземних мов пов'язується із деякими змінами у стратегічних напрямках розвитку сучасної шкільної освіти, чітко продекларованих у державному документі «Нова школа. Простір освітніх можливостей (2016)» – спрямуванням навчальної діяльності на вироблення в учнів необхідних життєвих компетентностей (life skills), що в майбутньому давали б змогу випускникам, які здобувають повну загальну середню освіту, комфортно почуватися в сучасному світовому мультинаціональному та полікультурному просторі. Це об'єктивно зумовлено активною переорієнтацією шкільної іншомовної освіти на компетентнісне спрямування навчального процесу [11, с. 10].

Початковий етап навчання іноземної мови надзвичайно важливий у всьому навчальному курсі. Відповідно до проєкту Концептуальних засад реформування середньої освіти «Нова українська школа» передбачається два цикли початкової освіти: 1) адаптаційно-ігровий (1-2 класи); 2) основний (3-4 класи). Така структура зумовлює вчителів до вибору особливих форм, методів і прийомів навчання учнів іншомовного спілкування. Так, у першому циклі перевага має надаватися ігровій діяльності та часу її виконання з урахуванням індивідуальних особливостей школярів; навчання іншомовного спілкування доцільно організовувати через діяльність із використанням ігрових методів.

На початковому етапі вивчення іноземної мови необхідно закласти основи комунікативної компетентності. Для цього потрібен час, тому що учні повинні з перших кроків ознайомитися з мовою, що вивчають, як засобом спілкування. Вони мають учитися розуміти іноземну мову на слух (аудіювання), виражати свої думки засобами цієї мови (говоріння), читати, розуміти іншомовний текст, писати, тобто навчитися користуватися графікою і орфографією іноземної мови при виконанні письмових завдань. Щоб закласти основи кожного з названих видів мовленнєвої діяльності, необхідно накопичити мовні засоби, щоб забезпечити функціонування кожного з них на елементарному комунікативному рівні [4, с. 5].

У контексті навчання іноземної мови в початковій школі НУШ передбачає використання активного комунікативного підходу, що акцентує увагу на розвитку здатності ефективно спілкуватися іноземною мовою, тобто формувати вміння розуміти, говорити, читати та писати іноземною мовою в реальних життєвих ситуаціях. Розглянемо детальніше принципи активного комунікативного підходу:

Таблиця 3

Принципи активного комунікативного підходу

№	Принцип	Суть принципу
1.	Максимальна зосередженість на спілкуванні	Уроки спрямовані на розвиток практичних комунікативних вмінь, таких як спілкування, висловлювання думок та обговорення тем.
2.	Реальні життєві ситуації	Навчальні матеріали базуються на ситуаціях з реального життя, які можуть зустрічатися учням у майбутньому.
3.	Використання автентичних ресурсів	Використання реальних матеріалів, таких як аутентичні тексти, відеоролики, аудіозаписи тощо, допомагає учням звикнути до натурального мовного середовища.
4.	Колаборативне навчання	Робота в парах або групах сприяє активному спілкуванню, обміну думками та ідей.
5.	Зосередженість на мовних функціях	Уроки фокусуються на реальних мовних завданнях, таких як звертання, запитання, висловлювання думок тощо.
6.	Поступовий підхід	Складність завдань поступово зростає, допомагаючи учням крок за кроком покращувати свої навички.
7.	Оцінювання за результатами	Оцінювання базується на практичних досягненнях учнів у реальних мовних ситуаціях.
8.	Розвиток культури спілкування	Учні вчать не лише правильно вживати слова, а й розуміти контекст, в якому вони використовуються.
9.	Врахування моделей міжкультурного спілкування	Учні вчать використовувати мову відповідно до контексту і ситуації міжкультурного спілкування.

Загалом, активний комунікативний підхід покликаний зробити навчання іноземної мови цікавим, практичним та спрямованим на реальні комунікативні потреби учнів, сприяючи успішному впровадженню іноземної мови в повсякденне життя [11].

Ще однією важливою складовою навчання іноземної мови в початковій школі є ігровий елемент, адже використання ігор допомагає зробити навчання більш захоплюючим, мотивуючим та ефективним. Приклади використання ігрового елемента у навчанні іноземної мови: а) рольові ігри, коли учні використовують іноземну мову, граючи ролі в різних сценаріях, наприклад, ситуація в магазині, ресторані, лікарні тощо. Це допомагає учням відчувати себе в реальних комунікативних ситуаціях та вдосконалювати навички спілкування; в) гра в слова, коли учні по черзі називають слова, починаючи на останню літеру попереднього слова, що розвиває словниковий запас та навички вимови; с) пазли та головоломки, використання яких може стати цікавим способом навчання та вправою для розуміння лексичних одиниць або фраз; d) карткові ігри із зображеннями або словами допомагають розвивати навички асоціацій та сприйняття. Наприклад, учні можуть грати в меморі (знаходити пари карток зі словами та їх зображеннями) або в «Що це?» (описувати картку так, щоб інші вгадали слово); е) інтерактивні комп'ютерні ігри, з вправами на аудіювання, говоріння, читання та письмо; f) музичні ігри, адже вивчення пісень іноземною мовою та руханок під музику сприяють легкому запам'ятовуванню слів і фраз, а також розвивають навички аудіювання та вимову; g) скетчі та театралізовані ігри, коли учні створюють короткі діалоги або міні-вистави іноземною мовою, що сприяє розвитку креативності, впровадженню нових мовних виразів та покращенню вимови [5].

Загалом, використання ігрового елемента в навчанні іноземної мови в початковій школі допомагає зробити процес навчання цікавішим та веселішим, підвищує мотивацію учнів та сприяє кращому засвоєнню мовних навичок.

До однієї з продуктивних та оптимальних технологій створення освітнього середовища в початковій школі належить організація проектної

діяльності, бо самец ей метод ґрунтується на дитячих потребах та інтересах, стимулює самостійність, забезпечує єдність інтелектуального, емоційного і морального розвитку. Навчання іноземної мови організовується навколо конкретних проєктів або завдань, коли учні спільно з вчителем вирішують реальні завдання, що вимагають використання іноземної мови для дослідження та комунікації і залучають учнів до активної навчальної діяльності [10].

Основні етапи проєктної діяльності у навчанні іноземної мови:

1. Визначення теми проєкту: Разом з учнями вибирається тема, яка зацікавила би їх та відповідала б меті вивчення мови.

2. Планування: Учні разом з вчителем розробляють план дій, визначають кроки, які потрібно зробити для досягнення цілей проєкту.

3. Дослідження та збір інформації: Учні здійснюють пошук інформації, вивчають матеріали, аналізують дані, що стосуються обраної теми.

4. Творча діяльність: Учні створюють різноманітні матеріали, які можуть включати презентації, плакати, відеоролики, тексти, ілюстрації тощо.

5. Комунікація: Під час виконання проєкту учні взаємодіють між собою та з іншими учасниками, обговорюють свої ідеї, висловлюють думки, використовуючи іноземну мову.

6. Презентація результатів: Учні представляють свої проєкти перед однокласниками, вчителем, батьками чи іншими зацікавленими особами.

7. Оцінювання: Вчителі та учні спільно оцінюють якість виконаної роботи, розглядають позитивні аспекти та можливості покращення [8].

Упровадження проєктного методу в навчальний процес має велике значення для початкової школи, оскільки завдяки йому найповніше реалізуються прийоми розумової діяльності, зміни мотиваційної структури особистості, формування умінь навчальної діяльності тощо. Проєктна діяльність у навчанні іноземної мови в початковій школі сприяє більш глибокому та практичному засвоєнню мови, а також розвиває навички, які корисні у реальному житті.

Для ефективного навчання англійської мови учнів початкової школи рекомендовано використовувати інтерактивні технології навчання, які відіграють важливу роль в осмисленні предмета пізнання, а також розвивати навички спонтанного мовлення. Вони сприяють кращому засвоєнню і збільшенню мотивації учнів молодшої школи. Інтерактивні технології навчання англійської мови учнів початкових класів розвивають творчість особистості, підвищують мотивацію до вивчення мови та покращують мову як основний механізм комунікації. Метою впровадження інтерактивних технологій у навчанні іноземних мов учнів початкової школи є створення таких умов, у яких суб'єкти навчання взаємодіють між собою. Форми роботи за цією технологією включають індивідуальну, парну, групову і фронтальну роботу. На основі досліджень Ю. Руднік, серед парних і групових форм роботи найбільш поширені: «Внутрішні (зовнішні) кола» («Inside/outside circles»); «Мозковий штурм» («Brainstorm»); «Метод ПРЕС» («Method PRESS»); «Обмін думками» («Think-pair-7 share»); «Ажурна пилка» («Jigsaw»), «Парні інтерв'ю» («Pair-interviews»), «Метод кейс-стаді» («Case study») тощо [14].

Дієвим навчально-виховним методом формування пізнавального інтересу як мотивації учіння завжди була дидактична гра. Сьогодні інструментарій ігор, використовуваних на уроках англійської мови значно розширився. Це – ігри, що передбачають активну участь школярів в процесі засвоєння мовленнєвих, фонематичних, лексичних навичок, театралізація, пальчиковий театр, ляльковий театр, пантоміма тощо.

У процесі використання інтерактивних технологій доцільність та цікавість викликають такі засоби, як інтерактивні дошки, які дозволяють вчителям створювати цікаві та візуально привабливі уроки. Учні можуть взаємодіяти з вмістом на дошці, розв'язувати завдання, перетягувати та відповідати на питання; використання планшетів та комп'ютерів, що надає можливість учням виконувати різноманітні вправи та завдання на розвиток навичок читання, письма, аудіювання та говоріння. Існують спеціальні навчальні програми та веб-сайти, які сприяють вивченню мови. Використання

відео та аудіо матеріалів допомагає учням покращити навички розуміння на слух та вимови. Вони можуть дивитися короткі відеоролики, слухати аудіо записи і виконувати завдання на їх основі; онлайн-вправи та ігри дозволяють учням тренувати різні аспекти мови в захопливій формі, наприклад, відповіді на питання, розв'язування головоломок, виконання завдань з вибором відповідей та інше; за допомогою віртуальних екскурсій учні можуть відвідувати різні країни, вивчаючи при цьому мову та культуру. Це може бути віртуальна подорож до музею, віртуальне знайомство з пам'ятками чи навіть віртуальна розмова з носіями мови; учні можуть спілкуватися з іншими учнями з інших країн за допомогою електронних засобів комунікації. Для вдосконалення навичок реального спілкування іноземною мовою корисним є використання мобільних додатків для вивчення мови, які можуть включати різноманітні вправи, вікторини, відео та інше [14].

Отже, запровадження інтерактивної технології навчання іноземних мов у початковій школі є вимогою часу і одним із пріоритетних напрямів реформування іншомовного сегменту освіти, що спричинює пошук нових форм і методів навчання, сприяє результативності формування комунікативної компетентності, підвищенню мотивації, розкриттю творчого потенціалу, покращенню організації роботи у групах і колективі, дозволяє посилити міжпредметні зв'язки та забезпечує інтегрованість курсів.

Реформа НУШ передбачає індивідуалізацію та диференціацію навчального процесу з урахуванням особистих особливостей та можливостей кожного учня початкової школи, адже учні мають різний темп навчання та індивідуальні особливості. Основна мета диференціації у навчанні іноземної мови в початковій школі – забезпечення кожному учневі оптимальних умов для досягнення успіху [14]. Кожен учень розглядається як унікальна особистість зі своїми вподобаннями, рівнем здібностей та темпом навчання, тому завдання та вправи адаптуються до його рівня здібностей та потреб: для учнів з вищим рівнем підготовки пропонуються складніші завдання, тоді як для слабших учнів – спрощені. Учні можуть працювати як індивідуально, так і в парах або групах,

залежно від їхніх переваг та потреб. Вчителю також важливо враховувати темп навчання кожного учня, бо деякі учні можуть більше часу потребувати для засвоєння матеріалу, тоді як інші – менше. Для деяких учнів можуть бути розроблені індивідуальні навчальні плани, які враховують їхні особливості та потреби, а також для деяких учнів можуть бути призначені асистенти, які допомагатимуть їм у навчанні та виконанні завдань. Використання різних матеріалів, включаючи аудіо та відео записи, тексти різних рівнів складності, допомагає забезпечити доступність матеріалів для всіх учнів [7].

Диференціація та індивідуалізація дає можливість кожному учневі розвиватися на своєму рівні та досягати найкращих результатів у навчанні іноземної мови, допомагає зберегти мотивацію до навчання, стимулює самостійність та розвиває адаптаційні навички.

Вся навчальна діяльність, яка здійснюється в процесі навчання іноземної мови спрямовуватися не лише на формування іншомовної комунікативної компетентності, а й загальнонавчальних умінь, толерантності, загальної культури. В численних наукових дослідженнях доводиться, що для навчання іноземної мови важливим є вивчення культурних аспектів країн, де говорять цією мовою, а також виховання розуміння та поваги до різноманітності культур. Здібності до міжкультурної комунікації розпочинають формуватися вже в першому класі, коли учні ознайомлюються з незвичними для них іменами, назвами країн, міст, вулиць, коли вони споглядають малюнки та світлини міст, пейзажів, побутових речей тощо. Включення культурної складової у навчання іноземної мови в початковій школі має велике значення, оскільки це допомагає учням не лише вивчати мову, але й розуміти її в контексті культур та традицій, наприклад, учні можуть вивчати свята, традиції, звичаї та обряди країн, де говорять цією іноземною мовою, як-от, Різдво, Великдень, Новий рік та інші. Серед можливостей, які допоможуть учням краще розуміти культурний контекст – віртуальні зустрічі чи обмін листами з учнями з інших країн, які до того ж покращують навички спілкування; учні можуть вивчати відомі культурні пам'ятки, місця та події в рамках уроків

історії, географії чи окремих проєктів; включення уроків про національну кухню дозволяє не тільки вивчати слова, пов'язані з їжею, а й розглянути культурні аспекти, зв'язані з традиціями готування та споживання їжі; вивчення текстів, що описують історію, культуру, літературу чи мистецтво іншомовних країн, може розширити культурний багаж учнів; учні можуть працювати над проєктами, пов'язаними з певними аспектами культури інших країн, наприклад, вони можуть підготувати презентації про видатних письменників, художників, історичні події тощо; організація тематичних уроків, присвячених певним культурним подіям або святам, може розкрити учням більше про культурний контекст країни, мову якої вони вивчають [9].

Таким чином, включення культурної складової у навчання іноземної мови допомагає збагачувати знання учнів, розширювати їх культурну свідомість, а також поглиблювати розуміння іноземної мови та її використання у реальних ситуаціях спілкування.

Серед інших ідей Нової української школи щодо навчання іноземної мови в початковій школі : побудова навчального процесу навколо реальних життєвих ситуацій, в яких учні можуть знайти себе в реальному спілкуванні; вивчення мовних конструкцій та виразів, які потрібні для вирішення певних комунікативних завдань, наприклад, здійснення замовлення, виразів вдячності, розповіді про себе тощо; використання реальних текстів, аудіо- та відеозаписів з різних джерел (фільми, пісні, новини тощо) допомагає учням краще розуміти різноманітність мовної ситуації; нові слова та вирази навчаються в контексті, де їхнє вживання найбільш доцільне; учні грають ролі в різних ситуаціях, що дозволяє їм відчувати себе в реальних комунікативних ситуаціях та розвиває навички активного спілкування; учні можуть виконувати творчі завдання: створювати короткі тексти, діалоги, розповіді або проєкти, де вони використовують засвоєний мовний матеріал; під час уроків використовуються мультимедіа, такі як картинки, відео, допомагають учням краще розуміти мовні ситуації; ефективному засвоєнню мови та підготовці учнів до комунікації в реальних мовних ситуаціях сприяє також контекстуальне вивчення іноземної

мови, яке допомагає учням не тільки вивчати окремі слова та граматичні правила, але й розвивати навички реального спілкування в різних ситуаціях.

Загалом, нова освітня парадигма – Нова українська школа акцентує на активному та практичному навчанню іноземних мов у початковій школі, що сприятиме глибшому засвоєнню мовних вмінь та створюючи підґрунтя для подальшого формування іншомовної комунікативної компетентності.

Початкова освіта є важливим етапом у формуванні основних вмінь і навичок учнів. Вчитель іноземної мови в початковій школі відіграє важливу роль у розвитку комунікативних навичок учнів і введенні їх до світу іноземної мови.

Стандарт вчителя початкової школи вимагає, щоб вчитель іноземної мови мав глибокі знання мови, яку він викладає, а також вміння передавати ці знання учням ефективними методами [3]. Вчитель повинен мати розуміння особливостей розвитку дітей у початковій школі і вміти пристосовувати свої уроки до їх потреб і можливостей.

Однією з ключових складових успіху Нової української школи є вимога до методичної підготовки педагогів, застосування ними нових методичних підходів та компетентностей, до високого рівня володіння сучасними технологіями, вміння працювати з онлайн-ресурсами та інноваційними засобами навчання. Важливою є інтеркультурна компетентність, здатність розуміти та передавати культурні особливості та цінності країни, мову якої вони навчають. Вчителю слід адаптувати навчальний процес до індивідуальних потреб та можливостей кожного учня, використовувати різноманітні методики та завдання, які допомагають забезпечити всебічний розвиток учнів. Необхідно постійно вдосконалювати свої знання та навички, співпрацювати та обмінюватись досвідом з колегами, що допомагає вчителю знаходити нові ідеї та підходи до навчання. Вчителю необхідно усвідомити нову роль – не як єдиного наставника та джерело знань, а як коуча, фасилітатора, тьютора, модератора в індивідуальній освітній траєкторії дитини. Завдання вчителя в НУШ – не лише навчати іноземної мови, а й вчити учнів справлятися зі

стресом та напругою, вирішувати педагогічні задачі в атмосфері психологічного комфорту та підтримки, розкривати потенціал кожної дитини, забезпечувати неупереджене та справедливе ставлення до кожного учня, долати будь-яку дискримінацію, відзначати зусилля й успіхи всіх учнів, плекати в учнів та в собі гідність, оптимізм, сильні риси характеру та чесноти.

Список використаної літератури:

1. Вікторенко, І., Федь, І., & Вовк, Н. Витоки та теоретико-методологічна база започаткування та реалізації реформи нової української школи. Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти, 2022. 2(17), 15–30. <http://profped.ddpu.edu.ua/article/view/259989>
2. Гриневич Л. Концептуальні ідеї реформи «Нова українська школа» у світлі української педагогічної думки. <https://www.kmu.gov.ua/npas/prozatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti>
3. Державний стандарт початкової освіти. <https://www.kmu.gov.ua/npas/prozatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti>
4. Зубрик А. Інтерактивні методи і прийоми навчання англійської мови учнів початкових класів. Науковий збірник «Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка», Том 2, 2020. № 28, с. 87-92
5. Ігрові технології як інструмент профілактичної роботи спеціалістів психологічної служби закладів освіти : [навчально-методичний посібник] / [упор. Т. В Войцях]. - Черкаси : Черкаський ОІПОПП, 2014. – 92 с.
6. Концептуальні засади реформування середньої освіти. <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/ua-sch-2016/konczepczyia.html>
7. Литовко С.І. Диференційований та індивідуальний підхід до учнів // Поч. шк. 2008. № 10. С.25-29.

8. Метод проектів: особливості застосування в початковій школі : Посіб. для вчителів початкових класів, слухачів курсів підвищення кваліфікації, студентів педагогічних факультетів вищих навчальних закладів. – К : Київський міський педагогічний університет ім. Б. Д. Грінченка, 2009. – 42 с.
9. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика : підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. та ін./ за загальн. ред. С. Ю. Ніколаєвої. К. : Ленвіт, 2013. 590 с.
10. Михайлишин Р. Метод проектів у початковій школі як педагогічна технологія. Вісник Львівського університету. Серія педагогічна. 2016. Вип. 30. С. 43-53.
11. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / Під заг. ред. Бібик Н. М. К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.
12. Панова Л.С. Методика навчання іноземних мов у загальноосвітніх навчальних закладах: Підручник. К.: Академія, 2010. 328 с.
13. Професійний стандарт на професію «Вчитель початкової школи» <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=22469103-4e36-4d41-b1bf-288338b3c7fa&title=RestrProfesiinikhStandartiv>
14. Руднік Ю. В. Інноваційні технології навчання іноземних мов [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: http://elibrary.kubg.edu.ua/3549/1/Y_Rudnik_DMUKRSN_14_FLMD_PI.pdf
15. Теличко Н., Дядченко О. Формування педагогічної майстерності майбутнього вчителя іноземної мови. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології, 2021, № 4 (108).
16. Шелестова, Л. В. Змішане навчання у початковій школі: методичні рекомендації. Київ: Фенікс. 2021.

Google Scholar

Ковальчук Ірина
доцент, кандидат
педагогічних наук
kovalchuk_z77@ukr.net

ДИДАКТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Особливості навчання іноземної мови в Новій українській школі (НУШ) є актуальною, адже торкається сучасного формату вивчення навчальної дисципліни в закладах освіти України. Потрібно відмітити, що згідно з концепцією НУШ, найбільш успішними в найближчій перспективі будуть фахівці, які навчаються впродовж життя, мислять критично, ставлять перед собою цілі та досягають їх, вміють працювати в команді, спілкуватися в багатокультурному середовищі та володіти іншими сучасними вміннями [6].

У ХХІ столітті Україна швидко увійшла в міжнародне співтовариство. Культурна та соціально-економічна ситуація в нашій країні та необхідність реформування початкової освіти зумовлюють величезний попит на знання іноземних мов, що є однією з основних сфер нової української школи. Володіння комунікативною компетентністю стало розглядатися як необхідна особистісно-професійна якість будь-якого фахівця, засіб соціалізації, засіб згуртування народу та країни загалом.

Дидактичне поняття «початкова освіта» в Україні визначається 1–4 класами як першим етапом, на якому здійснюється навчання іноземних мов. За результатами психологічних досліджень – це саме той етап активного психофізіологічного розвитку дітей, який знаменує важливі вікові психічні зміни в їхньому житті. Кожен рік перебування їх у школі характеризується значними якісними трансформаціями в різних сферах розумової діяльності.

Вони по-різному інтерпретуються в пам'яті, поведінці, мисленні, мовленні, мотивах, діях, інтересах, ставленнях, оцінках тощо [16].

Викладання англійської мови в умовах Нової української школи, базується на формуванні навичок комунікації у початковій школі та розвитку ключових компетентностей [9, с. 43].

У зв'язку з цим під час визначення дидактичних і методичних засад компетентісно орієнтованого навчання англійської мови варто спиратися на сучасні наукові принципи та підходи у початковій школі.

Слід пам'ятати, що урок іноземної мови має свою специфіку, оскільки, на відміну від інших предметів, в якості основної мети навчання висувається формування комунікативної компетентності учнів. В даний час метою оволодіння іноземною мовою вважається ознайомлення з іншою культурою та участь в діалозі культур.

Визнання на державному рівні доцільності запровадження англійської мови у початковій школі стало предметом зацікавлених дискусій педагогів, філологів та батьків. У наш час вкрай важливо замислитися над завданням раннього шкільного навчання цього предмета і можливостями його реалізації, оскільки в суспільстві існує велика потреба у фахівцях з якісно високим рівнем англомовної підготовки.

Під час реформування системи освіти відбулися суттєві зміни у навчанні англійської мови. На перший план виступило комунікативно орієнтоване навчання, мета якого полягає в тому, щоб зацікавити учнів початкової школи у вивченні мови через накопичення та розширення їх знань та досвіду. Безумовно, таке навчання вимагає від учителів англійської мови творчого підходу, пошуку найефективніших форм та методів навчання для формування у молодших школярів комунікативної компетентності [16].

Українська освіта оперує поняттям компетентність у значенні, запропонованому європейськими країнами. Поняття компетентності визначають як здатність успішно задовольняти індивідуальні й соціальні потреби, діяти й виконувати поставлені завдання. Компетентність ґрунтується

на знаннях, навичках і вміннях, але ними не вичерпується, обов'язково охоплюючи особистісне ставлення до них людини, а також її досвід, який дав змогу ці знання вплести в те, що вона вже знала, та її спроможність збагнути життєву ситуацію, у якій вона зможе їх застосувати [4, с. 340]. Отже, кожна компетентність побудована на поєднанні знань, навичок і вмінь, а також ставлень, цінностей, емоцій, здібностей, поведінкових компонентів, тобто всього того, що можна мобілізувати для активної дії.

Сьогодні існує єдина програма навчання іноземної мови в загальноосвітніх школах. У ній зазначено, що обов'язкове вивчення іноземної (переважно – англійської) мови починається вже в початковій школі – з другого класу. Упродовж періоду навчання англійської мови, передбачається, що дитина має опанувати відповідними вміннями та навичками, а саме:

- зможе відповідати на запитання про себе, вмітиме вітатися та прощатися;
- зуміє розповідати про себе, сім'ю, близьких, домашніх тварин, описувати кімнату за зразком;
- буде в курсі того як складати речення по прикладу зі знайомих слів;
- сприйматиме та розумітиме мову вчителя і дітей в знайомих ситуаціях і повсякденному спілкуванні;
- читатиме й розумітиме невеликі тексти, побудовані на вивченому матеріалі [1].

Як бачимо, під час навчання вже в початковій школі учні мають оволодіти ключовими компетентностями, які передбачають їх особистісносоціальний та інтелектуальний розвиток, що формуються на міжпредметній основі та є інтегрованим результатом предметних і міжпредметних компетентностей. [9, с. 32].

Отже, однією з найбільш важливих якостей компетентного фахівця науковці вважають **комунікативну компетентність**, що передбачає здатність успішно функціонувати в системі міжособистісних стосунків.

В рамках нашого дослідження вважаємо за потрібне розглянуте поняття комунікативної компетентності молодшого школяра більш детально.

Н. Ашиток зауважує, що комунікативну компетентність у науковій літературі часто відносять до непрофесійних компетенцій разом з інформаційною, соціальною, загальнокультурною та іншими видами компетенцій [2, с. 66].

Трактування цього поняття різними науковцями також розбігаються. У вузькому розумінні під комунікативною компетентністю розуміють *“здатність організовувати інформаційний процес між людьми як активними суб’єктами з урахуванням стосунків між ними”* [10, с. 59].

Деякі вчені тлумачать комунікативну компетентність як *“засновану на знаннях та чуттєвому досвіді здатність особистості орієнтуватися в ситуаціях спілкування, вільно володіти вербальними й невербальними засобами спілкуванням, причому наголошують, що така здатність передбачає соціально-психологічне навчання, тобто подальшу можливість навчатися спілкуванню”*; *систему внутрішніх ресурсів особистості, потрібних для ефективних комунікативних дій у широкому діапазоні ситуацій міжособистісної взаємодії. Ці ресурси включають: когнітивні можливості людини щодо сприймання, оцінювання та інтерпретації ситуацій; планування людиною її комунікативних дій у спілкуванні з людьми; правила регуляції комунікативної поведінки й засоби її корекції; “уміння орієнтуватися в різних ситуаціях спілкування, що базується на знаннях та чуттєвому досвіді індивіда; здатність ефективно взаємодіяти з довкіллям, завдяки розумінню себе та інших, урахування змін психічних станів, міжособистісних стосунків та умов соціального оточення”*; *певну інтегральну характеристику спілкування, у якій опосередковано виражаються морально-світоглядні установки особистості, її загальна та професійна спрямованість, рівень комунікабельності; здатність установлювати й підтримувати необхідні контакти з людьми; реалізувати комплекс особистісних можливостей*, а тому є одним із показників психологічної зрілості; *урізноманітнювати спілкування, формулювати завдання, розв’язувати*

конфлікти, уміння взаємодіяти з представниками різних культур, наявності здатності вести переговори [10, с. 60].

Багато вчених виділяє різні наукові підходи до розуміння сутності комунікативної компетентності [10, с. 60].

Інформаційний підхід спрямований на вивчення, переважно, психологічних особливостей прийому та передавання інформації, характеристик комунікатора та реципієнтів, засобів спілкування (як обміну інформацією). Такий підхід дає змогу стежити слідкувати за ходом комунікативної взаємодії, відтворюючи її схему, але не розкриває її внутрішньої природи й характер у двосторонньої активності комунікантів.

Лінгвістичного підхід у центрі уваги якого – переважно сфера мовної діяльності людини, тобто мовний акт є основою комунікації.

Діяльнісний підхід розробляє комунікативну компетентність тільки в діяльності, яка зумовлює здатність індивіда до розв’язання проблем, до цілеспрямованої продуктивної діяльності та кооперації [10, с. 60].

Для порівняння визначень поняття «комунікативна компетентність» різними дослідниками ми провели *контент-аналіз*. Оскільки не всі автори однозначно тлумачать зазначене поняття, точний семантичний аналіз не завжди є можливим, тому ми поєднуємо близькі за змістом визначення як синонімічні та подаємо їх за узагальнювальною назвою, опираючись на контекст, у якому вони подані в дослідників [10, с. 61].

Результати проведеного контент-аналізу подано в таблиці 1.

Таблиця 1

Контент-аналіз поняття «комунікативна компетентність»

Зміст поняття	Дослідник	К-ть авторів	
		а.з	%
<i>Сукупність</i> знань, умінь і навичок, що забезпечують ефективну міжособистісну взаємодію.	О. Павленко, К. Балабанова, О. Добротвор, О. Ігнатова, К. Касярум, С. Обушак	15	23,8

Здатність особистості здійснювати спілкування як складну багатокомпонентну мовленнєву діяльність, на характер якої впливають різноманітні чинники.	А. Добрович, Л. Бахман, Д. Ізаренков, С. Козак, С. Ніколаєва, О. Петрашук	15	23,8
Уміння встановлювати й підтримувати необхідні контакти з іншими людьми; орієнтуватися в різних ситуаціях спілкування, що базується на знаннях та чуттєвому досвіді індивіда.	В. Семенов, О. Гаун, Г. Данченко, С. Макаренко, Ю. Рись, В. Ступницький	7	11,1
Досвід міжособистісної взаємодії з метою успішного функціонування в суспільстві з огляду на власні здібності та соціальний статус.	Т. Вальфовська, І. Виногорова, Т. Дрідзе	5	7,9
Здібність та готовність до мовленнєвої діяльності.	І. Зимня, І. Рапопорт	4	6,3
Система внутрішніх ресурсів , необхідних для побудови ефективної комунікативної дії в певному колі ситуацій міжособової взаємодії.	Л. Петровська, Е. Руденський	4	6,3
Знання правил спілкування, адаптаційні навички та гнучкість у втіленні цих знань; умов, ситуацій, у яких відбувається мовленнєвий акт; комунікативних законів та вміння їх використовувати.	О. Мудрик, Д. Хаймз, Дж. Гамперц, Ф. Бацевич	4	6,3
Складне ціннісно-особистісне утворення , що включає в себе гуманістичні орієнтації, комунікативні цінності, сукупність особистісних якостей, які забезпечують готовність до діалогічного спілкування, знання основ спілкування, культуру взаємодії.	Є. Сидоренко, Л. Тімашкова	2	3,2
Засіб досягнення успіхів у професійно-діловому та особистісному спілкуванні, в основі якого лежать знання цінностей, норм, стандартів поведінки та спілкування.	В. Нароліна	1	1,6
Інтегральна характеристика спілкування , у якій опосередковано виражаються морально-світоглядні установки особистості, її загальна та професійна спрямованість, рівень комунікабельності.	М. Заброцький	1	1,6
Складна інтегративна якість особистості.	Д. Годлевська	1	1,6

Отже, на основі аналізу низки поглядів і підходів щодо визначення сутності поняття «комунікативна компетентність молодшого школяра», його змістового наповнення, основних ознак і застосування ми розуміємо *комунікативну компетентність як складне інтегративне утворення, що являє собою сукупність комунікативних знань, умінь і навичок, особистісно-важливих якостей, яке забезпечує успішне спілкування у повсякденному житті* [10, с. 61].

Слід пам'ятати, що для успішного формування комунікативної компетентності молодшого школяра за допомогою англійської мови вчитель має спиратися на дидактичні та методичні основи.

Основні методи та прийоми навчання англійської мови у початковій школі стали предметом досліджень таких вчених, педагогів та методистів як Л. Биркун, М. Ляховицький, Р. Мартинова, С. Ніколаєва, В. Плахотнік, С. Роман, Т. Фічора та інших.

Ефективність навчання англійської мови молодших школярів багато в чому залежить від вдало підібраних і вміло використаних вчителем наукових принципів та підходів, які складають дидактичні та методичні основи будь-якої компетентності.

Питання впровадження нових підходів в освітньому процесі загалом і в навчанні іноземних мов зокрема проаналізовані в наукових публікаціях багатьох вчених. Представлення шляхів і способів використання різних методик та технологій навчання іноземних мов у середній школі, формулювання загальних концептуальних положень стосовно організації навчальної діяльності на заняттях з іноземної мови представлено в дослідженнях Г. Китайгородської, М. Ляховицького та ін. Окремі питання навчання іноземної мови засобами інноваційних комунікативних технологій з'ясовані у працях М. Варшауера та ін. Підхід до викладання іноземних мов, на думку І. Колеснікової, О. Долгіної, є основною категорією методики, що визначає теоретичну основу навчання мови та вибір технології навчання, що реалізує це завдання. Тобто підхід до навчання – це реалізація провідної,

домінантної ідеї навчання на практиці у формі певної стратегії та за допомогою того чи іншого методу навчання. У ширшому розумінні підхід виступає як найбільш загальна методологічна основа дослідження і навчання в конкретній галузі знань, як методологічна основа розробки методів-напрямків, а отже, методів-моделей навчання іноземних мов [11, с. 82].

Методологія дослідження сучасних підходів до навчання англійської мови базується на теоретичному аналізі наукової літератури, синтезі даних, педагогічному спостереженні, практичному викладанні англійської мови. Сьогодні не існує єдиної класифікації підходів до навчання мови. Натомість є багато різних підходів до викладання іноземної мови з точки зору різних наук.

У процесі нашого дослідження ми вважаємо, що головною метою навчання англійської мови у початковій школі є сформувати в учнів комунікативні компетентності, що забезпечується лінгвістичним, мовленнєвим і соціокультурним досвідом, узгодженим з віковими можливостями молодших школярів, тому базовими **науковими підходами є компетентнісний, гуманістичний, комунікативно-діяльнісний та культурологічний.**

Перехід до *компетентнісного підходу* означає переорієнтацію з процесу на результат освіти в діяльнісному вимірі, у зміщенні акценту з накопичування нормативно визначених знань, навичок і вмінь на формування й розвиток в учнів здатності практично діяти, застосовувати досвід успішних дій у конкретних ситуаціях, на організацію освітнього процесу на основі врахування затребуваності навчальних досягнень молодших школярів в суспільстві, забезпечення спроможності відповідати реальним запитам швидкозмінюваних ситуацій сьогодення й мати сформований потенціал для швидкої безболісної адаптації як у майбутній професії, так і в соціальній структурі. Перспективність компетентнісного підходу полягає в тому, що він передбачає високу готовність випускників НУШ до успішного подальшого навчання у закладах вищої освіти [4, с. 340].

У *гуманістичному підході* поєдналися кращі традиції вітчизняної педагогічної думки (І. Бех, А. Макаренко, В. Сухомлинський, К. Ушинський) з

досягненнями зарубіжної психолого-педагогічної практики та науки (А. Маслоу, К. Рождерс) [4, с. 590].

Відповідно до зазначеного підходу вивчення англійської мови учнями початкової школи потрібно розглядати не як вплив на особистість для формування потрібних вчителю та суспільству якостей школярів, а як створення умов для їх саморозвитку в процесі навчання, а також реалізації їх природних сил і максимально можливої самореалізації. У цих умовах вчитель НУШ повинен не просто передавати учням знання та формувати вміння та навички, а прилучати до прогресивної комунікації, що можлива лише в умовах природнього спілкування.

Однак у методиках навчання гуманітарних дисциплін, зокрема і англійської мови діяльнісний підхід інтерпретований у рамках *комунікативно-діяльнісного підходу* до навчання [4, 13].

Відповідно до цього підходу навчання англійської мови повинно мати діяльнісний характер, оскільки реальне спілкування на уроках здійснюється через мовленнєву діяльність, за допомогою якої учасники намагаються вирішувати реальні та умовні завдання.

Комунікативно-діяльнісний підхід передбачає органічне поєднання свідомих і підсвідомих компонентів у процесі навчання англійської мови, тобто засвоєння правил оперування комунікативними моделями відбувається одночасно з опануванням їх комунікативно-мовленнєвих функцій.

Цей підхід найбільше відображає специфіку навчання англійської мови як навчального предмету у НУШ. Він визначається в результаті методичного осмислення наукових досягнень у галузі лінгвістики – теорії комунікативної лінгвістики, психології та методики навчання іноземних мов [17].

Реалізація комунікативно-діяльнісного підходу в навчальному процесі означає, що формування іншомовних мовленнєвих умінь відбувається завдяки здійсненню учнями іншомовної мовленнєвої діяльності. Іншими словами, оволодіння засобами спілкування спрямоване на їх практичне застосування в процесі спілкування в спеціально створених ситуаціях.

Крім того, такий підхід спрямовує на розкриття цілісності педагогічних об'єктів, виявлення в них різних типів зв'язків та зведення в єдину теоретичну картину [4, с. 83].

Культурологічний підхід у процесі вивчення англійської мови молодшими школярами передбачає тісну взаємодію мови й культури країн мови, які вивчаються. Для цього підходу характерні дві тенденції інтерпретації фактів мови та культури в навчальних цілях: 1) від фактів мови до фактів культури; 2) від фактів культури до фактів мови. У контексті першої тенденції вчитель демонструє, як в одиницях мови відбиваються особливості культури та мислення носіїв мови, а культурознавча інформація вилучається із самих мовних одиниць [4, с. 85].

Вивчення англійської мови з урахуванням культурологічного підходу відображено в чотирьох аспектах: **практичному, освітньому, виховному та розвивальному.**

Практичний аспект зводиться до формування одного з компонентів іншомовної комунікативної компетентності, соціокультурної компетентності, яка дає змогу учням здійснювати спілкування зі школярами з різних країн [4, с. 86].

В освітньому аспекті основою навчання в межах названого підходу є діалог культур як зіставлення фактів із галузі художньої творчості та способу життя носіїв мови, чим учні успішно оволодіють на заняттях з української мови та англійської мови [4, с. 86].

У виховному аспекті при культурологічному підході акцентовано увагу на виявленні загально-моральних орієнтирів до комунікативного спілкування молодших школярів рідною та іноземною мовою та наявних між ними розбіжностей, що допомагає подолати бар'єри в міжкультурному спілкуванні, сприяє вихованню толерантності до інших культур [4, с. 86].

Основне завдання **розвивального аспекту** – формування стійкої мотивації до пізнання іншомовної та власної культури в діалозі з рідною мовою

та культурою для можливості наближення комунікативного спілкування до реальних умов у повсякденному житті [4, с. 82].

Якщо закономірності виражають істотний, необхідний зв'язок між причиною і наслідком, то принципи, які виходять із закономірностей, є основними вимогами, що визначають загальне спрямування педагогічного процесу, його цілі, зміст і методику організації.

Принципи педагогічного процесу (лат. *Principium* - основа, начало) – система основних вимог до навчання і виховання, дотримання яких дає змогу ефективно вирішувати проблеми всебічного розвитку особистості.

Формулювання єдиних принципів цілісного педагогічного процесу не виключає специфіки навчання і виховання, оскільки кожен із принципів зумовлений своєрідністю змісту, форм і методів педагогічної діяльності.

Організація процесу вивчення англійської мови у НУШ базується на певних *педагогічних основах*, які набувають важливого значення в руслі гуманітарних дисциплін, а саме англійської мови.

Однак особливості гуманітарних предметів, а саме англійської мови потребують також *методичних основ*, оскільки в процесі формування комунікативної компетентності основною метою є не тільки накопичення комунікативних знань, але й оволодіння комунікативною мовленнєвою діяльністю. Розглянемо всі педагогічні основи до яких належать принципи докладніше в руслі нашого дослідження.

Слід зауважити, що ряд принципів які відносяться до педагогічних мають свою специфіку і методичні основи. Серед них – наочності, активності, індивідуалізації.

Потрібно пам'ятати, що без врахування педагогічних та методологічних основ є неможливим формування комунікативної компетентності молодших школярів.

До педагогічних основ відносяться такі принципи: диференціації, свідомості та самостійності, наочності, активності, індивідуалізації, міжпредметних зв'язків та міжкультурної взаємодії [4, с. 228].

Принцип диференціації. У педагогічній літературі (П. Гусак, О. Спірін, Є. Нікітіна, О. Лисенко та інші) співіснують різні погляди на те, які саме особливості учнівського контингенту потрібно враховувати в контексті реалізації цього принципу в навчанні. Узагальнюючи погляди цих учених, вважаємо за доцільне врахування комплексу таких особливостей, які вдало названо актуалізованими особистісними особливостями учнів, а саме тих, які найбільш яскраво проявляються в процесі вивчення англійської мови: навчальні здібності, пізнавальні інтереси, мотиви, когнітивні стилі [4, с. 232]. Під час вивчення англійської мови врахування цього принципу дає змогу грамотно організувати пізнання певного матеріалу залежно від рівня вивчення учнів, їхніх власних інтересів, мотивів тощо.

Під диференціацією слід розуміти організацію процесу навчання за декількома різними навчальними планами, програмами, завданнями в формі окремих груп, створених на основі врахування будь-яких узагальнених індивідуальних особливостей школярів. Диференціація навчання є варіантом індивідуалізації, способом реалізації індивідуального підходу до учнів. Відмінність диференціації від індивідуалізації полягає в тому; що врахування індивідуальних особливостей учнів здійснюється в такій формі, де учні групуються на основі будь-яких особливостей для окремого навчання в умовах класу [14].

Принцип свідомості та самостійності базується на постулаті «знання передати не можна, вони стають надбаннями людини в результаті самостійної, свідомої діяльності» [4, с. 240]. Ознаками реалізації цього принципу в процесі організації підготовки молодших школярів під час вивчення англійської мови є надання учням можливості планувати та організовувати свою діяльність, формування в них розуміння сенсу підготовки, й, відповідно, інтересу до знань, навичок та вмінь, які формуються в процесі її реалізації. Цей принцип потребує «діалогічних методів навчання, які формують і розвивають самостійність, творчість та активність школярів», а також самостійної роботи з інформаційно-комп'ютерними технологіями (ІКТ), які дають змогу учням індивідуально

поповнювати знання, уміння та навички, яких не вистачає. Постійне стимулювання інтересу молодших школярів, залучення їх до аналізу додаткової літератури з проблеми англійської мови є також важливими умовами реалізації цього принципу в процесі підготовки учнів.

Принцип наочності забезпечується у навчальному процесі з англійської мови створенням відповідних умов для чуттєвого сприймання іншомовного оточення. Отже, наочність відіграє важливу роль у формуванні іншомовних навичок і вмій, засвоєнні мовного та мовленнєвого матеріалу.

Розрізняють слухову і зорову наочність. Забезпечення учнів у процесі навчання слуховою наочністю необхідно для формування мовленнєвих механізмів, оскільки мовлення – це передусім звукова матерія, яка фіксується письмовим кодом. Слухова наочність у процесі оволодіння іноземною мовою невід'ємно пов'язана із зоровою. Зорова наочність може виступати як у формі тексту, так і у формі малюнків, фотографій, схем, карт тощо. Деякі засоби, наприклад, кінофільм, відеофільм, театральна вистава об'єднують слухову і зорову наочність [15].

При навчанні іноземної мови наочність є не тільки важливим засобом семантизації, а й засобом оволодіння ситуативної обумовленістю мови. За допомогою наочності створюються навчальні ситуації, в яких відпрацьовується усна комунікація і освоюється таким чином мовна реакція на об'єктивну дійсність і життєві ситуації. Таким чином, наочність у навчанні іноземної мови в практичних цілях допомагає розкрити зміст висловлювань і моделює життєві ситуації, в яких відбувається комунікація [15].

Принцип наочності в застосуванні до навчання іноземної мови виступає у формі ситуативної наочності. Наочність під час вивчення іноземних мов створює умови для чуттєвого сприймання, упредметнює занурення в іншомовне середовище, підвищує пізнавальну активність [3, с. 233].

Потрібно зазначити, що реалізація принципу наочності у процесі навчання англійської мови у НУШ забезпечує успішне оволодіння іншомовною мовленнєвою діяльністю в говорінні, аудіюванні, читанні, письмі, оскільки

слухова й зорова наочність виконує функцію зразка іншомовного мовлення і служить стимулом до мовленнєвої діяльності учнів.

Принцип активності в навчанні передбачає мовленнєво-розумову активність учнів в оволодінні й комунікативною компетентністю. Цей принцип має велике значення для правильної організації процесу навчання, оскільки оволодіння англійською мовою можливе лише за умови інтенсивної навчальної діяльності кожного молодшого школяра, який є активним учасником навчального процесу [4, с. 264].

У методиці навчання гуманітарних дисциплін, зокрема і англійської мови, розрізняють інтелектуальну, емоційну та мовленнєву активність. У сукупності вони створюють сприятливі умови для оволодіння англійською мовою. Інтелектуальна активність забезпечується постановкою проблемних завдань за фахом, які стимулюють пізнавальні процеси. Емоційна активність пов'язана з питанням: цікаво чи не цікаво учням вивчати англійську мову. Позитивне емоційне ставлення до предметів відіграє велику роль у досягненні успіхів, що дає змогу уникнути негативних емоцій, які блокують активність молодших школярів.

Одним із пріоритетних напрямків модернізації сучасної освіти є індивідуалізація навчання, його наближення до сутності кожної дитини, конкретних здібностей, майбутньої життєвої траєкторії людини, дитиноцентризм в освіті (В. Кремень) [12]. Йдеться про таку організацію навчального процесу, за якого вибір змісту, методів та засобів, темпу навчання враховує індивідуальні особливості учнів, рівень їхнього розвитку [19, с. 586].

Відповідно до **принципу індивідуалізації** в центр педагогічного процесу ставиться учень як суб'єкт діяльності з його індивідуальними розумовими, фізіологічними, психологічними, сенсомоторними та іншими відмінностями. Індивідуалізація навчання – це система засобів, яка сприяє усвідомленню учнем своїх сильних і слабких можливостей навчання, підтримці і розвитку самобутності з метою самостійного вибору власних смислів навчання. Індивідуалізація спонукає розвиток самосвідомості, самостійності й

відповідальності. Педагогічна підтримка полягає у спільному з учнем визначенні його інтересів, цілей, можливостей і шляхів подолання перешкод (проблем), які заважають йому досягати позитивних результатів у навчанні. Підґрунтям педагогічної підтримки є взаємини рівноправності, рівноцінності, поваги й довіри між учителем і учнем [14].

Принцип індивідуалізації реалізується у навчальному процесі з іноземної мови шляхом урахування індивідуально-психологічних особливостей учня, які значно впливають на успішність оволодіння іншомовною мовленнєвою діяльністю. Забезпечення індивідуалізації навчання можливе тільки за умови обізнаності вчителя з такими особливостями своїх учнів та способами індивідуалізованого навчання.

Отже, для реалізації принципу індивідуалізації необхідно визначити індивідуально-психологічні особливості учнів і врахувати їх у навчанні англійської мови.

Принцип міжпредметних зв'язків передбачає узгодження тем різних гуманітарних дисциплін для формування у свідомості учня цілісного сприйняття предметів і явищ навколишнього світу. На заняттях із англійської мови цей принцип проявляється на предметно-мовному рівні: дисципліну викладають з урахуванням рівня володіння рідною та іноземною мовами й комунікативними інтересами молодших школярів [4, с. 266].

Враховуючи, що принцип міжпредметних зв'язків націлений на формулювання проблеми, питань, завдань для учнів, орієнтувальних на застосування і синтез знань і умінь з різних предметів, потрібно зазначити що він є важливим під час формування комунікативної компетентності молодших школярів у НУШ.

Розглядаючи поняття міжкультурної комунікації в аспекті глобальної проблеми діалогу (взаємодії) культур, вважаємо за необхідне розкрити її сутність. Термін «міжкультурна комунікація» («cross-cultural communication») вперше згадується Д. Трагером і Е. Холлом у роботі «Культура як комунікація: модель та аналіз» («Culture as Communication: A Model and Analysis») 1954 р.,

які визначали її як «ідеальну ціль, до якої повинна прагнути людина у своєму бажанні якомога краще й ефективніше адаптуватися до навколишнього світу». Для нашого дослідження важливим є положення про те, що міжкультурна комунікація базується, головним чином, на комунікації міжперсональній, що відбувається між носіями різних національних культур, які розуміють і визнають культурну ідентичність один одного. Ефективність та результативність такого діалогу залежить від рівня сформованості міжкультурної компетентності співрозмовників, що не може обмежуватись лише знанням мови, а також потребує загальнокультурних (толерантність, прийняття та визнання іншої культури) та специфічних фонових знань про життєві цінності, традиції, норми, стандарти поведінки притаманні чужій культурі. Найвищим рівнем в оволодінні міжкультурною комунікацією вважається інтеграція – пізнання та прийняття іншої культури й одночасно самоідентифікація із власною культурою, її збереження та розвиток [17, с. 256].

Принцип міжкультурної взаємодії потребує такої організації навчально-виховного процесу, за якої необхідно враховувати національно-культурні особливості учнів в умовах міжкультурної взаємодії з учнями інших країн. Наш досвід свідчить про те, що врахування зазначеного принципу в навчально-виховному процесі сприяє ефективному формуванню комунікативної компетентності що є важливою під час вивчення англійської мови, рівень сформованості якої дає змогу оцінювати досягнення учнів в оволодінні комунікативної компетентності на міжкультурному рівні. У результаті забезпечується: набуття знань про мовну картину світу, особливостей оцінювати структури різних країн, що дає змогу її описати та порівняти з власним і висловити своє ставлення до дій засобами мови, що вивчається. Оволодіння фоновими знаннями зі сфери життя учнів інших країн уможлиблюють ознайомлення зі структурою навчання в молодшій школі в інших країнах та розширення загального світогляду учнів тощо [4, с. 267].

Актуальність розвитку навичок міжкультурної комунікації на заняттях з англійської мови у НУШ не викликає сумнівів. Підготовка молодших школярів передбачає їх подальше навчання у закладах вищої освіти та працевлаштування

не тільки у вітчизняних, але й в міжнародних компаніях. Таким чином, вчорашній школяр може опинитися в полікультурному середовищі навіть не покидаючи батьківщини й проходити випробування і як фахівець, і як людина у майбутньому, яка може адаптуватися, взаємодіяти, знаходити компроміси та адекватно реагувати в будь-яких ситуаціях, що є важливими якостями для тих, хто працює в інтернаціональній команді [17].

До спеціально-методичних основ формування комунікативної компетентності належать такі принципи: *комунікативності та взаємопов'язаного навчання мови й культури.*

Принцип комунікативності є основним методичним принципом, який сприяє успішному досягненню визначальної мети навчання англійської мови у НУШ – навчити учнів здійснювати комунікативне спілкування в межах засвоєного навчального матеріалу. Він передбачає побудову процесу навчання гуманітарних дисциплін, а саме англійської мови, як моделі процесу реальної комунікації. Модель має зберігати всі найсуттєвіші риси, що моделюються. Для процесу спілкування – це вмотивований характер мовленнєвих дій як вчителя, так і учнів; комунікативні ситуації, що використовуються в навчанні, що моделюють типові ситуації реального життя у відповідній сфері спілкування.

Сучасні методики навчання англійської мови пов'язують реалізацію цього принципу не лише із завданнями розвитку в учнів уміння поводитися як носії мови, але і з розвитком здатності й готовності здійснювати спілкування мовою, що вивчається, а також із розвитком здатності до адекватної взаємодії з представниками інших культур і соціумів.

Учень НУШ як мовна особистість являє собою багатосаровий і багатокомпонентний набір мовних здатностей, умінь, готовності до здійснення мовленнєвих вчинків, різного ступеня складності, що включають виявлення та характеристику мотивів і цілей, які керують розвитком особистості, її поведінкою тощо. У зв'язку з цим навчання англійської мови повинне створювати умови, що забезпечують учням можливість: а) вільно проявляти всі розумові операції й дії; б) використовувати мовні засоби для реалізації

особистих потреб; в) долати можливі мовні бар'єри. Крім того, комунікативно спрямоване навчання англійської мови має стимулювати високу особисту мотивацію молодших школярів у спілкуванні й у вивченні. Наш досвід показав, що вільне користування мовними засобами не означає досконале засвоєння цих засобів, оскільки не кількість останніх, а їхня якість дає змогу учневі успішно здійснювати спілкування. Коректне оволодіння комунікативною діяльністю уможлиблює спілкування молодших школярів на рівних із учнями інших країн, не відчуваючи дискомфорту в процесі вирішення мовленнєвих завдань.

Отже, згідно з принципом комунікативності навчання англійської мови має бути орієнтоване на формування в учня рис бі/полікультурної мовної особистості, які роблять його здатним рівноправно й автономно брати участь у міжкультурному спілкуванні. Цей принцип зумовлює добір актуального навчального матеріалу, видів комунікативно орієнтованих вправ, методів та прийомів навчання [4, с. 274].

Принцип взаємопов'язаного навчання мови та культури передбачає реалізацію двох підходів. Перший полягає в поясненні та демонстрації нерозривного зв'язку кожної конкретної мови й відповідної культури. Для реалізації цього підходу докладна робота з мовним матеріалом – від презентації лексичних одиниць і граматичних форм до моделювання мовленнєвих актів – повинна супроводжуватися зіставленням із культурними цінностями. Ми вважаємо, що в процесі викладання української та англійської мов потрібно звертати увагу на специфіку зовнішнього вигляду функціональних особливостей відповідних реалій у конкретному середовищі, співвідносити їх значення не лише з тлумаченням у словнику, яке часто позбавлене культурного компонента семантики значення, але й із контекстами уживання, які дають підстави такий компонент виокремити [4, с. 310]. У процесі розвитку вмінь в усному мовленні необхідно відстежувати структури автентичних мовленнєвих актів іншомовної та рідної культури, простежувати їх взаємозалежність.

Згідно з другим підходом передбачено проведення аналогічної роботи і з одиницями рідної мови. Відповідно, співвивчення мови й культури

рекомендовано починати з іноземної мови, простежуючи в ній відображення культурних цінностей і признаючи їх право на існування.

Співвіднесеність культурних і мовних феноменів у межах кожної з мов є необхідною умовою їх культурно пов'язаного співвивчення й утілюється в одночасному поданні порівняльних лінгвістичних феноменів у нерозривному зв'язку з утіленням у них культурних цінностей. Через контрасти з мовою, що вивчається, в учнів розвивається здатність до більшого проникнення у свою власну мову та культуру й розуміння того, що існують численні спроби бачення світу [4, с. 310].

Отже, у процесі співвивчення мови й культури відбувається усвідомлення рідної мови, її форм, які в нормі вживаються підсвідомо. Це справедливо і для культурних феноменів. Одночасно встановлюється зв'язок між кожною з культур і її втіленням у мові. Однією з функціональних потреб, яка підтверджує правомірність утілення культурно пов'язаного співвивчення мов у процесі навчання, є необхідність правильного сприйняття рідної культури за допомогою мови, що вивчається.

Аналіз сучасної теорії і методики освіти та вивчення стану розробленості досліджуваної проблеми засвідчили про значний інтерес вітчизняних і зарубіжних науковців до формування комунікативної компетентності як необхідної умови становлення молодшого школяра, що регулює його комунікативну діяльність, забезпечує усвідомлення та подолання стереотипів особистісного досвіду, здатність до самореалізації, спрямованість на саморозвиток та самоосвіту.

Окреслено значущість дотримання вищезазначених дидактичних та методичних основ формування комунікативної компетентності у навчанні англійської мови, які дають можливість забезпечити високий рівень ефективності навчання, активізувати навчально-пізнавальну діяльність учнів в НУШ шляхом упровадження ефективних методик навчання.

Комунікативна компетентність інтерпретується як здатність людини встановлювати та підтримувати необхідні контакти з іншими людьми. До її

складу входить певна сукупність знань та умінь, що забезпечують ефективний перебіг комунікативного процесу.

Модернізація структури і змісту шкільної мовної освіти підвищує вимоги до організації раннього навчання іноземної мови як до фундаменту шкільного курсу з цього навчального предмета.

Навчання іноземної мови в початковій школі відповідно до Концепції Нової української школи варто розглядати як комплексний інтегрований етап оволодіння предметом [9, с. 46].

Сучасні науковці та дослідники єдині в тому, що початковий етап навчання англійської мови у сучасному загальноосвітньому навчальному закладі – Новій українській школі надзвичайно важливий, так як в цей період закладаються психолінгвістичні основи іншомовної комунікативної компетентності, необхідні для подальшого її розвитку й удосконалення.

Можемо узагальнити, що навчання англійської мови в початковій школі відповідно до Концепції Нової української школи варто розглядати як комплексний інтегрований етап оволодіння предметом. Врахування дидактичних та методичних основ у навчанні англійської мови дає змогу практично збільшити кількість розмовної практики, є цікавим для учнів, допомагає засвоїти матеріал та розвивати іншомовну комунікативну компетентність.

Стаття не вичерпує всіх аспектів проблеми дослідження. Подальшої наукової інтерпретації потребує визначення концептуальних засад цього процесу в окресленому напрямі, розробка технологій та створення відповідного навчально-методичного забезпечення використання дидактичних та методичних основ як інструменту вивчення англійської мови молодшими школярами у Новій українській школі, вивчення зарубіжного досвіду його організації.

Список використаної літератури:

1. Англійська мова в 1 класі: що повинна знати і вміти дитина? URL: <http://englishprofi.com.ua> (дата звернення: 24.10.2023).

2. Ашиток Н.І. Комунікативна компетентність як чинник професійного становлення соціального педагога. Молодь і ринок. 2012. Вип. № 3, с. 66.
3. Безкоровайна Ю. Унаочнення як засіб формування іншомовної лексичної компетенції учнів / Ю. Безкоровайна // Студентський науковий альманах факультету іноземних мов, 2009. Вип 1(6). С. 230-234.
4. Бігич О.Б., Бориско Н.Ф., Борецька Г.Е. та ін., Ніколаєва С.Ю. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика: підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів. 2013. Київ: Ленвіт. С. 80-350.
5. Вертегел В.Л., Хребтова В.В. Міжкультурна комунікація як важливий аспект процесу викладання іноземної мови професійного спрямування. Запорізький національний університет. Молоді науковці, 2019. Випуск № 7.2. С. 167-171.
6. Гуменюк Є. С. Особливості навчання іноземної мови в умовах нової української школи. Житомирський державний університет імені Івана Франка. Сучасні філологічні дослідження та навчання іноземної мови в контексті міжкультурної комунікації: Збірник студентських наукових робіт (XV). 2022. С. 58-60.
7. Добротвор О.В. Комунікативна компетентність як предмет наукового дослідження. Педагогічний процес: теорія і практика. 2013. Вип. 3. С. 56-62.
8. Заброцький М.М. та Максименко С.Д. Комунікативна компетентність учителя: сутність і шляхи формування. 2000. Київ–Житомир: Волинь. С. 32-37.
9. Ігошевська М. П. Особливості викладання англійської мови на початковому етапі у форматі нової української школи. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Обрії педагогічних знань: теорія, новації, практика», м. Миколаїв, 09 червня 2020 р. Миколаїв: ЦПО «Генезум. 2020. С. 43-46.
10. Ковальчук І.С. Формування професійно-комунікативної компетентності майбутніх офіцерів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін у вищих військових навчальних закладах. Дис... канд.пед.наук. Житомир. 2018. 142 с.
11. Комар О.А. Класифікація сучасних підходів до навчання англійської мови. Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини. Збірник наукових праць Проблеми підготовки сучасного вчителя № 1(25). 2022. С. 82-88.

12. Кремень В.Г. Філософія людиноцентризму в стратегіях освітнього простору / В.Г.Кремень. – К.: Пед. думка, 2009. – 520 с.
13. Ніколаєнко І. В. Міжкультурна комунікація і мова. [online] Режим доступу: http://www.rusnauka.com/13.DNI_2007/Philologia/21224.doc.htm [Дата звернення 10 жовтня 2023].
14. Педагогіка. Індивідуалізація і диференціація навчання // Бібліотека online. 2006–2017. URL: <http://readbookz.com/book/172/5458.html> [Дата звернення 25 листопада 2023].
15. Переверзева Я.О. Застосування наочності для формування лексичних навичок в учнів основної школи у процесі вивчення другої іноземної мови (французької). Житомирський державний університет імені Івана Франка. Сучасні філологічні дослідження та навчання іноземної мови в контексті міжкультурної комунікації: Збірник наукових праць. С. 322-327.
16. Редько В.Г. Оновлення змісту навчання іноземних мов у сучасній шкільній освіті – прерогатива нової української школи. [online] Режим доступу: <https://core.ac.uk/download/pdf/163088397.pdf> [Дата звернення 27 листопада 2023].
17. Ушакова І. О. Розвиток міжкультурної комунікації на заняттях з англійської мови за професійним спрямуванням. Києво-Могілянська академія. Духовність особистості: методологія, теорія і практика. 2018. С. 254-265.
18. Черезова І.О. Комунікативна компетентність як інтегральна якість особистості. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Психологічні науки. 2014. Вип 1(1). С. 104-105.
19. Шавкун І.Г. Міжкультурна комунікація як складова сучасної менеджмент-освіти. Культурологічний вісник Нижньої Наддніпрянщини. 2009. Вип. 23. С. 115–118.
20. Шелестова Л. В. Індивідуалізація навчання як пріоритетний напрямок модернізації сучасної освіти. XIX Міжнародна науково-практична конференція «Сучасні проблеми в науці», 17 – 20 травня 2022, Ванкувер, Канада. С. 585-588.
21. Hymes D. H., Pride J. B, Holmes J. On Communicative Competence // Sociolinguistics. Selected Readings. Harmondsworth: Penguin, 1972. Part 2. Pp. 269–293.

Google Scholar

Щерба Наталія
доцент, доктор
педагогічних наук
scherbanatasha@gmail.com

ПЕРСПЕКТИВИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ УНІВЕРСАЛЬНОГО ДИЗАЙНУ В НАВЧАННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ В КОНТЕКСТІ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

Поступова гуманізація українського

суспільства призвела до реалізації низки реформ, однією з яких є комплексне запровадження інклюзивного навчання в закладах середньої освіти. Соціальна та освітня інклюзія закріплена в міжнародних документах з прав людини, серед яких: «Декларація прав дитини» [6], «Декларація про права розумово відсталих осіб» [8], «Декларація про права інвалідів» [7], «Санберзька декларація» [34], «Конвенція ООН про права дитини» [12], «Саламанкська декларація і програма дій з освіти осіб з особливими потребами» [30], «Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю» [28] та інші. Зазначені документи ратифіковані в Україні. Крім того, інклюзивне навчання регламентується в ключових вітчизняних нормативних документах, що стосуються середньої освіти, зокрема: в Законах України «Про освіту» [9] та «Про повну загальну середню освіту» [20], в Методичних рекомендаціях щодо організації навчання осіб з особливими освітніми потребами [14] та інших документах. Водночас, існує низка питань запровадження інклюзивного навчання, які досі знаходяться на етапі осмислення й обґрунтування як у вітчизняних, так і в зарубіжних дослідженнях. Серед них – перспективи розвитку інклюзії в освіті, шляхи оптимізації зусиль і заходів її реалізації, можливості повнішого охоплення особливих освітніх потреб учнів і мінімізації бар'єрів для дітей з інвалідністю. Всі вказані напрями пов'язані з розробкою концепції універсального дизайну.

Згідно зі Статтею 20 Закону України «Про освіту» інклюзивне навчання ґрунтується на принципах недискримінації, врахування багатоманітності

людини, ефективного залучення та включення до освітнього процесу всіх його учасників [9]. Тому однією з основних умов його реалізації в середній освіті є забезпечення її доступності.

В Національній стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року поняття «**доступність**» розуміється як забезпечення рівного доступу всім групам населення до фізичного оточення, транспорту, інформації та зв'язку, інформаційно-комунікаційних технологій і систем, а також до інших об'єктів та послуг, як у міських, так і в сільських районах [16]. В Законі України «Про повну загальну середню освіту» **доступність освіти** тлумачиться як сукупність умов, що сприяють задоволенню освітніх потреб осіб та забезпечують кожній особі можливість здобуття повної загальної середньої освіти відповідно до державних стандартів, (...), відсутність дискримінації за будь-якою ознакою чи обставиною, надання учням підтримки в освітньому процесі [20]. У посібнику ЮНІСЕФ «Доступ до школи та навчального середовища» доступність визначається як широке поняття, що включає можливість використання середовищ, зручностей і ресурсів людьми з інвалідністю. *Середовища* включають фізичний простір, як школи, ігрові майданчики, туалети. *Зручності* – це такі об'єкти, як джерело питної води чи шкільні меблі у класах. В контексті шкіл *ресурси* включають книги та інші навчальні матеріали, зокрема: комп'ютери, програми, Інтернет-послуги, якщо вони доступні [31].

Доступність передбачає подолання **перешкод**, серед яких:

- *Інституційні бар'єри* (деякі шкільні правила та практики, що призводять до сегрегації дітей з інвалідністю).
- *Соціальні стигми* (ставлення до дітей з інвалідністю як до меншовартісних призводить до ігнорування їхніх прав і потреб).
- *Бар'єри в доступі до інформації та навчальних матеріалів* (навчальні матеріали та методи в багатьох школах є недоступними для дітей з сенсорними чи комунікативними порушеннями (зору, слуху та мовлення), а також навчальними труднощами та затримкою розвитку).

- *Бар'єри в доступі до фізичної інфраструктури* (дизайн більшості шкільних споруд створює фізичні та архітектурні бар'єри для дітей з інвалідністю та їхніх сімей і впливає на доступ до навчання).

- *Неправильне розуміння понять «доступність», «інвалідність» та «здатність»* (зведення поняття «доступність» до запровадження одиничних заходів, як-от: встановлення пандуса) [31, с. 11].

Існує 2 принципово різних **підходи** до забезпечення доступності освіти: універсальний дизайн і розумне пристосування.

В Конвенції з прав осіб з інвалідністю **універсальний дизайн** тлумачиться як дизайн продуктів, середовища, програм і послуг, що може використовуватись всіма людьми до найбільшого можливого ступеня без потреби адаптації чи спеціалізованого дизайну [28]. **Універсальний дизайн в освіті** (УДО, Universal Design for Learning, UDL) розглядається як підхід, що надає філософську основу для розробки різноманітних навчальних продуктів з урахуванням потреб усіх учасників освітнього процесу, зокрема: програм, навчальних планів, системи оцінювання знань, характеру викладання, інструкцій, веб-сайтів, дизайну шкільного середовища, предметів, бібліотеки, спортивних майданчиків тощо [23].

У свою чергу, **розумне пристосування** передбачає адаптацію. В Законі України «Про освіту» це поняття визначено як (контекстуальне – Н.С. Щерба) запровадження необхідних модифікацій і адаптацій із метою забезпечення реалізації особами з особливими освітніми потребами конституційного права на освіту нарівні з іншими особами [9]. В Конвенції з прав осіб з інвалідністю поняття розуміється як необхідні та відповідні модифікації та адаптації, що використовуються ситуативно та не становлять непропорційного чи надмірного навантаження, натомість надаючи особам з інвалідністю можливості реалізувати всі людські права та фундаментальні свободи [28].

Як показує практика та аналіз чинних освітньо-нормативних документів, запровадження інклюзивного навчання в Україні розпочалося з розумного пристосування існуючих приміщень, принципів, методів і засобів навчання до

особливих освітніх потреб конкретних дітей у конкретному навчальному контексті. Наприклад, у Статті 26, п. 3. передбачено обов'язкове забезпечення учня з особливими освітніми потребами індивідуальною програмою розвитку та індивідуальним навчальним планом, якщо це визначено у висновку інклюзивно-ресурсного центру про комплексну психолого-педагогічну оцінку розвитку дитини. У Статті 7, п. 3 Закону «Про повну загальну середню освіту» рекомендується використання розумного пристосування як засобу забезпечення доступності навчання, що не дискримінує прав здобувачів освіти [20]. У Статті 9 розумне пристосування пропонується використовувати для:

- *адаптації / модифікації змісту* навчальних предметів (інтегрованих курсів) для осіб з особливими освітніми потребами;
- *відбору розвиваючих методів і засобів навчання*, що враховують особливі освітні потреби учнів та сприяють успішному засвоєнню змісту навчання і розвитку дитини;
- *відбору найбільш прийнятних мов, методів і способів спілкування* для навчання дітей, які є сліпими, глухими чи сліпоглухими (української жестової мови та/або абетки Брайля) [20].

Як можна помітити, основними принципами розумного пристосування є адаптація та модифікація. *Адаптація* змінює характер навчання (його методи, засоби, форми), проте зміст, понятійна сутність, складність і кількість навчального матеріалу залишається незмінною. *Модифікації* навчання змінюють зміст і понятійну складність навчального завдання [5]. Тобто рівень складності та обсяг навчального матеріалу можуть варіюватися в залежності від особливих освітніх потреб конкретного учня.

У Статті 9 Закону зазначено й доцільність дотримання принципів універсального дизайну відповідно до найкращих інтересів дитини [20].

Як зазначено в Національній стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні, універсальний дизайн не виключає допоміжних пристроїв для конкретних груп осіб з інвалідністю, де це необхідно [16]. Тому очевидно, що запровадження розумного пристосування та універсального дизайну не є

взаємозамінним, хоч вони й спрямовані на досягнення спільної мети. Перше дозволяє реагувати на особливі освітні потреби кожної окремої дитини, а друге – враховувати все різноманіття потреб майбутніх учнів шляхом створення безбар'єрного навчального процесу та середовища. Тому дослідження можливостей універсального дизайну більше цікавить вітчизняних освітян як перспективний напрям розвитку інклюзивного навчання.

Концепція універсального дизайну була досліджена провідними західними фахівцями: М. Біднером, Р. Мейсоном, Г. Фроєном. Проблемами організації доступного освітнього середовища із застосуванням концепції універсального дизайну займалися як зарубіжні (Т. Лорман, Дж. Деппелер, К. Томлінсон, Д. Харві та ін.), так і вітчизняні фахівці (В. Азін, Л. Байда, Я. Грибальський, О.Красюкова-Еннс, М.Науменко, С.Паламар, Ю.Сороколіт та ін.). У контексті заявленої проблеми варті уваги праці, в яких розкрито підходи до визначення терміну «універсальний дизайн» (І. Абросімова, О. Кизимчук, С. Палій, О. Сидорченко); приділено увагу пріоритетним підходам до його дослідження (Н. Бірко); розглянуто принципи та сфери його застосування (О. Тельна); висвітлено технології підтримки універсального дизайну в освіті (Ю. Носенко), а також наукові доробки з питань можливостей та особливостей впровадження універсального дизайну а закладах дошкільної, загальної та вищої освіти (В. Азін, Л. Байда, Я. Грибальський, О. Красюкова-Еннс, Ю. Найда, М. Науменко, С. Паламар, Ю. Сороколіт, Н. Софій, К. Чупіна та ін.).

Поняття «універсальний дизайн» виникло в 2-й половині ХХ сторіччя. У 1970 році американський архітектор М. Біднер висунув припущення, що функціональні можливості кожної людини знаходяться у прямій залежності від наявності чи відсутності фізичних і ментальних бар'єрів у зовнішньому середовищі. Розвиваючи свої ідеї, автор розробив нову концепцію доступності, що мала враховувати потреби більшого числа людей з різними обмеженнями. Концепція була сприйнята та поглиблена іншим американським архітектором Р. Мейсом, що співпрацював з групою архітекторів, дизайнерів та інженерів. В 1973 році він домігся прийняття в Північній Кароліні законодавчого документу,

що стосувався обов'язкового врахування принципів доступності. Саме він став автором терміну «універсальний дизайн» (1985 рік) і визначив його як «дизайн, який можуть використовувати всі люди максимально можливою мірою без необхідності адаптації або спеціального дизайну». У 1987 р. група ірландських дизайнерів відстояла на Всесвітньому конгресі промислових дизайнерів «ICSID» свою позицію про те, що в резолюції норм має враховуватись фактор інвалідності [2, с. 66; 3; 6].

Сьогодні запровадження універсального дизайну розповсюджується на різні сфери людської життєдіяльності: освіту, архітектуру, медицину, спорт, дозвілля, транспорт, інформаційні технології тощо. Відповідним чином розширюються і його визначення. Наприклад, у вітчизняних дослідженнях термін **«універсальний дизайн»** тлумачиться як стратегія / основа проектування *навколишнього середовища, виробів, громадських будинків і споруд, транспортних засобів загального користування, речей, технологій, інформаційних видань, способу подачі інформації, комунікацій*, якими могли б користуватись найширші верстви населення, незважаючи на їх можливі функціональні обмеження [2; 22].

Універсальний дизайн в освіті інтерпретується як підхід, що забезпечує філософську основу для розробки широкого спектру навчальних продуктів та довкілля з урахуванням потреб усіх учнів та вихованців із самого початку. Це стосується не тільки аспектів навчання: програми, навчального плану, оцінювання знань, викладання, шкільного дизайну, бібліотеки, спортивних майданчиків, гуртожитків, веб-сайтів, інструкцій, але й шляхів реформування публічного управління освітою осіб з порушеннями в розвитку [4; 9; 23]. Така концепція універсального дизайну узгоджується з філософією ЮНІСЕФ щодо шкіл, дружніх до дітей, яка намагається інтегрувати всіх дітей в місцеві школи та визнає дитину як основного користувача навчальних приміщень і середовищ з розумінням, що участь сім'ї та громади є фундаментальною для одержання кращих результатів [27; 31].

Практичне запровадження концепції універсального дизайну в середній освіті має враховувати його **принципи** [2-4]. Розглянемо їх у поєднанні з рекомендаціями до реалізації, запропонованими В. О. Азіним, Л. Ю. Байдою, Я. В. Грибальським і О. В. Красюковою-Еннс:

Принцип 1: Рівноправне використання:

- врахування різних фізичних і когнітивних можливостей користувачів у дизайні;
- створення еквіваленту продукту, якщо рівне користування ним неможливе;
- запобігання виокремлення груп користувачів чи стигматизації;
- повага до особистого життя, безпеки і надійності користувачів;
- привабливість дизайну для всіх користувачів.

Принцип 2: Гнучкість у користуванні:

- включення можливості індивідуального пристосування продукту до потреб і вподобань різних користувачів;
- можливість вибору способу використання продукту;
- можливість адаптації роботи продукту під темп користувача.

Принцип 3: Просте та зручне використання:

- інтуїтивність використання продукту незалежно від знань, досвіду, освіти, мовного рівня, концентрації та віку користувачів;
- непотрібність зайвих зусиль у користуванні продуктом;
- відповідність продукту очікуванням користувачів;
- розміщення інформації відповідно до її важливості.

Принцип 4: Сприйняття інформації, незважаючи на сенсорні можливості користувачів:

- мультिकанальність презентації інформації (з задіянням візуального, вербального, тактильного та інших каналів);
- розрізнення важливішої та додаткової інформації;
- зрозумілість викладу найважливішої інформації;

- спрощення формулювання інструкцій та вказівок;
- забезпечення сумісності продукту з різними технологіями і засобами, які використовують особи з обмеженими можливостями (компенсаторні і допоміжні засоби);
- забезпечення ефективної передачі інформації незалежно від умов оточуючого середовища чи особливостей сприймання самого користувача.

Принцип 5: Припустимість помилок:

- наявність функцій, що компенсують ризики та шкідливі наслідки випадкових або ненавмисних дій користувачів;
- передбачення застережень про небезпеку чи можливу помилку;
- забезпечення доступності елементів, що використовуються найчастіше, та ізоляції небезпечних компонентів;
- попередження небезпечних наслідків при ушкодженні обладнання;
- передбачення чи блокування можливості несвідомих дій користувачів при виконанні завдань;
- проєктування функцій автоматичного виправлення помилок.

Принцип 6: Низький рівень фізичних зусиль:

- передбачення незначних фізичних зусиль, зручного положення та комфорту користувачів;
- забезпечення мінімального рівня втомлюваності користувачів внаслідок повторюваних дій чи довготривалого фізичного зусилля.

Принцип 7: Наявність необхідного розміру і простору при підході, під'їзді та різноманітних маніпуляціях, незважаючи на фізичні розміри, стан та ступінь мобільності користувача:

- врахування необхідного розміру і простору для зручного доступу, маніпуляцій та використання продукту будь-яким користувачем, незалежно від його зросту чи статури;
- врахування достатнього простору для використання користувачем допоміжних і компенсаторних засобів чи особистого помічника;

- забезпечення видимості важливих елементів продукту та доступу до них користувачів, незалежно від положення тіла;
- врахування різного розміру рук і сили стискання [2, с. 77-79].

Автор посібника «Доступ до школи і навчальне середовище» [31] Б. Топпінг пропонує розглядати універсальний дизайн в освіті через призму його **8 цілей**, розроблених у 2012 році Центром інклюзивного дизайну та доступу до навколишнього середовища [29]. Ці цілі можуть одночасно використовуватись як критерії оцінювання доступності існуючих продуктів, послуг, обладнання, об'єктів та як орієнтири для проєктування в галузі середньої освіти. До кожної з них, як і у випадку принципів універсального дизайну, розроблено низку рекомендацій, зокрема:

Ціль 1: Фізична відповідність: Врахування різних розмірів тіла та можливостей у дизайні продукту:

- достатня ширина проходів, холів та дверей для візків та інших типів допоміжних приладів;
- відповідність розміру шкільних парт віковій дітям, що їх використовують;
- відповідність розміру та форми поручнів величині рук учнів;
- достатній розмір вимикачів і кнопок приладів, щоб використовуватись дітьми з функціональними обмеженнями дрібної моторики;
- достатній контраст за кольором / тоном з оточуючим середовищем, щоб використовуватись учнями з порушеннями зору та інтелекту.

Ціль 2: Комфорт: Дотримання бажаних показників фізичного функціонування:

- уникнення сходів як єдиного входу в будівлю;
- достатність робочого простору, щоб розмістити візок;
- достатня пологість пандусів, якщо вони використовуються;
- достатня легкість відкривання дверей;

- спрощені ручки дверей (що натискаються, а не повертаються), доступні для дітей з порушеннями моторики рук;

- висота дошки і полиць, зручна для використання, включаючи дітей низького зросту чи на візках;

- можливість контролю освітлення, температури та вологості у класі;

- мінімізація фонового гамору.

Ціль 3: Усвідомлення: Забезпечення простого сприймання найважливішої інформації за допомогою різних органів чуття:

- достатній кольоровий та тоновий контраст, наявність тактильної інформації та піктограм у шкільних вивісках;

- достатній для читання з відстані розмір літер вивісок;

- доступність перекладу інформації мовою знаків / за допомогою допоміжних звукових систем для дітей з порушеннями слуху;

- доступність альтернативних форматів презентації інформації (шрифт Брайля, аудіо, прихованих субтитрів і т. д.);

- кольоровий і тоновий контраст між стінами і підлогою.

Ціль 4: Розуміння: Використання методів роботи, що є інтуїтивними, зрозумілими та однозначними:

- послідовне розміщення номерів чи назв кабінетів на одній висоті зовнішньої сторони дверей;

- маркування подібних елементів і приміщень однаковим кольором (наприклад, колір дверей кабінетів відрізняється від кольору стін);

- широке використання піктограм.

Ціль 5: Здоров'я: Внесок в охорону здоров'я, запобігання хворобам і попередження травмування:

- наявність туалетів, що відповідають статі;

- наявність поручнів з обох боків сходів чи пандусів;

- наявність запобіжних конструкцій, щоб уникнути травмування голови об нависаючі об'єкти;

- віддалення класних кімнат від джерел сильного запаху (наприклад, туалетів) та забезпечення достатньої вентиляції.

Ціль 6: Соціальна інклюзія: Ставлення до всіх груп дітей з гідністю та повагою:

- зарахування до школи всіх дітей, включаючи дітей з інвалідністю;
- включення дітей з інвалідністю в класи, що відповідають їх віку;
- запобігання спеціальних навчальних закладів чи класів для дітей з інвалідністю. Якщо вони використовуються, то максимальне залучення інклюзії.

Ціль 7: Індивідуалізація. Передбачення можливостей вибору та вираження індивідуальних смаків.

- забезпечення приватності та безпечності туалетів для кожної статі;
- наявність пандусів біля кожних сходів;
- наявність ресурсів для праворуких і ліворуких дітей (наприклад, ножиць);

Ціль 8: Культурна відповідність. Повага та посилення культурних цінностей і відповідність дизайну проєктів соціальному і культурному контексту.

- відображення культурних норм у шкільному дизайні;
- включення культуровідповідної інформації в навчальні ресурси та приклади [31, с. 13-16].

Наведені рекомендації мають теоретичну значущість, проте їх практичне використання в середній освіті передбачає систематизацію **об'єктів**, доступність яких має бути забезпечена завдяки використанню універсального дизайну. Як показав проведений аналіз наукових джерел, універсальний дизайн пропонується використовуватись для забезпечення доступності:

- соціального простору [1, с. 150];
- продукції, речей, виробів, транспорту [1, с. 150; 3; 4; 21];
- середовищ, будівель та територій [1; 4; 21; 31];

- інформації, комунікації та політики [3; 4; 21];
- інформаційних технологій чи послуг [3; 4; 31].

В контексті середньої освіти перелік відповідних об'єктів можна уточнити та розширити, спираючись на визначення, запропоноване в Законі України «Про освіту» [9]: універсальний дизайн у сфері освіти – це дизайн:

- *предметів*: шкільних меблів, предметів спільного користування (наприклад, у столовій, у майстерні, на ігровому майданчику тощо); засобів навчання (підручників, зошитів, технічних засобів та їх програмного забезпечення, канцелярських приладів);
- *навколишнього середовища*: входу в школу, класів, коридорів, холів, плану ігрових майданчиків, столових, майстерень, бібліотек, туалетів;
- *освітніх програм*: шкільних програм з предметів, дидактичних основ навчального процесу (підходів, принципів);
- *послуг*: методів і форм роботи вчителя та асистента, шкільної політики, процедур і заходів, ставлення до учнів з особливими освітніми потребами.

За своєю сутністю універсальний дизайн передбачає таке проектування об'єктів, середовищ, послуг, програм, що дозволяє максимально широкому колу людей користуватись ними у найзручніший спосіб. На відміну від традиційного дизайну в освіті, що враховує базові потреби типового здобувача, універсальний – намагається передбачити також широке коло особливих освітніх потреб, значно підвищуючи його доступність.

Термін «**особливі освітні потреби**» (special educational needs (SEN)) був уперше використаний у звіті Комітету з досліджень у галузі освіти дітей і молоді з інвалідністю (1978) [33]. Його метою було визначення найкращих соціальних та освітніх можливостей для дітей з інвалідністю, які навчались у системі спеціальної освіти Великої Британії. Поступово поняття увійшло до ключових міжнародних та вітчизняних документів, де цей термін тлумачиться наступним чином:

1. *Саламанкська декларація та рамки дії щодо освіти осіб з особливими потребами* (1994) – термін використовується в контексті навчання осіб, що мають фізичні, інтелектуальні, соціальні, емоційні, мовні та інші особливості, включаючи дітей:

- з розумовими чи фізичними вадами;
- обдарованих;
- безпритульних і працюючих;
- з віддалених районів і кочових народів;
- тих, що належать до мовних, етнічних і культурних меншин;
- з менш благополучних і маргіналізованих районів і груп населення [30].

2. *Постанова Кабінету Міністрів України № 952* (від 14 листопада 2018 року) «Про затвердження Переліку деяких категорій осіб з особливими освітніми потребами». Особливі освітні потреби мають особи:

- з порушеннями зору, слуху, опорно-рухового апарата; хворобами нервової системи; затримкою психічного розвитку, інтелектуальними порушеннями, складними порушеннями мовлення (у тому числі з дислексією);
- іншими складними порушеннями розвитку (у тому числі з розладами спектру аутизму);
- з електрокардіо-стимулятором чи іншим подібним пристроєм;
- з захворюваннями, що можуть перешкоджати проходженню зовнішнього незалежного оцінювання, визначеними МОН спільно з МОЗ;
- з захворюваннями, що потребують постійного медичного нагляду, або періодичного здійснення індивідуальних медичних процедур із забезпечення життєдіяльності людини та/або контролю за її станом;
- що потребують відновлення стану здоров'я у закладах загальної середньої освіти санаторного типу;
- що опинились у складних життєвих обставинах, влаштовані до дитячих будинків сімейного типу, соціально-реабілітаційних центрів, перебувають у школах соціальної реабілітації;

- що проживають на тимчасово окупованій території, або у населених пунктах, на території яких органи державної влади тимчасово не здійснюють свої повноваження або у населених пунктах, що розташовані на лінії зіткнення;
- що мають статус внутрішньо переміщених;
- що потребують додаткового / тимчасового захисту та діти-біженці;
- що здобувають спеціалізовану освіту та/або можуть прискорено опанувати зміст навчальних предметів одного чи декількох класів, освітніх рівнів;
- що здобувають(ли) повну загальну середню освіту мовою, що не належить до слов'янської групи мов, або базову чи профільну середню освіту – мовою корінних народів (особи з особливими мовними освітніми потребами) [19].

3. Закон України «Про освіту» – особа з особливими освітніми потребами – це та, що потребує додаткової постійної чи тимчасової підтримки в освітньому процесі з метою забезпечення її права на освіту [20].

Таким чином, узагальнюючи наведену інформацію, можна зробити висновок, що під поняттям «**діти з особливими освітніми потребами**» розуміються:

- діти з інвалідністю / складними порушеннями розвитку чи стану здоров'я;
- обдаровані діти;
- діти, чия рідна мова не належить до слов'янської групи (які не володіють мовою навчання);
- діти, що знаходяться в складних сімейних чи інших життєвих обставинах.

Кожна з цих груп потребує окремого підходу до забезпечення доступності навчального процесу. Крім того, як можна помітити, поняття «діти з інвалідністю» та «діти з особливими освітніми потребами» не є синонімічними. Оскільки перше входить у друге, розглянемо його сутність і категорії.

Відповідно до Міжнародної класифікації функціонування, обмеження життєдіяльності і здоров'я, **інвалідність** визначається як порушення, обмеження діяльності та можливої участі, що мають негативний вплив на взаємодію особи з вадами здоров'я з її оточенням [15].

Існує **6 категорій** інвалідності, що передбачають порушення:

- опорно-рухового апарату;
- слуху;
- зору;
- мовлення;
- інтелектуального та психічного розвитку;
- функціонування внутрішніх органів.

Кожна категорія передбачає специфічні особливі освітні потреби учнів, а отже й підходи до проектування доступності навчального процесу.

Розглянемо існуючий в Україні стан доступності середньої освіти.

Перевірка доступності закладу середньої освіти може здійснюватись різними способами. Наприклад, Б. Топпінг пропонує використовувати чек-лист «Універсальна доступність об'єктів», що складається з 14 частин і може бути адаптований до українських реалій.

1. Підхід до школи:

Чи є маршрут до школи достатньо впорядкованим і вільним від перешкод? Чи можна дістатись до школи маршрутом, вільним від інтенсивного дорожнього руху? Чи є вздовж всього маршруту тротуари чи обладнані доріжки?

2. Вхід у школу:

Чи немає перешкод біля основного входу в школу? Чи достатньо широкі вхідні двері для інвалідного візка чи інших приладів пересування? Чи є основний вхід тим самим для всіх учнів? Чи вільний основний вхід від східців? Чи є альтернативні входи без східців?

3. Пересування школою:

Чи є хол і проходи достатньо широкими для пересування на візку? Чи доступні об'єкти, вмонтовані у стіни, для дітей з порушеннями зору чи сліпотою? Чи наявні на сходах рейки та чи легко їх відрізнити за контрастом чи кольором? Чи має кожна сходинка кольоровий контраст на верхній стороні, на передньому краї? Чи наявні пандуси між поверхами? Чи вільні в'їзди на пандуси від припаркованих машин, закритих воріт чи інших перешкод? Чи достатньо похилі схили пандусів для незалежного користування? Чи є пандуси надійними та добре встановленими? Чи є на пандусах конструкції, що перешкоджають падінню з країв? Чи достатньо освітлені холи, коридори та східці?

4. Вхід і використання класів і інших територій:

Чи достатньо широкі двері в класі, щоб пропустити учня на інвалідному візку? Чи класи природно освітлюються та мають можливості для затінення? Чи є класи достатньо провітрюваними? Чи можна в класі пересувати столи за потреби? Чи є в наявності столи, під якими є достатньо місця, щоб працювати, сидячи на інвалідному візку? Чи наявні знаки, контрастні за кольором і з достатньо великим шрифтом, що вказують на призначення кімнат і зручностей? Чи входить у написи знаків назви та номери кімнат азбука Брайля? Чи підлоги мають однаковий колір і пофарбовані стійкою неслизькою фарбою? Чи дошки чи електронні дошки вмонтовані на висоті, доступній для дітей, зокрема на візку? Чи добре освітлені всі місця, де діти читають, тренуються та навчаються? Чи підвіконня достатньо низькі, щоб діти бачили, що за вікном, сидячи? Чи наявні штори чи жалюзі, щоб запобігти блиску дошки?

5. Вода, кімнати санітарії та гігієни:

Чи є під'їзди до кімнат санітарії та гігієни вільні від перешкод, рівні та добре обладнані? Чи наявні пандуси, якщо наявна зміна висоти підлоги? Чи достатньо широкі ці кімнати, щоб дитина на інвалідному візку могла пропустити іншу дитину чи дорослого? Чи добре освітлені туалети? Чи є в туалетах кабінки, що забезпечують приватність? Чи є доступ до чистої проточної води? Чи туалети для людей з інвалідністю інтегровані з рештою

туалетів? Чи туалетні кабінки достатньо широкі, щоб з інвалідним візком всередині закрились двері і була можливість розвернутись? Чи передбачені L-подібні поручні на стінах у туалетах? Чи передбачений принаймні один пісуар, доступний для користувачів інвалідних візків, та вертикальні поручні з обох боків від нього? Чи близько розташовані умивальники від туалетів? Чи є можливість відкривати крани з питною водою не тільки руками, але й ногами? Чи позначені кімнати санітарії та гігієни вивісками, що чітко видні та включають текст, діаграми / піктограми? Чи текст на них контрастує за кольором і легко може бути прочитаний з відстані?

6. Ігрові майданчики:

Чи підходи до ігрових територій достатньо широкі, щоб дитина на інвалідному візку могла б розминутися з іншою дитиною чи дорослим? Чи наявні пандуси там, де змінюється висота поверхні ґрунту чи підлоги? Чи доступні захищені зверху території для дітей на інвалідних візках? Чи тверда і рівна поверхня ігрових майданчиків?

7. Евакуація школи в надзвичайних обставинах:

Чи включає план евакуації школи план евакуації дітей з інвалідністю? Чи не перевантажені класи настільки, що діти не зможуть швидко вийти? Чи сигнал небезпеки подається в відео та аудіо-форматах?

8. Книги та друковані документи:

Чи можуть учні з порушенням зору чи сліпотою на вимогу отримати книги шрифтом Брайля? Чи доступні книги зі збільшеним шрифтом чи програмне забезпечення для збільшення тексту? Чи є в наявності ручні збільшувальні пристрої, картки зі словами, утримувачі м'ячів чи інші допоміжні прилади?

9. Електронні документи:

Чи доступні при необхідності книги з доповненою реальністю чи аудіокниги? Чи доступні при необхідності електронні книги з доповненою реальністю чи програмне забезпечення, що озвучує текст? Чи доступні комп'ютери, щоб допомогти дітям перевіряти лексико-граматичні помилки?

10. Веб-сайти та інші навчальні онлайн-ресурси:

Чи доступне при необхідності озвучування екрану та програмне забезпечення для читання електронного тексту? Чи реалізуються рекомендації WCAG щодо доступності веб-ресурсів, що використовуються в класі?

11. Фільми, відео та ресурси для транслявання:

Чи доступні субтитри та опис змісту фільмів та аудіовізуальних матеріалів, що використовуються у класі?

12. Програмне забезпечення та обладнання:

Чи доступні за необхідності альтернативні клавіатури, насадки на клавіатури, альтернативні мишки, інтерактивні екрани? Чи доступні за необхідності допоміжні засоби читання, письма, самоорганізації, комп'ютерного контролю, озвучування тексту? Чи доступні за необхідності прилади типу дошок з символами, картинками, указок для рота, приладів для відстеження рухів голови? Чи доступні за необхідності високотехнічні прилади для відстежування рухів очей чи керування за допомогою очей, інтерактивних екранів, комп'ютерного (в т. ч. переносного) обладнання з доповненою реальністю чи альтернативним комунікаційним програмним забезпеченням? Чи доступні за необхідності альтернативні методи спілкування, що включають допоміжні засоби для читання та письма, організації та комп'ютерного контролю? Чи доступні за необхідності перекладачі на алфавіт Брайля, збільшені клавіатури, приховані субтитри, переносні електронні блокноти та різноманітні збільшувальні пристрої? Чи доступні за необхідності високотехнологічні пристрої для озвучування електронного тексту та електронних книжок, сканування та озвучування друкованого тексту?

13. Традиційне спілкування:

Чи доступний за необхідності переклад мовою жестів? Чи в класі забезпечене спокійне середовище? Чи мінімізований фоновий шум від вентиляторів та механічного обладнання? Чи достатньо освітлена класна кімната, щоб учні могли читати по губам чи бачити жести сурдоперекладача?

14. Дистанційне спілкування:

Чи доступні веб-технології, що обираються вчителем для дистанційного навчання? Чи доступні альтернативні джерела інформації (текст, відео), коли вчитель використовує мобільні та комп'ютерні технології для навчання учнів у сільській місцевості [31, с. 40-44].

Моніторинг доступності вітчизняної середньої освіти було проведено в 2019-2021 роках, а результати систематизовано в Національній стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року [17] та в Національній стратегії розвитку інклюзивної освіти на 2020-2030 роки [33].

Серед **об'єктів** середньої освіти, **доступність яких чи забезпечення якими виявилась в Україні недостатньою**, було виокремлено:

1. Предмети:

- навчальні та інформаційні матеріали;
- допоміжні технології та рівень навичок користування ними;
- сервіси з конвертування документів, навчальних матеріалів;
- переклад матеріалів на жестову мову, тифлопис, запис у зручних для відтворення форматах [16].

2. Навколишнє середовище:

- інфраструктура закладів освіти та обслуговуючих елементів (центрів дозвілля, ігрових майданчиків, бібліотек, актових залів) [16];
- архітектура закладів освіти [17].

3. Освітні програми:

- освітні програми, орієнтовні на формування компетентностей, необхідних для подальшого самостійного життя людини з особливими освітніми потребами [17].

4. Послуги:

- підготовка педагогічних працівників та психологічних служб закладів освіти до роботи з особами з особливими освітніми потребами, зокрема щодо володіння засобами альтернативної комунікації [16; 17];

- забезпеченість асистентами вчителів, зокрема вчителів-предметників з фізики, хімії, математики [16];

- новітні методики і підходи до роботи, врахування особливостей роботи з особами з особливими освітніми потребами в організації освітнього процесу [16]; поширення успішного вітчизняного та провідного іноземного досвіду роботи з особами з особливими освітніми потребами [17];

- позитивне ставлення до безбар'єрності, інклюзії та культура прийняття серед учасників освітнього процесу [16];

- позанавчальне дозвілля та додаткова освіта [16].

Таким чином, можна зробити висновок про актуальність вивчення можливостей запровадження універсального дизайну у всіх сферах середньої освіти, зазначених у Законі України «Про освіту».

Забезпечення доступності початкової освіти насамперед передбачає реалізацію встановлених норм та вимог.

I. У контексті підвищення доступності **предметів**, що використовуються в навчальному процесі, центральну роль відіграють **засоби навчання**. Як показав аналіз науково-педагогічної літератури, існують міжнародні стандарти доступності, що стосуються електронних засобів навчання – *Web Content Accessibility Guidelines*. Їх основними положеннями, що можуть реалізуватись у контексті початкової освіти, є:

1. Забезпечення текстового відповідника до кожного нетекстового файлу.

2. Підготовки субтитрів до аудіо- та відео-файлів.

3. Підготовки аудіо-описів до відео-файлів.

4. Підготовки перекладу звукових файлів жестовою мовою.

5. Підготовки такого викладу змісту, що дозволяє його спрощену презентацію без втрати смислу.

6. Укладання інструкцій, що не опираються виключно на чуттєві характеристики (як форма, колір, розмір, розміщення, орієнтація чи звучання).

7. Забезпечення контрастності тексту, призначеного для читання, не менш за 7:1 та заголовків – 4,5:1.

8. Забезпечення відсутності на аудіо-записах фонових шумів або їх звучання на 20 децибел тихіше за основну інформацію.

9. Забезпечення можливості обирати фонний колір, якщо текст поданий блоками; обмеження ширини кожного блоку 80 друкованими знаками, вирівнювання тексту по ширині, наявність міжрядкового інтервалу в тексті не менше 1,5, а між абзацами – 2, можливості збільшення тексту до 200% без втрати чіткості.

10. Підготовки доступності всього функціоналу ЕОР з клавіатури.

11. Забезпечення достатнього часу користувачам на читання тексту та контролю за оновленнями змісту.

12. Збереження даних користувача після закінчення часу сесії чи завчасного попередження про можливість втрати даних.

13. Забезпечення навігаційного механізму, послідовності навігації веб-сайту та інформації про місцезнаходження користувача на сайті.

14. Забезпечення відповідності заголовку веб-сторінки / сайту її змісту та доцільності наявних посилань на інші медіа-файли.

15. Укладання змісту веб-сайту з назв його сторінок.

16. Забезпечення зрозумілості тексту, в якому наявний механізм тлумачення та / чи вимови окремих термінів і понять.

17. Забезпечення наявності механізму, що дозволяє знаходити і коригувати помилки вводу.

18. Забезпечення сумісності тексту з різними програмами користувачів, зокрема допоміжними технологіями [32].

Нові міжнародні стандарти *Experience API* передбачають врахування в розробці електронних освітніх ресурсів таких функцій, як:

- збереження результатів позабраузерної діяльності (ігор і симуляцій);
- перехід з платформи на платформу та з пристрою на пристрій (наприклад, з телефону на комп'ютер) зі збереженням результатів діяльності чи історії пошуку;

- групове електронне навчання та відстеження навчальних планів і цілей [26].

Відповідно до *Постанови Кабінету Міністрів України «Деякі питання цифрового розвитку»* електронні освітні ресурси мають відповідати таким вимогам, як:

- функціональність;
- зручність;
- кросплатформність [28].

Крім зазначених вимог видається доцільним класифікувати відповідні **заходи** реалізації універсального дизайну в розробці електронних засобів навчання, виявлених при аналізі науково-педагогічної літератури, зокрема:

1. *Використання допоміжного програмного забезпечення (Assistive Technology)*, тобто технологій:

- що озвучують друкований електронний текст (screen-reading software);
- що перекладають звуковий текст у друкований (e-text software);
- що відстежують рух очей і відкривають обрані веб-сайти чи сторінки (eye-tracking software);
- що забезпечують перехід з друкованих документів до медіа-файлів (QR-technology);
- що використовуються для перекладу з однієї мови на іншу (зокрема, мову жестів);
- що використовуються для збільшення тексту [25, С. 28].

2. *Використання альтернативних приладів:*

- клавіатур Брайля;
- технології touch screen;
- перемикачів та відповідних їм інтерфейсів [25, С. 30];
- утримувачів ручок «рибка»;
- ручок для шульги;

- мікрофонів і навушників для вчителя та учнів (field system) тощо.

II. **Доступність приміщень** регламентується Державними будівельними нормами України «*Інклюзивність будівель і споруд. Основні положення. ДБН В.2.2.-40:2018*» [10]. В контексті початкової школи основними з них є наступні:

1. Можливість для учнів користуватись допоміжними засобами пересування (інвалідними візками, милицями чи ходунцями);

2. Створення безбар'єрного середовища, де є:

а) пандуси при вході чи ті, хто постійно допомагає долати сходи;

б) двері з відсутніми порогами, не менше 0,85-0,9 м завширшки для вільного проїзду візка;

в) ліфт або підйомник на сходах усередині приміщення (чи розміщення класу на 1-му поверсі);

г) поруччя уздовж коридорів, щоб ті учні, яким складно ходити самостійно, могли триматися;

д) бібліотеки зі стійкою не вище 0,7 м та розміщенням книг на полицях не вище за 1,2 м при ширині проходів не менше 1,1 м;

е) класні кімнати з проходами не менше 0,9 м, учнівським місцем не менше 1,5×1,5 м та дошкою на доступній висоті чи з регульованою висотою;

є) туалетна кімната, спеціальна зона в їдальні та інші шкільні приміщення, доступні для використання дітьми з порушеннями опорно-рухового апарату [13].

Вказані норми не обмежують можливості застосування універсального дизайну. Наступні ілюстрації унаочнюють деякі інші можливості підвищення доступності освітнього середовища (тобто шкільних приміщень і пришкільних територій) (див. Рис. 1).

Існують численні розробки, що стосуються підвищення доступності **шкільних меблів**, призначених для початкового етапу середньої школи. Один із вдалих прикладів шкільної парти і стільця запропонований на Рис. 2.

III. **Освітні послуги**, що насамперед включають доступність змісту, методів і форм навчання молодших школярів. Шляхами її забезпечення є:

1. Використання мультимедійності представлення змісту:

- візуальної;
- звукової;
- наочної;
- символічної;
- відео;
- мовою жестів;

Рис. 1. Приклади використання універсального дизайну для підвищення доступності освітнього середовища

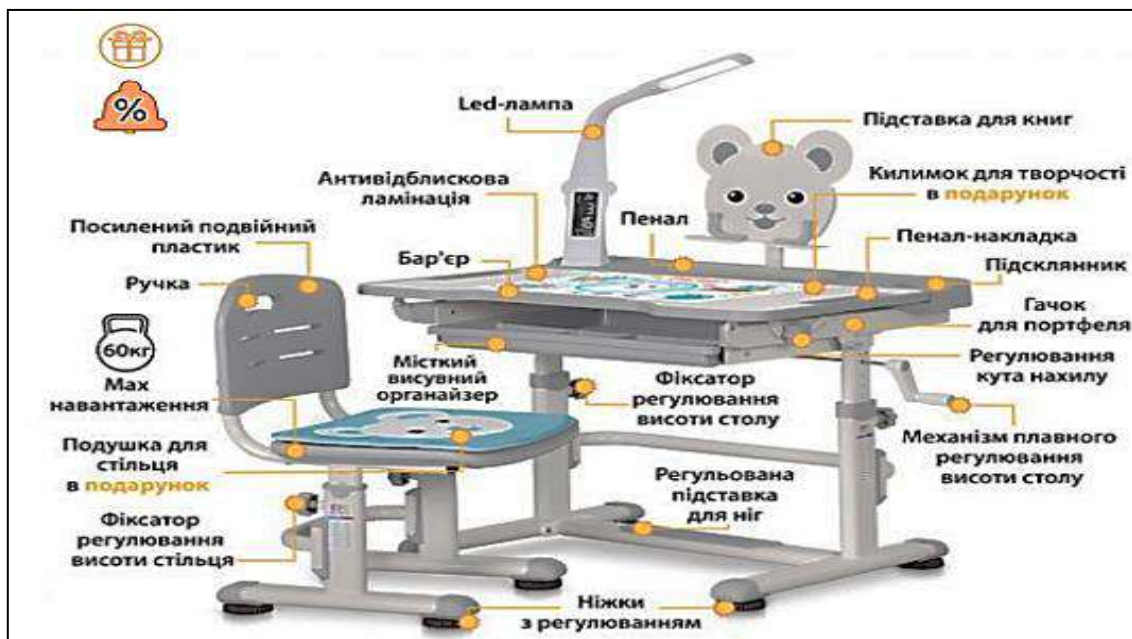

Рис. 2. Приклад шкільних меблів для початкової школи, розроблених відповідно до принципів універсального дизайну [11]

- за допомогою навідної інформації;
- за допомогою субтитрів та аудіоскриптів [32];
- за допомогою спрощення / скорочення інформації.

2. Використання варіативності перевірки знань:

- залучення завдань на множинний вибір;
- написання тексту;
- поєднання варіантів відповіді;
- створення / вибір зображень;
- проведення досліджень;
- завдання на розуміння прослуханого / висловлення своєї позиції [32].

3. Використання різних стимулів навчання:

- позитивного підкріплення;
- коментарів;
- прослуховування матеріалів;
- розгляду різних контекстів;
- анімації;
- відео;
- вибору завдання;
- художніх образів;
- перевірки попередніх знань тощо [32].

Використання універсального дизайну як способу забезпечення інклюзивності початкової освіти є економічно вигідним рішенням, оскільки, як доводять дослідження, розумне пристосування приміщень і предметів, що використовуються в освітньому процесі, до особливих освітніх потреб учнів призводить до значно вищих витрат матеріальних ресурсів. Крім того, незаперечним є той факт, що особливі освітні потреби є у всіх учасників освітнього процесу. Адже можливість навчатись простішим способом чи обирати найзручніший допоможе забезпечити його доступність у значно ширшому масштабі – на рівні громад і країни в цілому.

Водночас, підвищення інклюзивності програм, підходів, принципів, методів, форм, засобів навчання, а також освітнього середовища і способів відповідної підготовки педагогічних працівників є принципово нескінченним і неспинним процесом. Це пов'язано з ідентифікацією нових, раніше неврахованих особливих освітніх потреб та розвитком науково-педагогічної творчості.

Список використаної літератури:

1. Абросімова І., Кизимчук О. Інклюзивний дизайн та його використання. URL: https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/13331/1/Abrosimova_05-06.06.2019.pdf (дата звернення: 20.05.2023).
2. Азін В. О., Байда Л. Ю., Грибальський Я. В., Красюкова-Еннс О. В. Доступність та універсальний дизайн : навч.-метод. посіб./ за заг. ред. Л. Ю. Байди та О. В. Красюкової-Еннс. К., 2013. 128с.
3. Байда Л. Як застосовувати в школах універсальний дизайн, стандарти доступності й розумне пристосування. Нова українська школа. URL: <https://nus.org.ua/articles/yak-zastosovuvaty-v-shkolah-universalnyj-dyzajn-standarty-dostupnosti-j-rozumne-prystosuvannya/> (дата звернення: 10.08.2023).
4. Васюник-Кулієва М. Універсальний дизайн в освіті. Ресурсний центр підтримки інклюзивної освіти : веб-сайт. URL: <https://rcpio.ipro.kubg.edu.ua/?p=2414> (дата звернення: 21.08.2023).
5. Гаяш О. В. Сутність процесів адаптації та модифікації для ефективності навчання учнів з особливими освітніми потребами. Сайт Закарпатського інституту післядипломної освіти. URL: <http://zakinppo.org.ua/kabineti/kabinet-doshkilnoi-pochatkovoi-ta-inkluzivnoi-osviti/inkluzivna-osvita/2039> (дата звернення: 13.08.2023).
6. Декларація прав дитини. Законодавство України URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_384 (дата звернення: 20.07.2023).
7. Декларація про права інвалідів. Законодавство України URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_117 (дата звернення: 20.07.2023).

8. Декларація про права розумово відсталих осіб. Законодавство України URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_119 (дата звернення: 20.07.2023).
9. Закон України "Про освіту" зі змінами 2023 рік №2145-VIII від 05.09.2017, редакція від 21.11.2021. Київ, 2017. URL: https://urst.com.ua/act/pro_osvitu (дата звернення: 16.08.2023).
10. Інклюзивність будівель і споруд. Основні положення. ДБН В.2.2.-40:2018. URL: <https://dreamdim.ua/wp-content/uploads/2019/03/DBN-V2240-2018.pdf> (дата звернення: 26.08.2023).
11. Комплект парта і стілець Evo-Kids BD-04 XL Teddy (з лампою). URL: https://mealux.ua/catalog/komplekty_detskoj_mebeli/komplekt_parta_i_stulchik_evo_kids_bd_04_xl_teddy_s_lampoy/?gclid=Cj0KCQjw06-oBhC6ARIsAGuzdw3k0AlikbiNPX2d20RL5zhYNaqHt7mFAOf7QUrFChwnTeXqxaHM-asaAnZ1EALw_wcB (дата звернення: 21.08.2023).
12. Конвенція про права людини. Всеосвіта URL: <https://vseosvita.ua/library/deklaracia-prav-ditini-68653.html> (дата звернення: 20.07.2023).
13. Луговський А., Сварник М., Падалка О. Реабілітаційний супровід навчання неповносправних дітей: метод. посібник. Львів : Колесо, 2008. С. 19-45.
14. Методичні рекомендації щодо організації навчання осіб з особливими освітніми потребами. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/metodichni-rekomendaciyi-shodo-organizaciyi-navchannya-osib-z-osoblivimi-osvitnimi-potrebami-list-mon> (дата звернення: 11.08.2023).
15. Міжнародна класифікація функціонування, обмеження життєдіяльності і здоров'я. Всесвітня організація охорони здоров'я. Женева. 2001. URL: https://uapt.org.ua/wp-content/uploads/docs/5210-preklad_mkf_dorosla_v_docx.pdf (дата звернення: 30.08.2023).
16. Національна стратегія із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/366-2021-%D1%80#Text> (дата звернення: 22.08.2023).

17. Національна стратегія розвитку інклюзивної освіти на 2020-2030 роки. URL: <https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2019/07/210719-strategiya-inklyuziya.pdf> (дата звернення: 22.08.2023).
18. Постанова Кабінету Міністрів України «Деякі питання цифрового розвитку». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/56-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення: 1.09.2023).
19. Постанова Кабінету Міністрів України «Про деякі категорії осіб з особливими освітніми потребами» (№ 952 від 14 листопада 2018 р.) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/952-2018-%D0%BF#Text> (дата звернення 22.08.2023).
20. Про повну загальну середню освіту. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text> (дата звернення: 27.07.2023).
21. Світ, зручний для всіх. Універсальний дизайн : веб-сайт URL: <https://ud.org.ua/>. (дата звернення: 21.05.2023).
22. Універсальний дизайн в освіті. Ресурсний центр підтримки інклюзивної освіти. URL: <https://rpio.ippo.kubg.edu.ua/?p=2414> (дата звернення: 05.08.2023).
23. Щерба Н.С., Яценко Л.В., Литвишко О.М. Запровадження універсального дизайну в розробці електронних освітніх ресурсів у закладах вищої освіти. Актуальні питання у сучасній науці. Вип. 8 (14). 2023. С 944-957.
24. Що таке універсальний дизайн? Універсальний дизайн : веб-сайт. URL: <https://ud.org.ua/informatsiya/shcho-take-universalnij-dizajn> (дата звернення: 20.05.2023).
25. Access to School and the Learning Environment I – Physical, Information and Communication. URL: <https://www.unicef.org/lac/media/35056/file/UDL-I.pdf> (дата звернення: 06.09.2023).
26. Brusino, J. «The next generation of SCORM». American Society for Training and Development. URL: <http://www.astd.org/Publications/Newsletters/Learning-Circuits/Learning-Circuits-Archives/2012/06/The-NextGeneration-of-SCORM-a-Q-and-a-with-Aaron-Silvers> (дата звернення: 16.08.2023).

27. Child Friendly Schools. Chapter 3. Location, design and construction. UNICEF, 2009.
28. URL: <http://67.199.83.28/doc/Child%20Friendly%20Schols%20-%20Manual.pdf> (дата звернення: 21.08.2023).
29. Convention on the Rights of Persons with Disabilities. URL: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-rights-persons-disabilities> (дата звернення: 20.07.2023).
30. The Centre of Inclusive Design and Environmental Access. URL: <https://archplan.buffalo.edu/research/research-centers/center-for-inclusive-design-and-environmental-access.html> (дата звернення: 21.08.2023).
31. The Salamanca Statement and Framework for Action on Special Needs Education URL: <https://www.european-agency.org/sites/default/files/salamanca-statement-and-framework.pdf> (дата звернення: 20.07.2023).
32. Topping B. Access to School and the Learning Environment I - Physical, Information and Communication. UNICEF. 2014. URL: https://www.unicef.org/eca/sites/unicef.org.eca/files/IE_Webinar_Booklet_10.pdf (дата звернення: 20.08.2023).
33. Universal Design for Learning and Accessible Digital Textbooks. URL: <https://www.unicef.org/lac/en/universal-design-learning-and-accessible-digital-textbooks> (дата звернення: 09.08.2023).
34. Warnock M. Report of the committee of enquiry into the education of handicapped children. London: HMSO. 1978. URL: <https://education-uk.org/documents/warnock/warnock1978.html> (дата звернення: 30.08.2023).
35. World Conference on Actions and Strategies for Education, Prevention and Integration: Torremolinos, Malaga, Spain, 2-7 November 1981: final report. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/313?ln=es> (дата звернення: 20.07.2023).

Григор'єва Тетяна
доцент, кандидат
педагогічних наук
tanya2marshal@gmail.com

Google Scholar

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ДО РОБОТИ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ В УНІВЕРСИТЕТАХ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ

Поширення інтеграційних процесів, зростання взаємозв'язку країн і народів, стрімкоплинні процеси глобалізації та інформатизації закономірно зумовлюють все більший інтерес до вивчення міжнародного досвіду у різних сферах суспільного життя, у тому числі й в освіті.

В Україні завдання побудови демократичного суспільства на засадах громадянських цінностей потребують прогресивної системи національної освіти, яка відповідала б міжнародним стандартам і сприяла інтеграції до європейського та світового освітніх просторів, що на законодавчому рівні закріплено у Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті (2002 р.), Програмі дій щодо реалізації положень Болонської декларації у системі вищої освіти і науки України (2004 р.), Законі України «Про вищу освіту» (2006 р.) та інших законодавчих актах [2].

У сучасних умовах глобальної і загальноєвропейської взаємодії та інтеграції знання іноземних мов, їх викладання визначається одним із пріоритетних напрямів гуманітарної діяльності держав світу, що передбачає певну уніфікацію освітнього простору, національних освітніх стандартів, диверсифікацію освітніх моделей, удосконалення технологій навчання. У цьому контексті по-новому постає питання про вивчення і викладання іноземних мов і, як наслідок, про професійну підготовку майбутніх учителів ІМ.

Дослідження освітнього сектора Великої Британії вбачається актуальним з огляду на розроблений Проект Закону України «Про застосування англійської

мови в Україні», у якому наголошується про закріплення статусу англійської, як однієї з мов міжнародного спілкування в Україні у публічних сферах суспільного життя [4]. Крім того, вища освіта Великобританії спрямована на підготовку висококваліфікованих кадрів відповідно до нових запитів суспільства, а професійна підготовка вчителів ІМ спрямована не тільки на формування готовності реалізувати мовну освіту емігрантів та мігрантів, а й підвищувати професійну компетентність фахівців, включених до міжнародної співпраці.

Врахування новітніх тенденцій і напрямків підготовки вчителів Великобританії сприятиме підвищенню якісного рівня освіти молоді в Україні, передусім – удосконалення підходів до підготовки студентів педагогічних спеціальностей [5].

Система освіти Великобританії є предметом дослідження як зарубіжних, так і вітчизняних дослідників: різні аспекти історії організації шкільної освіти висвітлено у працях Балацької Н., Мілютіної О., Локшиної О., Сбруєвої А.; теоретичні засади реформ у системі загальної освіти Великої Британії досліджено в роботах Брюс М., Джоунс К., Мур А., Тейлор У. та інших; окремі аспекти професійної підготовки вчителів розглянуто в наукових працях Муқан Н., Сігаєвої Л., Понеділко В., Толочик А.; розвиток та організацію навчально-виховного процесу в початковій школі Великої Британії досліджували Козубовська І., Милян Ж., Юрченко М., Бленд Дж., Кемерон Л. та інші.

Розвитком початкової освіти Великобританії цікавляться сьогодні не лише науковці, а звичайні вчителі, адже в освітніх програмах цієї країни велике значення надається питанням духовного, морального, культурного, розумового і фізичного розвитку дітей. Крім того, в них наголошується, що діти в демократичному суспільстві повинні знати свої права й обов'язки, бути вихованими в дусі терпимості й свободи [7].

Проте поза увагою дослідників залишається досвід, набутий британською педагогічною освітою на шляху модернізації змісту професійної підготовки майбутніх учителів ІМ до роботи у початковій школі в системі вищої освіти.

Метою дослідження є висвітлення особливостей професійної підготовки майбутніх учителів ІМ до роботи у початковій школі у британських університетах.

Аналіз досліджень з даної проблеми показує, що навчальний процес у всіх державних школах Великої Британії здійснюється згідно з основним стандартом Національної навчальної програми. Відповідно до основних положень даної програми навчання іноземних мов має розпочинатися на ключових етапах 2 і 3 у віці від 7 до 14 років. Основною вимогою другого ключового етапу є вивчення іноземної мови, а третьої – конкретної сучасної іноземної мови. На другому етапі (діти віком 7-11 років) метою навчання будь-якої іноземної мови є закладання базових навичок для відтворення усного і писемного мовлення і які стануть фундаментом для подальшого вивчення іноземної мови на наступній стадії. На ключовому етапі 3 (діти віком 11-14 років) пріоритетом є навчання сучасної іноземної мови на основі знань, умінь і навичок, засвоєних на попередньому етапі, незалежно чи це та сама чи нова мова [15, с. 7].

Навчання мов включено до переліку дисциплін навчальної програми на другий ключовий етап з 2014 року. Відповідно до навчальних дисциплін з вивчення мов молодші школярі повинні уміти:

- уважно слухати усне мовлення і демонструвати розуміння прослуханого;
- розпізнавати моделі мовлення і звуки у піснях і віршах, знаходити зв'язок між правописом, звуком і значенням слів;
- брати участь в розмовах, ставити і давати відповіді на запитання, висловлювати свою точку зору і адекватно реагувати на думку співрозмовника, звертатися за роз'ясненням або допомогою;
- говорити на рівні речень, використовуючи лексику, словосполучення та базові мовні структури;

– правильно застосовувати артикуляцію звуків та вживати ритміко-інтонаційні моделі під час читання вголос або говоріння і бути зрозумілим слухачем;

– презентувати ідеї та інформацію в усній формі перед аудиторією глядачів;

– читати уважно і вдумливо, демонструючи розуміння слів, словосполучень і прості моделі писемного мовлення;

– збільшувати особистий словниковий репертуар і розвивати уміння здогадуватись про значення нових лексичних одиниць у знайомому контексті;

– працювати зі словником;

– відтворювати оповідання, пісні, вірші й римовані наспіви іноземною мовою, що вивчається;

– записувати словосполучення по пам'яті і використовувати їх для складання нових речень у власному контексті або висловлювання точки зору;

– робити опис людей, локацій, предметів та дій в усній і письмовій формах;

– розуміти базові граматичні категорії, форми і структури, як-от: рід, число, відмінювання дієслів, ключові властивості граматичних моделей та їх комунікативні функції для ефективного використання у мовленні, та їх спільні або/і відмінні риси від рідної мови [15, с. 7].

Для того щоб реалізувати перераховані вище уміння відповідно до ключової стадії 1, учні початкових класів повинні оволодіти наступними знаннями:

– базові фонологічні компоненти мови;

– побудова речення;

– базові комунікативні моделі;

- базові складові продуктивних видів говоріння (опис, повідомлення);
- комунікативні моделі для висловлювання власної точки зору;
- базові граматичні моделі [15, с. 8].

У Великобританії Програма навчання сучасної іноземної мови на ключовому етапі 3 включає наступні уміння школярів:

- визначати та використовувати часові форми та інші структури, які позначають теперішні, минулі та майбутні дії;
- застосовувати різноманітні ключові граматичні конструкції і моделі, як-от: стани, наказовий спосіб, умовний спосіб та інші;
- удосконалювати і використовувати лексичний репертуар, особливо пасивний, для вираження і обґрунтування точки зору і брати участь у дискусіях з ширшої тематики;
- формулювати мовлення граматично, орфографічно і пунктуаційно правильно;
- сприймати на слух інформацію різних видів говоріння, опрацьовувати її та надавати відповідну реакцію;
- транскрибувати слова і короткі речення;
- ініціювати і підтримувати розмову, здогадуватись про значення незнайомих слів, реагувати на несподівані відповіді, за потреби переключатись на різні стилі спілкування, наприклад, використовувати різні моделі звертання;
- чітко висловлювати свої ідеї з правильним граматичним оформленням в усній і письмових формах;
- говорити впевнено, дотримуючись послідовності, правильної вимови та інтонації;
- читати і демонструвати розуміння оригінальних і адаптованих текстів з різних джерел; визначати їх мету, основні ідеї, ключові моменти;

робити переклад уривків, звертаючи особливу увагу на правильне граматичне наповнення;

- читати літературні твори з метою стимулювання ідей, розвитку креативності й поглибленого розуміння мови і культури;

- писати твори, використовуючи різноманітні граматичні конструкції, звороти, лексичні одиниці, словосполучення, ідіоматичні вирази та творчий потенціал для вираження власних ідей і точок зору; перекладати короткі письмові уривки іноземною мовою [15, с. 9].

Для реалізації зазначених вмінь для ключового етапу 3 учні повинні засвоїти наступні знання:

- часові форми дієслова, стани, умовні речення;
- правила правопису й пунктуації;
- особливості різних видів говоріння;
- правила транскрипції;
- види інтонації;
- структурні елементи аналізу тексту;
- лексичний блок з тем, що вивчаються;
- структура / композиція різних видів письма [15, с. 9].

Роль вчителя важко переоцінити, особливо якщо мова йде про навчання учнів початкової школи. Вчитель виступає взірцем для школярів, який має високий рівень володіння ІМ і глибокі міжкультурні знання. Такі вимоги до вчителя є важливими саме для освіти Великобританії, характерною особливістю якої є нові підходи до вивчення і викладання мов, які базуються на принципах багатомовності і мультикультурності.

Характерними рисами такого підходу до навчання є:

- позитивне ставлення до рідної мови учасників навчального процесу;
- урахування соціальних, психологічних, емоційних і пізнавальних потреб учнів [9, с. 83-84];

- урахування різного культурного походження;
- акцент на мовному навчанні через встановлення зв'язків між мовами;
- розвиток стратегій вивчення мови.

Тим не менш, зарубіжні дослідники визначають умови і зміст навчання ключовими факторами у навчанні ІМ учнів молодшого віку, до яких відносять:

- наявність вчителів з високим рівнем володіння мови, що вивчається, і відповідною професійною кваліфікацією;
- створення умов для іншомовного спілкування;
- достатня кількість навчальних годин;
- методи і технології навчання ІМ, які відповідають віковим і психологічним особливостям та потребам молодших школярів [9, с. 83-84].

Завдяки реформуванню навчального процесу і його реорганізації, як свідчать британські науковці, ставлення до ролі вчителя дуже змінилося, так само як і зросла вимогливість до того, якими педагогічними знаннями і вміннями повинен володіти сучасний вчитель. Тому його роль у навчальній аудиторії також змінюється, набуваючи гнучкості, активності і динамізму.

Аналіз нормативно-правової бази у галузі педагогічної освіти Великобританії показує, що професійна підготовка вчителів, підвищення їх кваліфікації та формування високого рівня професіоналізму здійснюється у відповідності з чітко визначеними вимогами.

З позицій компетентнісного підходу, серед загальних вимог до вчителя ІМ дослідники відмічають:

- високу професійну компетентність, яка базується на глибоких знаннях і ерудиції науково-предметній галузі, нестандартному мисленні, володінні інноваційною тактикою, стратегією, методами вирішення творчих задач;

- педагогічну компетентність, яка включає знання основ педагогіки і психології, володіння сучасними формами, методами, засобами, технологіями навчання;
- комунікативну компетентність, яка передбачає розвинене літературне усне і писемне мовлення, вільне володіння іноземними мовами, ефективними методами і прийомами міжособистісного спілкування;
- інтеркультурну компетентність, яка розуміється як здатність досягнення взаєморозуміння між носіями різних мов і культур;
- інформаційну компетентність, тобто вміння пошуку, обробки і використання інформації за допомогою ІКТ з метою прийняття на її основі певних рішень, тобто створення нової інформації;
- загальнокультурну компетентність, що охоплює сформований науковий світогляд, сталу систему духовних, культурних, моральних, та інших цінностей у їх національному і загальнолюдському розумінні [3, с. 121-122].

Так, у контексті змісту професійної підготовки вчителів ІМ сформульовано вимоги, які окреслюють коло знань і умінь майбутнього вчителя, у тому числі початкової школи, як-от:

- предметні знання і вміння;
- загальні і спеціальні знання світу;
- знання і вміння, пов'язані з обізнаністю у мовній політиці;
- знання і вміння, пов'язані з усвідомленням місії вчителя ІМ;
- знання і вміння, пов'язані з засобами навчання;
- знання і вміння, пов'язані з життям школи і суспільства;
- гнучкість і прихильність до навчання упродовж життя [3, с. 120-121].

Вважаємо за доцільне розглянути знання і вміння професійної підготовки вчителя ІМ до кожної з вимог.

Предметні знання і вміння передбачають знання іноземних мов для загальних і професійних цілей; сучасних технологій навчання; стилі навчання учнів; лінгвосоціокультурні знання. Вчитель має володіти комунікативними вміннями, бути обізнаним як поводитись згідно нормам та етикету в залежності від ситуації, вміти вибирати та адаптувати навчальний матеріал відповідно до потреб і стилів навчання учнів.

До загальних і спеціальних знань світу слід віднести знання світоглядних засад, ментальних особливостей, цінностей, що властиві культурам країн мов, що вивчаються. Важливим для вчителя ІМ є обізнаність у сфері літератури, спорту, мистецтва, а також у спеціальних галузях знань, які пов'язані з використанням мови для професійних цілей.

Наступною вимогою до вчителя ІМ є його обізнаність у мовній політиці, що передбачає знання основних положень нормативно-правових документів щодо професійної діяльності; міжнародних стандартів; державних програм тощо. Вчитель повинен вміти користуватись професійним інструментарем, переносити наукові знання у площину навчального предмету.

Щодо педагогічної діяльності вчителя ІМ вагомими є знання з дидактики, методики, організації навчального процесу, методів оцінювання, розробки навчальних матеріалів тощо. В даному контексті важливими є уміння формулювати мету, цілі та передбачати результати навчання, здійснювати планування та проектування процесів навчання учнів, враховуючи їх вікові та індивідуальні особливості, освітні потреби і можливості, застосовувати ефективні методики й технології навчання ІМ.

Знання і вміння, що пов'язані з усвідомленням ролі вчителя включають лінгвосоціокультурні знання і вміння використовувати країнознавчу і соціокультурну інформацію про країну, мова якої вивчається, з метою виховання поваги до інших культур, розвитку пізнавальних умінь, критичного і креативного мислення учнів.

В свою чергу, знання у галузі цифрових технологій і комп'ютерної грамотності, а також уміння творчо використовувати інформаційно-

комунікаційні технології у навчанні ІМ становлять знання і вміння, що пов'язані з засобами навчання.

Крім того, вчитель ІМ повинен володіти знаннями і уміннями, пов'язані з життям школи і суспільства, а саме: організація, управління, оцінювання і контроль навчальних досягнень учнів, розробка навчальних програм, планів та виконання інших обов'язків.

З огляду на предмет даного дослідження розглянемо знання і вміння вчителя ІМ початкової школи, які пов'язані з педагогічною діяльністю більш детально. Слід зауважити, що передумовою ефективного навчання ІМ в початковій школі є обізнаність вчителя у психологічних і лінгвістичних особливостях навчання молодших школярів з метою «проникнення» у їхнє бачення світу і, тим самим, допомогти їм розвинути розуміння більш ширших концептів. У цьому контексті вчителі, по-перше, повинні усвідомлювати, що у більшості молодших школярів переважає внутрішня мотивація у навчанні. Таким чином, завдання вчителя полягає у підтримці, стимулюванні та постійному заохоченні школярів до покращення їх успішності та якості знань. Характерною рисою учнів молодшого віку є енергійність і легка збуджуваність, які у разі нездатності вчителя контролювати та управляти цими емоційними станами, можуть призвести до незасвоєння і нерозуміння матеріалу, що вивчається. Водночас ці характеристики свідчать про необхідність використовувати багато різноманітних вправ на рухи, дії, пересування тощо. З точки зору навчальних особливостей учнів молодшої школи слід зазначити їх величезний потенціал до навчання. Вони схильні дотримуватись обмежених граматичних моделей у вживанні й змінювати їх, використовуючи активний лексичний запас. Учні молодшого шкільного віку також характеризуються короткотривалою пам'яттю і уважністю, що змушує вчителів до використання багаторазового або інтервального повторення матеріалу. Представимо психологічні особливості учнів початкових класів та їх навчальні потреби у таблиці.

Психологічні особливості учнів молодшого шкільного віку та їх навчальні потреби

Психологічні особливості	Навчальні потреби	Вимоги до завдань
<ul style="list-style-type: none"> ✓ обмежений рівень знань, мовленнєвих вмінь і мовних навичок; ✓ наявність емоційного збудження та вразливості; ✓ наявність короткотривалої пам'яті та уваги; ✓ схильність до креативності; ✓ наявність багатогляду. 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ оволодіння новою системою знань, умінь і навичок; ✓ емоційно сприятлива атмосфера для навчання; ✓ комфортно сприятливі умови для навчання; ✓ навчання через активну рухливу та ігрову діяльність; ✓ розвиток творчої та розумової діяльності; ✓ розвиток логічного, креативного та асоціативного мислення; ✓ варіативність і різноманітність навчальної діяльності. 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ відбір завдань відповідно до мети і теми заняття; ✓ чітко сформульовані інструкції до виконання завдань; ✓ тематично-орієнтоване навчання; ✓ парна, групова, командна робота; ✓ завдання, що спрямовані на антиципацію і передбачення; ✓ завдання для активізації рухливої і творчої діяльності; ✓ ігрова діяльність; ✓ драматизація; ✓ метод повного фізичного реагування (TPR approach); ✓ завдання на врегулювання емоційної збудженості учнів; ✓ завдання на збудження інтересу.

Наступним важливим елементом педагогічної діяльності вчителя початкової школи є його вміння оцінювати особисті досягнення учнів. Необхідним для вчителя є усвідомлення факту, що молодші школярі

потребують так званого «заохочувального» оцінювання (success-oriented assessment), що сприятиме формуванню вмотивованого і позитивно налаштованого до навчання учня [13, р. 614], створенню сприятливих умов для розвитку його талантів і здібностей та зміцненню впевненості в своїх можливостях. З цією метою рекомендовано використовувати альтернативні методи оцінювання особистих надбань учнів, а саме: спостереження, портфоліо, самооцінювання, взаємооцінювання. Особливо важливим для учня є зворотній зв'язок, відгук, коментар вчителя, який надає детальне обґрунтування і вказує на сильні та слабкі сторони засвоєння матеріалу учнем. Крім того, це вчить школярів усвідомлювати важливість і цінність всього процесу оцінювання. Отже, використання «заохочувального» оцінювання в процесі навчання молодших школярів має наступні переваги:

- зведення відчуття стресу і страху в учнів до мінімуму;
- зосередження уваги вчителя більше на індивідуальних навчальних потребах учнів;
- збільшення варіативності та різноманітності навчальної діяльності під час занять;
- формування об'єктивного і позитивного ставлення до процесу оцінювання як в цілому, так і власних досягнень.

Вчитель початкових класів повинен чітко усвідомлювати завдання в контексті своєї професійної педагогічної діяльності:

- створення умов для ефективного набуття учнями нової системи знань, умінь і навичок;
- оновлення, удосконалення та повторення знань учнів шляхом використання інтегративного, особистісно-орієнтованого та комунікативного підходів;
- стимулювання мотивації до подальшого навчання і саморозвитку учнів;

- допомога учню у здійсненні діагностики рівня їх особистих навчальних надбань;
- спонукання молодших школярів до постійного врахування власних інтересів і реалізації набутих знань, умінь і навичок у практичній діяльності.

Одночасно з практичними і психологічними особливостями навчання учнів молодшого віку вчитель має враховувати: обмежений початковий рівень знань, умінь і навичок учнів; велику кількість складу навчальних груп, багатомовність і мультикультурність учасників навчального процесу.

З цією метою у системі професійної підготовки вчителів молодшої школи належна увага приділяється виконавчим функціям вчителя в ході аудиторного навчання: надавання власне навчальної інформації та допомога учням сприймати й застосовувати її. На реалізацію другої функції вчитель витрачає багато часу, намагаючись допомогти і навчити молодших школярів вчитися і використовуючи для цього різноманітні шляхи. Одним із них є збудження інтересу, шляхом використання цікавих методичних прийомів викладання матеріалу на основі співвідношення його з потребами учнів. Для чіткого окреслення навчального завдання, вчитель аргументує необхідність теми заняття, визначає уміння й навички, якими має оволодіти учень, що й складає мету й завдання уроку. Окрім того, здійснюється актуалізація попередніх знань, без яких процес засвоєння нового матеріалу стає неможливим, а також застосовується інтегративний підхід до навчання.

Особливого значення у процесі професійної підготовки вчителів до навчання учнів початкової школи у Великобританії надається побудові змісту навчання, до якого висуваються вимоги логічної послідовності; до кожного уроку розробляється план, уточнюються його етапи, форми та методи навчальної діяльності. З метою активізації практичної діяльності і встановлення зворотного зв'язку вчитель визначає відповідний термін оволодіння практичними уміннями, що допомагає виявити ступінь досягнення поставлених

цілей, застосовує зворотній зв'язок за допомогою питань, відповідей, коментарів, підсумкових дискусій і обговорень.

Особлива увага надається складному матеріалу, засвоєння якого вимагає використання нових підходів, методів і технологій, наведення прикладів, асоціацій і аналогій, що допомагає учням у подоланні труднощів, навіть, якщо це потребує більших витрат часу. Встановлення двостороннього спілкування передбачає ситуацію, за якою вчитель не тільки говорить, але з цікавістю, уважно слухає учасника навчального процесу.

Функціональне навантаження вчителя, що навчає молодших школярів, є більш ширшим ніж функція демонструвати, читати, пояснювати або надавати інформацію і полягає в організації послідовної навчальної діяльності учнів та їхньому залученні до неї. Для здійснення ефективної організації навчання вчителю, по-перше, необхідно оволодіти різними вміннями та відпрацювати своє ставлення як до учня, так і до предмету навчання. Ставлення до молодших школярів передбачає: турботу, чуйність і підтримку; гнучке розуміння, креативність; бажання експериментувати; відбір навчального матеріалу для задоволення особливих потреб навчальної групи. По-друге, має бути чітке розуміння мети і результату навчання. По-третє, вчитель повинен організовувати та здійснювати навчальну діяльність, а саме: планувати (обирати ефективні методи, технології і засоби навчання); управляти (адаптувати навчальні матеріали і завдання до потреб і можливостей учнів); оцінювати (здійснювати поточний і підсумковий контроль успішності учнів); удосконалювати власні професійні знання, уміння і навички.

У процесі професійної підготовки майбутні вчителі ІМ молодшої школи оволодівають знаннями і навичками працювати з учнями різних стилів навчання. Важливого значення у цьому контексті набуває роль учнів молодшого шкільного віку в процесі навчання. Існує ряд підходів до класифікації школярів відповідної вікової групи: за типами ставлення до навчання, за типами учнів, які вивчають ІМ, за стилями навчання, за пізнавальними стилями тощо.

Класифікації стилів навчання

Підходи до класифікації	Роль молодшого школяра	Розробники
За типами ставлення до навчання (психологічний аспект)	<ul style="list-style-type: none"> • позитивний • нейтральний • амбівалентний • негативний 	Гузь Н. В. Гузь В. В.
За типами учнів, які вивчають ІМ (Language Learner types)	<ul style="list-style-type: none"> • Інтуїтивний Учень (an Intuitive Learner) • Формальний учень (a Formal Learner) • Неформальний учень (an Informal Learner) • Учень-уявник (an Imaginative Learner) • Активний учень (an Active Learner) • Навмисний учень (a Deliberate Learner) • Самосвідомий учень (a Self-aware Learner) 	Ерл Стевік
За стилями навчання (Learning styles; VARK model)	<ul style="list-style-type: none"> • Візуальний (Visual) • Аудіальний (Auditory) • Дігитал (Read/Write) • Кінестетичний (Kinesthetic) 	
	<ul style="list-style-type: none"> • Мрійник • Мислитель • Прагматик • Діяч 	Девід Колб
За пізнавальними стилями (cognitive styles)	<ul style="list-style-type: none"> • візуальний/вербальний • активний/рефлексивний • сенситивний/інтуїтивний • послідовний/глобальний 	Фельдер-Сільверман

У контексті навчання іноземних мов молодших школярів, на наш погляд, доцільно зупинитись коротко на класифікації за типами учнів, які вивчають ІМ. В основі даної класифікації лежать фактори, які успішно впливають на засвоєння учнями ІМ. Розподіл учнів за встановленими типами здійснюється відповідно до їх преференцій щодо навчального середовища, також їх здатностей сприймати, опрацьовувати і відтворювати інформацію в процесі вивчення ІМ. Це є свідченням того, що вагомими критеріями такого розподілу є власні переваги учнів у визначенні: 1) оптимальних методів навчання окремих аспектів ІМ (вимова, лексика, граматики); 2) форми навчання (групова, індивідуальна); 3) засобів навчання (підручники, автентичні джерела) [1, с. 2].

Наступною складовою професійної підготовки вчителів до навчання учнів молодшої школи є його спрямування на усвідомлення власної ролі в процесі навчання дітей і відповідно власних можливостей. Під час професійного навчання кожен педагог має віднайти й сформулювати свій власний стиль викладання відповідно до сучасних тенденцій, вимог, інновацій та особливостей навчання учнів початкової школи. З огляду на те, що для ефективності навчального процесу вчитель має вдосконалювати свої професійно-значущі знання, уміння й навички, він виступає і активним учасником і організатором навчального процесу. Окрім того, серед його функцій слід виокремити спонукальну і заохочувальну, що сприятиме залученню учнів до співпраці і взаємодії між іншими учнями і самим викладачем.

Саме тому, у процесі професійної підготовки вчителів ознайомлюють з різними стилями викладання, які характеризують та окреслюють функції вчителя стосовно учнів. У результаті аналізу зарубіжної науково-методичної літератури було з'ясовано, що деякі вчені класифікують діяльність вчителів відповідно до їх виконавчих функцій, ступеню здійснюючого контролю, ступеню відповідальності за визначення змісту навчання, рівнем взаємодії між вчителем та учнями (Richards and Rodgers, 1986). Інші розглядають вчителів за їхнім підходом до навчання, зокрема студентоцентрованого підходу, за яким

відбувається активне залучення учнів до процесу навчання, акцент у діяльності переноситься з викладача на студента. Тим не менш, роль вчителя в навчальній аудиторії ні в якому разі не зменшується, а набуває характеристик «посередника» в навчальному процесі. Роль вчителя як «посередника» має спільні риси з роллю «фасилітатора», яка означає здатність вчителя забезпечувати успішну групову комунікацію. В свою чергу, Дж. Хармер розглядає роль фасилітатора у більш ширшому значенні, здійснивши класифікацію ролей таким чином: контролер (controller), організатор (organizer), асесор (assessor), суфлер або підкажчик (prompter), ресурс / джерело (знань, інформації) (resource), тьютор (tutor), спостерігач (observer) [11, с. 35].

Цікавим для нашого дослідження є визначення ролей вчителя у межах його професійної діяльності. Так, групою вчених (Rita Platt and John Wolfe) виокремлено ключові ролі вчителя, кожна з яких несе в собі навантаження ключової функції:

1. Підтримувати і забезпечувати систематичний розвиток іншомовних умінь і навичок учнів у процесі вивчення англійської мови.

2. Забезпечувати змістове навчання відповідно віку учнів та їх рівня володіння англійською мовою.

3. Забезпечувати обмін досвідом і здійснювати постійну підтримку колегам і дирекції школи з метою покращення якості освітнього процесу і задоволення навчальних потреб учнів в процесі вивчення англійської мови [16].

Для успішного виконання першої функції вчителю необхідно здійснювати щоденний систематичний акцент на «формі» (граматичній, морфологічній, синтаксичній), розвитку комунікативних умінь, розширенню лексичного апарату, формуванні та розвитку вмінь в читанні, аудіюванні, говорінні та письмі; використовувати різноманітні опори для кращого розуміння матеріалу. З метою забезпечення ефективного змістового навчання, вчитель повинен диференціювати завдання за рівнем знань учнів, адаптувати мовний контент у відповідності зі здібностями учнів у вивченні мови; забезпечувати / надавати учням можливості для розширення знань шляхом

використання завдань вищого рівня складності. Виконання третьої функції забезпечується шляхом співпраці, коучингу і професійного спілкування, в процесі якого вчителі англійської мови як іноземної виступають в ролі «експертів» для передачі колегам необхідних знань, вмінь і стратегій з метою забезпечення ефективного навчання учнів. Така професійна співпраця сприяє розробці навчальних моделей, зразків, планів і модифікацій, які є необхідними для диференціації навчання.

На сучасному етапі розвитку педагогічної освіти Великобританії особливої актуальності набуває проблема ефективної підготовки вчителів до навчання молодших школярів. У Великій Британії така підготовка здійснюється у таких навчальних закладах, як: школи педагогічної освіти (schools of education), центри Британської ради та заклади вищої освіти – університети.

Аналіз досліджень з даної проблеми надав можливість з'ясувати, що у Великій Британії у другій половині 80-х рр. ХХ століття було розроблено багатоступеневу схему підготовки вчителя, автором якої є відомий англійський вчений-педагог В. Тейлор. Відповідно до такої схеми підготовка вчителя передбачає п'ять поетапних циклів: а) початковий (довузівський); б) перехідний (неповна вища освіта); в) базовий (вища освіта, здобуття першого наукового ступеня та диплома вчителя) та дві післядипломні форми безперервної освіти: г) магістр педагогічних наук; д) доктор педагогічних наук [5, с.130]. У процесі освітніх реформ у Великобританії вища освіта являється єдиним типом підготовки вчителів за двома освітніми рівнями – бакалаврський і магістерський, які можуть бути підставою для отримання статусу кваліфікованого вчителя (Qualified Teacher Status (QTS)). Цікавим, з нашого погляду, є той факт, що освітній ступінь, який містить в назві слово «освіта» не завжди передбачає отримання кваліфікацію вчителя.

Аналіз університетських програм з педагогічної підготовки вчителів показав наявність різноманітних шляхів отримання вчительської професії:

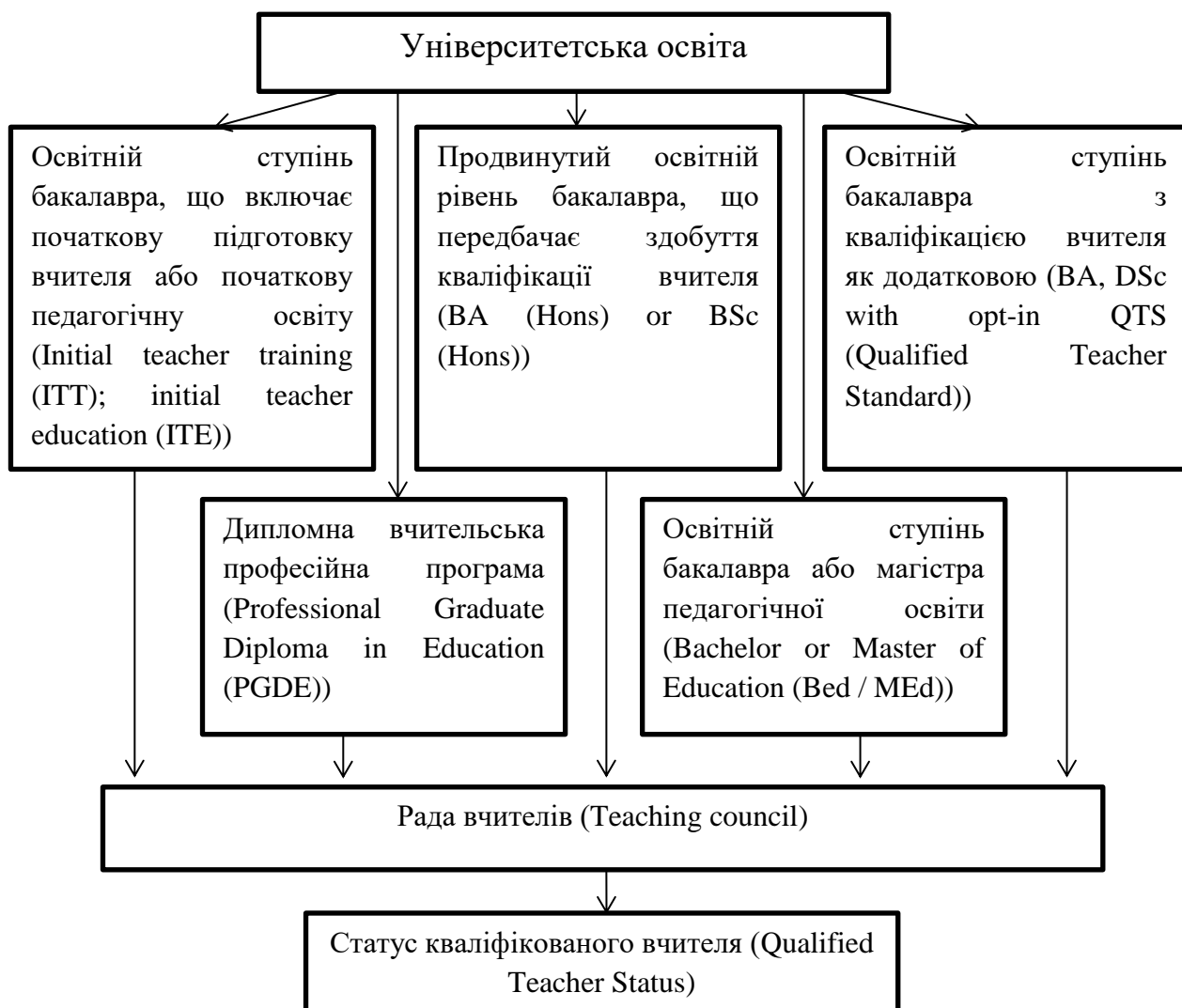

Рис. 1. Шляхи отримання кваліфікації вчителя у Великій Британії

Як видно зі схеми, щоб отримати Статус кваліфікованого вчителя у Великобританії, університети пропонують різні освітні програми бакалаврського і магістерського рівнів вищої освіти. Головною умовою той факт, що освітня програма має містити вчительську кваліфікацію. Слід зауважити, що відмінною рисою окремих університетських освітніх програм Англії є надання кваліфікації вчителя як додаткової опції. Як правило таке додаткове впровадження стосується невеликого кола предметів, а саме: математика, фізика, інформатика і сучасні ІМ. Такий додаток свідчить про здобуття кваліфікації вчителя виключно з певного предмету, освітню програму з якого він може вже обрати під час навчання за цією спеціальністю. Наступною особливістю університетських програм є дипломна вчительська

професійна програма. Дана програма є типовою для Шотландії і розрахована тільки на здобувачів випускних курсів, які вирішили займатися вчительською діяльністю на середньому етапі у закладах середньої освіти (PGDE English) або молодшій школі / молодшому етапі (PGDE Primary). Такого роду програми передбачають термін навчання один рік і спрямовані на формування професійно-значущих вмінь, умінь і навичок в області теорії, організації і практики навчання учнів відповідного шкільного віку. Крім того, навчання за даною програмою передбачає педагогічну викладацьку практику в місцевих школах.

Представимо особливості програмного забезпечення діяльності декількох британських університетів, які здійснюють професійну підготовку вчителя до навчання молодших школярів, у таблиці.

Таблиця 3

Особливості програмного забезпечення діяльності британських університетів

№	Вищий навчальний заклад	Спеціальність	Термін навчання	Програмне забезпечення		Система оцінювання	Освітній ступінь
				Кількість тематичних блоків	Змістове наповнення		
1	Kingston University	Початкова освіта (Primary Education)	3 роки	4	<ul style="list-style-type: none"> • професійна підготовка до викладання дисциплін в початковій школі; • сучасні підходи до навчання молодших школярів; • використання інноваційних технологій у навчанні молодших школярів; • професійна підготовка за основними модулями, що окреслені в Типовій Програмі (Core Curriculum Framework, 2019) і Стандарті підготовки вчителів (Teachers' Standards, 2011) 	<ul style="list-style-type: none"> • підсумкова контрольна робота; • науково-дослідна робота 	Бакалавр, статус кваліфікованого вчителя (BA; QTS)

2	Durham University	Початкова освіта (Primary Education)	3 роки	8	<ul style="list-style-type: none"> • професійна підготовка вчителя до навчання молодших школярів: практичний розвиток; • організація навчального процесу; • методи педагогічних досліджень; • розробка навчальних матеріалів, планів і програм; • координація й управління; • дисциплінарні контексти освіти; • викладацька практика 	<ul style="list-style-type: none"> • підсумкова контрольна робота; • науково-дослідна робота 	Бакалавр (BA (Hons))
3	University of East London	Початкова освіта (Primary Education)	3	18	<ul style="list-style-type: none"> • методика навчання математики і англійської мови у молодшій школі; • теорія, організація і практика навчання учнів початкових класів; • права дітей; • методи наукових досліджень; • методи оцінювання в молодшій школі; • ціннісно-орієнтоване навчання; • викладацька практика 	<ul style="list-style-type: none"> • підсумкова контрольна робота; • науково-дослідна робота 	Бакалавр, статус кваліфікованого вчителя (BA (Hons); QTS)
4	University of Sheffield School of Education	Освіта, культура і дитинство (Education, Culture and Childhood)	3 роки	6	<ul style="list-style-type: none"> • психологія розвитку дитини; • соціальна педагогіка; • політика педагогічної діяльності; • філософія педагогічної освіти; • історія педагогіки; • методи педагогічних досліджень; • вибіркові дисципліни 	<ul style="list-style-type: none"> • проєкт наукового дослідження • наукова робота 	Бакалавр (BA)

5	University of Hull Online	Педагогічна освіта (Education)	1	5	<ul style="list-style-type: none"> • міждисциплінарні зв'язки педагогічної освіти; • роль педагогічної освіти у встановленні соціального рівноправства; • професійна підготовка; • використання навчальних технологій 	Керовані онлайн дискусії; виступ з презентаціями; участь у дебатах, відгук тьютора	Магістр освіти (MA in Education)
---	---------------------------	--------------------------------	---	---	---	--	----------------------------------

Аналіз університетських програм з підготовки вчителів до навчання молодших школярів дозволяє виокремити їх спільні характеристики, а саме вони: мають теоретичне, наукове і практичне значення; спрямовані на формування професійно-значущих умінь і навичок; сприяють залученню до науково-дослідної роботи; передбачають викладацьку практику в школах; орієнтовані на подальший професійний розвиток.

Однак, існують і суттєві відмінності між університетськими освітніми програмами. Так, в університеті Хал Онлайн (University of Hull Online) навчальна програма спеціальності Початкова освіта містить навчальні модулі, які спрямовані на засвоєння теоретичних і практичних знань необхідних для формування професійно-значущих вмінь майбутніх вчителів молодших класів з урахуванням соціокультурного компоненту, оскільки вони розроблені цілеспрямовано для вчителів всього світу. Зміст навчальної програми передбачає навчання за наступними модулями:

1. Дослідник освіти (The Education Explorer). Даний модуль є своєрідним вступом для з'ясування ролі й значення педагога в широкій освітній сфері; розвиток педагогічної освіти розглядається через призму минулого, сучасності й майбутнього, висвітлюючи ключові теми та враховуючи неоднозначну значущість освіти у різних культурах і народах.

2. «Цифровий» педагог (The Digital Educator). Тематичне наповнення модулю спрямоване на розвиток умінь використання цифрових ресурсів і технологій в освітньому процесі та здатності орієнтуватися в інформаційному просторі та останніх інноваціях. Крім того, практична складова модулю допоможе оволодіти сучасними технологіями пошуку, аналізу і обробки інформації з урахуванням освітніх потреб учнів.

3. «Трансформаційний» педагог (The Transformative Educator). Тематика модулю освітлює як освіта перетинається з соціальною справедливістю, цінностями суспільства та його сталим розвитком, різноманітністю і мультикультурністю суспільства, рівноправним статусом у ньому. Практичний блок надає можливості аналізувати та здійснювати об'єктивну оцінку щодо розвитку практичних умінь працювати з учнями з особливими освітніми потребами.

4. Практикуючий дослідник в освітній сфері (The Education Research Practitioner). Модуль передбачає оволодіння базовими знаннями необхідних для здійснення наукового дослідження з урахуванням правових і етичних норм з метою саморозвитку, професійного самовдосконалення та успішного здійснення професійно-дослідницької діяльності.

Отже, для набуття вчителями початкової школи загальних і фахових компетентностей, а також професійно-значущих знань, умінь і навичок, необхідних для їх ефективної діяльності, урядом Великобританії з питань розвитку системи освіти розроблено основні стратегії в межах таких напрямів:

- 1) створення умов для підняття престижу вчительської професії;
- 2) удосконалення професійної підготовки, яку отримують майбутні вчителі;
- 3) впровадження багаторівневої педагогічної освіти.

Список використаної літератури:

1. Змієвська О. Language learner types in EFL classroom. Інновації в сучасній освіті: український та світовий контент. 2019. с. 102-109. URL: https://scholar.google.com.ua/citations?view_op=view_citation&hl=ru&user=

SuQLhMAAAAJ&citation_for_view=SuQLhMAAAAJ:9ZIFYXVOiuMC
(дата звернення: 15.10.2023)

2. Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2002#Text>
3. Перспективи раннього навчання іноземних мов в Україні та за кордоном : монографія / за ред. І. В. Самойлюкевич. Житомир. Вид-во ЖДУ ім. І. Франка. 2012. 384 с.
4. Проект Закону про застосування англійської мови в Україні. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/1854364>
5. Толочик А. І. Сучасні тенденції підготовки вчителів у Великобританії. // Науковий вісник МДУ імені В. О. Сухомлинського. Вип. 1.33. Педагогічні науки. 2011. с. 128-131.
6. Шаповалова О. В. Організаційні засади функціонування загальноосвітніх навчальних закладів у Великій Британії та Україні: порівняльний аналіз. СумДПУ. 2021. с. 201-206. URL: https://repository.sspu.edu.ua/bitstream/123456789/10400/3/Shapovalova_Navylo_Kharkova_Pavlushchenko.pdf
7. Юрченко М. Розвиток початкової освіти Великої Британії. Креативність особистості як фактор інноваційного розвитку суспільства : збірн. наук. праць. Вип. 2 за ред. доц. В. В. Павленко. Житомир. ФО-П Левковець Н. М. 2020. С. 167-173.
8. Bertrand Jo. Managing very young learners. URL: <https://www.teachingenglish.org.uk/professionaldevelopment/teachers/managing-lesson/articles/managing-very-young-learners>
9. Bland J. Teaching English to Young Learners: More Teacher Education and More Children's Literature! CLELEjournal, Vol. 7, Issue 2, 2019. P. 79-103
URL: <https://clelejournal.org/wp-content/uploads/2019/11/Teaching-English-to-Young-Learners-more-TEd-and-more-Children%E2%80%99s-Literature-CLELE-7.2-1.pdf> (дата звернення: 24.09.2023)

10. Cameron L. Teaching Languages to Young Learners. Cambridge University Press. 2001. 258 p.
11. Choudhury A. S. Classroom roles of English language teachers: The traditional and the innovative. Contemporary Online Language Education Journal. 2011. 1. P. 33-40. URL: https://www.academia.edu/1026697/Classroom_roles_of_English_language_teachers_The_Traditional_and_the_Innovative (дата звернення: 24.09.2023)
12. Durham University. Primary Education BA (Hons). URL: <https://www.thecompleteuniversityguide.co.uk/courses/details/primary-education-ba/54978290> (дата звернення: 06.10.2023)
13. Kavak, I. V. Teaching English to young learners in a British multilingual classroom. Cumhuriyet International Journal of Education, 8 (3), P. 609-634. URL: https://www.researchgate.net/publication/344906746_Teaching_English_to_Young_Learners_in_a_British_Multilingual_Classroom (дата звернення: 21.10.2023)
14. Kingston University. BA in Primary Education leading to Qualified Teacher Status. URL: <https://www.bachelorstudies.com/institutions/kingston-university/ba-in-primary-education-leading-to-qualified-teacher-status> (дата звернення: 06.10.2023)
15. Long R., Danechi Sh. Language teaching in schools (England). House of Commons Library. 2022. 37 p. URL: <https://commonslibrary.parliament.uk/research-briefings/cbp-7388/> (дата звернення: 23.09.2023)
16. Platt R., Wolfe J. Out of the Peaceable Kingdom: The Three Roles of the ESL Teacher. MinneTESOL Journal. Fall 2015. P. 1-9. URL: <https://minnetesoljournal.org/wp-content/uploads/2018/10/PLatt-Wolf.pdf> (дата звернення: 17.10.2023)

17. Primary Education and Teaching Studies BA (Hons). Coventry University
URL: <https://www.whatuni.com/degrees/primary-education-and-teaching-studies-ba-hons/coventry-university/cd/58280080/3507/>
18. Primary Education with QTS BA (Hons). University of East London. URL:
<https://www.whatuni.com/degrees/primary-education-with-qts-ba-hons/university-of-east-london/cd/57358810/3737/>
19. Rogers S. How to become a teacher: Undergraduate routes. Complete University Guide.
URL: <https://www.thecompleteuniversityguide.co.uk/student-advice/what-to-study/how-to-become-a-teacher-undergraduate-routes> (дата звернення: 06.10.2023)
20. University of Hull Online. MA in Education. URL:
<https://www.masterstudies.com/masters-degree/teaching/united-kingdom> (дата звернення: 08.10.2023)
21. University of Sheffield. School of Education. Education, Culture and Childhood BA.
URL: https://www.sheffield.ac.uk/undergraduate/courses/2024/education-culture-and-childhood-ba?gclid=CjwKCAjw4P6oBhBsEiwAKYVvkq6u_TYDw0hUI5NXvVHGQOuScc6zE-3yQtThtIY2ZDy5rCB4rPFbpjBoChNUQAvD_BwE (дата звернення: 08.10.2023)

Google Scholar

Климович Юлія

викладач

julia.klymovych@zu.edu.ua

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ПОЧАТКОВОЇ ТА СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ: ВИКОРИСТАННЯ ІНСТРУМЕНТІВ GOOGLE ЯК БАЗОВЕ УМІННЯ ВЧИТЕЛЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ 21 СТОЛІТТЯ

Головною метою сучасної системи освіти є визначення та формування необхідних умов, що сприяють розвитку потенціалу, активізації здобувачів освіти й подальшому застосуванню набутих знань, умінь та навичок в професійній діяльності та повсякденному житті. Згідно з частиною 1 статті 5 Закону України «Про освіту», освіта є державним пріоритетом, що забезпечує інноваційний, соціально-економічний і культурний розвиток суспільства. Фінансування освіти є інвестицією в людський потенціал, сталий розвиток суспільства і держави [6]. Попри складні соціально-економічні умови, вітчизняна освітня галузь постійно еволюціонує шляхом підтримки реформ та здійснення новаторських змін.

Впровадження Концепції Нової української школи (НУШ) вважається основною та чи не найуспішнішою реформою Міністерства освіти та науки України станом на 2023 рік [3]. Після схвалення у вересні 2017 року нового Закону «Про освіту», який визначає основні принципи нової системи освіти, а у лютому 2018 року – оновленого Державного стандарту початкової освіти, почалася нова «ера» у сфері загальної середньої освіти.

Новий Стандарт передбачав, що педагоги повинні працювати за сучасними підходами, тому протягом 2018-2019 років відбулася масштабна перепідготовка вчителів початкової школи. Першим етапом стало дистанційне навчання педагогічних працівників, а саме «Онлайн-курс для вчителів початкової школи» на платформі EdEra, тематика якого охоплює питання організації освітнього процесу, методик компетентнісного навчання,

нейропсихології та інклюзивної освіти [8]. Курс досі є доступним для усіх бажаючих підвищити власну обізнаність з новими підходами до навчання та виховання молодших школярів. Надалі відбувалися очні сесії, де тренери НУШ закріплювали знання на практиці. Вже з 2019 року почалась добровільна, а згодом і обов'язкова сертифікація вчителів, спрямована на визначення та заохочення педагогів з високою професійною майстерністю в нових методиках і технологіях навчання.

Щодо змін, які торкнулися учнів, концепція Нової української школи передбачає докорінну зміну підходів до навчання та змісту освіти, адже замість запам'ятовування фактів здобувачі загальної середньої освіти набувають компетентностей. У свою чергу, саме останні формують знання, уміння, навички та цінності, якими користуватимуться випускники НУШ у майбутньому професійному та соціальному житті.

Список компетентностей, яких набувають учні НУШ, закріплено законом «Про освіту». Його створено з урахуванням «Рекомендації Європейського Парламенту та Ради Європи щодо формування ключових компетентностей освіти впродовж життя» (від 18.12.2006 р.), серед яких:

- спілкування рідною мовою;
- спілкування іноземними мовами;
- знання математики та загальні знання у сфері науки і техніки;
- навички роботи з цифровими носіями;
- навчання заради здобуття знань;
- соціальні та громадянські навички;
- ініціативність та практичність;
- обізнаність та самовираження у сфері культури [7].

Варто зауважити, що у межах Концепції Нової української школи список ключових компетентностей для життя було розширено до десяти, а також виокремлено наскрізні вміння, які є спільними для усіх компетентностей, серед

них: критичне мислення, емоційний інтелект, робота в команді, творчість, ініціативність тощо.

Ідея реформи загальної середньої освіти дійсно виявилася дієвою, проте глобальні соціальні та економічні виклики, з якими і досі намагається впоратися наша держава, змусили розробників реформи змістити акцент з партнерства, мотивації та персоналізації на розвиток цінностей громадянського суспільства, цифрову грамотність та кібербезпеку учасників освітнього процесу. До початку пандемії COVID-19, а згодом і впровадження військового стану в Україні, рівень володіння інформаційно-комунікаційними технологіями цілком задовольняв потреби як самих користувачів, так і роботодавців на ринку праці. Проте 2020 рік став переломним у аспекті використання мережі інтернет для освітніх потреб, адже кожен вчитель та учень раптово був змушений звернутися до засобів дистанційного навчання, іноді навіть не уявляючи увесь їх потенціал. Як зазначав тодішній міністр освіти і науки України Сергій Шкарлет: *«Сьогоднішня система освіти і науки має зазнати докорінних цифрових змін і відповідати світовим тенденціям цифрового розвитку для успішної реалізації кожною людиною свого потенціалу. На сьогодні дедалі більше професій потребують набуття високого рівня цифрових компетентностей і володіння новітніми технологіями. Ця потреба також поглиблена наслідками пандемії коронавірусу, яка загострила проблему розвитку та опанування технологіями в системі освіти задля забезпечення прав людей на якісну освіту»* [4].

Варто справедливо зауважити, що цифрова грамотність не стала інновацією, яка з'явилася разом з онлайн освітою, адже згідно з «Рекомендаціями Європейського Парламенту та Ради Європи щодо формування ключових компетентностей освіти впродовж життя», *«навички роботи з цифровими носіями»*, що у Концепції НУШ отримали назву *«інформаційно-цифрова компетентність»*, вважаються однією з основних компетентностей ще з 2006 року.

Таким чином, вже у 2021 році було представлено Концепцію цифрової трансформації освіти і науки на період до 2026 року, яка наразі активно впроваджується [5]. До проектів цифрової трансформації загальної середньої освіти входять:

- **Е-платформа «Всеукраїнська школа онлайн»** [2], на якій доступні матеріали дистанційних курсів для учнів 5-11 класів з усіх предметів, а також факультативи та додаткові навчальні матеріали до уроків. В рамках розвитку платформи розроблено мобільні додатки, кабінет для вчителів та класного керівника, можливість оцінювання завдань, а також надані методичні рекомендації для використання електронних ресурсів та платформи у форматі змішаного та дистанційного навчання.

- **Електронний контент для загальної середньої освіти**, зокрема гейміфікований мобільний застосунок для учнів 1-4 класів «Вивчаю – не чекаю» [1], що допомагає українським учням початкової школи вивчати математику за українською навчальною програмою у будь-якій точці світу; безоплатний доступ до **електронних підручників** для учнів НУШ від ряду видавництв; створення платформи для вивчення англійської мови «**Promova**»[9], на якій учні мають безкоштовний доступ до тематичних уроків.

- **Е-діловодство**, що передбачає розробку цифрових аналогів документів у сфері діловодства, таких як *електронні класні журнали та журнали обліку*, спрямовану на впровадження електронного документообігу. Проект також націлено на оптимізацію бізнес-процесів та управління освітою на рівнях місцевого та обласного уряду. Це сприятиме підвищенню достовірності освітньої статистичної та адміністративної інформації, поліпшить якість управлінських рішень, зокрема щодо розподілу фінансових ресурсів, і створить передумови для відмови від паперової документації в рамках загальної дебіюрократизації.

- **Проект «Ноутбук кожному вчителю»**, що гарантує педагогам ефективну організацію освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти (ЗЗСО), особливо у ситуаціях карантинних обмежень, нестабільної

безпекової ситуації та заборони на фізичне відвідування учнями закладів освіти. Наявність якісних та сучасних девайсів є ключовою умовою створення ефективного цифрового середовища та подальшого розвитку інформаційно-цифрової компетентності як вчителя, так і учнів. Згідно з дослідженням МОН України у 2021 році 438 тис. комп'ютерів використовувалося у освітньому процесі ЗЗСО, з них 48,7% - це комп'ютери старше 5 років. Дослідження показало, що в Україні на 1 комп'ютер припадало 9,6 учнів, в той час як у Польщі це 4 учня, а у Великій Британії – 1,4.

За даними з сайту МОН у період з 2021 по 2023 рр. вчителям з різних регіонів України було передано понад 200 тис. ноутбуків та хромбуків за підтримки UNICEF, Google, а також Фундації першої леді Олени Зеленської.

Отже, можемо відмітити значне покращення матеріально-технічної бази ЗЗСО, проте питання цифрової грамотності педагогічних працівників досі є актуальним. В той час як частина вчителів самостійно вдосконалює власну інформаційно-цифрову компетентність, деякі педагоги не мають достатньо часу та ресурсів для професійного саморозвитку у зв'язку зі значним навчальним навантаженням та шокуючим різноманіттям доступних платформ, інструментів та застосунків. На нашу думку, доцільним є використання найбільш універсального та базового набору інструментів, які доступні кожному без винятку вчителю. Саме такими характеристиками володіють **цифрові інструменти Google** – цілісна екосистема, безкоштовний доступ до якої отримує кожен власник приватного або корпоративного облікового запису. Розглянемо ряд їх переваг у порівнянні з іншими онлайн інструментами:

✓ **Інтегрованість.** Усі цифрові інструменти компанії Google добре інтегровані один з одним в межах облікового запису. Наприклад, вчитель має можливість легко зберігати свої документи в Google Drive, додавати їх в презентації або електронні таблиці, надсилати вкладення через електронну пошту тощо.

✓ **Хмарне сховище.** Google Drive дозволяє зручно зберігати та ділитися файлами з іншими користувачами. Кожен учасник освітнього процесу у змозі

отримати доступ до своїх документів з будь-якого пристрою, підключеного до мережі інтернет, просто авторизувавшись через обліковий запис.

✓ **Гнучкість та Доступність.** Цифрові інструменти Google є веб-орієнтованими і можуть бути використані на різних пристроях (ноутбук, планшет, смартфон) та операційних системах (Android, IOS, MacOS, Windows) що робить їх гнучкими та доступними для користувачів різних платформ.

✓ **Спільна робота в реальному часі.** Google Docs, Sheets, Jamboard та Slides дозволяють спільно працювати з документами, електронними таблицями, онлайн дошкою та презентаціями в реальному часі, спрощуючи колективну роботу та обговорення проектів.

✓ **Безкоштовність.** Переважна більшість цифрових інструментів Google є абсолютно безкоштовними, що робить їх доступними для вчителів, учнів та навчальних закладів, на відміну від ряду популярних навчальних платформ, які потребують додаткових фінансових витрат.

✓ **Простота використання.** Google інструменти мають інтуїтивний та простий інтерфейс, що полегшує їх використання, навіть для тих, хто лише починає знайомство з такого роду технологіями та не володіє великим досвідом у роботі з ними.

Беручи до уваги зазначені вище переваги, а також власний досвід роботи з цифровими інструментами Google можемо стверджувати, що вони є досить продуктивними та ефективними як у онлайн, так і у офлайн середовищі, адже їх функціонал не обмежується перевіркою знань та оцінюванням учнів. Google інструменти також є ефективними під час планування та аналізу роботи педагога, генерування ідей та творчості, позакласної діяльності учнів тощо.

Таким чином, продукти Google дозволяють організувати співпрацю вчителів, учнів, адміністрації та батьків, а також створити віртуальне освітнє середовище, яке сприяє розвитку пізнавальної діяльності, критичного мислення та аналітичних здібностей здобувачів загальної середньої освіти.

З метою визначення найбільш популярних серед освітян цифрових інструментів Google, нами було проведено опитування серед вчителів іноземної мови міста Житомир та отримано наступні результати (Таблиця 1):

Таблиця 1.

Оцінка ефективності інструментів Google у професійній діяльності вчителів іноземної мови ЗЗСО

№	Цифрові інструменти Google	Значення (%)
1.	<i>Google Search: пошукова система</i>	65,7
2.	<i>Google Chrome: веб-браузер</i>	82,9
3.	<i>Google Maps: картографічний сервіс</i>	20
4.	<i>Google Earth: віртуальний глобус</i>	22,9
5.	<i>Google Drive: хмарне сховище</i>	65,7
6.	<i>Google Docs: онлайн-редактор текстових документів</i>	82,9
7.	<i>Google Sheets: онлайн-редактор електронних таблиць</i>	34,3
8.	<i>Google Slides: онлайн-редактор презентацій</i>	68,6
9.	<i>Google Forms: засіб створення опитувань та анкет</i>	94,3
10.	<i>Google Calendar: календар для планування подій</i>	42,9
11.	<i>Google Photos: сервіс для зберігання та організації фотографій та відео</i>	51,4
12.	<i>Google Keep: швидкі нотатки та записи</i>	57,1
13.	<i>Google Jamboard: віртуальна дошка для спільної роботи</i>	91,4
14.	<i>Google Translate: переклад текстів</i>	45,7
15.	<i>Google Classroom: навчальна платформа для організації навчання</i>	94,3
16.	<i>Google Scholar: пошук наукової літератури</i>	54,3
17.	<i>Google Meet: інструмент для відеоконференцій</i>	77,1

За результатами опитування ми сформували рейтинг «ТОП-10 цифрових інструментів Google в освіті», до якого увійшли Google Classroom, Google Forms, Google Jamboard, Google Chrome, Google Docs, Google Meet, Google Slides, Google Search, Google Drive та Google Keep. Розглянемо кожен з інструментів детальніше та спробуємо виокремити найбільш дієві підходи до навчання іноземної мови з їх використанням.

NB: Функціонал інструментів відрізняється для звичайних користувачів та для користувачів корпоративних облікових записів. В межах нашої розвідки ми зосередимося на стандартних можливостях Google, адже приватні облікові записи є безкоштовними та доступними для кожного.

Google Classroom

Мабуть найвідоміший продукт Google після Chrome та Gmail. Google Classroom – це відносно легкий та зручний у використанні цифровий інструмент, який дозволяє створювати управляти навчальним контентом як для очного навчання, так і для онлайн взаємодії вчителя та учнів (**покликання за QR-кодом**). Перевагою такої платформи є наявність постійної технічної підтримки та оновлення функціоналу від компанії виробника. Варто зауважити, що Google Classroom – це не LMS (Learning Management System), як от *Canvas by Instructure*, *Blackboard* чи *Moodle*, однак він працює за схожим принципом і дозволяє вчителю ділитися матеріалами з учнями, призначати завдання з реченцем виконання, оцінювати роботи учнів та переглядати журнал успішності. Чи не основною перевагою Classroom є його легка інтеграція з іншими Google інструментами (Docs, Slides, Calendar, Gmail, Meet тощо).

Завдяки своїй простоті Classroom доступний майже на усіх пристроях та підтримується більшістю операційних систем. Попри те, що це онлайн платформа, існує можливість офлайн використання з подальшим завантаженням даних на сервер при підключенні до мережі інтернет.

Компанія Google також пропонує інструктивні матеріали для педагогів щодо роботи з Classroom та ефективної інтеграції навчальної платформи у освітній процес закладу освіти (**покликання за QR-кодом**). Вчителі мають можливість переглянути відео-інструкцію, а також, за бажання,

приєднатися до навчального курсу, який містить поради та підказки як для нових, так і для досвідчених користувачів Classroom.

Можливості використання Google Classroom у навчанні іноземної мови:

- ✓ розподіл навчальних матеріалів за темами та модулями;
- ✓ додавання текстових документів для розвитку читацьких умінь здобувачів освіти;
- ✓ завантаження відео, аудіо, презентацій та інших мультимедійних ресурсів для формування компетентності учнів у аудіюванні;
- ✓ організація групових обговорень у Стрічці з метою розвитку компетентності у письмі;
- ✓ зворотній зв'язок між вчителем та учнями у коментарях;
- ✓ відслідковування персонального прогресу учнів у вивченні мови за допомогою журналу успішності.

Таким чином, Google Classroom слугує ефективним помічником вчителя у організації онлайн роботи зі здобувачами освіти, проте варто також відзначити дещо примітивний дизайн та обмежений функціонал навчальної платформи.

Google Forms

Один з найпопулярніших та найбільш базових цифрових інструментів від компанії Google серед педагогів. Google Forms – це онлайн сервіс, який дозволяє швидко і зручно створювати тести та опитування, а також не менш зручно надавати доступ для редагування колегам, ділитися формою з учнями, збирати та аналізувати відповіді (*покликання за QR-кодом*). Forms мають широкий вибір готових шаблонів для різного роду опитувань та оцінювань, які доступні у галереї користувача.

Серед варіантів питань в Google Forms є: питання з текстовими відповідями, з одним або кількома варіантами відповіді, вибір зі спадного списку, завантаження файлу, лінійна шкала, таблиця з варіантами відповідей,

зазначення часу та дати тощо. У налаштуваннях форми є можливість увімкнути або вимкнути оцінювання відповідей, перемішати запитання, зробити запитання обов'язковими за умовчанням та багато інших опцій, більше про які можна дізнатися з інструктивних матеріалів щодо роботи з Forms, які також доступні на сайті компанії Google (*покликання за QR-кодом*).

Часто вчителі уникають використання Forms для підсумкового оцінювання рівня знань учнів, адже існує значний ризик проявів академічної недоброчесності з боку здобувачів освіти, що зумовлений безперешкодним доступом до мережі інтернет, пошукових систем та чат-ботів. Аби зменшити ризики списування, пропонуємо проводити оцінювання на занятті (адже учні можуть легко використовувати Forms за допомогою мобільних пристроїв), використовувати відкриті запитання, а також відкривати форму лише на певний період часу, призначений для написання роботи.

Google Forms забезпечує широкі можливості у навчанні іноземної мови:

- ✓ створення різнопланових запитань (множинний вибір, короткі відповіді, відкриті питання) з метою перевірки рівня знань учнів з граматики, лексики, читання тощо;
- ✓ створення типових тестових завдань для підготовки до мовних іспитів (Національний мультипредметний тест, B2 First, International English Language Testing System тощо);
- ✓ надання конструктивного зворотного зв'язку за результатами тестів або завдань;
- ✓ проведення анкетування з метою адаптації освітньої програми відповідно до потреб учнів.

Відтак, Google Forms надає вчителям та учням можливість ефективно взаємодіяти, збирати дані та проводити оцінку знань через зручне та інтуїтивно зрозуміле середовище.

Google Jamboard

Інтерактивна віртуальна дошка, яка дозволяє вчителю демонструвати ключову інформацію під час уроку в Zoom чи Google Meet, а також одночасно взаємодіяти з усім класом чи окремою групою школярів у режимі реального часу (*покликання за QR-кодом*).

Завдяки особливостям інтерфейсу, Jamboard є інтуїтивно зрозумілою для користувачів, що дозволяє легко впроваджувати її у освітній процес ЗЗСО. Вона побудована на ідеї максимального співробітництва та принципах спільної роботи. Учням не потрібно відкривати інший додаток чи вікно браузера для того, щоб знайти необхідну наочність, адже пошук зображень може здійснюватися безпосередньо з Jamboard з подальшим збереженням необхідної інформації на дошці.

За допомогою онлайн-дошки можна не лише пояснювати навчальний матеріал, а й активізувати увагу та пізнавальний інтерес школярів, повторювати вивчений матеріал, використовувати засвоєні знання на практиці, виконувати індивідуальні чи групові завдання з використанням готових шаблонів тощо.

У навчанні іноземної мови Jamboard дозволяє:

- ✓ спільно створювати «mind maps» для повторення або презентації нових лексичних одиниць, мозкового штурму тощо;
- ✓ описувати та порівнювати тексти, зображення, графіки індивідуально чи у групах;
- ✓ створювати власні ілюстровані історії (креативне письмо);
- ✓ проводити сесії «питання-відповідь» з метою актуалізації знань учнів або перевірки розуміння прочитаного;
- ✓ забезпечити підготовку проектних завдань у групах.

Отже, Google Jamboard надає можливості для активної співпраці та творчого вивчення англійської мови, дозволяючи учням виражати свої думки та спільно працювати у онлайн-середовищі.

Google Chrome

Веб-браузер, розроблений компанією Google. Він є швидким та надійним, має інтуїтивно зрозумілий інтерфейс та велику кількість розширень, що роблять його одним з найпопулярніших браузерів у світі (*покликання за QR-кодом*).

Використання браузера значно полегшує знаходження навчальних матеріалів та ресурсів як для вчителів, так і для здобувачів освіти. Chrome легко синхронізується з обліковим записом Google, тому паролі, закладки та історія пошуку доступні на будь-якому пристрої. Однією з переваг Chrome є наявність розширень, які допомагають покращити роботу з браузером: блокування реклами, забезпечення безпеки під час перегляду, інструменти для анотації тексту на веб-сторінках, швидкий доступ до сайтів, зручне завантаження відео та багато інших. Деякі версії Google Chrome навіть підтримують віртуальну (VR) та доповнену реальність (AR), що може бути використано в освітньому процесі для інтерактивних завдань.

Можливості використання Google Classroom у навчанні іноземної мови:

- ✓ встановлення розширень, які допомагають вивчати нові слова, надають переклад та приклади використання, наприклад, «Google Dictionary» або «Grammarly»;
- ✓ використання онлайн тестів, ігрових вправ, які сприяють розвитку граматичної, лексичної та фонологічної компетентностей;
- ✓ перегляд електронних книг та аудіо- та відео-ресурсів для вивчення англійської мови;
- ✓ використання браузера для участі у вебінарах або онлайн-курсах для підвищення рівня викладання;
- ✓ залучення учнів до англійськомовних онлайн-спільнот та форумів для обговорення та обміну ідеями;
- ✓ взаємодія зі школярами, батьками та адміністрацією через електронні платформи та соціальні мережі.

Google Chrome є багатофункціональним браузером, який може бути ефективно використаний в освітньому процесі для доступу до ресурсів, організації робочого простору, співпраці та вивчення нових технологій. Кожен вчитель у 21 столітті хоч раз використовував цей інструмент Google, саме тому існує гостра потреба у підвищенні обізнаності педагогів з його функціоналом та можливостями використання в освіті.

Google Docs

Хмарний сервіс від Google для створення та редагування текстових документів в інтернеті. Він надає зручні інструменти для спільної роботи, зберігання та обміну документами в режимі реального часу (*покликання за QR-кодом*).

Google Docs широко використовується для написання та форматування текстів, створення списків, таблиць тощо і, по суті, є аналогом Microsoft Word, але доступним у безкоштовному онлайн-режимі. У той час як Microsoft Office зберігає документи на жорсткому диску вашого комп'ютера, Google Docs зберігає їх на одному з серверів Google, і до них можна отримати доступ за допомогою звичайного веб-браузера, наприклад, Google Chrome. Документами можна ділитися з іншими людьми, і вони доступні в будь-який час для всіх, хто отримав дозвіл на спільне редагування або перегляд за посиланням.

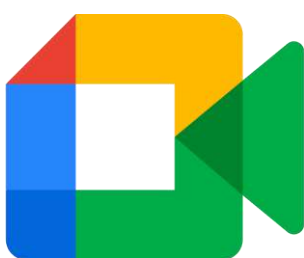
Перевагою інструменту є те, що у ньому доступна функція офлайн редагування та подальша автоматична синхронізація змін при підключенні до інтернету, а зручне зберігання в хмарі забезпечує безперешкодний доступ до документів.

Існує ряд можливостей використання Docs у навчанні іноземних мов:

- ✓ робота над текстами або творами в режимі реального часу (учні можуть взаємодіяти, вносити зміни та залишати коментарі), що сприяє розвитку компетентності у письмі;

- ✓ створення групових проектів, де кожен учень свою роль, проте усі працюють в одному документі;
- ✓ аналіз письмових текстів та робота над помилками, що значно покращують граматичні навички школярів;
- ✓ зручне оцінювання письмових робіт та забезпечення зворотного зв'язку.

Відтак, Google Docs створений для спрощення спільної роботи та навчання, надаючи учням та вчителям зручний інструмент для письмового обміну інформацією та ідеями.

Google Meet

Платформа для відео-конференцій, розроблена компанією Google, яка є не менш популярним у світі аналогом Zoom та Microsoft Teams (*покликання за QR-кодом*). Першочергово ця платформа створювалась для проведення захищених конференцій у сфері бізнесу, але сьогодні її часто використовують освітяни. Безкоштовна версія дозволяє проводити індивідуальні сесії тривалістю 24 години і групові заняття до 100 осіб – 60 хвилин.

Для участі в Meet-конференції необхідно мати лише обліковий запис Google. Таким чином, використовувати програму можна з будь-якого пристрою з доступом до мережі інтернет, без потреби завантаження додатку, що робить її більш універсальною та простою в користуванні, ніж Zoom. Однак, до недоліків Meet варто віднести відсутність можливості роботи у групах та вбудованих опитувань у безкоштовній версії.

Google Meet використовується у навчанні іноземних мов, зокрема для:

- ✓ здійснення комунікації у реальному часі з використанням відеозв'язку, що сприяє розвитку аудитивних умінь, а також усного мовлення як у форматі діалогу, так і монологу;

- ✓ можливість демонстрації екрану, що дозволяє використовувати візуальний супровід на уроці та реалізувати один із найважливіших дидактичних принципів у вивченні іноземних мов – принцип наочності;
- ✓ використання дошки Jamboard для спільної роботи.

Отже, Google Meet є одним із доступних і легких у використанні засобів організації дистанційної роботи з учнями ЗЗСО. Сервіс зручний для практики всіх видів мовленнєвої діяльності, організації спільної, групової, індивідуальної та фронтальної роботи. Більше того, робота над лексичним і граматичним навичками практично не відрізняється від традиційного навчання, а інтерактивність і варіативність платформи, за умови правильного підходу, сприяють підвищенню мотивації учнів і ефективності освітнього процесу.

Google Slides

Інструмент для створення, редагування та спільної роботи над презентаціями, що надає користувачам можливість створювати візуально привабливі та інтерактивні презентації, якими легко можна ділитися та редагувати в реальному часі (*покликання за QR-кодом*).

Slides є дієвим сервісом для створення інформативних презентацій, групової роботи (додаючи власні слайди та ідеї для спільного представлення), створення електронних портфоліо учнів тощо.

Можливості використання Google Slides у навчанні іноземної мови:

- ✓ створення тематичних словників, що містять не лише слова чи фрази, але і їх вимову, переклад, дефініцію та зображення;
- ✓ презентації для вивчення граматичних правил, правильного вживання часів та інших мовних аспектів, включаючи приклади їх вживання та тренувальні вправи;
- ✓ додавання аудіо- та відеоматеріалів до презентації для розвитку фонологічної компетентності;

- ✓ презентація проектів учнів, що розвиває навички публічного виступу та усне монологічне мовлення;
- ✓ створення слайдів для вивчення соціокультурних особливостей, традицій та інших аспектів життя країни, мову якої вивчають.

Таким чином, Google Slides дозволяє створювати динамічні та інтерактивні уроки-презентації, які активно залучають учнів у процес вивчення іноземної мови.

Google Search

Найпопулярніша пошукова система в інтернеті, розроблена компанією Google, що базується на потужному алгоритмі, який забезпечує швидкий та точний пошук інформації в глобальній мережі. Google Search враховує різноманітні фактори, такі як релевантність контенту, авторитет веб-сайтів та користувацькі відгуки, щоб надати найбільш значущі результати (*покликання за QR-кодом*).

Google Search може слугувати платформою для навчання школярів навичкам ефективного пошуку інформації в мережі, перевірці достовірності джерел та критичному аналізу отриманої інформації.

Search широко використовується у навчанні іноземних мов:

- ✓ пошук нових слів та виразів, їх визначень, прикладів вживання та аудіо-вимови;
- ✓ створення проектних завдань, які вимагають дослідження певної теми за допомогою Google Search;
- ✓ створення веб-квестів, що передбачають аналіз різних джерел для розвитку навичок критичного мислення школярів;
- ✓ спілкування з носіями мови або студентами з інших країн за допомогою пошуку спільнот, форумів, програм обміну;

- ✓ дослідження культурних аспектів мови шляхом пошуку інформації про звичаї, традиції, історію та сьогодення країн, мови яких вивчаються.

Завдяки широкому спектру функцій та доступу до різноманітних ресурсів, Google Search полегшує процес отримання інформації, розвиває мовні навички і стимулює активну участь здобувачів освіти у власному навчанні. Здатність знаходити аутентичні тексти, відео та аудіо матеріали робить навчання більш динамічним і цікавим та сприяє не лише засвоєнню лексики та граматики, але й покращенню навичок міжкультурної комунікації.

Google Drive

Хмарне сховище та сервіс для обміну файлами, що надає користувачам можливість зберігати, синхронізувати та спільно працювати над документами, таблицями, презентаціями, фотографіями та іншими файлами в мережі інтернет. Завдяки хмарному зберіганню, користувачі можуть отримувати доступ до своїх файлів з будь-якого пристрою з підключенням до інтернету (*покликання за QR-кодом*).

Можливості використання Google Drive у навчанні іноземної мови:

- ✓ завантаження та зберігання матеріалів для навчання, таких як підручники, аудіо- та відеофайли, презентації, зображення тощо;
- ✓ створення папки для кожного учня, де ті можуть зберігати та обмінюватися домашніми завданнями, що полегшує процес оцінювання;
- ✓ створення електронних портфоліо, де учні можуть зберігати свої творчі роботи, проекти та досягнення в навчанні.

Отже, функціонал Google Drive дозволяє обмінюватися ресурсами, оцінювати роботи та забезпечує зручний доступ до інформації в будь-який час та з будь-якого пристрою, що сприяє кращій організації освітнього процесу, спрощує спільну роботу та забезпечує зручний формат зберігання та обміну навчальними матеріалами.

Google Keep

Зручний інструмент для створення, зберігання та організації швидких нотаток та списків. Цей сервіс дозволяє користувачам легко зафіксувати свої думки, ідеї, завдання та нагадування в цифровому форматі (покликання за *QR-кодом*). Перевагою Google Keep є те, що він синхронізується з обліковим записом Google та надає можливість отримати доступ до своїх нотаток з будь-якого пристрою.

Google Keep може бути використаний у навчанні іноземної мови для покращення організації, зберігання та взаємодії з навчальними матеріалами. Ось кілька можливостей його використання в цьому контексті:

- ✓ створення цифрових записів для збереження ідей, нових слів та виразів, які вивчаються;
- ✓ використання функції додавання аудіозаписів для запису власного голосу при вимові слів чи фраз з метою розвитку фонологічної компетентності;
- ✓ створення чек-листів для планування та виконання навчальних завдань або перевірки вивченого матеріалу;
- ✓ додавання зображень або документів для створення візуальних матеріалів;
- ✓ використання функції нагадувань для вчасного виконання завдань і дотримання реченців.

Google Keep є незамінним інструментом для учнів, що шукають зручний спосіб керувати своїм навчанням і вдосконалювати свої мовні вміння.

Таким чином, інструменти Google справедливо вважаються одними з найбільш потужних та універсальних ресурсів для навчання іноземних мов. Їхні можливості не лише полегшують організацію навчального процесу, але і трансформують його, забезпечуючи вчителів та учнів інструментами для імерсивного та ефективного вивчення мовного матеріалу не лише в класі, але й

у віртуальному середовищі, використовуючи різні мультимедійні ресурси та інструменти для покращення навичок вимови, лексики та граматики.

У загальному, цифрові інструменти Google стають не просто засобами для зберігання та обміну інформацією, але, насамперед, платформою для активної спільної роботи, створення інтерактивних завдань та розвитку мовних навичок. Це потенційно відкриває нові горизонти для вивчення мов і піднімає якість освіти на більш високий рівень.

Список використаних джерел:

1. Вивчаю – не чекаю: мобільний застосунок. URL: <https://primary.org.ua> (дата звернення: 20.12.2023)
2. Всеукраїнська школа онлайн: платформа для дистанційного та змішаного навчання. URL: <https://lms.e-school.net.ua> (дата звернення: 20.12.2023)
3. Концепція Нової української школи. URL: <https://cutt.ly/WwJDEZri> (дата звернення: 01.12.2023)
4. Концепція цифрової трансформації освіти і науки: МОН запрошує до громадського обговорення. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/konceptsiya-cifrovoyi-transformaciyi-osviti-i-nauki-mon-zaproschuye-do-gromadskogo-obgovorennya> (дата звернення: 28.11.2023)
5. Проект Концепції цифрової трансформації освіти і науки. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/2021/05/25/tsifrovizatsiigromadskeobgovorennya.docx> (дата звернення: 27.11.2023)
6. Про освіту: Закон України від 5 вересня 2017 р. № 2145-VIII. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 03.12.2023)
7. Рекомендації Європейського Парламенту та Ради Європи щодо формування ключових компетентностей освіти впродовж життя (від 18.12.2006 р.) URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_975#Text (дата звернення: 03.12.2023)
8. Онлайн-курс для вчителів початкової школи. *EdEra*. URL: <https://cutt.ly/jwJDRkYe> (дата звернення: 23.12.2023)
9. Promova: мобільний застосунок. URL: <https://promova.com/> (дата звернення: 20.12.2023)

РОЗДІЛ II

ПРОФЕСІЙНО-МЕТОДИЧНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ НОВОГО ПОКОЛІННЯ ДО РОБОТИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ У МОВНОМУ ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Google Scholar

Калініна Лариса
професор, кандидат
педагогічних наук
prof.kalinina@gmail.com

МОДЕЛЬ ПРОФЕСІЙНО-МЕТОДИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ХХІ СТОЛІТТЯ

Виклики сьогодення в світі та Україні під час воєнних бойових дій свідчать про те, що іноземна мова стала одним з головних інструментів не тільки у співпраці представників різних країн в різних сферах нашого життя, але й інструментом людського взаєморозуміння та єднання. Сучасна позиція нашої держави у зв'язку з воєнною ситуацією є значне поширення міжнародної співпраці, збагачення міжнародних зв'язків з країнами ближнього та дальнього зарубіжжя, участь українців у багатьох міжнародних програмах і проектах, мотивація всіх країн світу підтримувати мирні ініціативи України, волонтерський рух та гуманітарні місії інших країн. Все це підтверджує вагомість іноземної мови і зумовлює підвищення інтересу до її вивчення, необхідність володіння англійською мовою як мовою міжнародного ділового спілкування, підкреслює важливість володіння англійською мовою на всіх рівнях державних структур.

Активізація тенденцій 21 століття до іншомовної освіти потребує її модернізації та інноваційних змін, удосконалення змісту перш за все шкільної освіти, покликаної вирішувати завдання, що відповідають світовим тенденціям: науковості, гуманізації і гуманітаризації, демократизації, інтегративності, полікультурності, інформаційності та медіа грамотності тощо.

Українські учні, які під час війни виїхали за кордон і навчались в школах різних країн, мали можливість не тільки порівняти процес навчання в Україні і за кордоном та його результативність, але й випробувати на собі важливість володіння іноземною мовою. Це підтверджує тезу про те, що іноземна мова в Україні має стати дисципліною підвищеної соціальною та професійної значущості, що вимагає пошуку цікавих та ефективних інновацій, пов'язаних не лише з викладанням ІМ, але й розкриттям професійних якостей спеціалістів, які володіють іноземною мовою.

Нова українська школа (НУШ) – ключова реформа Міністерства освіти і науки (МОН), – головною метою якої є створення школи, що надаватиме учням не тільки знання, а й уміння застосовувати їх у повсякденному житті. Не випадково Новий стандарт і нові програми з іноземної мови для початкової школи зазначають, що для досягнення мети НУШ вчителі мають працювати за іншими підходами, отримати свободу дій, обираючи навчальні матеріали, форми та методи навчання.

Початкова освіта – перший рівень загальної середньої освіти (ЗСО), який відповідає першому рівню Національної рамки кваліфікацій. У Державному стандарті початкової школи зазначається, що метою початкової освіти є всебічний розвиток дитини, її талантів, здібностей, компетентностей та наскрізних умінь відповідно до вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб, формування цінностей та розвиток самостійності, творчості і допитливості. що забезпечують її готовність до життя в демократичному і інформаційному суспільстві, продовження навчання в основній школі [2, с. 1].

Ефективність раннього початку вивчення іноземної мови підтверджено дослідженнями зарубіжних і вітчизняних науковців (Роман С., Бігіч О., Rodgers T., Rhodes N., Puchta H. and Williams M., Пархомчук М., Конотоп О. та інших) і не викликає сумнівів, тому що мова, вивчена в дитинстві, розкриває мовні і комунікативні здібності учнів: мимовільно зіставляються факти двох мов; мовна картина світу створюється окремо для кожної мови; мислення стає

багаторівневим – абстракція від конкретної мови, можливість бачення світу скрізь призму кожної з мов, побажання значення або відтінку думки, що не передається однією мовою, але має стандартні форми вираження в іншій. Крім того, мовленнєві здібності та комунікативні вміння з іноземної мови транспонуються у сферу умінь рідної мови, а головне – дитина не відчуває дискомфорту, спілкуючись в нових умовах [11, с. 6-7].

Згідно наукових даних раннє вивчення ІМ стимулює розвиток не тільки іншомовного мовлення, але і загально мовленнєвого, що позначається на підвищенні рівня володіння рідної української мови. Орієнтація НУШ на навчання ІМ як засобу спілкування на міжкультурному рівні сприяє кращому усвідомленню учнями явищ власної національної культури в її порівнянні з явищами культури країни, мова якої вивчається.

Разом з тим, провідним методичним принципом є принцип комунікативності, оскільки результат оволодіння ІМ полягає у засвоєнні комунікативної функції мови. Його реалізація покликана не тільки сприяти успішному досягненні практичної мети навчання ІМ у початковій школі на рівні елементарного іншомовного інтерактивного міжособистісного спілкування Pre-A1 (1-2 класи) та A1 (3-4 класи) в межах навчального матеріалу, що вивчається, але й сформувати в них готовність і здатність до вдосконалення комунікативних вмінь в усіх видах мовленнєвої діяльності (говорінні, читанні, аудіюванні та письма) під час перехідного адаптаційного періоду у 5-6 класах. Фінальний рівень володіння ІМ на кінець 6 класу визначається як рівень A2, дескриптори якого значно відрізняються від рівня A1 та потребує багато зусиль як з боку самих учнів 5-6 класів, так і вчителів ІМ адаптаційного періоду.

Сказане підкреслює важливість даного періоду навчання не тільки тому, що необхідно зацікавити учнів вивченням новою для них іноземною мовою, викликати в них позитивне ставлення до предмету, але й тому, що саме в цей період закладаються психолінгвістичні основи іншомовної комунікативної компетентності, відбувається становлення засад міжкультурного спілкування –

вміння сприймати на слух, говорити, читати і писати іноземною мовою. Практика показує, що процес ефективного вивчення та викладання іноземної мови значною мірою залежить від здатності сучасного вчителя, його/її готовності до реалізації всіх освітніх реформ в галузі іншомовної освіти. Потреба у творчій активності вчителя, розвиненому інноваційному та критичному мисленні, в умінні контролювати, оцінювати та організовувати навчання ІМ по новому з урахуванням викликів сьогодення є невід'ємною характеристикою сучасної парадигми початкової освіти. Мовні заклади освіти покликані не тільки розвивати інтелект та лінгвістичний кругозір майбутнього вчителя ІМ, а й навчити їх самостійно розширювати власний інноваційний і креативний потенціал, орієнтуватися в нових педагогічних ситуаціях, керувати ними та знаходити рішення. Тому одним з пріоритетних завдань НУШ є професійна підготовка вчителя ІМ нового покоління здатного ефективно використовувати новітні технології навчання у початковій школі в умовах нового полікультурного інформаційного простору. Це передбачає, в першу чергу, розробки моделі формування професійно-методичної компетентності майбутнього вчителя ІМ, нових форматів професійної підготовки студентів у стінах мовного ЗВО.

Сучасними науковцями в Україні широко обговорюються питання удосконалення професійної підготовки новітнього вчителя (Дубасенюк О., Ніколаєва С., Редько В., Калініна Л., Прокопчук Н., Щерба Н., Rhodes N., Puchta H. and Williams M. та інші).

У вітчизняній методиці раннього навчання ІМ за останнє десятиліття накопичено значний теоретичний і практичний досвід (Роман С., Бігич О., Самойлюкевич І., Лещак Т., Крива М., Клопцак О., Конотоп О. та інші). Автори перерахованих досліджень одностайні на думці, що в умовах реформування української вищої освіти її основним пріоритетом є формування конкурентоспроможного фахівця, який вміє мислити критично, обробляти різноманітну інформацію, використовувати набуті знання та вміння для

творчого вирішення проблем, що зумовлено наявністю достатнього рівня сформованості його професійної компетентності.

Радою Європи визначено п'ять груп ключових компетенцій як основних критеріїв якості освіти будь-якої людини не залежно від виду її професійної діяльності. До них відносяться:

- політичні, соціальні компетенції;
- компетенції, що стосуються життя людини в полікультурному суспільстві;
- компетенції, що стосуються володіння усним і письмовим спілкуванням декількома мовами;
- компетенції, що пов'язані з реаліями сучасного інформаційного суспільства, яке вимагає навичок володіння новими технологіями;
- компетенції, що реалізують здатність і бажання вчитися все життя як основу безперервної підготовки в професійному аспекті, а також у суспільстві й в особистому плані [5].

Перераховані компетенції також властиві спеціалістам, які працюють у професійно-педагогічній сфері діяльності, зокрема у початковій школі.

Професійно-компетентний вчитель ІМ початкової школи повинен володіти всіма базовими компетентностями в контексті психологічних, вікових та дидактичних особливостей учнів, які знайшли відображення в концепції НУШ, а саме:

- педагогічна;
- психологічна;
- україномовна професійно-комунікативна;
- рефлексивна;
- дослідницька;
- конструктивно-проектувальна;
- організаційна;
- творча.

Однак специфіка предмету «Іноземна мова» потребує оволодіння спеціальними компетентностями, які притаманні виключно вчителю ІМ, серед яких є:

- методична;
- англомовна професійно-комунікативна, яка складається з мовної, мовленнєвої, соціокультурної, соціолінгвістичної;
- лінгвокраїнознавча;
- лінгвістична.

Кожна компетентність має особливий відповідний зміст (знання, навички та вміння), оволодіння яким дозволить вчителю ІМ успішно реалізувати ідеї НУШ.

Ретельний аналіз досліджень вітчизняних та зарубіжних вчених та наш власний досвід дозволив нам визначити професійну компетентність як здатність особистості, що базується на значущих професійних знаннях, вміннях та навичках, власному досвіді та індивідуальних схильностях, які дозволяють їй ефективно вирішувати навчальні завдання у ситуаціях реальної професійно-педагогічної діяльності.

Ми вважаємо, що відмінною рисою професійно-компетентного вчителя будь-якого профілю у ХХІ столітті є його/її здатність постійно змінюватись відповідно до змін і нових викликів життя. Наприклад, неможливо працювати виключно традиційними методами під час пандемії Covid, воєнного стану. В даному випадку першочерговою компетентністю стає інформаційна, яка диктує необхідність опанування технологіями змішаного та гібридного навчання, використання веб-сайтів та онлайн програм для створення дидактичних матеріалів тощо. Отже, вчитель початкових класів окрім володіння навчальним матеріалом і вміннями донести його до своїх учнів, повинен розуміти сучасний цифровий світ, в якому живуть його учні, щоб говорити з ними «на їх мові». Тому починаючи з перших уроків доцільно використовувати найпростіші E-tools (smart phones, QR codes), які привнесуть в урок ІМ більше різноманіття та інтересу, а головне – учні будуть залучені у цифровий світ на освітньому рівні

для того, щоб зрозуміти, що більшість відомих для них веб-сайтів (платформи, блоги) призначені не тільки для розважальних цілей, а і для навчальних, що Інтернет має багато інших можливостей для самостійного пошуку інформації та пізнання. Наші спостереження показали, що такий підхід до формування цифрової грамотності учнів початкової школи значно інтенсифікує процес навчання ІМ та сприяє розвитку креативності й основ критичного мислення.

Вчитель нового покоління завжди орієнтований на майбутнє, має бути в курсі всіх інноваційних ідей, методів та засобів навчання, готовим до пошуку та розробки власних технологій навчання ІМ. Така можливість була надана всім вчителям ІМ у 2022 році, коли початкова школа, учні якої навчались за програмами НУШ здійснили перший випуск.

МОН України рекомендувало вчителям ІМ модельні програми (5-9 класи) двох авторських колективів, які логічно продовжували реалізацію завдань у вивченні ІМ, зазначених у Державному стандарті та навчальній програмі початкової освіти.

Проте, вчителі ІМ повинні були самостійно вирішити ряд проблем, а саме:

- встановити рівень володіння ІМ колишніх учнів початкової школи, який повинен відповідати рівню А1;
- скоригувати траєкторію та теми навчання ІМ, щоб зменшити труднощі вивчення ІМ для учнів 5 класу;
- правильно обрати засоби та форми навчання;
- грамотно адаптувати стратегії навчання ІМ;
- гнучко варіювати інноваційні технології навчання, які звично традиційно використовувались у 5 класі;
- створити для «випускників» НУШ комфортне навчальне середовище, яке б надало учням можливість продемонструвати власний рівень володіння не тільки метапредметними компетентностями, що формувались засобами всіх навчальних предметів, але і специфічними

вміннями, які окреслені в нових модельних програмах адаптивного циклу, як-от:

- читання з розумінням;
- висловлювання власної думки усно і письмово;
- критичне та системне мислення;
- логічне обґрунтування позицій;
- творча діяльність, що передбачає креативне мислення;
- ініціативність;
- конструктивне керування емоціями;
- оцінювання ризиків;
- прийняття рішень;
- розв'язання проблем;
- співпраця та спілкування з іншими.

Таке нове завдання було не простим і потребувало від вчителя ІМ пошуку, адаптації, а іноді й розробки нових форм і методів навчання ІМ. Тому дослідницькі вміння вчителя є однією з ознак його/її професійної компетентності.

Не менш важливим для вчителя нового міленіуму є його/її мотивація до неперервної самоосвіти, усвідомлення того, що базова освіта не є достатньою для трудової діяльності впродовж життя, що для реалізації власних професійних цілей та завдань актуальним стає постійний саморозвиток, особистісне самовдосконалення та прагнення і готовність до навчання впродовж життя. Навчання учнів ХХІ століття може бути успішним лише за умови постійного засвоєння інноваційних ідей вчителем, тому що в умовах прискореного розвитку суспільства бути лише виконавцем, який «вміє лише добре засвоювати фрейми вже існуючих взаємодій, недостатньо. Для того щоб стати вчителем нового покоління, вже сьогодні слід перейти до самофреймування цілей, цінностей, якостей, знань, вмінь та навичок, що визначатимуть його успішну професійно-педагогічну діяльність» [8, с. 201].

Анкетування вчителів ІМ, які вперше навчали іноземній мові учнів 5 класу НУШ, показало, що використання традиційних підходів і методів навчання ІМ недостатнє для формування іншомовної комунікативної компетентності (82% респондентів); 96% вчителів висловились за необхідність оволодіння вміннями ХХІ століття до яких звикли учні початкової школи НУШ. На питання «Яких з трьох груп вмінь 21 століття (learning, literacy, soft skills) бракувало Вам під час навчання ІМ адаптаційного періоду?» більшість респондентів (71%) відповіли, що відчували недостатність вміння цифрової грамотності (literacy skills), 68% вчителів почувалися невпевнено у використанні навчальних вмінь (learning skills) особливо з розвитку критичного мислення, креативності, колаборації, комунікації (critical thinking, creativity, collaboration, communication). Стосовно третьої групи вмінь 21 століття, то результати були приблизно однакові: 54% вчителів стикнулись із труднощами формування ініціативності учнів 5 класу; близько 52% вчителів не володіли вміннями формування social skills учнів, 48% респондентів – решта вмінь (leadership, flexibility, productivity). Таким чином володіння вміннями ХХІ століття для вчителя ІМ стало одним з важливих пріоритетів у професійно-методичній підготовці.

Окреслені нами ознаки професійної компетентності вчителя ІМ ХХІ століття є важливою передумовою його/її професійної підготовки у закладах вищої мовної освіти, формування гнучкого, емоційного інтелекту, який дозволить майбутнім вчителям не тільки адекватно сприймати інновації у сфері навчання ІМ, а й формувати нові взаємодії з учнями, відчувати як буде змінюватись навчання і що саме треба зробити вже сьогодні для того, щоб бути успішним завтра. Ми впевнені, що саме така професійна підготовка допоможе майбутньому вчителю ІМ вийти за межі стандартних знань, усталених істин та прагнути до пізнання нового.

Як було зазначено, одним із спеціальних компонентів професійної компетентності вчителя ІМ початкової школи є методична компетентність, в основі якої лежить формування методичного мислення майбутніх вчителів, що

вимагає від них єдності їх теоретичної та практичної готовності до здійснення самостійної педагогічної діяльності. Таким чином, **методична компетентність** – є інтегративною властивістю вчителя ІМ, його/її здатністю перетворювати власні теоретичні знання у засіб ефективного навчання ІМ своїх потенційних учнів, та стати основою професійного розвитку майбутнього вчителя [4, с. 9]. Тому далі ми будемо говорити про формування професійно-методичної компетентності майбутнього вчителя ІМ початкової школи.

Традиційно, професійно-методична підготовка майбутніх вчителів ІМ здійснюється на базі навчальної дисципліни «Методика навчання іноземних мов». В рамках спільного проекту МОН України та Британської Ради в Україні «була створена та експериментально апробована типова програма «Методика навчання англійської мови: освітній ступінь бакалавра», яка надала можливість мовним ЗВО України підготовлювати вчителів ІМ нової формації, які налаштовані на роботу в школі, вражають рівнем професійно-методичної компетентності та здатні до рефлексії власної професійної діяльності» [14, с. 7].

Викладачі кафедри міжкультурної комунікації та іншомовної освіти ННІ іноземної філології Житомирського державного університету імені Івана Франка брали участь у створенні та пілотуванні даної програми і протягом десяти років формування професійно-методичної компетентності майбутніх вчителів англійської мови успішно здійснюється на базі даної програми.

В основу програми були покладені нові принципи професійно-методичної підготовки майбутнього вчителя ІМ в мовних ЗВО. Розглянемо деякі з них:

1. Методика викладання – ключова дисципліна підготовки майбутніх вчителів, стрижнем якої є не самі теоретичні знання, а їх застосування у конкретних педагогічних ситуаціях.

2. Викладання англійською мовою з третього семестру навчання у ЗВО, що значно вдосконалює мовну і мовленнєву компетентності студентів і збагачує професійно-методичний інвентар. Викладання методики англійською мовою дозволяє дотримати баланс лінгвістичних і нелінгвістичних знань, вмій

та навичок студентів, що впливає на підвищення рівня оволодіння англійською мовою в цілому.

3. **Різноманітність підходів до навчання**, які сприяють підвищенню рівня інтерактивності та перетворенню студентів на суб'єкт освітнього процесу, замість традиційної передачі готових знань засобом лекцій. Виконання студентами комунікативних завдань у різноманітних ситуаціях спілкування також реалізує принцип переносу комунікативних стратегій з рідної мови, що дозволяє інтегрувати вивчення рідної та іноземної мов та методик їх викладання, а також фонові знання з різних споріднених предметів, таких як: зарубіжна література, психологія, педагогіка тощо.

4. **Автономність навчання**, під якою розуміється самостійність майбутніх вчителів у прийнятті рішень щодо оволодіння професійно-методичною компетентністю: саме студенти визначають рівень власної майстерності та намічають шляхи саморозвитку та самовдосконалення.

5. **Діяльнісний характер навчання**, який виражається у конструктивному співробітництві викладача і студентів під час інтерактивних методичних майстерень. Виконання завдань, побудованих на активному обміні операціями, діями, досвідом, спільному вирішенні задач, знижує управлінську роль викладача і надає студентам можливість самостійно побудувати траєкторію навчання, як у когнітивному, так і в операційному компонентах. Крім того, за умови такого конструктивного співробітництва викладач і студент почувуються «на рівних», однаково відповідальних за навчання, що стимулює майбутніх вчителів до усвідомленого оволодіння майбутньою професією.

6. **Позитивна емоційність**, яку студенти відчують коли досягають певних результатів при оволодінні професійно-методичною компетентністю, усвідомлюють правильність вибору професії вчителя та «бачать» себе в ній.

Нова типова програма курсу «Методика навчання англійської мови» складається з шести модулів, в кожному з яких від двох до чотирьох розділів, що опрацьовуються протягом 18 аудиторних годин та 12 годин самостійної роботи.

Згідно з цією програмою модуль, що нас цікавить, «Навчання молодших школярів» вивчається у 7-му семестрі та стосується 5-го модуля. Базуючись на рекомендаціях даної типової програми, ми розробили трьох-блокову модель професійно-методичної підготовки вчителя англійської мови початкової школи, яка представлена нижче графічно у вигляді схеми:

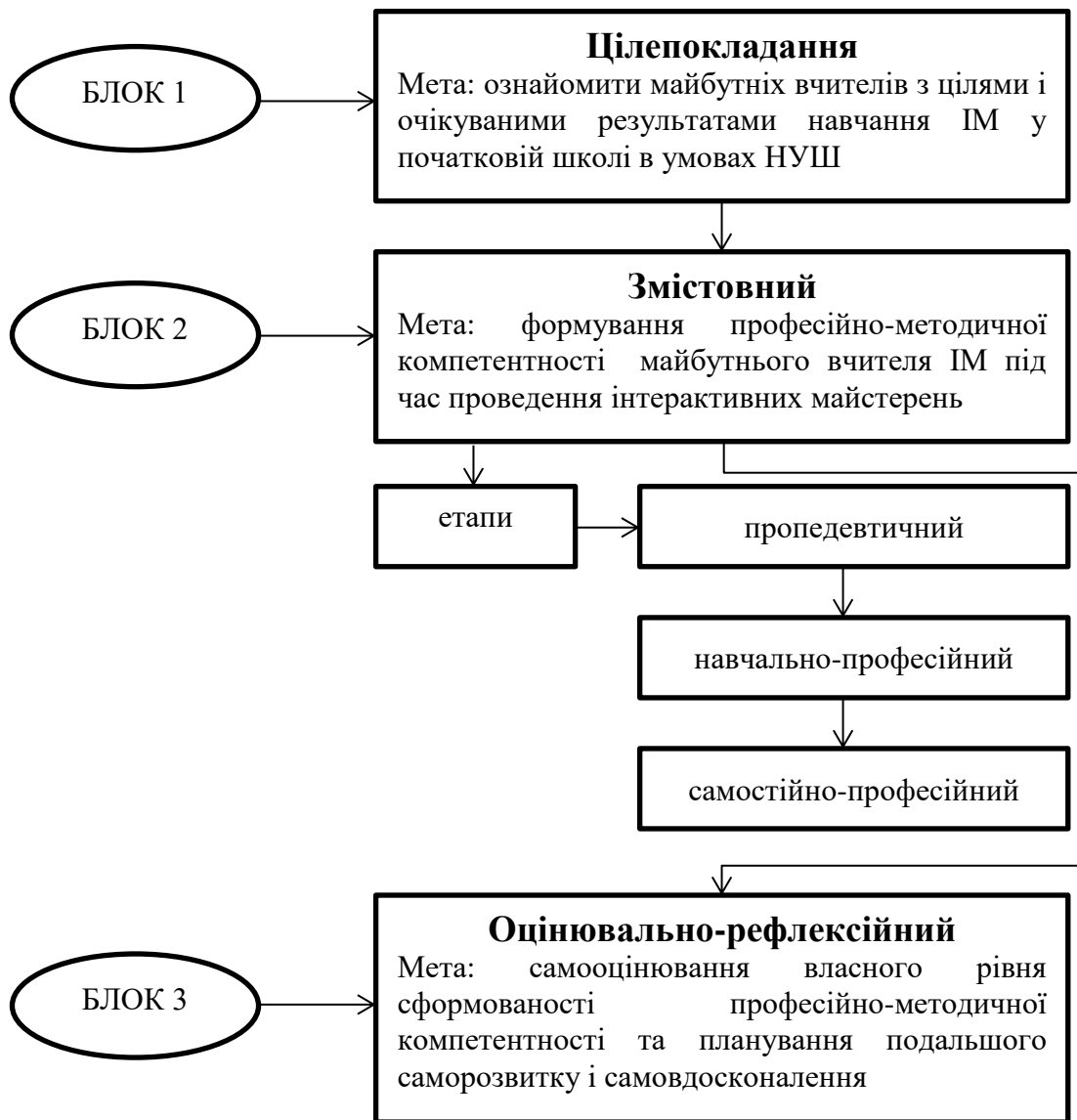

Рис. 1. Модель формування професійно-методичної компетентності майбутнього вчителя ІМ початкової школи

Як видно зі схеми, метою першого блоку «Цілепокладання» є знайомство майбутніх вчителів іноземної мови з цілями та очікуваними

результатами навчання ІМ в початковій школі. Ми виокремили цілі та очікувані результати, які представлені нижче.

На кінець вивчення даного розділу майбутні вчителі ІМ початкової школи повинні:

– **знати**

- вікові характеристики учнів початкової школи;
- вимоги нової програми Державного стандарту з ІМ для початкової школи для рівнів – Pre-A1 та A1;
- стилі навчання учнів початкової школи, їх навчальні типи та домінуючі види інтелектів, нахилів і здібностей;
- моделі вербальної та невербальної комунікативної поведінки, які використовуються в молодшій школі;
- особливості імпліцитного та експліцитного навчання іншомовній граматиці;
- етапи формування навичок і вмінь (sequencing the skills);
- процес планування навчання ІМ (тематичне та поурочне планування);
- прийоми оцінювання досягнень учнів початкової школи;
- методи виправлення помилок в усному та писемному мовленні учнів даної вікової категорії;

– **уміти**

- обирати та використовувати методи і технології, що відповідають навчанню англійської мови в початковій школі;
- створювати комфортні умови для вивчення ІМ в початковій школі з урахуванням вікових особливостей учнів;
- визначати Інтернет ресурси та підбирати E-tools для навчання ІМ як засобу формування цифрової грамотності учнів
- встановлювати міжпредметні зв'язки і за можливістю інтегрувати їх у навчання ІМ;

- оцінювати і адаптувати навчальні матеріали та Інтернет ресурси для молодших школярів;
- використовувати metalanguage необхідний для роботи у початковій школі;
- оцінювати досягнення учнів у навчанні англійської мови;
- використовувати сучасні підходи і методи у навчанні іноземної мови молодших школярів відповідно до цілей уроку (TPR, drama, learning by doing, project work, story-telling, songs, rhymes, chants etc);
- навчати іншомовній грамотності (reading rules, phonics, the Big Book Technique, the whole word approach, phrase/sentence, shared reading);
- формувати вміння усного мовлення (pronunciation, intonation, listening, speaking) та писемного мовлення (graphics, spelling and written speech);
- організовувати спілкування (interaction) учнів у різних режимах (парному, груповому, командному, всім класом тощо);
- створювати умови та забезпечувати відповідні засоби навчання для учнів початкової школи з використанням технологій XXI століття.

Змістовний блок передбачає професійно-методичну підготовку майбутніх вчителів у стінах ЗВО під час інтерактивних методичних майстерень. На перших двох етапах – пропедевтичному та навчально-професійному, – в ході нашого дослідження високу ефективність показала технологія модерації (від лат. moderare – управляти, регулювати), на основі якої ми побудували інтерактивні методичні майстерні, що гармонійно об'єднують студентів і викладачів. Використання даної технології дало змогу майбутнім вчителям ІМ стати найактивнішими учасниками, а викладач-методист виконує роль модератора майстерні. Наш багаторічний досвід роботи дозволив нам

розробити алгоритм (стадії) проведення інтерактивних майстерень, які ми пропонуємо нижче і проілюструємо на темі «Формування комунікативної компетентності учнів початкової школи».

Алгоритм інтерактивних методичних майстерень на основі технології модерації

Stage 1 Initiation (Ініціація)

Роль даної стадії алгоритму дуже значна оскільки саме від неї залежить на скільки майбутні вчителі будуть мотивовані до участі у майбутній майстерні, тому що викладачу потрібно підібрати такі завдання, які б зацікавили всіх майбутніх вчителів і стимулювало б їх до активної роботи. У даному контексті великий інтерес викликають проблемні завдання з досвіду роботи самого методиста, який проводить майстерню. Студенти добре сприймають реальний методичний контекст, жваво відгукуються на нього, виконуючи запропоновані завдання. Наприклад:

Activity 1.

Methodologist: Not long ago my former student, who is working in school now, invited me to attend her English lesson. She said, “It’ll be the final class on the topic «Ukraine» in the 4th Grade. I’ll try to develop learners’ communicative skills.” In the lesson the learners were performing the following tasks:

- Say that you like to do the same while travelling.
- Go to the map and show the Black Sea, the Carpathian mountains etc and speak about them.
- Answer «yes» or «no» questions.
- Look at the photos and choose the symbols of Ukraine. Say what you know about them.
- Translate the sentences.

The learners didn’t show any enthusiasm performing the tasks. The teacher was disappointed. Me too.

- Why were the teacher and the learners and me dissatisfied with the lesson?

- Can you spot the weak points of the lesson and explain their reasons?
- What would you do to realize the aim of the lesson – to develop communicative competence?

Студенти активно висловлювали свою думку до запропонованих ситуацій на уроці, коментували дії вчителя і учасників не з позиції «сподобалось» / «не сподобалось», а намагаючись пояснити причини невдалого уроку, пропонували свої можливі вирішення виниклої методичної проблеми. Це означає, що мета першої стадії нашого алгоритму досягнута: майбутні вчителі були повністю занурені в обговорення запропонованого професійно-методичного контексту, інтерпретуючи слабкі і сильні сторони дій вчителя початкової школи та ініціюючи своє бачення виправлення методичних помилок.

Метод «занурення», розроблений в Канаді, широко відомий та популярний в педагогічній практиці за кордоном і є одним з провідних шляхів вдосконалення вивчення та навчання ІМ.

Дослідники даного методу, зокрема Тарнопольський О., Кожушко С., Clark С., Cummins I., Snow M., Met M., Genesee F., Walker E., Teddick D. та інші визначають його як «творчу побудову, в умовах якої студенти залучаються до експерименту з мовою заради спілкування між собою та з викладачем на освітні теми і теми, в яких зацікавлені студенти. таке спілкування відбувається на основі тих професійних знань, умінь і навичок, якими повинен оволодіти кожен студент» [13, с. 162]; «Методику викладання іноземної мови через викладання однієї або декількох дисциплін цією мовою» [15]; «специфічний тип інтегрованого навчання іноземної мови, метою якого є оволодіння мовою для спеціальних цілей» [16].

Вчені довели, що основною рисою даного методу є взаємопов'язане вивчення мови (з позиції його структури і культурного середовища, в якому він функціонує) і спеціальної дисципліни [13, с. 161]. У нашому випадку спеціальною дисципліною є «Методика навчання ІМ».

Наш досвід свідчить про те, що таке «занурення» надає майбутнім вчителям ІМ можливість збагатити свій мовний інвентар професійно-значущою

лексикою, яку вони будуть використовувати під час інтерактивних майстерень, власного «microteaching», а також самостійної педагогічної практики у школі. З другого боку при виконанні запропонованих завдань у парних режимах спілкування майбутні вчителі-філологи відчують «зміщення акценту» з формування їх мовленнєвої компетентності, з традиційної роботи над ізольованим словом на використання комунікативних одиниць у професійно-методичних контекстах.

Ми впевнені, що оволодіння професійно-спрямованою іноземною мовою в контексті професійних інтересів майбутніх вчителів є можливістю поглибленого та всебічного пізнання своєї професії, побачити свої власні потенційні можливості, сприяє виникненню бажання оволодіти цією професією, усвідомити себе її частиною. Тому ця стадія нашого алгоритму як початок «занурення» є такою важливою.

Stage 2 Immersion (Занурення в тему майстерні)

Activity 2.

Methodologist: So, looking back at your school years, how did your English teacher develop your communicative skills at the elementary level? Will you share your experience?

Як правило, майбутні вчителі охоче діляться своїм позитивним або негативним досвідом, коментують висловлювання своїх одногрупників, ставлять уточнюючі запитання. Роль методиста в даному контексті стати комунікативним партнером студентів по іншомовному спілкуванню, але не надавати свої оцінки їх висловлюванням і не виправляти їх мовні помилки. Змістове наповнення відповідей студентів, бажання поділитися з іншими повинно відігравати в даному випадку головну роль.

Stage 3 The Formation of Students' Expectations (Формування очікувань студентів у контексті теми, що вивчається).

Оскільки майбутні вчителі не знайомі з новою темою, а їх попередні міркування базувались на інтуїтивному розумінні процесу іншомовної комунікації, як результат їх критичного мислення, тому дана стадія буде

спрямована на формування умінь студентів самотійно визначити нове поняття «комунікативна компетентність», його характеристики і функції. Наш досвід засвідчив, що методичний синергізм, розроблений Т. Роджерсом, що являє собою «схрещування» елементів різних методів, дає великий ефект у формування професійно-значущих вмінь студентів, ніж сумарний ефект всіх цих елементів, використаних окремо, тому на даній стадії доцільно запропонувати завдання у різних інтерактивних режимах, які вимагають від студентів спільного обмірковування і прийняття рішення. Таких завдань може бути декілька, кожне з яких має свою мету, а в кінцевому рахунку, всі вони сприятимуть створенню загальної картини поняття, що вивчається – іншомовній комунікативній компетентності. Наприклад, використання паралельного читання всією групою з виконанням професійно-орієнтованого комунікативного завдання, забезпечує розвиток пізнавальних і творчих вмінь студентів, сприяє реалізації їх творчого потенціалу. Причому пізнавальний мотив являє собою основу навчально-пізнавальної діяльності студентів так як в них виникає необхідність пізнання нового, поповнення власних знань, яких бракує, за рахунок їх індивідуального розширення та поглиблення. Наприклад:

Activity 3.

Methodologist: Group up with your friends, read different points of view on Intercultural communicative competence and foreign language communicative competence and fill in the chat below with what learners should know and be able to do.

Knowledge	Skills
	<ul style="list-style-type: none"> to express communicative intentions

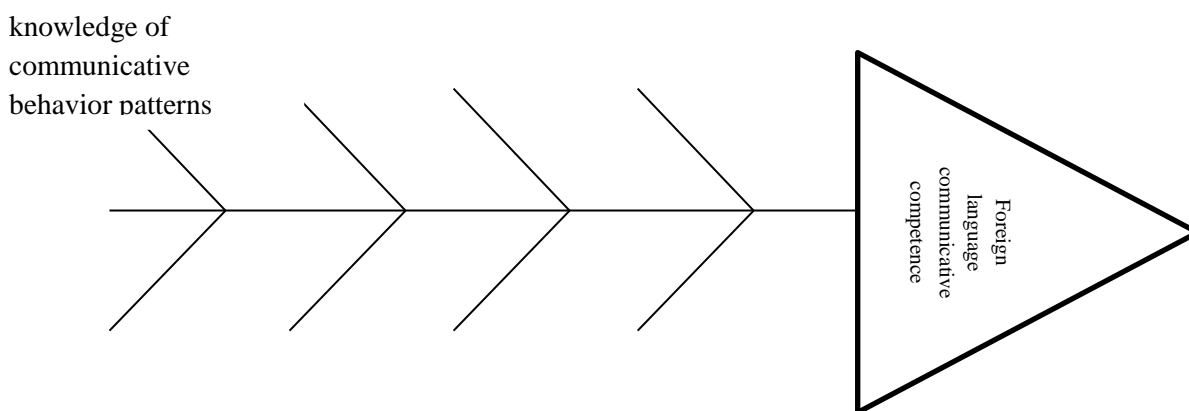
<p>«Competences are the sum of knowledge, skills and characteristics that allow a person to perform actions;</p> <p>General</p>	<p>«Іншомовна комунікативна компетентність (ІКК) – здатність успішно вирішувати завдання у взаєморозумінні і</p>	<p>«Міжкультурна іншомовна комунікативна компетентність – це інтегрована характеристика</p>
--	--	---

<p>competences are those not special to language which are called upon for actions of all kinds, including language activities.»</p>	<p>взаємодії з носіями мови, що вивчається, у відповідності до норм і культурних традицій в умовах прямого і опосередкованого контактів.»</p>	<p>особистості школяра, яка передбачає в нього здатності до набуття досвіду іншомовного спілкування в усній та письмовій формах у межах програмових вимог і забезпечує засвоєння культурних цінностей народу, мова якого вивчається.»</p>
<p>«Communicative language competences are those which empower a person to act using specific linguistic means.»</p>	<p>«Міжкультурна комунікативна компетенція (МКК) – сукупність здібностей, умінь, знань, установок і якостей особистості, які дозволяють їй успішно й адекватно спілкуватися іноземною мовою в ситуаціях міжкультурного спілкування різних типів і видів з урахуванням основних зовнішніх соціокультурних і внутрішніх ситуативних факторів.»</p>	<p>«Міжкультурна іншомовна комунікативна компетентність учнів – це сукупність набутих учнями знань, умінь, навичок, способів діяльності, ставлень, мотивів, необхідних для усвідомленого виконання комунікативних дій, спрямованих по оволодінню іншомовним спілкуванням у межах вимог навчальної програми для кожного класу.»</p>
<p>Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment. – Cambridge University Press, 2003. p. 9.</p>	<p>Ніколаєва С. Ю. Методика формування міжкультурної іншомовної компетентності: курс лекцій. – К.: Ленвіт, 2011. С. 30</p>	<p>Модельна навчальна програма «Іноземна мова 5-9 класи» для закладів загальної середньої освіти. Автори: Редько В. Г., Шаленко О. П. та ін., Київ, 2022. С. 6.</p>

Ефективність технології паралельного читання полягає в тому, що вона надає студентам можливість самостійно ознайомитись з існуючими точками зору на дане поняття, різними дефініціями та підсумувати ключові фактори з усіх представлених матеріалів, акцентуючи увагу на оволодіння необхідними знаннями і професійно-значущими вміннями.

Activity 4.

Methodologist: In the whole class using the critical thinking strategy «Fishbone technique» come up with possible components of the foreign language communicative competence.

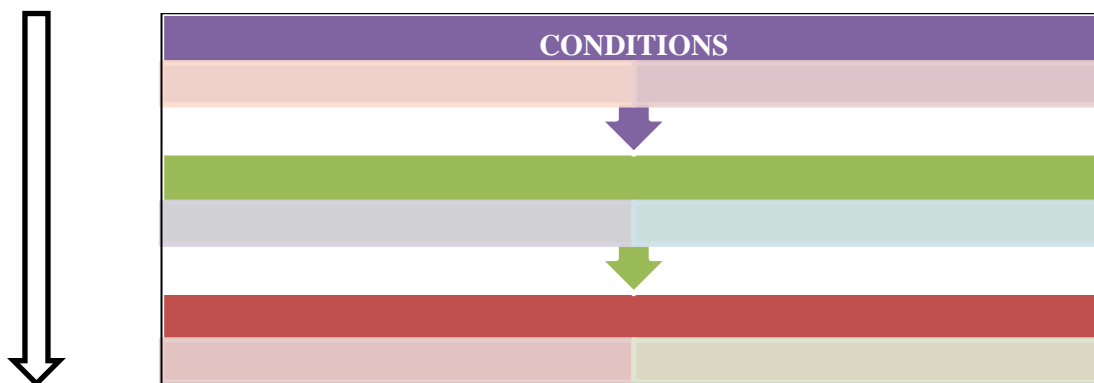

Технологія критичного мислення «Fishbone» добре знайома студентам. У даному завданні вона демонструє вміння майбутніх вчителів синтезувати набуті теоретичні знання та власні міркування в групах в єдине ціле у вигляді власної дефініції поняття іншомовної комунікативної компетентності.

Наші експериментальні дані свідчать про те, що саме самостійне визначення методичних понять на основі критичного аналізу різної інформації слугує для студентів базовою опорою у вивченні інших методичних тем, що ще раз підкреслює цінність поповнення знань зазначеним шляхом.

Activity 5.

Methodologist: Team up with your friends using the Association Ladder technique, think and decide on the conditions for successful communicative competence development in the young learners' English classroom.

Командна робота за технологією «асоціативна сходи́нка» завершує дану стадію розробленого нами алгоритму. Як правило, студенти із захопленням діляться своїми думками, а головне почуваються впевненими, що вони зараз «в темі методичної майстерні».

Наші експериментальні дані показали, що використання технологій методичного синергізму було спрямовано як на розуміння й осмислення, так і на структурування в пам'яті студентів матеріалу, що засвоюється, його зберігання і цілеспрямовану активізацію. Крім того, самостійна колаборація майбутніх вчителів в малих групах, командах, всією групою зробила їх навчальну пізнавальну діяльність більш глибокою та сприяла створенню міцної основи для оволодіння новими поняттями – іншомовної комунікативної компетентності та міжкультурної комунікативної компетентності не тільки в якості нових знань, але й в якості засобу подальшої професійної діяльності.

Stage 4.

Methodologist's Input (точка зору методиста)

Наступна стадія це короткий вклад (Input) методиста, який представляє собою підсумування попередніх студентських міркувань та стисле викладання існуючої в методичній науці точки зору з теми, що обговорюється. Зазвичай це відбувається у вигляді або перегляду відео фрагменту з виступом вчених, вчителів-професіоналів, або читанням зі студентами запропонованої інформації з наступним інтерактивним обговоренням, уточненням власних точок зору студентів, додавання нового тощо.

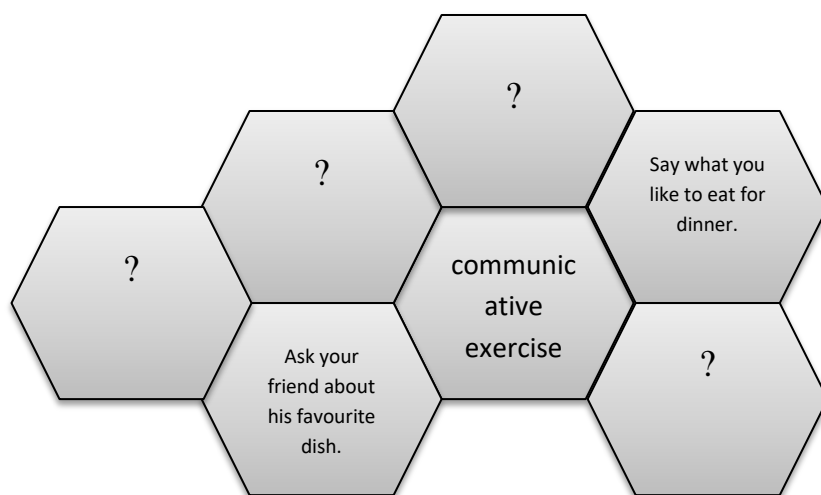
Stage 5.

Practice of Methodological Skills (активізація професійно-методичних вмінь майбутнього вчителя з нової теми)

П'ята стадія передбачає автоматизацію професійно-значущих вмінь майбутніх вчителів з теми, також з використанням інноваційних технологій методичного синергізму. Наведемо приклади.

Activity 6.

Methodologist: Group up with your friends. Think and decide what exercises make an English lesson in primary school communicative. Use the hexagonal technique.

На основі отриманих знань кожна група обговорює і пропонує комунікативні вправи, створюючи свою шестикутну піраміду, представляють і коментують її біля дошки, пояснюючи чому запропоновані ними вправи мають комунікативний характер, чим вони відрізняються від «не комунікативних». Якщо майбутні вчителі пропонують не комунікативні вправи, завдання методиста запропонувати студентам переробити власну вправу на комунікативну, щоб кожен студент знав що саме повинна містити комунікативна вправа. Коли всі шестикутні піраміди представлено, цікавим буде наступне завдання.

Activity 7.

Methodologist: Stay in your groups. On the basis of Bloom's Cube choose communicative exercises presented by you for each stage of Cognitive learning as in the pattern.

Pattern:

		5. Evaluating	
1. Remembering Look at the pictures and say what dishes are useful for health	2. Understanding Disagree with your friend who likes cakes.	3. Applying	4. Analyzing
		6. Creating	

Майбутні вчителі добре ознайомлені з таксономією Блума з другого курсу, знають мету кожного з етапів, тому завдання на знаходження комунікативної вправи для кожної зі сторін кубу буде новим, але посильним і цікавим. На наступних інтерактивних майстернях ми використовували Куб Блума для методичного змагання-гри. Коли на сторонах кубу були позначені лише етапи, майбутні вчителі без підготовки пропонували комунікативні вправи за запропонованою темою.

Activity 8.

Methodologist: Pair up with your friend, read what an English teacher wrote to the problem page of the English Teachers' magazine, identify his/her problem and give a piece of advice.

“Dear problem page,

My problem is my pupils. I try hard to teach them speaking. I prepare different activities, ask questions and encourage them to participate but they just stay silent.

I do my best to make them interact in pairs or groups. I even make pairs and groups myself but they seem to be indifferent. They prefer singing and playing, what

we usually do in the English lessons. I understand that I work with young learners, but according to the core curriculum the main aim of teaching English in primary school is to develop learners' communicative competence.

This situation is making me really nervous. Where am I going wrong? Please give me advice.

Troubled English Teacher”

В процесі нашого дослідження було встановлено, що якщо на першій стадії алгоритму (Initiation), коли студентам було запропоновано прокоментувати «невдачі» вчителя ІМ на конкретному уроці, майбутні вчителі не мали конкретних знань з теми і робили висновки, спираючись на попередні знання з інших тем, свого спостереження, то прочитавши листа вчителя ІМ початкової школи в методичний журнал, студенти виступали в ролі експертів, могли професійно-обґрунтовано визначити проблеми і грамотно надати пораду.

Activity 9.

Methodologist: As a follow up make groups of four, analyze reasons behind the teacher's problems and write what you would do if you were in his/her shoes.

Teacher's problems and reasons	My possible actions

Практика показує, що власна участь студентів у використанні інноваційних технологій навчання ІМ в різних режимах під час керівництва інтерактивними майстернями дає змогу не тільки теоретично ознайомитись з ними, а і «пропустити їх через себе», засвоїти на практиці як вони можуть бути використані в реальних умовах у класі. Ми із задоволенням відмічаємо, що під час власних microteaching на послідуючих майстернях майбутні вчителі ІМ не тільки використовують відомі технології, а й креативно модифікують їх або розробляють різні варіанти на їх основі.

Все це готує їх до останнього компоненту 3-го змістовного блоку – самостійно-професійного, який передбачає самостійну навчальну практику студентів у початковій школі.

Останній Блок 3 – **оцінювально-рефлексійний** передбачає формування умінь майбутніх вчителів до самооцінки власного рівня володіння професійно-значущими знаннями, вміннями та навичками навчання ІМ у початковій школі. Якщо під час процесу їх формування на пропедевтичному і навчально-професійному етапах під керівництвом методиста в стінах ЗВО рефлексія студентів наприкінці кожної інтерактивної методичної майстерні потребувала відповіді на питання «Що нового я дізналася на занятті?», «На скільки поповнились мої професійні знання? », «Які нові уміння / навички я набув/ла на занятті?» тощо, то рефлексія після самостійної виробничої практики в ЗСО мала оціночний характер. Спробувавши свої сили у якості вчителя англійської мови початкової школи в реальних умовах, попрацювавши «один на один» з учнями, кожен майбутній вчитель був здатний оцінити свої успіхи в оволодіння професією, виявити «прогалини» у власній професійній підготовці. Наші спостереження показують, що часто ці «прогалини» різні, тому кожен студент індивідуально і самостійно планую власне самовдосконалення, керує власним професійним розвитком і намічає дорожню мапу навчання впродовж життя.

По завершенню педагогічної практики ми запропонували студентам відповісти на запитання щодо їх професійно-методичної підготовки у ЗВО. На питання стосовно достатності часу на даний модуль в програмі з методики навчання (18 годин аудиторних і 12 годин самостійної роботи) 100% респондентів відповіли позитивно, оскільки оволодіння даним модулем відбувалось у сьомому семестрі, коли майже всі теми курсу методики було пройдено. Нас також цікавило питання щодо ефективності засобів професійно-методичної підготовки студентів у ЗВО. 94% студентів висловились на користь інтерактивних майстерень, які, на їх думку, дали їм можливість глибоко зануритись у методичні проблеми занять і колективно знаходити відповіді на запитання. Всі студенти висловились за нетрадиційні засоби оволодіння

професією – хакатони, педагогічний тандем зі студентами інших мовних ЗВО, захист методичних портфелів тощо. 12 студентів, які стали членами хабу «Особливості навчання англійської мови дітей молодшого шкільного віку» не тільки обрали цікаві теми для власних досліджень («Використання акумулятивних казок у формуванні фонетичної компетентності учнів початкової школи»), «Формування іншомовної комунікативної компетентності учнів початкової школи на основі інтеграції технології гейміфікації», «Використання DIY технологій у формуванні усної мовленнєвої компетентності учнів початкової школи» та інші), але й провели з них експериментальні дослідження під час виробничої практики у школі та представили результати у вигляді виступів на науково-практичних конференціях, публікації статей у студентських наукових збірниках та написання та захисту дипломних робіт на державному іспиті.

Створена нами модель професійно-методичної підготовки майбутнього вчителя англійської мови початкової школи пройшла експериментальну перевірку в ННІ іноземної філології Житомирського державного університету імені Івана Франка та підтвердила свою ефективність. 96% випускників останніх трьох років спеціальності «014 Середня освіта (Мова та зарубіжна література (англійська))» успішно працюють в педагогічній сфері і навчають учнів різних вікових груп, в тому числі молодших школярів іноземної мови. Шість колишніх студентів відкрили власні класи, школи, групи в різних школах області, де працюють виключно з дітьми молодшого шкільного віку. Сказане свідчить про доцільність використання створеної моделі професійної підготовки майбутнього вчителя іноземної мови до роботи у початковій школі у вищих мовних навчальних закладах освіти.

Список використаної літератури:

1. Бігич О. Б. Теорія і практика формування методичної компетенції вчителя іноземної мови початкової школи: Навчальний посібник - К.: Ленвіт, 2006. 200с.

2. Державний стандарт початкової загальної освіти. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення: 20.12.2023)
3. Дубасенюк О. А. Професійно-педагогічна освіта: методологія, теорія, практика : монографія . Т. 1. Житомир: Вид-во ЖДУ імені Івана Франка. 2015. 400 с.
4. Калініна Л. В., Петранговська Н. Р., Щерба Н. С. Комплексні комп'ютерні лабораторні роботи як засіб самостійної методичної підготовки майбутнього вчителя іноземної мови : навчально-методичний посібник. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка. 2015 р. 164 с.
5. Концепція Нової української школи. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 20.12.2023)
6. Конотоп О. С. Вимоги до іншомовної практичної підготовки майбутніх учителів початкової школи в умовах євроінтеграції. Інноваційна педагогіка. 2020. № 28. С. 57-61.
7. Лещак Т., Крива М., Клонцак О. Підготовка майбутніх вчителів початкової школи до роботи з обдарованими учнями. Молодь і ринок. № 2 (188). 2021. с. 65-71.
8. Маркозова О. О. Навчання впродовж життя – необхідна передумова досягнення життєвого успіху людини. Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія. 2016. № 2(29). С. 198-205.
9. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика : підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. та ін./ за загальн. ред. С. Ю. Ніколаєвої. – К. : Ленвіт, 2013. 590 с.
10. Пархомчук М. Н. Концепции иноязычного образования младших школьников Германии : материалы международной заочной научно-практической конференции «Педагогическая наука: прошлое, настоящее, будущее» (30 марта 2011 г.) [Електронний ресурс] / М. Н.

- Пархомчук. – Режим доступу: sibac.info/files/2011_03_30_Pedagogika/Parhomchuk.doc. (дата звернення: 10.12.2023)
11. Перспективи раннього навчання іноземних мов в Україні та за кордоном : монографія / І. В. Самойлюкевич, Л. В. Барало, Л. І. Березенська, Ю. В. Березюк, О. Б. Бігич; ред.: І. В. Самойлюкевич; Житомир. держ. ун-т ім. І. Франка. Житомир, 2012. 383 с.
 12. Редько В. Г. Засоби формування комунікативної компетентності у змісті шкільних підручників з іноземних мов: теорія і практика : монографія. – К.: Генеза, 2012. 224 с.
 13. Роман С. В. Методика навчання англійської мови у початковій школі: навчальний посібник. Київ: Ленвіт, 2005. 208 с.
 14. Типова програма «Методика навчання англійської мови». Освітній рівень «бакалавр». Івано-Франківськ: НАІР, 2020. 126 с.
 15. Clark, K. (2000) The Design of Implementation of an English Immersion Program. In K. Clark (ed) The ABC's of English Immersion: A Teacher's Guide (pp. 24-33). Washington, DC : Center for Equal Opportunity.
 16. Cummins J. Immersion Education for the Millennium: What we have learnt from 30 years of Research on Second Language Immersion. 2000. URL: https://www.researchgate.net/publication/255638397_Immersion_Education_for_the_Millennium_What_We_Have_Learned_from_30_Years_of_Research_on_Second_Language_Immersion
 17. Puchta, H. and Williams, M. Teaching Young Learners to Think. ELT-activities for young learners aged 6-12. Cambridge University Press. 2012. 232 p.
 18. Rhodes N. C., Pufahl I. Foreign Language Teaching in U.S. Schools: Results of a national survey. Center for Applied Linguistics. 2010. 114 p.
 19. Snow M., A Met M., Genesee F. A. Conceptual Framework for the Integration of Languages and Content in Secondary Foreign Language Instruction // TESOL Quaterly. 1989. № 23. p. 201. 2017.
 20. Walker C. L., Teddick D., J. The Complexity of Immersion Education : Teachers, Addresses and Issues // Modern Language Journal. 2000. Vol. 1. No. 84. p. 931-940.

Google Scholar

Кравець Олена
доцент, кандидат
педагогічних наук
elenakrawets@gmail.com

ФОРМУВАННЯ ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ПОЧАТКОВИХ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ В ПРОЦЕСІ ЇХ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

Інформатизація суспільства є визначною рисою розвитку сучасного світу. Як наслідок цього, відбувається зміна характеру організації освітньої діяльності в нашій країні. У пріоритеті сучасної української освіти стає формування дистанційної ланки навчання. Такий підхід спричиняє багато суттєвих змін які зазначені в нормативних документах та Положеннях про загальну середню освіту в Україні.

Дистанційне навчання до недавнього часу носило поодинокий характер через те, що воно охоплювало тільки незначну частину учнів, які за станом здоров'я не могли відвідувати заклади освіти. Сучасні положення та закони про дистанційне навчання регламентують цю освітню форму як повноправну, якою може забезпечуватися повна загальна середня освіта.

Отже, зміни, що мають місце в сучасному інформаційному суспільстві, вимагають переходу системи шкільної освіти на формування в учнів певних життєвих компетентностей, що дозволять їм зорієнтуватися в сучасному інформаційному соціумі, стати конкурентоспроможними на ринку праці, навчитися виконувати соціально важливі завдання та вчасно реагувати на потреби часу.

У «Концептуальних засадах реформування середньої освіти» були визначені дев'ять ключових компетентностей Нової української школи, одна з яких - інформаційно-цифрова. Згідно з документом, вона передбачає «впевнене і водночас критичне застосування інформаційно-комунікаційних технологій для

пошуку, обробки, створення, обміну інформацією на робочому місці, у публічному просторі та приватному середовищі» [1].

Питання інформаційної компетентності розглядається дослідниками як вкрай важливе й актуальне серед інших проблем сучасної освіти. Такий підхід знайшов своє відображення в нормативно-правових документах, зокрема: у Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті; Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки; Концепції гуманітарної освіти в Україні; законах України «Про освіту» та «Про вищу освіту» тощо. Водночас державне стратегічне замовлення ставить акцент на максимальному розвитку умінь з іншомовної комунікації майбутніх фахівців різних галузей та учителів початкової школи, визначає його провідним і перспективним завданням, що стоїть перед викладачами іноземних мов вищої школи [3; 4].

Відомі українські (В. Биков, Н. Морзе, О. Співаковський, О. Спирін, С. Семеріков) та закордонні (Ala-Mutka, K., Punie, Y., Redecker, C.) науковці в галузі методики викладання навчальних дисциплін констатують неузгодженість між теоретичними знаннями студентів та застосуванням їх на практиці. Серед майбутніх фахівців закладів освіти спостерігаються недостатньо сформовані знання і навички з точки зору організації та методичного супроводу програмних та технічних застосунків, створення методологічної та методичної бази з використання інформаційно-цифрових технологій. На нашу думку, цей недолік є причиною стрімкого розвитку інформаційного сектору і набуття ним значного потенціалу в інформаційно-освітній галузі з метою створення навчального середовища для освітніх закладів. Отже, все згадане вище є приводом для постійного вдосконалення рівня сформованості цифрової компетентності як майбутніх вчителів різних галузей, так і вчителів англійської мови в початковій школі зокрема.

Як засіб усунення цієї неузгодженості відомі науковці в галузі вітчизняної методики, такі, як Ніколаєва С.Ю., Калініна Л.В., Самойлюкевич І.В. та інші, пропонують компетентнісний підхід для набуття певних умінь і навичок, які дозволятимуть оптимізувати професійну діяльність [5].

Використання саме такого підходу дає змогу сформувати в майбутніх учителів початкової ланки освіти необхідні професійні якості, оволодіти повним комплексом компетенцій, достатніх для здійснення професійної діяльності на високому рівні.

Існує велика кількість тлумачень поняття «компетентності». На наш погляд, це пов'язано з розглядом існуючого поняття з різних сторін. Одне із тлумачень – це обізнаність, досвідченість у певній галузі чи питанні, тямущий, кваліфікований (Тлумачний словник української мови (за ред. В. С. Калашника) [6, с. 800]. «Тлумачний словник іншомовних слів» (укладач – О. М. Сліпушко) зазначає компетентність як обізнаність, авторитетність [7, с. 84]. «Онлайн-словник Merriam-Webster» дає визначання «компетентності» як «володіння достатніми знаннями чи майстерністю» [8]. Т.В. Симоненко розглядає згадане поняття як не просто володіння знаннями, а потенційну готовність вирішувати завдання із знанням справи [9, с. 272].

На думку англійського психолога Д. Равена, «компетентність - це особлива здібність, яка вкрай необхідна для успішного виконання певних дій в різних предметних сферах; розуміння особистістю вузькопрофільних знань, способів мислення, особливого роду предметних навичок, а також розуміння відповідальності за свої дії» [10].

Спираючись на підручник «Компетентність у сучасному суспільстві: виявлення, розвиток і реалізація», бачимо, що науковець пов'язує усвідомлення особистістю власних цінностей із прогресом компетентності. Через це фундаментом для розвитку компетентності є прояв ціннісних орієнтацій індивіда та допомога у чіткішому їх освоєнні.

З метою визначення придатності умов праці та навчання на підприємстві, у фахівців різних професійних напрямків можна виміряти цифрову компетентність за допомогою мережі Europass, що розроблена для всіх громадян, які шукають місце працевлаштування. Стандарти цифрових компетенцій постійно змінюються. Це пов'язано зі швидким розвитком цієї галузі суспільства. Згідно з науковими дослідженнями таких науковців, як В.

Бикова, Н. Морзе, С. Семерікова, під цифровою компетентністю майбутніх педагогічних працівників закладів освіти ми розуміємо сукупність знань з управління інформацією, обізнаність із цифровими технологіями, оволодіння навичками оперування цифровим контентом та здатність до удосконалення науково-фахової інформаційної культури.

Формування цифрових компетентностей для соціальної та професійної сфери також пов'язано з отриманням досвіду з оперування цифровим інструментарієм, розробкою власних освітньо-інформаційних середовищ, створенням інформаційних продуктів, використанням сервісів і застосунків, методичних розробок із метою впровадження їх у професійну педагогічну діяльність.

На основі узагальнення ключових смислових одиниць нами було виявлено, що дуже часто у визначеннях спостерігаються такі ознаки компетентності, як виконання, готовність вирішувати завдання, професіоналізм, досвід, сукупність знань, умінь, навичок, поінформованість.

Згідно з дослідженнями, ключовими компонентами цифрової компетентності є: інформаційна грамотність, медіаграмотність, комунікація та співпраця, створення цифрового контенту, а також вміння розв'язувати різнопланові проблеми з використанням ІКТ та навчання впродовж життя [12; 13]. Розглянемо деякі з цих понять.

Цифрова грамотність учителів англійської мови початкової школи завбачує набір знань, умінь та навичок, які необхідні для безпечного та ефективного використання цифрових технологій та ресурсів інтернету з метою передачі знань у різних режимах.

Згідно з такими науковцями, як В.Ф. Іванов і О.В. Волошенюк, медіаграмотність (англ. *media literacy*) є рівнем медіакультури, що досягається за допомогою медіаосвіти. Вона належить до вмінь користуватися інформаційно-комунікативною технікою та організовувати спілкування за допомогою медіазасобів. Медійна грамотність також виражається у здатності суб'єкта освітньої діяльності до *критичного сприймання інформації*,

відокремлюючи реальність від її віртуальної симуляції. Складовими частинами медіаграмотності є сукупність знань, умінь та навичок, що дозволяють людям критично оцінювати повідомлення різних типів медіа, а також розуміти й аналізувати вплив процесів функціонування медіа в суспільстві [14] Сьогодні початкова школа є тим інформаційно-освітнім середовищем, що покликане сформувати медіаграмотну особистість школяра, який вміє знаходити необхідну інформацію та перевіряти її правдивість і достовірність. З іншого боку, сам учитель початкової ланки освіти є медіатором, який відповідально і грамотно створює власні навчальні медіапродукти.

Комунікацією (лат. *communicatio, communicare* – робити загальним, зв'язувати, спілкуватися) називають процес обміну інформацією між людьми за допомогою спільної для них знакової системи. Реалізація зазначеного процесу потребує визначення його основних елементів, якими є: *суб'єкти* – комунікатор і комунікант; *засоби комунікації* – код, який використовується для передачі інформації, і канал передачі інформації; *предмет комунікації* – повідомлення, що його відображають; *ефекти комунікації* [15; 16].

Основна мета комунікації – забезпечення розуміння інформації, що є предметом обміну. В результаті цього процесу відбувається обмін знаннями та смислами, у ході якого може змінитися форма і зміст інформації, що сприймається учасниками інформаційної взаємодії.

З огляду на вищесказане, зробимо висновок, що цифрова компетентність учителя англійської мови в початкових закладах освіти є одним із чинників його професійної компетентності. Цифрова компетентність є інтерактивною властивістю особистості. Вона виявляється в сукупності таких компетенцій, як технологічної, експертної, педагогічної, і предметної (англійська мова) галузі.

Технологічна або інструментальна компетенція включає вміння використовувати засоби сучасних інформаційних технологій, апаратні та програмні засоби, мультимедіа тощо.

Експертна, або оціночна, компетенція полягає в умінні критично оцінювати інтелектуальний і соціальний потенціал інформаційних технологій [17; 18; 19].

Структуруючі компоненти цифрової компетентності учителя іноземної мови у початковій школі

- **Організаційно-методична компетенція** – уміння, пов'язані з впровадженням сучасних інформаційних технологій у навчальний процес на різних етапах проведення уроку в рамках визначених моделей навчання.
- **Проектувальна компетенція** – знання й уміння з розробки педагогічних програмних засобів, у тому числі за допомогою інструментальних програмних засобів навчального призначення різного типу.
- **Пошуково-дослідницька компетенція** – уміння знаходити, відбирати, організовувати, подавати, просувати інформацію.
- **Інноваційна компетенція** – уміння постійно пристосовуватись до інновацій у сфері інформаційних технологій, оцінювати їх та використовувати.

Специфіка професійної діяльності майбутнього вчителя англійської мови у початкових закладах освіти передбачає постійне вдосконалення його інформаційної компетентності, явища складного, багатоаспектного та мінливого. Тому особливої уваги набуває важливість створення умов, сприятливих для формування в майбутніх фахівців згаданої вище компетентності [18; 19].

Відповідно до цього, виникає потреба в більш доцільному й ефективному застосуванні сучасних цифрових технологій вчителем англійської мови у початковій освіті, оскільки він має використовувати певні технології та інструменти для вирішення як дидактичних, так і особистих задач. Отже, крім таких дисциплін, як «Практика англійської мови і дитяча література», «Теорія сучасної англійської мови», «Практика англійської мови за професійним спрямуванням» - предметний блок; «Методика навчання англійської мови в початковій школі», «Інноваційні технології навчання англійської мови» - методичний блок, було введено обов'язкову освітню компоненту «Теорія і

практика навчання іноземної мови з використанням інформаційно-комунікаційних технологій» для підготовки здобувачів другого (магістерського) рівня освіти ННІ педагогіки Житомирського державного університету імені Івана Франка під час професійної підготовки майбутніх вчителів за спеціальністю «Початкова освіта та англійська мова».

Метою вивчення освітньої компоненти «Теорія і практика навчання іноземної мови з використанням інформаційно-комунікаційних технологій» є формування інформаційно-цифрової компетентності як складової професійної компетентності майбутнього фахівця в галузі навчання іноземних мов.

Основними **цілями** вивчення освітньої компоненти є:

- ознайомлення з особливостями навчання іноземних мов в умовах інформаційного суспільства;
- формування обізнаності майбутніх фахівців зі специфікою ролей сучасного вчителя іноземних мов;
- оволодіння загальними знаннями з освітніми ІКТ та їх дидактичним потенціалом;
- опанування майбутніми учителями англійської мови у початкових закладах освіти системою знань, що направлені на формування професійних умінь та навичок, необхідних для використання ІКТ в навчанні іноземних мов та з метою ефективного розв'язання різноманітних завдань повсякденного і навчального характеру;
- розвиток стратегій пошуку, відбору та критичної оцінки різноаспектних медіаконтенту та цифрових медіа, що є необхідні для педагогічної діяльності;
- заохочення та залучення учасників навчального процесу до міжкультурної комунікації засобами ІКТ у контексті професійного спілкування;
- сприяння становленню особистості як громадянина цифрового суспільства;
- розвиток інформаційної культури майбутніх учителів англійської мови в початкових освітніх закладах та сприяння підвищенню її рівня;

- формування інформаційної й медіаграмотності, вдосконалення навичок безпеки в інтернеті, усвідомлення етики роботи з інформацією.

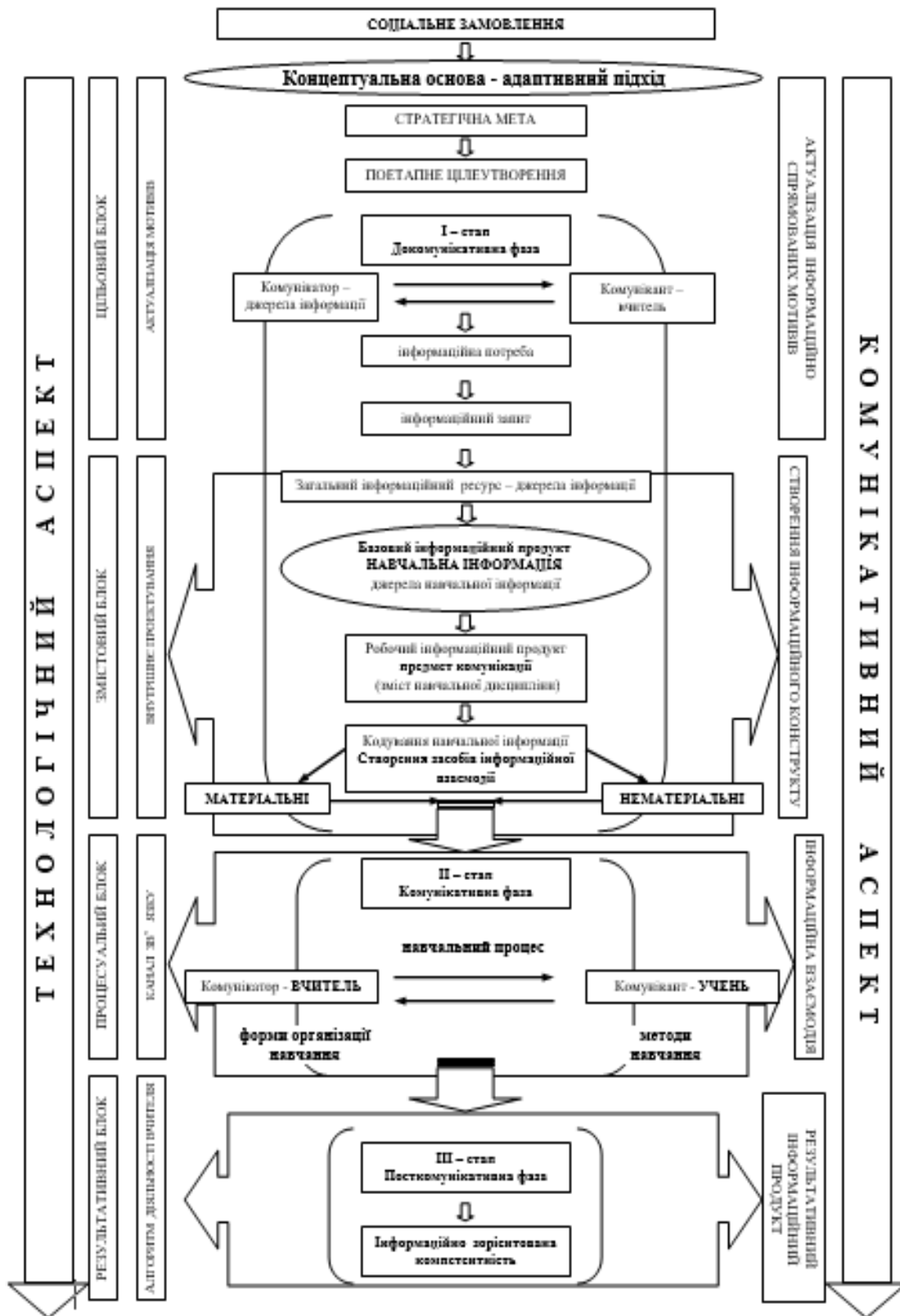
Методична карта освітньої компоненти

Модуль I. ICT in Language Education. (ІКТ в мовній освіті.)

Basic Notions, Characteristics and Functions of ICT-based Foreign Language Teaching and Learning. Ways of Searching, Choosing and Evaluating E-materials. (Основні поняття, характеристики та функції навчання іноземних мов з використанням ІКТ. Шляхи пошуку, відбору та оцінювання електронних матеріалів.) Implementing ICT for Foreign Language Teaching and Learning. (Практичні аспекти використання ІКТ у навчанні іноземних мов.) Office Software in Foreign Language Teaching and Learning. Using Authoring Tools in Foreign Language Teaching and Learning. The Internet in Foreign Language Teaching and Learning. (Використання пакету програм Microsoft Office для навчання іноземних мов. Використання програм-оболонок у навчанні іноземних мов. Використання мережі інтернет у навчанні іноземних мов.)

Викладачами кафедри англійської мови з методиками викладання в дошкільній і початковій освіті Житомирського державного університету імені Івана Франка, в межах згаданої вище дисципліни, була створена авторська технологія формування англомовної компетентності молодших школярів засобами web-орієнтованих і мультимедійних технологій, яка представлена за допомогою двох блоків – *технологічного* і *комунікативного*. Перший спрямований на формування інформаційно-цифрової компетентності майбутнього учителя англійської мови в початковій школі. Другий, комунікативний, має на меті забезпечити формування англомовної компетентності молодших школярів за допомогою створених студентами цифрових дидактичних матеріалів.

Технологія формування цифрової компетентності у майбутніх учителів англійської мови в початкових закладах освіти

Наведемо приклади формування цифрової компетентності на заняттях з освітньої компоненти «Теорія і практика навчання іноземної мови з використанням інформаційно-комунікаційних технологій» у системі професійно-методичної підготовки студентів напряму підготовки 013 «Початкова освіта» спеціалізації «Англійська мова» та 012 «Дошкільна освіта» спеціалізації «Англійська мова» ННІ педагогіки ЖДУ ім. Івана Франка.

Освітня компонента: «Теорія і практика навчання іноземної мови з використанням інформаційно-комунікаційних технологій».

Тема №1 : Створення дидактичних матеріалів для навчання англійської мови за допомогою програми Microsoft Word.

Засіб ІКТ: програма Microsoft Word

Завдання: за допомогою програми Word створити діаграму з використанням Smart Art підготувати комплекс вправ для тренування лексичного матеріалу у дітей молодшого шкільного віку.

1) Вправа з використанням діаграми

Мета: активізація лексичної компетентності з теми “Seasons and Weather”.

1.Завдання: look at the picture and name the seasons.

2.Завдання: let’s group up according to 4 seasons: winter, spring, summer and autumn. Name as more as you can words, which can be associated with your season.

Хід виконання

1. Group “Winter” – snow, snowman, snowflake, ski....
2. Group “Spring” – flowers, ...

2. **Завдання:** за допомогою програми Word створити кросворд з використанням таблиці та підготувати комплекс вправ для тренування лексичного матеріалу у дітей молодшого шкільного віку.

Зразок виконання:

Вправа “Кросворд”

Мета: активізувати лексичну компетентність з теми “Fruits”

Завдання: Look at the picture and guess the fruit

Хід гри

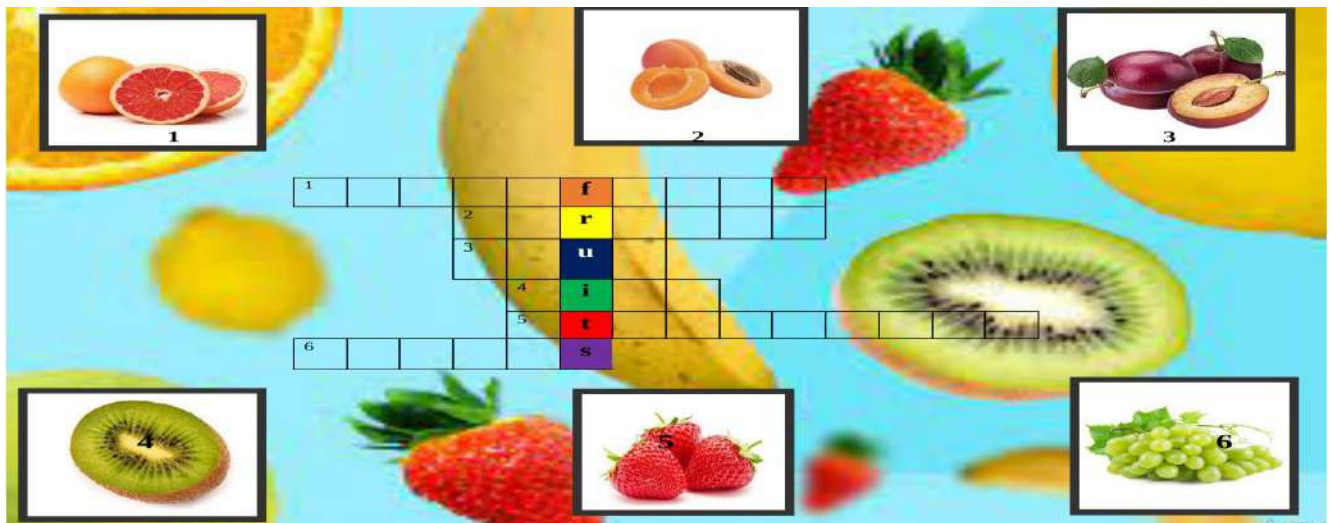

Рис. 1. Скріншот інтерактивного кросворду, створеного у програмі Word

Спосіб контролю: контроль з боку вихователя, взаємоконтроль

3. **Завдання:** за допомогою програми Word у режимі «Рецензування»,

виконати роботу по рецензуванню тексту. Така вправа сприяє формуванню писемної компетентності учнів початкової школи та сприяє усуненню недоліків стосовного граматичного, синтаксичного та стилістичного оформлення тексту.

Зразок виконання:

Рис.2. Скріншот рецензування тексту, створеного у програмі Word

Мета: удосконалення лексичні і граматичні компетентності

Завдання: read and correct the mistakes

Спосіб контролю: контроль з боку вчителя.

Тема №2: *Створення дидактичних матеріалів для навчання англійської мови за допомогою програми Microsoft Power Point.*

Варіант 1

Завдання: *за допомогою програми Microsoft PowerPoint створити навчальний мультфільм з метою введення нового навчального матеріалу з урахуванням тем з англійської мови у 1-4 класах, розробити вправи на рецензію і на репродукцію навчального матеріалу.*

Засіб ІКТ: Програма Microsoft PowerPoint

1) Вправа 1

Мета: за допомогою програми Microsoft PowerPoint забезпечити введення нових лексичних одиниць і репродукція їх у спілкуванні з теми “Vegetables”

Хід проведення

Інструкція:

Teacher: Children, today we have a guest. What is he? He is a farmer McDonald. Do you have relatives who live in the village? Let's guess what animals can live there? Let's see what domestic animals are there on McDonald's farm?

Рис. 3. Скріншот інтерактивного мультфільму, створеного у програмі Microsoft Power Point

Вчитель демонструє презентацію, зупиняє для мовної здогадки учнів.

Чий це хвіст, діти?

Children: Півня.

Teacher: Yes. It's a cock. Repeat after me "cock".

Вчитель продовжує вводити нові лексичні одинці за допомогою презентації.

Варіант 2

Засіб ІКТ: Програма Microsoft PowerPoint

1) Вправа 1

Мета: за допомогою програми Microsoft PowerPoint формувати вміння аудіювання.

Хід проведення

I. Pre-listening stage. Prediction.

Інструкція:

Teacher: Children, today we have a guest. What is he? He is a chef. What dish

Рис. 4. Скріншот інтерактивного мультфільму, створеного у програмі Microsoft Power Point

will he teach us to cook today? Let's listen and guess.

II. Active listening. Listen and circle the vegetables which he will name:

Potato, cucumber, cabbage, carrot, tomato, onion, reddish.

III. Post listening stage.

Let's cook this salad and name the products

Після перегляду учитель включає мультфільм ще раз, але без звуку. Діти мають озвучити його.

Спосіб контролю: контроль з боку учителя, взаємоконтроль.

Варіант 3

Завдання: за допомогою програми *Microsoft PowerPoint* з використанням гіперпосилань, створити навчальний тест на вибір вірного елемента з метою перевірки знань вивченого навчального матеріалу з урахуванням тем з англійської мови у 1-4 класах.

Засіб ІКТ: Програма *Microsoft PowerPoint*

Вправа 1

Мета: контроль знань вивчених лексичних одиниць з теми “Domestic animals”

Хід виконання

Інструкція: choose the correct picture

Спосіб контролю: контроль з боку учителя, взаємоконтроль.

Рис. 5. Скріншот інтерактивної презентації, створеної у програмі Microsoft Power Point

Тема №3: Створення цифрового оповідання для навчання англійської мови за допомогою онлайн-ресурсу Voki.

Завдання: за допомогою програми Voki, яка є навчальним інструментом для вчителів і учнів, що можна використовувати для покращення навчання, залучення та розуміння уроку. Voki можна використовувати на уроці (для роботи учнів), як інструмент для анімованих презентацій), створити навчальний персонаж, що звертається до учнів з метою введення нового навчального матеріалу або для комунікативної практики з урахуванням тем з англійської мови у 1-4 класах; розробити вправи на реценцію і на репродукцію навчального матеріалу.

Засіб ІКТ: онлайн-ресурс Voki

Мета: Забезпечити комунікативну практику у спілкуванні з теми “Domestic animals” та розвиток монологічного мовлення.

Хід виконання

Інструкція: Listen to the story and full fill missing places:

Рис.6. Скріншот анімованого персонажа, створеного у програмі Voki

Before you will listen to the pig's story we will learn new words:

Zucchini - цукіні

Piglet – пятачок

Active listening

I am a.....

I live on a.....

I like to eat

I have big ears and.....

I say “....”.

Post listening activities

Children we are in a Chinese street theatre. Діти, уявіть собі, що ми знаходимось у китайському вуличному театрі (Вчитель показує дітям будиночок із якого будуть з’являтися тварини щоб представити себе за зразком.) Make up a story about your animal using the beginning of the sentences.

I am a.....

I live on a.....

I like to eat

I have big ears and.....

I say “....”.

Спосіб контролю: контроль з боку учителя, взаємоконтроль.

Варіант 2

Мета: Забезпечити комунікативну практику у спілкуванні з теми “Let’s get acquainted!” та продовжити удосконалювати розвиток діалогічного мовлення.

Хід виконання

Active listening

Інструкція: Listen to Olga's story and continue the sentences:

My name is

I am years old.

I live in.....

I work as a..... in the hospital.

I examine children to see if they are....

Post listening activities

Tell Olga about yourself (учитель роздає дітям ролі певних професій і вони повинні дати про себе інтерв’ю за зразком).

Example:

P1 Hello! What is your name?

P2 My name is

P1 How old are you?

P2 I am

P1 Where do you live?

P2 I live in.....

P1 What are you? Where do you work?

P2 I am a and I work in.....

P1 Thank you.

Спосіб контролю: контроль з боку учителя, взаємоконтроль

Рис. 7. Скріншот анімованого персонажа, створеного у програмі Voki

Тема №4: Створення дидактичних матеріалів для навчання англійської мови за допомогою програми Hot Potatoes.

Hot Potatoes - це програма для розробки шести різних типів навчальних вправ для вашого вебсайту. Програма містить такі інструменти як *JQuiz*, *JCloze*, *JMatch*, *JMix*, *JCross* та *The Masher*.

За допомогою *JCloze* можна створити пропозиції, в яких користувачеві потрібно вгадати відсутнє слово. Для молодших школярів є змога розташувати підказки у завданні, щоб допомогти дітям виконати вправу. *JQuiz* використовується для створення запитань з кількома варіантами відповідей.

За допомогою *JMatch* можливо створити вправи, у яких потрібно знайти у списку відповідність слова і перетягнути його до вірної відповіді. З іншого боку, *JCross* дозволяє створювати кросворди із обраних користувачем слів.

Інструмент *JMix* дозволить дати учневі пропозицію, в якій він повинен виставити слова в потрібному порядку, а є варіант з перемішуванням літер або складів у термінах.

Останній з інструментів *The Masher* дає можливість скласти всі вправи і згенерувати цілий документ HTML з усіма з них. Після цього учителю не потрібно завантажувати їх на сервер, тому що їх можна запускати у будь-якому браузері прямо з жорсткого диска.

Засіб ІКТ: програма «Hot Potatoes»

Вправа 1:

Мета: Формування лексичної компетентності з тем “Vegetables”, “Colours”

Хід виконання

Інструкція: Match the items on the right to the items on the left.

Спосіб контролю: контроль з боку учителя, взаємоконтроль.

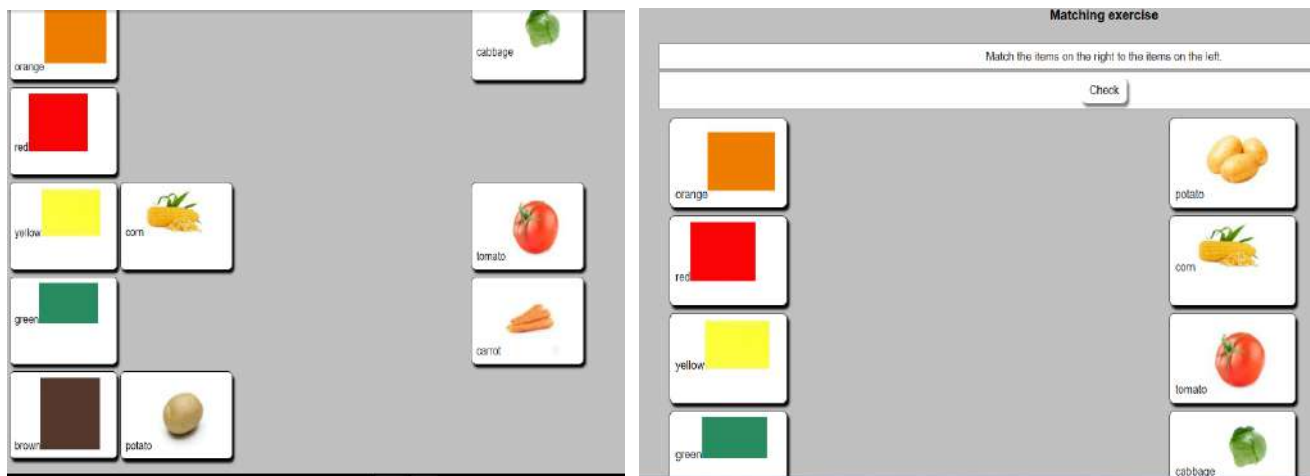

Рис. 8. Скріншот інтерактивного JMatch, створеного у програмі Hot Potatoes

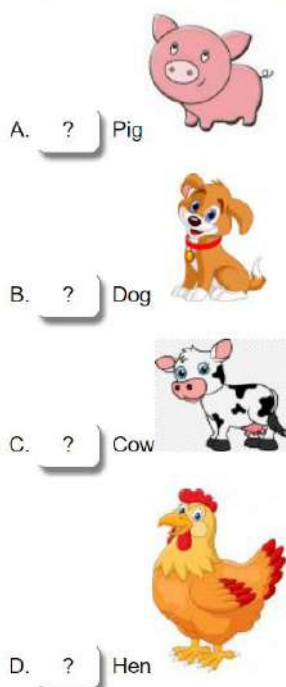
Вправа 2

Мета: активізація лексичної компетентності з теми “Domestic animals”

Хід виконання

Find the sound for each animal.

What animal says "cluck-cluck"?

What animal says "woof-woof"?

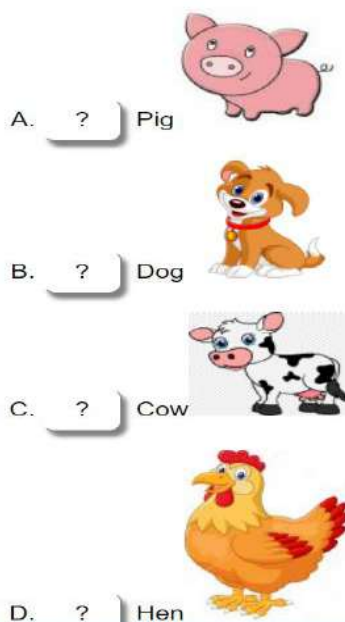

Рис. 9. Скріншот інтерактивного JQuiz, створеного у програмі Hot Potatoes

Тема №5: Створення дидактичних матеріалів для навчання англійської мови за допомогою онлайн-ресурсу Kahoot!

Засіб ІКТ: інтернет-ресурс Kahoot!

Вправа "Fruits"

Код гри: https://kahoot.it/?pin=5261799&refer_method=link

Мета: формування лексичної компетентності з теми "Fruits"

Хід проведення

Рис. 7. Скріншот інтерактивної вікторини, створеного у програмі Kahoot

Інструкція: Listen to the question and choose the right answer.

Спосіб контролю: програм сама вибирає переможця гри.

Тема №6: Створення навчального зошита на урок англійської мови за допомогою інтернет-ресурсу “Wizer. Me”

Wizer.me – це спільнота педагогів, які створюють інноваційні освітні ресурси для уроків у відкритій інформаційно-освітньому середовищі. Wizer може використовуватися педагогами для створення ресурсів з метою реалізації технологій «перевернутого» уроку, формуючого оцінювання, змішаного навчання (інтерактивних робітників листів для практичної роботи або домашніх завдань, бланків для підсумкової оцінки, анкет та форм зворотного зв'язку). Можливості сервісу дозволяють швидко створювати широкий спектр типів завдань: відкриті питання, множинний вибір відповіді, зіставлення, встановлення відповідності, упорядкування, заповнення перепусток у тексті,

заповнення коментарів до зображення, таблиці, аудіозапис фрагмента. Сервіс Wizer акумулює досвід та творчий потенціал вчителів у відкритій галереї опублікованих та відкритих для подальшого використання чи редагування електронних освітніх ресурсів. На платформі сервісу можлива організація спільної віддаленої роботи педагогів щодо створення дидактичного матеріалу.

Розглянемо приклад роботи в цей програмі

Засіб ІКТ: інтернет-ресурс “Wizer. Me”

Посилання на вправу: <https://app.wizer.me/editor/preview/H85xLjtdBVMD>

Вправа “Colored balls”

Мета: активізація лексичної компетентності з теми “Colours”, “Fruits”, “Vegetables”

Хід проведення

Інструкція: Listen to the question and choose the answer

Спосіб контролю: контроль з боку програми.

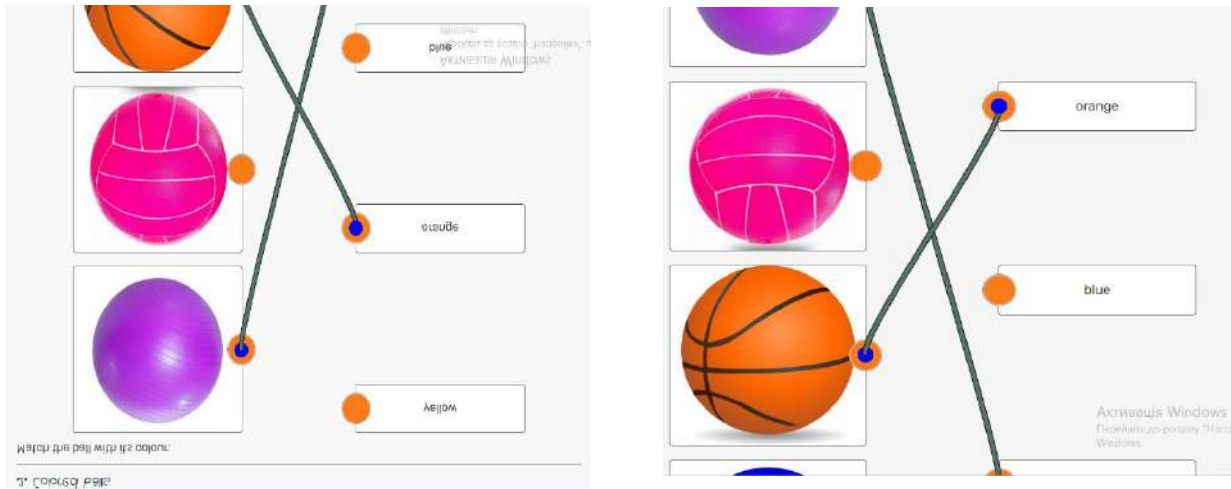
Завдання №1

Рис. 11. Скріншот, інтерактивного зошита, створеного у інтернет-ресурсі “Wizer. Me”

Учні слухають навчальну пісеньку і пригадують з учителем назви кольорів.

Завдання №2

Знайди відповідні кольори.

Завдання №3

Назвіть кольори веселки.

Завдання №4.

Підбери правильну відповідь.

What colour is the corn?

a blue
 b orange
 c yellow

5. Choose the color of the fruit.

1. Bananas are yellow .
2. I like _____ pears.
3. _____ apples are very tasty.
4. I don't like _____ plums.

який колір це картоплю?

a блакитне
 b помаранчеве
 c жовте

який колір це картоплю?

a червоне
 b біле
 c жовте

який колір це картоплю?

Завдання №5.

6. What is your favorite colour?

My favorite colour is ...

7. Draw your favorite fruit, what colour is it?

Активуй Паперо Wind

Рис. 12. Скріншоти інтерактивного зошита, створеного у інтернет-ресурсі "Wizer. Me"

Тема №7: Створення дидактичних матеріалів для навчання

англійської мови за допомогою онлайн-генераторів. Інтернет-ресурс Quizlet, Flippity

Quizlet - це безкоштовний сервіс, який дозволяє легко запам'ятовувати будь-яку інформацію, яку можна подати у вигляді навчальних карток. Все що потрібно - це знайти в базі або створити інтерактивний матеріал - власні картки, додаючи до них картинки та аудіофайли, а потім виконувати вправи і грати в ігри, щоб запам'ятати цей матеріал.

Засіб ІКТ: Інтернет-ресурс Quizlet

Посилання на гру: <https://quizlet.com/842130995/match>

<https://quizlet.com/842130995/learn>

Вправа “Toys”

Хід гри

Мета: активізувати лексичну компетентність по темі “Toys”

Інструкція: Look at the pictures and name them

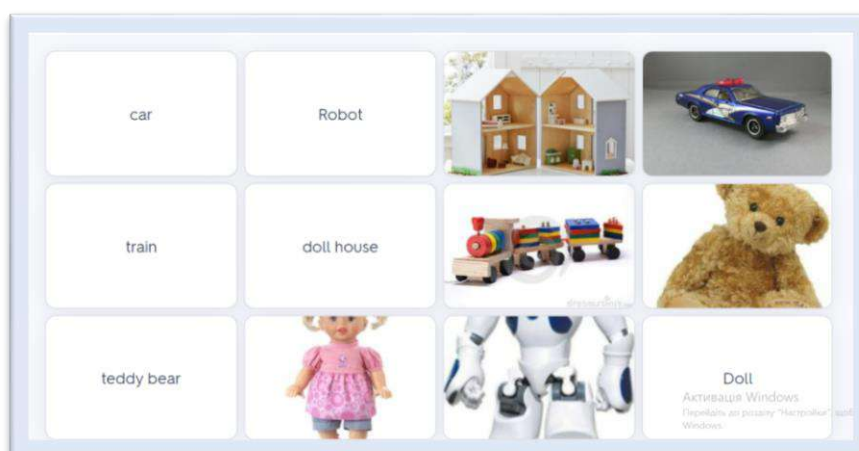
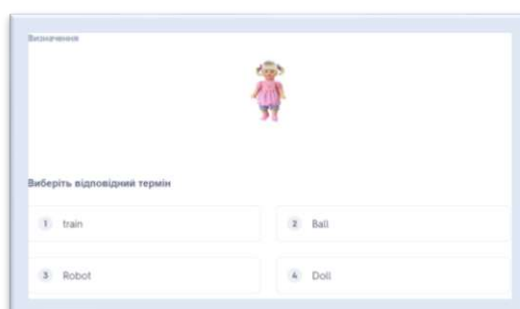

Рис. 13. Скріншот інтерактивної гри, створеної у онлайн-генераторі Quizlet

Сервіс Flippity містить такі можливості як створення кросвордів, велику кількість вікторин на різні теми, флеш карт, тестів, навчальних ігор таких як: memory game, bingo, тощо. Режим «випадкового вибору імені» внесе елементу несподіваності та допоможе утримати увагу групи. Індикатор прогресу дозволить учням відстежувати свої сильні та слабкі сторони у навчанні. Кожен

учасник навчального процесу може заробляти бейджи у ході роботи за правильні відповіді.

За допомогою Flippity учитель може також створити перевірку орфографії, змішування частин речень або послідовності подій та встановлення правильної відповідності, автоматичне створення історій та багато іншого.

Тема №7: Створення дидактичних матеріалів для навчання англійської мови за допомогою онлайн-платформи графічного дизайну Canva.

Засіб ІКТ: Canva

Canva — це онлайн-платформа графічного дизайну, як застосовується для створення графіки и презентацій. Ігрові завдання, інтерактивні підручники, проекти, розклади уроків та багато іншого може бути створено учителем англійської мови на цій платформі щоб зробити свій урок яскравим і якісним. Все це можна зробити в Canva.

Посилання на презентацію:

https://www.canva.com/design/DAFx5O3Tka8/7AysvPOSHBn6Quw8I6JC4Q/edit?utm_content=DAFx5O3Tka8&utm_campaign=designshare&utm_medium=link2&utm_source=sharebutton

Хід гри

Мета: активізація мовного матеріалу з таких тем: “Holidays, Having Rest, Entertainments”, “Vegetables”, “Let’s get acquainted!”

Інструкція: Go on a journey with the witch Mary on Halloween. Complete all the tasks and get a gift.

Рис. 15. Скріншот інтерактивної презентації, створеної у програмі Canva

Тема №8: Створення дидактичних матеріалів для навчання англійської мови за допомогою цифрових інструментів Google. **Google Форми**

Засіб ІКТ: *Google Форми*

Посилання на опитування: <https://forms.gle/qARRSCrvSxTxzq876>

Хід гри

Мета: формування лексичної компетентності з теми “Vegetables”

Інструкція: Listen to the questions and give the correct answer

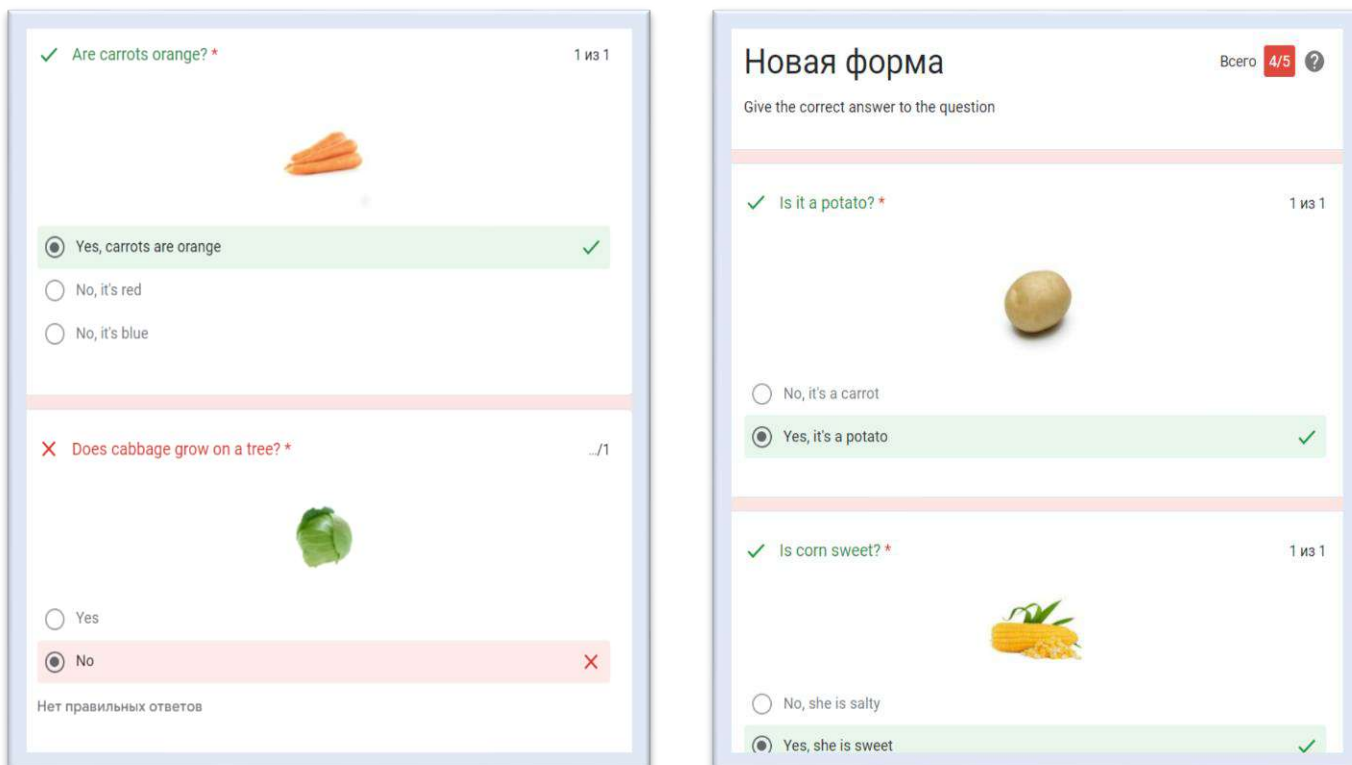

Рис.16. Скріншот з використання інструментів Google. Google Форми

Контрольні заходи при вивченні освітньої компоненти «Теорія і практика навчання іноземної мови з використанням інформаційно-комунікаційних технологій» включають поточний контроль, підсумковий контроль – семестровий залік (осінній семестр). Перед вивченням курсу згаданої дисципліни з метою визначення рівня підготовки студентів з освітніх компонент, які забезпечують цей курс, проводиться вхідний контроль. За результатами вхідного контролю розробляються заходи з надання індивідуальної допомоги студентам, коригування навчального процесу.

Поточний контроль здійснюється на кожному практичному занятті відповідно до конкретних цілей кожної теми. Поточний контроль відбувається на основі комплексного оцінювання діяльності студента, що включає контроль вхідного рівня знань, якість виконання практичної роботи, рівень теоретичної підготовки, виконання самостійної роботи згідно з тематичним планом та результатами вихідного контролю рівня знань.

Оцінка з освітньої компоненти «Теорія і практика навчання іноземної мови з використанням інформаційно-комунікаційних технологій», представлена одним змістовим модулем, є рейтинговою та визначається як сума оцінок поточної навчальної діяльності (у балах), яка виставляється при оцінюванні теоретичних знань та практичних навичок відповідно до переліків, визначених програмою дисципліни. Поточний контроль здійснюється під час проведення навчальних занять і має на меті перевірку засвоєння студентами навчального матеріалу, рівень теоретичної та практичної підготовки. Форми проведення поточного контролю - тестування, розв'язування ситуаційних задач, перевірка виконання запропонованих завдань, демонстрація фрагментів уроків з використанням готових комп'ютерних програм і самостійно створених навчально-методичних матеріалів, демонстрація практичної навичок та вмінь, відповіді на стандартизовані теоретичні питання.

Під час оцінювання засвоєння кожної теми за поточну навчальну діяльність студенту виставляються оцінки за 100-бальною шкалою. При цьому враховуються такі критерії, як:

1) відповідність матеріалу, представленого у портфоліо лінгвістичним вимогам (мовна правильність);

2) відповідність матеріалу педагогічним вимогам (спрямованість завдань на формування загальних умінь і навичок учнів – пошуково-дослідницьких, творчих, контролю і самоконтролю тощо);

3) відповідність матеріалу методичним вимогам (спрямованість завдань на формування іншомовних фонетичних, граматичних і лексичних навичок, а також мовленнєвих умінь аудіювання, читання та письма відповідно до рівня учнів початкової школи);

4) відповідність матеріалу інформаційним вимогам (доцільність та ефективність використання ІКТ).

Підсумкова форма контролю – залік.

Оцінювання здобувачів вищої освіти здійснюється відповідно до «Положення про критерії та порядок оцінювання навчальних досягнень

здобувачів вищої освіти Житомирського державного університету імені Івана Франка згідно з Європейською кредитною трансферно-накопичувальною системою» https://zu.edu.ua/offic/ocinjuvannya_zvo.pdf.

Оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти за всіма видами навчальних робіт проводиться за поточним, модульним та підсумковим контролюми.

Шкала оцінювання знань здобувачів вищої освіти

Оцінка за університетською шкалою		Оцінка в балах	Оцінка за шкалою ECTS	
Екзамен	Залік		Оцінка	Пояснення
<i>Відмінно</i>	<i>Зараховано</i>	90-100	A	відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок
<i>Добре</i>		82-89	B	вище середнього рівня з кількома помилками
		74-81	C	в цілому правильне виконання з певною кількістю суттєвих помилок
		64-73	D	непогано, але зі значною кількістю недоліків
<i>Задовільно</i>		60-63	E	виконання задовольняє мінімальним критеріям
<i>Незадовільно</i>	<i>Незараховано</i>	35-59	FX	з можливістю повторного складання
		1-34	F	з обов'язковим повторним курсом

Отже, аналіз та вивчення стану розробленості досліджуваної проблеми засвідчили про значний інтерес вітчизняних і зарубіжних науковців до використання інформаційно-цифрових технологій вивчення англійської мови в початкових закладах освіти.

Стаття не вичерпує всіх аспектів проблеми дослідження. Подальшої наукової інтерпретації потребує визначення концептуальних засад цього процесу в окресленому напрямі, розробка технологій та створення відповідного

навчально-методичного забезпечення викладання англійської мови в закладах початкової освіти, вивчення зарубіжного досвіду та його організації.

Список використаної літератури:

1. Артёмова М. Г., Бедь В. В. Компетентнісний підхід в системі вищої освіти як пріоритет її модернізації у вищому навчальному закладі. URL : <https://social-science.uu.edu.ua/article/691> (дата звернення: 14.01.2023)
2. Загальноєвропейський проєкт TUNING. URL : <http://www.let.rug.nl/TuningProject/index.htm> (дата звернення 13.10.2019)
3. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. Дата оновлення : 01.01.2023. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 14.01.2023)
4. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. Дата оновлення : 01.01.2023. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення: 14.01.2023)
5. Калініна Л. В. Формування методичної компетентності майбутнього вчителя іноземної мови під час професійної підготовки у мовному ВНЗ. Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Педагогічні науки. 2015. Вип.4. С.36-40.Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VZhDUP_2015_4_9
6. Тлумачний словник української мови (за ред. В. С. Калашника) 2-ге вид. випр.і доп. Х. Прапор. 2005. 992 с.
7. Новий тлумачний словник української мови [Текст]: 42 000 слів: У 4 т.: Для студ. вищих та серед. навч. закл. / уклад. В. Яременко, О. Сліпушко. К. Аконті, 1998 . (Нові словники).Т. 4 : РОБ- Я. К. [б.и.], 1998. 941 с. ISBN 966-7173-02-X
8. Онлайн-словник Merriam-Webster» URL: <https://www.merriam-webster.com/>
9. Гаврілова Л.Г., Топольник Я.В. Цифрова культура, цифрова грамотність, цифрова компетентність як сучасні освітні феномени. Інформаційні технології і засоби навчання. 2017. Т. 61. № 5. С. 1–14.
10. Генсерук Г. Цифрова компетентність як одна із професійно значущих компетентностей майбутніх учителів. Відкрите освітнє е-середовище сучасного університету. 2019. Вип. 6. С. 8–16. URL:

http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/14009/1/Genseryk_e-environment.pdf.

11. Медіаосвіта та медіа грамотність: підручник / Ред.-упор. В. Ф.Іванов, О. В. Волошенюк; За науковою редакцією В. В. Різуна. Київ. Центр вільної преси, 2012. 352 с
12. Гончаренко С. Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 1997.
13. Кравець О. Є., Свириденко І. М. Використання SMART-технологій на уроках іноземної мови при формуванні мовної компетентності учнів основної школи. *Імідж сучасного педагога*. 2023. № 1 (208). С. 51–57. <https://doi.org/10.33272/2522-9729>
14. Кравець О. Використання інформаційно-цифрових технологій вивчення англійської мови в процесі дистанційного навчання Інноваційна педагогіка.
15. Кравець О. Є., Приймак А. М. Професійна компетентність учителя іноземної мови нової української школи. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія*. 2023. Вип. 73. С. 59-63. <https://doi.org/10.31652/2415-7872-2023-73-59-63>.
16. Потюк І.Є. Цифрова компетентність як складова професійної компетентності сучасного фахівця. Актуальні проблеми лінгводидактики в сучасному освітньому середовищі : матер. Всеукр. наук.-практ. Інтернет-конф. (з міжнародною участю), м. Тернопіль, 6 листопада 2020 р. / за заг. ред. Г.І. Дідук-Ступ'як, Т.М. Миколенко, М.В. Пігур. Тернопіль, 2020.С. 25–27. URL: http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/16500/1/potiuk_i.pdf.
17. Adeyemon, E. (2009). Integrating digital literacies into outreach services for underserved youth populations. *Reference Librarian*, 50(1), 85-98.
18. Carrington, V. (2005). The Uncanny, Digital Texts and Literacy. *Language and Education*, 19, 467–482.
19. Erstad, O. (2005). *Digital kompetanse i skolen (Digital literacy in the school)*. Oslo: University Press.

Google Scholar

Прокопчук Наталія
доцент, кандидат
педагогічних наук
natalkapetr@gmail.com

ІНТЕГРАТИВНИЙ ПІДХІД ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

“The gardener does not make a plant grow. The job of a gardener is to create optimal conditions for its growth.”
Sir Ken Robinson

У 21 столітті традиційна система навчання відступає на другий план. Сучасні трансформації в житті суспільства ставлять перед середніми загальноосвітніми закладами питання, як навчити школярів отримувати нові знання; як сформувати в учнів навички, які допоможуть їм адаптуватися до нових життєвих реалій і бути при цьому успішними; як серед кола усього різноманіття інформації критично оцінювати та виділяти основну, важливу та необхідну; як синтезувати отриману інформацію, та як навчити учнів обмінюватися своїми знаннями та досвідом. Освітня система повинна відповідати вимогам сучасного інформаційного суспільства, постійно оновлюватися та пристосовуватися до потреб сучасності, тому освітній процес потребує змін, нестандартних, особливих підходів до навчання. Одним із таких підходів є запровадження інтегрованого навчання, тобто міждисциплінарних зв'язків, на уроках англійської мови.

Інтегрований або, як його ще називають метапредметний, підхід, як основа інтеграції змісту освіти, вирішує проблему роз'єднаності між різними навчальними предметами та сприяє узагальненню образів, понять і уявлень учнів про світ навколо них і самотійно про себе [6, с.151]. Застосування метапредметного підходу передбачає, що учні не лише засвоюють конкретні знання, але й розвивають універсальні навички навчання, принципи та стратегії

пізнання, які допомагають їм самостійно знаходити необхідну інформацію про світ та набувати життєвий досвід [19, с. 217].

Англійська мова, як предмет, є важливою складовою інтегрованого підходу, оскільки вона сприяє розвитку інтегрованого, тобто метапредметного мислення вже з самого початку навчання. Через вивчення іноземною мови, учні розвивають навички та вміння, які стають основою для успішного опанування інших шкільних предметів та активної навчально-мовленнєвої діяльності.

При глобалізації суспільства, що існує сьогодні, воєнному стані в Україні, викликаного вторгненням Росії, коли сотні сімей вимушені були виїхати закордон і інтегруватися в незнайоме їм суспільство, батьки заохочують своїх дітей опанувати іноземні мови ще з раннього віку. Тому перед школами сьогодні стоїть завдання забезпечити її якісне вивчення починаючи із початкової школи. А це є досить нелегким процесом, адже війна впливає на ментальне та фізичне здоров'я учнів, а особливо дітей молодшого шкільного віку. Окрім того, цей вік зазвичай характеризується підвищенням чутливості організму до дії факторів зовнішнього середовища. Отже, дуже важливо, щоб в умовах воєнного стану мотивація учнів до навчально-виховного процесу не зменшувалась, і постійно зростала ефективність засвоєння навчального матеріалу. І тому для забезпечення функціонування системи освіти потрібен постійний пошук нових підходів до навчання, впровадження інноваційних форм організації навчального процесу та ефективного використання педагогічних та інформаційних технологій [15, с. 7].

Використання лише традиційних елементів та минулого педагогічного досвіду вчителями англійської мови стає недостатньою умовою для результативного навчально-виховного процесу та формування в учнів здатності бачити проблеми реального світу в комплексі та розуміти різноманітні підходи до їх вирішення. Відповідно до Концепції розвитку освіти України, забезпечення інновацій в базовій освіті є пріоритетом. У зв'язку з цим, відповідно до Концепції розвитку освіти України, у пріоритеті знаходиться запровадження сучасних методів та технологій у систему базової освіти, яке є

можливим за умови успішного впровадження інтегративного підходу. ІМ, як ніяка інша дисципліна, відкрита для широкого спектру міжпредметних зв'язків, що дозволяє використовувати інформацію з різних областей знань [14, с. 259-260]. Тому концепція «Нова українська школа» дає можливість вивчати ІМ не ізольовано, а як справжній засіб повсякденного спілкування, формуючи цілісне уявлення про об'єкт, що вивчається. Особлива увага надається міжпредметним зв'язкам, що допомагають сформувати міжпредметну компетентність учнів початкової освіти. З 2018-2019 навчального року усі перші класи навчаються за новим стандартом, згідно якого міжпредметна компетентність визначається як «здатність учня застосувати щодо міжпредметного кола проблем знання, уміння, навички, способи діяльності та ставлення, які належать до певного кола навчальних предметів і предметних галузей» [4].

Перспективним засобом досягнення мети навчання ІМ на молодшому етапі є компетентнісний підхід до організації навчання в початковій школі, що базується на ключових компетентностях як результатах навчання. Такі **ключові компетентності**, як *уміння вчитися, ініціативність і підприємливість, екологічна грамотність і здорове життя, соціальна і громадянська компетентності*, можуть розвиватися в контексті всіх предметів одночасно і ставати інтегрованими.

Введення в навчальну програму таких **інтегрованих змістових ліній**, як «Екологічна безпека і сталий розвиток», «Громадянська відповідальність», «Здоров'я і безпека», «Підприємливість і фінансова грамотність», має на меті розвивати вміння застосовувати знання і навички з різних предметів у реальних життєвих ситуаціях [17, с. 35].

Тому у результаті вчителям ІМ необхідно розвивати як предметну компетентність, так і ключові компетентності, причому всі разом. Важливо пам'ятати, що для успішного розвитку ключових компетентностей учнів необхідний достатній рівень предметної компетентності та мотиваційні елементи [3]. Педагоги вибирають відповідну діяльність та уміння для своїх

учнів залежно від їх комунікативної потреби, тематики ситуативного спілкування, віку та рівня підготовленості [17, с. 35].

Розглянемо детальніше зміст інтегрованих змістових ліній та приблизні способи їх реалізації у початковій школі.

Метою змістової лінії *«Екологічна безпека та сталий розвиток»* є формування учнів соціально активними, відповідальними та екологічно свідомими особистостями, готовими брати участь у вирішенні проблем збереження довкілля та розвитку суспільства. Засобами іноземної мови учнів орієнтують насамперед на усвідомлення природи як цілісної системи, взаємозв'язки між людиною і навколишнім середовищем, готовність до обговорення питань, пов'язаних з охороною навколишнього середовища.

Метою міжпредметної лінії *«Громадянська відповідальність»* є виховання відповідальних членів громади і суспільства, які розуміють принципи і механізми функціонування громади і суспільства та важливість національних ініціатив. Ця наскрізна лінія викладається через колективні види діяльності, такі як дослідження, робота в групах та проекти, які розвивають в учнів готовність до співпраці та толерантність до різних способів діяльності та думок. Діти отримують можливість формувати такі навички, як толерантне ставлення до інших, співпраця та прийняття спільних рішень, а також осмислення власних прав та обов'язків, завдяки використанню іноземної мови [17, с. 35-36].

Мета наскрізної лінії *«Здоров'я і безпека»* полягає в розвитку учнів як емоційно стійких членів суспільства, що мають змогу вести здоровий спосіб життя та створювати безпечне життєве середовище. Засобами іноземної мови учнів навчають розуміти правила безпечної поведінки, усвідомлювати вплив шкідливих звичок на здоров'я людини, а також обґрунтовують доцільність та важливість дотримання здорового способу життя.

І зрештою змістова лінія *«Підприємливість і фінансова грамотність»* гарантує краще розуміння молодим поколінням в Україні практичних аспектів фінансових питань (заощадження, інвестування, запозичення, страхування,

кредитування тощо); сприяє розвитку лідерських якостей та здатності ефективно працювати в швидкозмінному технологічному середовищі. Крім того, вона допомагає учням розуміти власні фінансові потреби, генерувати та реалізовувати ідеї, планувати свої дії та встановлювати пріоритети [17, с. 36].

Отже, усі перелічені вище ключові компетентності можуть реалізовуватись одночасно в усіх предметах, зокрема на уроках англійської мови, що і робить її метапредметною. Розвиток іншомовної комунікативної компетентності учнів через міжпредметні зв'язки є на сьогодні одним із головних завдань у досягненні цілей іншомовної освіти в Україні в рамках програми НУШ. Тому даний підхід є надзвичайно ефективним на уроках англійської мови в початковій школі, коли вчитель, інтегруючи навчальні теми з різних предметів, що вивчаються в початковій школі, має можливість значно розширювати тематику для створення комунікативних ситуацій, тематика яких, за інтегрованого підходу, є необмеженою. Як наслідок, за інтегрованого підходу до навчання іноземної мови учням стає цікавіше вивчати новий матеріал, спираючись на вже раніше отримані знання з інших предметів, та реалізовувати певні комунікативної функції, які підлягають засвоєнню в початковій школі, наприклад: розпитати про щось, попросити, запропонувати, повідомити, описати, розповісти про що-небудь тощо.

Більш того, інтегрований підхід, як основа інтеграції змісту освіти, вирішує проблему роз'єднаності між різними навчальними предметами та сприяє узагальненню образів, понять і уявлень учнів про світ навколо них і самостійно про себе [6, с.151]. Застосування даного підходу навчання передбачає, що учні не лише засвоюють конкретні знання, але й розвивають універсальні навички навчання, принципи та стратегії пізнання, які допомагають їм самостійно знаходити необхідну інформацію про світ та набувати життєвий досвід в природніх або штучно створених ситуаціях [19, с. 217].

Інтегроване навчання ґрунтується на комплексному підході. Межі між предметами стираються, а навчальний процес стає частиною загальної картини

світу. Учителі заохочують учнів шукати зв'язок між дисциплінами, опиратися на вже набуті знання і навички з різних сфер. Це, у свою чергу, навчає їх критично мислити, краще розуміти, засвоювати та застосовувати загальні поняття, толерантно ставитися до різних цінностей і поглядів, бути здатними приймати рішення, оцінювати інформацію та виконувати нові завдання.

Ще Бенджамін Блум, розвиваючи свою Таксономію навчальних цілей (*Taxonomy of Educational Objectives*), вказував на те, що необхідно вплітати “інтегративні нитки” до навчального плану, щоб сприяти зв'язкам міжпредметними областями. Сандра Матісон і Меліс Фрімер у своїй роботі «Логіка міждисциплінарних досліджень» виявили, що використання інтегрованого навчання обумовлює набуття учнями важливих навичок для життя, це такі як уміння вирішувати проблеми та працювати у команді. Використання інтегрованого підходу сприяло покращанню стосунків учнів та вчителів, оскільки вони ставали партнерами, маючи спільну мету та разом відкривали світ який швидко змінюється та розвивається [7].

Методику викладання англійської мови із використанням інтегрованого підходу на сьогодні запроваджено у більше, ніж 20 європейських країнах світу. Даний метод схожий за своєю структурою із методичним підходом до вивчення іноземної мови – *Content and Language Integrated Learning (CLIL)*, що, у свою чергу, був розроблений дослідником у галузі багатомовної освіти Девідом Маршем у 1994 році, який вперше описав методологічний підхід, за яким вивчення іноземної мови відбувається інтегровано. Сам професор зазначав, що основний принцип CLIL полягає в тому, що існує інтеграція між використанням мови для вивчення та навчанням використання мови через розробку контенту. Сучасними провідними дослідниками предметно мовного міжпредметного навчання є До Койл (Великобританія), Девід Марш (Фінляндія), Петер Мехісто (Естонія), Девід Вольф (Німеччина), Крістіан Далтон-Паффер (Австрія) та Гізелла Ланге (Італія) та інші. Серед українських дослідників, педагогів та методистів, що проводили наукові дослідження, розробляли та впроваджували методичні підходи до CLIL навчання в українських школах, слід виокремити

Н. І. Євтушенко, І. Колодія, К. Мулик, К. Шевчук та ін. Особливості використання міжпредметних зв'язків розкриваються в дослідженнях Н. Бібік, Л. Занкової, І. Зверевої, В. Короткова, М. Скаткіної [1, с. 8].

У процесі планування навчальних занять вчитель повинен враховувати обов'язкові складові, відомі як «4С»: «зміст» (*content*) - стимулювання засвоєння знань та розвитку вмінь з предмету; «спілкування» (*communication*) - навчання учнів використовувати іноземну мову для отримання знань з предмету; «пізнавальну спрямованість» (*cognition*) - розвиток мисленнєвих здібностей учнів для кращого розуміння мови і предмету; «знання культурології» (*culture*) - розуміння особливостей різних культур, що сприяє більш ефективному соціальному життю в сучасному багатокультурному суспільстві, кращому розумінню власної культури, заохочення до її збереження та пошану до неї [18].

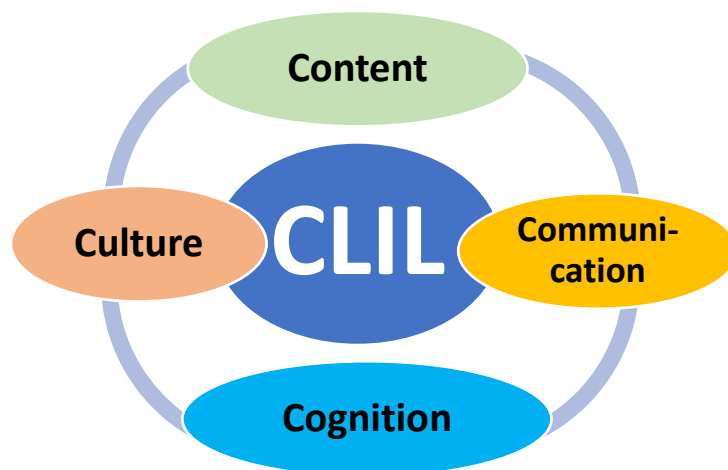

Рис 1. Компоненти інтегрованого підходу (CLIL)

Даний підхід поєднує вивчення ІМ з іншими навчальними предметами (біологією, фізикою, хімією, історією, літературою, я досліджую світ, технологією та дизайном, музикою, математикою та ін). Учні знаходять схожості та відмінності в різних галузях знань, навчаються краще розуміти культуру мови, що вивчається, що в подальшому призводить до формування соціокультурної компетенції учнів. Діти занурюються в природне мовно-культурне середовище, вивчаючи та аналізуючи значну кількість мовного матеріалу. Разом з тим, робота над різними темами закладає гарну лінгвістичну

базу, а саме дозволяє учневі ознайомитися зі специфічними термінами і визначеними мовними конструкціями. У результаті цього учень поступово поповнює свій словниковий запас термінами і готується до застосування отриманих знань у майбутньому [12, с. 17]. **Напрямами** ефективного впровадження CLIL на уроках англійської мови є:

- створення міждисциплінарних педагогічних тандемів і кластерів;
- педагогічна система підтримки вивчення мови з предметів професійного спрямування;
- педагогічна система підтримки предметного навчання на уроках іноземної мови;
- формування міжпредметних тем і проектів;
- розробка профільних курсів з іноземної мови, інтегрованих у зміст профільної освіти [2, с. 45].

У сучасній школі інтегрований підхід може реалізуватися різними шляхами, серед яких є розроблення нових типів і форм уроків, упровадження навчальних проектів та організація тематичних днів і тижнів [10].

Розглядаючи детальніше **класифікацію міжпредметних зв'язків** у вивченні англійської мови зазначимо, що традиційно розрізняють *внутрішню* та *зовнішню* інтеграцію.

Внутрішньо-предметна інтеграція реалізується у межах одного навчального предмета. Її функція полягає в тому, щоб інтегровано, під час читання, говоріння чи письма вивчати лексику, фотетику та граматику мови.

Тобто діти знайомляться з новим вокабуляром (лексичними одиницями) і граматичними структурами й практикують їх під час виконання усномовленневих дій за допомогою застосування у мові окремого слова, словоформи, словосполучення, речення, діалогічної або монологічної єдності, цілого тексту, що викликано різноманітними ситуаціями спілкування, які моделюються на уроці. Інтеграція відбувається шляхом включення учнів у різні види мовленнєвої діяльності, такі як слухання, читання, говоріння та письмо, в рамках вивчення англійської мови. Ці види діяльності взаємопов'язані та

використовуються з метою створення сприятливого середовища для розвитку комунікативної компетентності учнів усіма доступними засобами [9, с. 14-17].

Дослідники О. Коваленко, Д. Дьюї, Г.Васьківська виокремлюють також міжпредметну інтеграцію в основі якої лежить об'єднання змісту кількох навчальних дисциплін. Зі свого боку міжпредметна інтеграція може бути *горизонтальною* або *вертикальною*. Основною різницею між ними є те, що в межах горизонтальної інтеграції теми з різних навчальних дисциплін взаємопов'язуються та комплексно вивчаються впродовж деякого часу (наприклад, теми, юніту, чверті, семестру тощо). Що стосується вертикальної інтеграції синтез знань та понять між різними навчальними дисциплінами здійснюється в межах одного уроку або дня [5, с. 34].

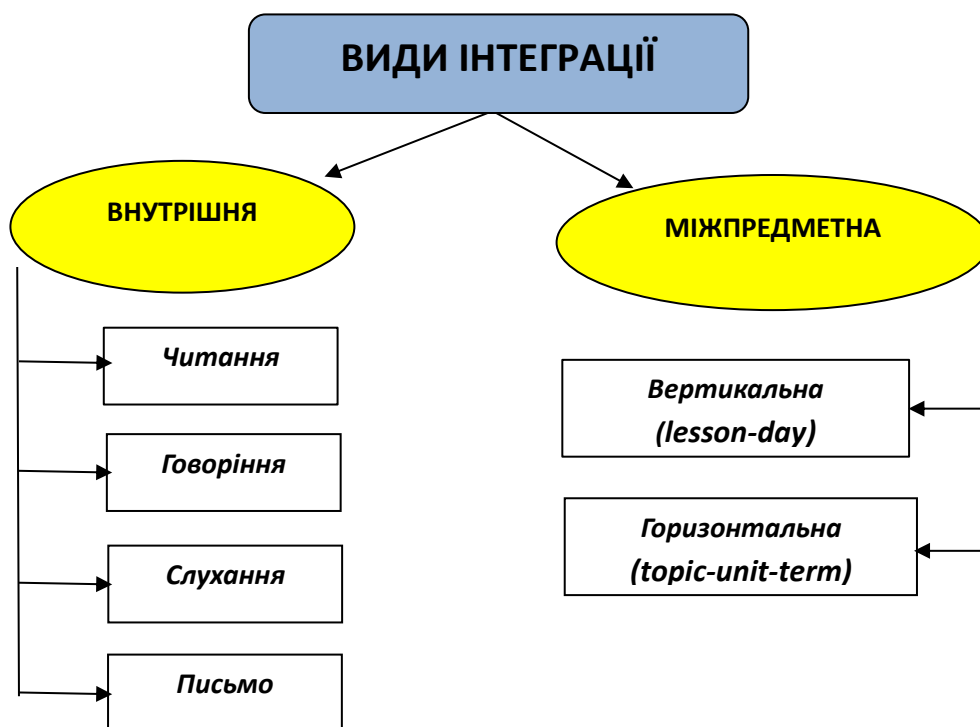

Рис. 2. Види інтеграції

Сучасні дослідники рекомендують використання горизонтальних міжпредметних зв'язків, оскільки цей підхід надає учням достатньо часу для осмислення і розуміння процесу взаємозв'язку знань з різних предметів.

Така інтеграція дозволяє розвивати вже на початковому етапі навчання *навички людини XXI століття*, а саме:

- критичне та продуктивне мислення, здатність до вирішення проблем: тобто розвиток навичок прогнозування, формулювання питань, гіпотез, порівняння та зіставлення, узагальнення, оцінки ідей та прийняття обґрунтованих рішень;

- комунікативні навички: уважне слухання, повага до думки інших, розуміння і прийняття точки зору інших, співпраця під час колективної діяльності;

- організаційні навички: логічне структурування ідей, планування, форма вираження (письмово, усно, візуально, драматизація);

- вміння раціонально розподіляти свій час;

- навички застосування: описують процес використання попередньо засвоєної інформації або навичок у новій ситуації, а також включають розвиток дослідницьких навичок, здатність розуміти прочитане і навички вимірювання [13, с. 16].

Вибір вчителем початкової школи шляху метапредметної інтеграції залежить в основному від напряму поставлених завдань освітнього процесу початкової школи. Для вчителя навчання із використанням інтегрованого підходу дає можливість вільно обирати теми, зміст та засоби в організації навчання молодших школярів та урізноманітнювати форми та методи викладання ІМ. До **переваг** інтегрованого навчання слід також віднести те, що воно активізує освітній процес, допомагає економити навчальний час, сприяє підвищенню внутрішньої мотивації та позбавляє від перевтоми на уроках. Варто зазначити, що позитивними аспектами цієї методики є також пріоритетність набуття навичок спілкування ІМ у професійному контексті, занурення у штучне мовне середовище, засвоєння специфічних термінів, специфічних мовних конструкцій та розширення словникового запасу [16, с.3].

Загалом інтеграційні уроки виявляють **наступні характеристики**:

- інтеграція мови та вміння, тобто рецептивних та продуктивні вмінь;

- уроки часто базуються на читанні або прослуховуванні текстів/уривки;
- мовний фокус на уроці не враховує структурне оцінювання
- мова функціональна і продиктована контекстом предмета
- до мови підходять лексично, а не граматично
- у типах завдань враховуються стилі учнів.

Більше того, існують ще інші прерогативи у застосуванні даного методу у початковій школі, адже відомо, що в учнів збільшується розуміння кожного предмету в різних ситуаціях, вони мають можливість закріпити набуті знання з інших предметів на практиці через предмети, навички, ідеї та різні точки зору пов'язані із реальним світом, користуючись при цьому ІМ. Діти навчаються сприймати інформацію всебічно завдяки її дослідженню через кілька точок зору з інших предметів. Окрім цього, вони звикають активно застосовувати та узагальнювати отриманні знання з різних предметів, що, в свою чергу, сприяє вдосконаленню навичок системного мислення та розвитку пам'яті. Також вчені, що досліджують дану тему Ф. Дженезі, Д. Койл, Ф. Гуд, Д. Ласагабастер і Х.Сьєрра, виділяють додаткові переваги інтегративного підходу. Вони переконані, що даний підхід у навчанні учнів початкової школи має на меті сприяти систематичному і всебічному культурному, особистісному і пізнавальному саморозвитку учнів, забезпечувати комплекс освітніх засобів і методів, відповідати освітнім цілям і завданням, забезпечувати інтегроване і взаємодоповнююче навчання, змінювати предметний зміст освіти і використовувати набуті знання осмислено в конкретних видах практичної діяльності, а не просто як інформацію для запам'ятовування. Він також дозволяє вчителям працювати творчо і в довгостроковій перспективі, розвиваючи гнучкість і адаптивність до швидкозмінного світу [11].

Незважаючи на численні переваги використання методики інтегрованого навчання, більшість її дослідників вказують на низку **труднощів** у її впровадженні. Серед них - недостатня кількість постійних навчальних матеріалів, недостатня підготовка та досвід фахівців, труднощі з відбором

навчальних матеріалів, необхідність подолання опору батьків вищезазначеним підхода. Крім того, це потребує додаткових часових зусиль та пошуку матеріалів з боку вчителя.

Таблиця 1

Переваги та труднощі використання інтегрованого підходу у вивченні ІМ у молодшій школі

ПЕРЕВАГИ	ТРУДНОЩІ
Активізує навчальний процес	Недостатня кількість постійних матеріалів для навчання по даному підходу
Сприяє підвищенню внутрішньої мотивації	Недостатня підготовка та досвід фахівців
Позбавляє учнів від перевтоми на уроках	Труднощі із відбором навчальних матеріалів
Допомагає набутти навички спілкування ІМ у професійному контексті	Необхідність подолання опору батьків вищезазначеним підходам
Розширює словниковий запас учнів, сприяє засвоєнню специфічних термінів, специфічних мовних конструкцій	Потребує додаткових часових зусиль та пошуку необхідних матеріалів з боку вчителя
Збільшує розуміння учнями кожного навчального предмету в різних ситуаціях	
Сприяє вдосконаленню навичок системного мислення та розвитку пам'яті	
Дозволяє вчителям працювати творчо і в довгостроковій перспективі	
Сприяє систематичному і всебічному культурному, особистісному і пізнавальному саморозвитку учнів	

Для подолання труднощів та полегшення процесу імплементації інтегрованого підходу на уроках англійської мови в початковій школі вчитель має брати до уваги наступні особливості планування уроків даного типу, а саме:

- задавати вектор, але дозволити учням вести шлях, ставлячи власні запитання (let students lead the way by asking their own questions);
- підбирати зміст, що відповідає мовними здібностями учнів (match the content to the students' language ability);

- залучати досвід і попередні знання учнів (engage learners' experience and prior knowledge):
- використовувати технології «скаффолдингу»: графічних організаторів для полегшення сприйняття та візуалізації контенту та продукування власних висловлювань учнів – діаграм, графіків, таблиць, малюнків, фотоматеріалів, карток тощо (scaffolding: graphic organizers)
- брати до уваги та спиратися на різні навчальні переваги та стилі навчання учнів (cater for different learning preferences)
- інвестувати час та роботу в класі в групову та парну роботу молодших школярів (invest in group work and pair work)
- Використовуйте приховані методи закріплення мовного матеріалу через різні форми роботи (drilling in disguise)
- максимально використовуйте завдання на аудіювання (make the most of listening tasks)
- якомога раніше залучайтеся учнів до проектної діяльності, оскільки це веде до розвитку їх комунікативних, колаборативних, творчих та критичних вмінь (engage project-based activities)
- використовуйте різноманітні техніки головоломок/пазлів, складання частин цілого, тощо (jigsaw/puzzle techniques)
- задіюйте на своїх уроках різні види рухової діяльності (total physical response (TPR) activities).

Навчання інтеграції англійської мови із іншими шкільними уроками у молодшій школі може бути здійснене за допомогою різноманітних педагогічних **методів та підходів**. Беручи до уваги інтеграцію англійської мови з інформаційно-комунікаційними технологіями, то одним із ефективних методів є *використання інтерактивних технологій*, таких як відеоуроки, аудіо- та інтернет-ресурси, інтерактивних презентацій, ігрових платформ, що дозволяють учням пізнавати нові знання та формувати мовлення у цікавій та захоплюючій формі.

Не менш важливим та дієвим, як зазначалося, є використання *різноманітних візуальних матеріалів* (картинок, діаграм, схем, фотографій, карток, малюнків, пазлів, постерів тощо), щоб допомогти учням запам'ятати нові лексичні одиниці та граматичні правила. Також учні можуть практикуватися в описі форм та геометричних фігур, а також використовувати слова та фрази, пов'язані з математичними операціями.

Більш того, для кращого їх запам'ятовування, необхідно проводити *парні та мікрогрупові завдання*, де учні застосовуватимуть вивчений матеріал на практиці в розмові один між одним. Наприклад, учні можуть обговорювати технологічний процес виготовлення піци на англійській мові.

Автентичні матеріали, такі як книги, журнали, дитячі енциклопедії, наприклад, про погоду, живу природу та географію, можуть бути також корисними для того, щоб учні навчились вільно використовувати нові слова та граматичні правила в усному мовленні. Ще один спосіб навчання англійської мови через інтеграцію може полягати у використанні пісень, віршів, мультфільмів та ігор, які стосуються тем, що вивчаються за програмою ЗЗСО. Один зі способів навчання ІМ через інтеграцію з предметом «Я Досліджую Світ» може полягати у використанні термінів та визначень, пов'язаних з темами, що вивчаються у цьому предметі. Наприклад, при вивченні теми «Plants» на уроці англійської мови можна вивчити назви рослин, їхню будову або природні процеси, які з ними відбуваються, англійською мовою та використовувати їх у різних вправах, таких як мікрофонна гра або мозковий штурм.

На уроках англійської мови у початковій школі можуть бути використані різні форми роботи, які сприяють активному вивченню мови та розвитку комунікативних навичок учнів. Найчастіше на даному етапі використовуються наступні **форми роботи**:

- *Створення колажу або плакату* на тему уроку, що дозволяє учням візуалізувати та висловлювати свої знання, ідеї та творчість через мову. Воно сприяє розвитку писемного мовлення, організації думок та використанню англійської мови для створення зрозумілих та цікавих матеріалів.

- *Створення відеоблогу* на уроці англійської мови, що є інноваційною формою роботи, яка дозволяє учням використовувати мову у реальних комунікативних ситуаціях та розвивати навички говоріння, письма та технологій. Ця форма роботи стимулює творчість, самовираження та сприяє збільшенню мотивації учнів до вивчення англійської мови.

- *Створення міні-інтерв'ю*, що сприяє розвитку впевненості у мовленні, вдосконаленню навичок активного слухання, розширенню лексичного запасу та знанням про різні аспекти мови та культури.

- *Складання пазлів*, що стимулює співпрацю та комунікацію між ними, а також сприяє запам'ятовуванню та усвідомленню вивченого матеріалу.

- Створення та представлення власних *міні-презентацій*, що дає учням можливість розвинути різні навички, такі як дослідницька робота, організація інформації, публічний виступ та креативність, одночасно розвиваючи їхні знання англійської мови.

- Створення *аплікацій* на задану тему, де учні мають вибирати візуальні елементи, кольори, дизайн, які відображають їхні ідеї та концепції. Це в свою чергу розвиває креативне та творче мислення молодших школярів.

- Використання *карток* зі словами та фразами для складання речень або діалогів.

- *Створення малюнків або ілюстрованих історій*. Учні можуть малювати свої власні ілюстрації до коротких історій або казок, які вони прочитали, та переказувати їх таким чином. Це допоможе їм краще зрозуміти зміст історій та розвинути свою творчу уяву.

- *Розв'язування кросвордів* сприяє розвитку лексичних навичок, активного словникового запасу, а також покращенню розуміння та використання слів у контексті.

- *Пошук інформації в інтернеті*. Учні можуть використовувати пошукові системи, електронні ресурси, веб-сторінки, блоги, статті та інші джерела, що розвивають навички знаходження необхідної інформації, вчать дітей критично оцінювати знайдену інформацію та перевіряти її достовірність [8].

Ці форми роботи можуть поєднуватися між собою і адаптуватися до потреб та цілей конкретного уроку. Важливо розуміти, що їхня різноманітність створює активну і цікаву навчальну атмосферу, що сприяє більш ефективному вивченню англійської мови. Зобразимо вищевикладене схематично:

Рис. 3. Форми роботи на уроці англійської мови на основі інтерактивного підходу

На нашу думку, саме у початковій школі має приділятися велика увага інтеграції англійської мови з іншими предметами. Важливість даного питання пояснюється кількома *факторами*. Зокрема, варто відмітити, що англійська мова в школі виконує роль універсального предмета, який інтегрує знання з різних дисциплін та розширює зміст навчання. Під час такого підходу, англійська мова перестає бути самою метою навчання, а стає засобом комунікації і частиною гри, в якій учні самі встановлюють правила.

Подібної думки притримуються такі психологи, як М. Г. Іванчук, М. В. Олійник, Л.С. Виготський, В.А. Семиченко, Т.С. Яценко. Адже вони вважають, що здатність до інтегрування формується в дітей ще в дошкільному віці, але особливо інтенсивно та яскраво вона розвивається в початковій школі. Тому цьому має сприяти створення уроків із застосуванням інтегрованого підходу.

В молодшій школі вибір предметів, що вивчаються, не є такими чисельними, як, наприклад, в середній чи в старшій школах, проте їх інтеграція з англійською мовою вже на ранніх стадіях навчання стане потужним стимулом до розвитку когнітивних, творчих, критичних та мовленнєвих вмінь учнів початкового етапу. Представимо зв'язок різних предметів з англійською мовою графічно та опишемо їх взаємодію детальніше.

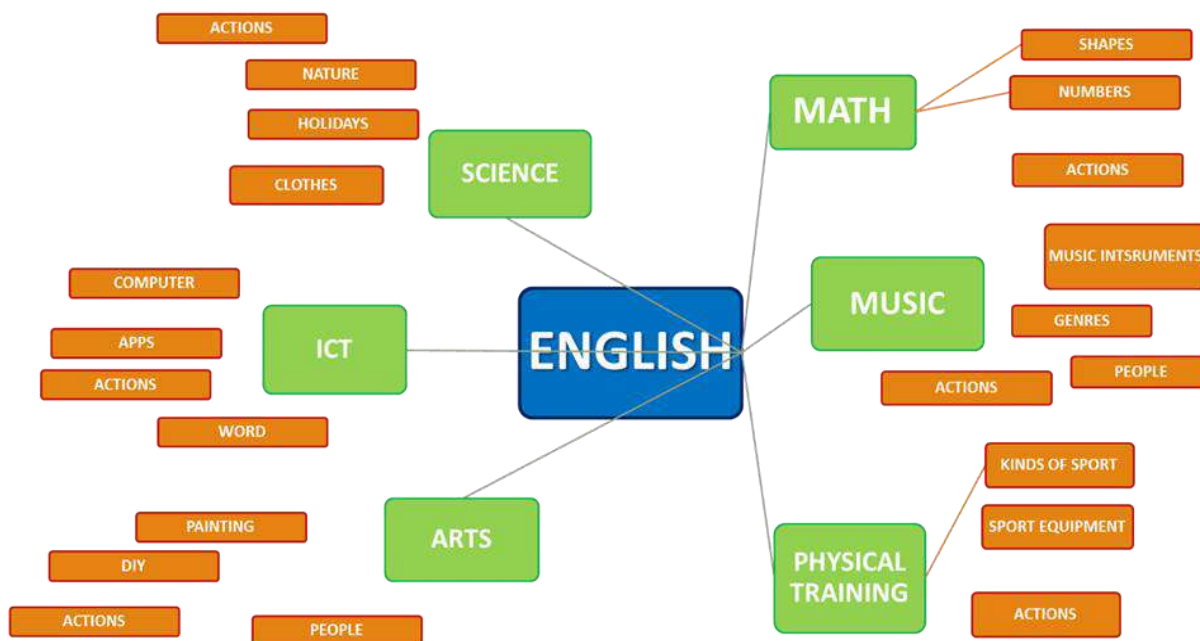
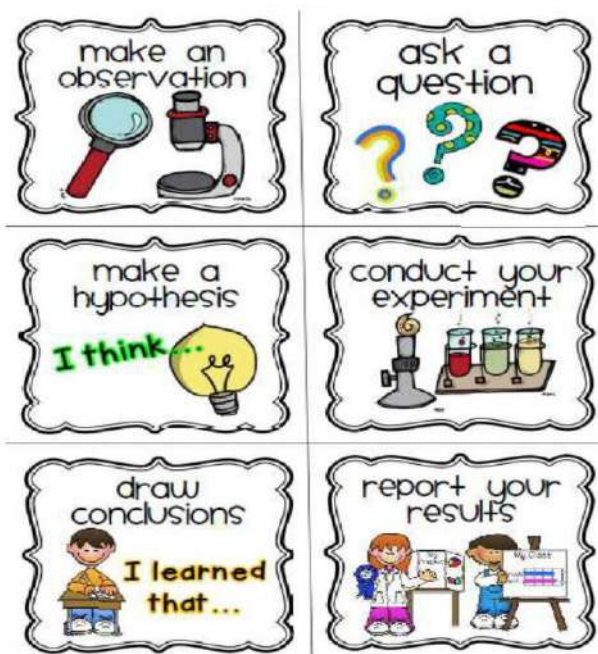

Рис. 4. Зв'язок ІМ з предметами, що вивчаються у молодшій школі

Оскільки знання іноземної мови - це справжня життєва необхідність для людини 21 століття, то даний предмет у школі має допомагати сформувати таку особистість з раннього віку. Не менш важливим фактором є те, що діти молодшого шкільного віку сприймають навколишній світ цілісно і зазвичай рідко стикаються з ситуаціями, які є монопредметними, тому метапредметний підхід не тільки зменшує навантаження на учнів, але й допомагає їм зрозуміти світ навколо них і як в ньому взаємодіяти з різними людьми, в різних життєвих обставинах, вирішувати різні комунікативні ситуації, в тому числі і шляхом використання англійської мови. Діти, особливо молодшого шкільного віку, мають природну схильність досліджувати світ навколо себе. Вони – вчені-натуралісти від слова [20]. Тому мета вчителя англійської мови полягає в тому,

щоб діти вивчали науку та іноземну мову разом шляхом відкриття та могли насолоджуватись даним процесом. Тому, ми вважаємо, що такий предмет, як ЯДС (Я Досліджую Світ), стане невід’ємною частиною у вивченні англійської мови. Поєднання ІМ з новою навчальною дисципліною «*Я Досліджую Світ*» допомагає розширити базові знання учнів про природу та суспільство, пояснити взаємозв'язки між живою та неживою природою та впливом людини на неї, прививати любов до своєї країни, розвивати навички аналізу, оцінки, систематизації, критичного та логічного мислення, узагальнення об'єктів та явищ, визначення закономірностей між ними, та набувати практичних навичок та умінь [11, с.39].

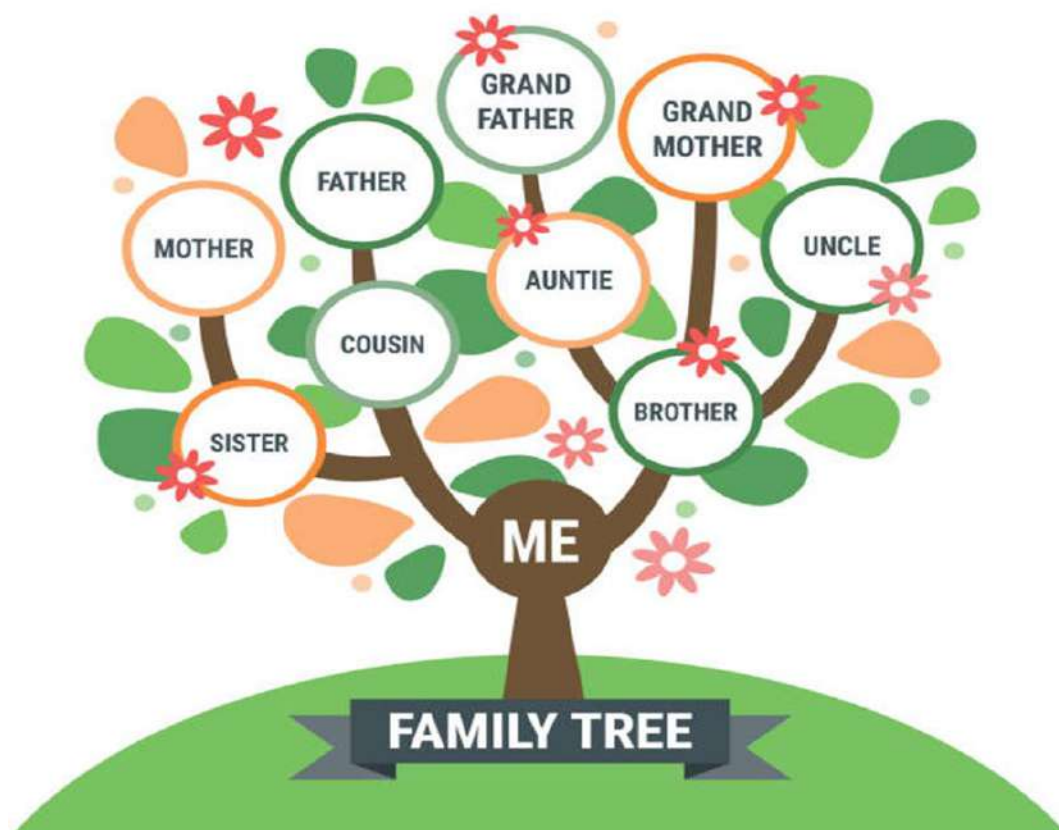
Представлені на малюнку завдання є для інтеграції англійської мови з даним предметом природними та дієвими, остільки залучення первинних знань з біології, географії, фізики, хімії, зоології, історії та влучне поєднання власних експериментальних досліджень, припущень, спостережень, проєктів, інтерв'ю

та представлення результатів англійською мовою є не лише цікавим та практичним для учнів, а й веде до розвитку креативності, вмінь критичного мислення та, безперечно, розвитку їх комунікативної компетентності та співпраці один з одним.

“*My Family Tree*” проєкт, наприклад, є гарним поєднанням вивчення лексики з теми “*My Family*” and “*Hobbies*” та закріплення граматичних конструкції “*.... name is....*”, “*He/she likes/doesn't like.....*”, “*..... looks like/takes after*”, “*.... is/are fond of.../is interested in.../ enjoy/s doing*”,

“...can/can't....”, have/ has got...” possessive case, Present Simple and Present Continuous тощо... .

Завдання даного проекту може бути наступним: *Ask/Interview your parents about the relatives you have. Find out their names, age, occupations, likes and dislikes, hobbies. Draw your Family Tree/ Make up a presentation about your family and present it to the class telling about your family members.*

Або, як варіант, маючи на меті розвиток діалогічного мовлення, запропонуйте наступний варіант представлення проекту: *With your shoulder partner/friend share the information about your family members. Listen to his/her presentation and ask each other the questions to find out more details.*

Ще одним прикладом інтеграції даного предмету з англійською мовою може стати груповий проект “*My School Tour*”. Поділившись на групи, протягом тижня-півтора учні ходять школою, підраховують і вносять дані в таблицю про особливості та предмети, які знаходяться в тому чи іншому приміщенні, наприклад, парти, столи, книжки, муляжі, спортивний інвентар, посуд, стільці, комп’ютери, тощо. Крім того, завданням буде описати приміщення і зазначити,

що там можна робити. Гарною можливістю поповнення словникового запасу буде самостійний пошук і переклад слів, які учні ще не вивчали та використання їх у власних презентаціях проєктів.

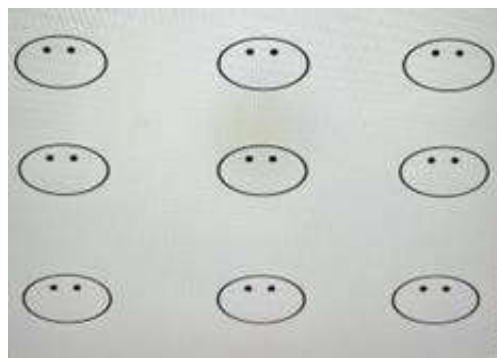
Наприклад: *Walk around the school entering different classes. Enumerate and count the things you can see in each room filling in the table. Present your results to the class mentioning: the type of the room; what you can see there; how many objects of the same kind you can count there (e.g. 3 windows, 10 desks, 1 blackboard, 16 computers, 5 pictures, etc.) and what you can do in this room.*

Place	Visited/ Not	I can see....	There is/are
The classroom			
The playground			
The dining-room			
The computer class			
The assembly hall			
The gym			
The laboratory			

Крім того, одним із варіантів даного проєкту може бути створення загадки обраного приміщення "Guess the Place" (e.g. *This is a big and spacious room. There are 21 tables and 97 chairs there. There 5 windows and 3 big mirrors in this place. You can buy some snacks there. You can also have breakfast or lunch in this room. Guess, what it is. (a canteen)*) або відеоблогу з описом та коментарями англійською мовою.

До теми "Feelings and Emotions" можна запропонувати учням наступне завдання: *Look at your partner and draw his/her feelings. Say, why he/she is feeling/can feel so.*

Або : *Draw your feelings on the face. Share with your classmates what makes you happy/sad/angry/pleased/upset, etc.*

Ще одним використанням даного шаблону може бути рефлексія наприкінці заняття та оцінювання з метою визначення емоційного стану дітей та з'ясування того, що їм було цікавим, важким, сподобалося, тощо.

I'M A MONSTER
I HAVE GOT...

BODY PARTS		JOINTS	
BODY		NECK	
HEAD		WRIST	
EYE		SHOULDER	
EYEBROW		KNEE	
EAR		ELBOW	
MOUTH		HIP	
ARM		ANKLE	
FOOT / FEET			
HAND			
FINGER			
LEG			
TOE			

Цікавим завданням, яке подобається всім дітям при вивченні теми “*Parts of the Body*” є уявлення, малювання та представлення власного монстра з його описом, характером, звичками.

Наприклад: *Think of the creature/animal/monster which does not*

exist. Fill in the table with numbers or/and colours describing each part of its body.

Draw your monster.

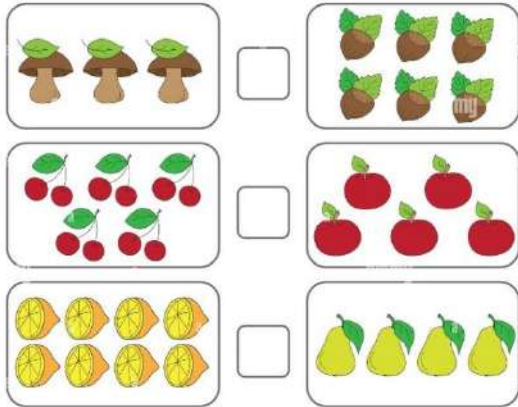
Present your monster describing it, telling about his character, where he lives and likes, what he likes eating and doing.

Як це не парадоксально, але другим найбільш корисним уроком для вивчення ІМ, на нашу думку, є **математика**. Інтеграція математики і англійської мови вимагає від вчителя не тільки використання комунікативних завдань англійською мовою на уроці, але й активно сприяє розвитку логічного та критичного мислення учнів, а також поліпшує їх навички вирішення навчальних проблем [18].

Математика може використовуватися при вивченні таких тем, як: *animals, food, shapes, colours, my house, my school, toys, my working day, school subjects, etc.* Додатковими лексичними одиницями, які можуть вводитися та закріплюватися при виконанні різних завдань можуть бути слова та фрази: *to count, add, take away, colour, find, name, circle, line, cut out, glue, draw, place, remove, split, divide, multiply, find, stick, join, equal, to be less/more, etc.*

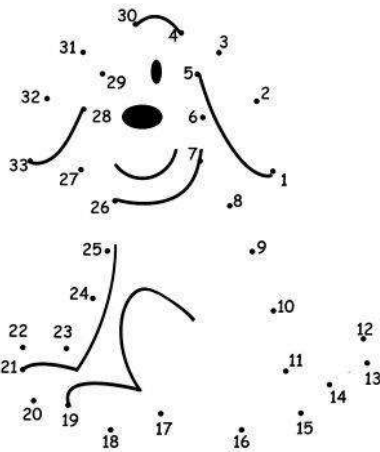
Наведемо приклади завдань інтеграції математики та англійської мови в молодшій школі.

Look at the picture, count and say how many objects there are in each picture. Say which objects/fruit are more, less/ equal. Use the pattern: "There are 3 mushrooms in the left picture which is less than 6 nuts in the right picture".

What fruit/ berries/ do you like the most/the least? How do they taste?

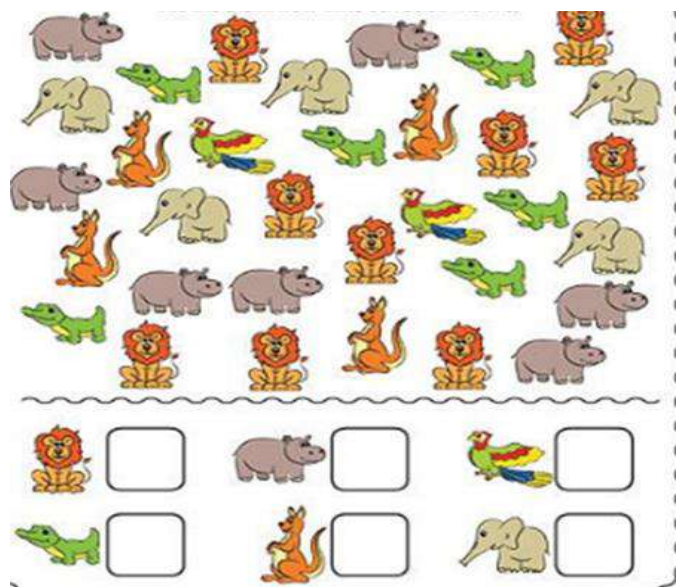
Draw your own puzzle according to the template above and share it with your friend. Do his/hers. Ask each other which fruits you like and which you don't like.

Connect the dots by numbers. Colour the animal and say: What his name is; What he looks like; what he likes to do. Describe your pet/ the pet you would like to have.

Listen to the story about an animal/ a monster. Draw it and present to the class. Tell what he can do/likes.

Count the number of each animal above the line and write it in the box below the line. Describe the animals. Tell what he can do/likes; where he lives; what he likes eating.

Count the animals on a farm, describe them.

Which are more/less/ equal?

Say what you can see in the farm.

Name the shapes.

Find the shapes in the picture and count them. Write the numbers into the proper box.

Draw your house/ flat/room using shapes and describe it.

Образотворче мистецтво, без перебільшень, надає багато можливостей для творчого вивчення англійської мови. Діти дізнаються про кольори, відтінки, стилі та художників і водночас вивчають англійську мову. Барвисті малюнки або створення власних допомагають повернути й утримати увагу учнів, а мистецтво є найкращим прикладом нестандартного мислення. Мистецтво на уроках англійської мови може включати наступні види роботи:

- *малювання (painting activities);*
- *вирізання предметів та аплікації (cutting out activities);*
- *розмальовки (colouring activities);*
- *створення колажів (collage activities);*
- *складання мозаїки та пазлів (mosaics activities);*
- *Моделювання з пластиліном чи глиною (plasticine /clay activities).*

Що стосується вивчення мови, то дані види роботи також урізноманітнюють та поглиблюють навички та вміння англійською мовою шляхом виконання інструкцій (слухання), читання та виконання дій, представлення власних доробок та малюнків класу та один одному (говоріння), створення листівок/запрошень/ колажів та творчі (письмові) завдання до них. Більш того, при виконанні таких завдань тренуються граматичні конструкції та лексика. Наступні лексичні одиниці та їх варіації можуть використовуватися на даних уроках:

- дієслова: *to draw, to colour, to match to/with, to cut (out), to glue, to circle, to fold, to bend, to stick, to stitch, to create, to present, to mark, to underline, to brush, to take, to give, to paint, to tear, to collect, choose, to pick up, to tape, to fill in, to look around, to select, to pin, to shade;*
- іменники: *a drawing; a painting, a brush, a paint, a colour; watercolours, paper, a sketch, a landscape, a portrait, mosaics, plasticine, scissors, crayons, painters, chalksticks, a rubber, etc.*

Завдання, що виконуються із залученням образотворчого мистецтва, підходять до різних тем, що вивчаються на уроках англійської мови в молодшій школі: *About Myself, My Family, My Pets, My School, The Place I Live In, Clothes, Seasons and The Weather, Holidays, Toys, Hobbies, Food, etc.*

Наведемо приклади завдань із інтеграцією образотворчого мистецтва.

Drawing a Self-Portrait.

В цьому завданні учні створять власні автопортрети, закріплять граматичні конструкції the present tense, to be/to do/can і/або напишуть автобіографічний вірш, працюючи індивідуально, парно та в мікрогруповому режимі. Необхідними матеріалами стануть дзеркальця, папір, олівці, фломастери, фарби, ножиці.

1. – *Let's play the "I am, He/She is" memorization*

game conjugating the verb to be with adjectives.

- Sit in a circle and think of an adjective to describe yourselves. Play the snowball game but don't repeat the adjective.

2. – Look at the examples of portraits. Think about how a self-portrait can reflect different moods or emotions. Draw your own self-portraits.

3. *Speech Bubbles.* Now, when the portraits are finished, split into small groups. I will tape the drawings onto the board or the wall and each group will choose three or four drawings to look at, consider the mood of the person in the portrait and write the emotions in speech bubbles .

- Write your speech bubble on a piece of paper, cut it out, and tape it to the portrait.
- Walk around the room reading the speech bubbles the other groups have added to the portraits.
- Choose one portrait and describe it. Let the group guess who it is.

При вивченні теми "Seasons and Weather" Учням можна запропонувати послухати чотири уривки тексту про різні пори року (аудіювання) або прочитати тексти (читання) та намалювати те,

що вони почули/прочитали. Далі завдання можуть різнитися, в залежності від того, які вміння вчитель має на меті розвивати (говоріння або письмо).

Draw the season you listen to/read about. Use the colours mentioned in the text. Tell about this season saying what is going on in it.

- *Describe your favourite season and say why you love it.*
- *Tell you friend about your favourite season and ask him/her about his/hers.*
- *Write about your favourite season and what your like to do in it.*

Гарним доповненням до таких уроків стануть різні види DIY (do it yourself) завдань, таких, як, наприклад, аплікації різного виду, складання мозаїки, пазлів, створення візуальних та вербальних колажів, коміксів з історій, які вони почули/прочитали, тощо. Наведемо приклад інтеграції різних предметів на одному занятті.

Making a Snowman

English: Topics: holidays, colours, hobbies; parts of the body, clothes.

Vocabulary: a hat, gloves, a scarf, coal, buttons, snow, to melt, to make/build, to stick, to put, a broom, parts of the body; colours, etc.

Grammar (degrees of comparison, prepositions of place, present simple, to be, articles);

Science: talking about the seasons, weather, natural phenomena;

Maths: shapes (circles, squares, triangles,), numbers;

Design: paper cutting out, colouring, decorating;

Music: winter/kids songs to set the mood/emotions and talk about them.

Task: Draw three circles of different sizes. Cut them out. Glue the biggest circle at the bottom of the sheet of paper. Glue the smaller circle and put it onto the biggest one. Glue the smallest circle and put it on the top of the second circle.

Draw the objects you want to decorate your snowman with (a hat, a cap, a bucket, a scarf, buttons, gloves, mittens, a butterfly tie, etc). Colour and cut them out. Dress your snowman and decorate it. Give it a name.

Describe your snowman to the friends.

At home write a short story about the Snow

Музичне мистецтво, на нашу думку, повинне використовуватися на уроках англійської мови, щоб допомогти дітям запам'ятовувати слова та фрази, а також знайомитися зі звуками та структурою англійської мови. Це сприятиме розвитку уважності та зосередженості учнів, а також дозволить їм вивчати деталі оволодіння англійською мовою докладніше. Вони зможуть активно досліджувати особливості наголосів та ритмів в англійськомовних піснях, римівках, інтонацію та мелодичність, протяжність звуків та, безперечно, вимову.

Вивчення англійської мови за допомогою музики дає учням початкової школи наступні *переваги*:

- представлення через музику розмовної англійської мови (Jazz chants, songs).
- чітку мету для прослуховування творів англійською мовою та спроби її зрозуміти.
- контекст для використання англійської мови.
- усвідомлену причину для читання та письма.

Наступні завдання можуть пропонуватися на уроках англійської мови з інтеграцією з музичним мистецтвом:

1. Warm-up activities for body and voice (sing along; dance/move to the music and say what you imagine).

2. Listening and experimenting with sound: repeating vocal sounds (for pronunciation and intonation, sound length training), body percussion and making up home-made instruments (DIY)

3. Listening and guessing (the instrument, animal, the season, the mood, the holiday)

4. Learning, performing and making your own songs, rhymes and chants.

5. *Appreciating rhythms and making individual musical patterns (Jazz chants)*

6. *Different ways of listening and responding to music (predicting, developing, completing, imagining).*

7. *Composing and performing class music (storybased music, musical pictures and musical trails, selecting and/or performing learners' own music to the story/cartoon/poem/situation, etc.).*

8. *Reading about/making a project work about the famous composers/ popular and national instrument/ favourite singer/band.*

Уроки **читання**, особливо літературне читання, також включають в себе навчання декламуванню англійської поезії в різних темпах і ритмах, а також розігрування сценок при драматизації з використанням вербальної та невербальної комунікації [18].

Поєднання вивчення англійської мови та **фізичної культури** також дозволяє дітям виконувати фізичні вправи та одночасно демонструвати рухи тіла, використовуючи англійську мову як інструмент розширення знань не лише різного контенту (види спорту, спортивний інвентар, ігри, видатні спортсмени, історичні факти, спортивне харчування і режим), а й закріплювати та поглиблювати свою мовленнєву компетентність. Інтегруючи фізичне виховання з уроками англійської мови вчитель може розвивати мовленнєві навички та вміння учнів, а також їхнє критичне мислення, когнітивні вміння, використовувати комунікацію в парній та груповій взаємодії.

Розширити словниковий запас учнів можна, використовуючи інструкції: *run, jog, jump, hop, stretch, balance, push up, dribble, pass, hold, throw, catch, sit, roll, hit, clap, kick, bow, stand, sit, shoot, ride, skate, swim, slide, ski...*

Інтегрувати фізичне виховання та англійську мову можливо при виконанні наступних завдань:

- *sports exercising;*
- *singing action songs;*
- *playing games;*
- *participating in Scavenger Hunt activities;*

- *role playing;*
- *making dialogues (jump to another line and say/answer);*
- *performing sports maze activities;*
- *miming, guessing the sport/action and describing/explaining it*
- *challenging (to count rope jumping/push ups, etc)*
- *making a presentation/project about the history of the kinds of sports/famous sportsmen, etc.*
- *presenting a brand new game in a group describing it and explaining the rules. Playing the game.*
- *Imagining and presenting a new Olympic Games kind of sports.*

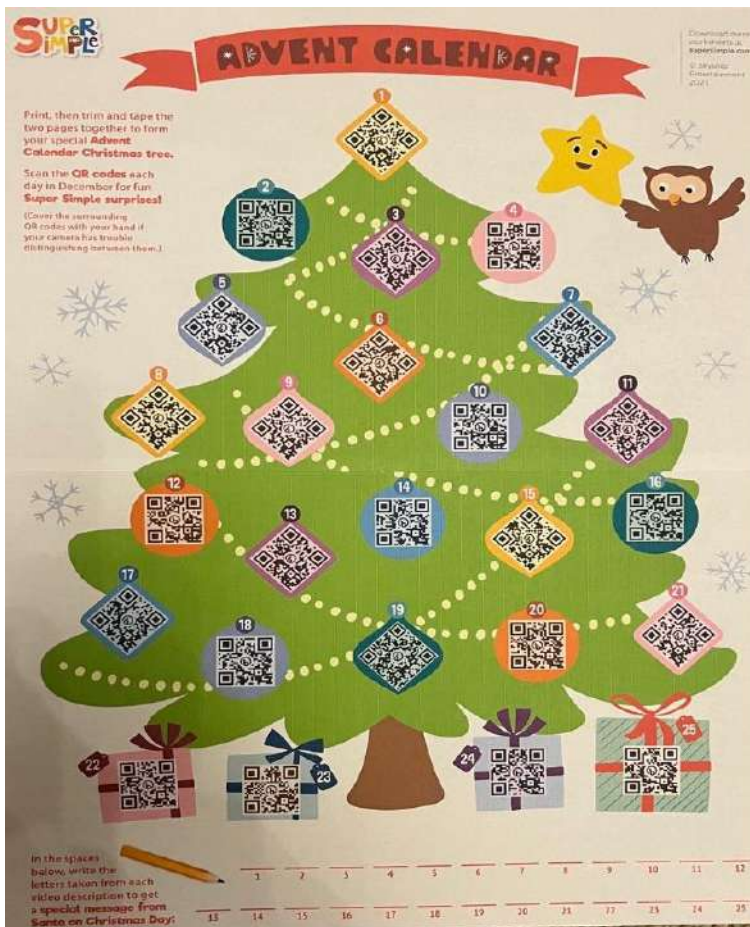
Важливим для залучення в предмет англійської мови є, на нашу думку, також **технології та дизайн (ICT)**, тому що сучасні діти не уявляють свого життя без нових технологій, телефонів, відео, аудіо, мультфільмів, презентацій, соціальних мереж, веб- додатків. Інтеграція англійської мови з цими областями допомагає виховати в дітей інноваційний підхід до вивчення та застосування знань, розвиваючи їх творчість, проблемне мислення та вміння працювати з сучасними технологіями, тому такі підходи до навчання, як **MALL** (mobile assisted language learning), **BYOD** (bring your own device), **digital studies** (programs, apps) сприятимуть розвитку не тільки іншомовної компетентності молодших школярів, а і вмінь 21 століття: навчальних, життєвих, цифрових, медійних, інформаційних, креативного і критичного мислення.

Наведемо приклад інтеграції предметів Інформаційні Технології і англійська мова до теми “ Winter Holidays”. (Завантажити Адвент Календар можна, просканувавши QR-код).

1. *Countdown the number of classes to start your Advent Calendar Project.*

2. *Print, then trim and tape the two pages together to Form your special Advent Calendar Christmas tree. Out it on the wall in the classroom.*

3. *Explain the kids what to do; what QR codes are and how to work with them.*

4. *Every lesson ask the learners to scan the particular qr code and sing along the song or read the poem/ watch a cartoon as a warming up activity/ listening activity or as a part of vocabulary work.*

5. *Each time find Santa's secret message (a letter below the cartoon/clip/song/poem) and fill in the proper space in the*

calendar written on the wall.

6. *After each listening/watching ask the learners simple questions:*

- *How many elves are there?*
- *What is the colour of Santa's hat?*
- *Spell the word SANTA.*
- *Do a multiple choice test*
- *What present did Karl get?*
- *What is Karl wearing?*
- *Count the candy canes which are stuck to the sleigh.*

7. *In program Paint draw your own Santa and describe him.*

8. *Make your own Power point Presentation (3-5 slides) how you celebrate Christmas/what you are wearing/ What you can make for presents/ what your family members' duties are, etc.*

9. *Give each learner a puzzle and ask them to work in teams, do the puzzle and colour the picture they have. Let them describe the picture, make a photo of it and send it to the teacher's/ a class chat.*

Таким чином, вивчаючи на уроці англійської мови теми, які щільно перекликаються з іншими предметами програми молодшої школи учні не тільки розширюють та поглиблюють свої базові знання, а й урізноманітнюють свій словниковий запас в рамках тем, що вивчаються з предмету «Іноземна мова». Тому ми абсолютно переконані, що інтеграція англійської мови із іншими шкільними предметами дозволить учням практикувати мовлення на англійській мові в контексті реальних ситуацій, створить більш зорієнтоване на практику навчання та розвиватиме мовленнєву та культурну компетентність молодших школярів.

Список використаної літератури:

1. Баркасі В.В., Філіпп`єва Т.І., «Інтегроване навчання іноземній мові і методиці її викладання в процесі підготовки майбутніх учителів іноземних мов», № 4.3 (68.3) квітень 2019. URL: http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2019/4.3_68.3_2019.pdf (дата звернення: 26. 11. 2023)
2. Васьківська Г. О., Метапредметний підхід у процесі формування системи знань про людину в старшокласників, Вісник Житомирського державного університету. Випуск 3 (69). Педагогічні науки., 2013. (дата звернення: 28. 11. 2023)
3. Гуменюк І. Б. Формування ключових життєвих компетентностей учнів шляхом встановлення міжпредметних зв'язків на уроках англійської мови. URL: <https://naurok.com.ua/stattya-na-temu-urok-angliysko-movi-u-konteksti-kompetentnogo-pidhodu-formi-i-metodi-270506.html> (дата звернення: 05.12. 2023)
4. Державний стандарт початкової загальної освіти : прийнятий 20 квітня 2011 року № 462. Початкова школа. - 2011. - № 18(594). - 43 с. (дата звернення: 09.11. 2023)

5. Засекіна Т.М. Інтеграція в шкільній природничій освіті: теорія і практика: монографія. Тетяна Миколаївна Засекіна. — Київ: Педагогічна думка, 2020. — 400 с. (дата звернення: 02. 04. 2023)
6. Іноземні мови. Навчальна програми для загальноосвітніх спеціалізованих навчальних закладів. 1–4 класи (оновлено). — 2018. — 50 с. — URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya> (дата звернення: 19. 11. 2023)
7. Інтегроване навчання як освітній пазл [Електронний ресурс] // Нова українська школа. —2017. — Режим доступу до ресурсу: <http://nus.org.ua/view/integrovane-navchannya-yakosvitnij-pazl/>.
8. Каменева Ю.В, Присакар Н.О. Збірка вправ для розвитку комунікативних навичок на уроках англійської мови в початковій школі, 2019. URL: <https://naurok.com.ua/zbirka-vprav-dlya-rozvitku-komunikativnih-navichok-na-urokah-angliysko-movi-v-pochatkoviy-shkoli-129944.html> (дата звернення: 24. 10. 2023)
9. Коваленко О. Інтегроване навчання читання та говоріння англійською мовою молодших школярів. Іноземні мови в навчальних закладах. — 2002. — №1-2. — С. 14–17.
10. Концепція «Нова українська школа»: прийнята 27 жовтня 2016. URL: <https://nus.org.ua/articles/integrovane-navchannya-tematichnyj-i-diyalnisnyj-pidhody-chastyna-2/> (дата звернення: 12. 11. 2023)
11. Ларіонова Н. Б., Стрельцова Н.М.. Інтегративний підхід: актуальність, сутність, особливості впровадження в умовах початкової школи: навчально-методичний посібник, уклад. : Харків : «Друкарня Мадрид», 2018. 76 с. (дата звернення: 10. 10. 2023)
12. Майборода Р.В., «Конкурентоспроможність, академічна та професійна мобільність студентів економічних спеціальностей у контексті іноземних мов», № 4.3 (68.3) квітень 2019., с.17. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2019/4.3/4.pdf> (дата звернення: 02. 10. 2023)
13. Малихіна О. В. Мотивація учіння молодших школярів. О. В. Малихіна. — К.:Навч. кн., 2002 – 304 с (дата звернення: 18.12. 2023)

14. Петрова Т. І., Щукіна Е. І. Міжпредметні зв'язки як ефективний засіб мотивації процесу навчання професійно спрямованої англійської мови студентів немовних вищих навчальних закладів, 2014. - Вип. 52. - С. 311-315. URL: <http://www-center.univer.kharkov.ua/vestnik/full/107.pdf> (дата звернення - 11.10.2023)
15. Рогова В.Б., Єресько О. В. Баженов Є. В. Освіта України в умовах воєнного стану. Інноваційна та проектна діяльність: Науково-методичний збірник/ за загальною ред. С. М. Шкарлета. Київ-Чернівці «Букрек». 2022. 140 с. (дата звернення: 30. 10. 2023)
16. Руднік Ю. В. Методика предметно-мовного інтегрованого навчання (CLIL): світовий досвід Міжнар. наук.-практ. конф.[«Педагогіка та психологія: проблеми науки та практики»], (м. Львів, Україна, 9 серпня 2013 року). с. 63-67. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/2590/1/Rudnik_Y_MNPKL_PP_2013_FLMD_PI.pdf (дата звернення: 10. 11. 2023)
17. Савченко О. Я. Типова освітня програма для учнів 3-4 класів, розроблена під керівництвом Савченко О. Я., К., 2022. URL:<https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2022/08/15/Typova.osvitnya.prohrama.1-4/Typova.osvitnya.prohrama.3-4.Savchenko.pdf> (дата звернення: 21.12. 2023)
18. Скорнякова М.Є. Рекомендації щодо використання інтеграційних можливостей предмету «Іноземної мови», Миколаїв. URL: <https://naurok.com.ua/metodichni-rekomndaci-vikoristannya-integraciynih-mozhливostey-predmetu-inozemni-movi-214248.html> (дата звернення: 06.11. 2023)
19. Сушицька К.О., «Інтеграція англійської мови в економічне виховання дітей страшого дошкільного віку», м. Київ., 2015. URL: <https://ird.npu.edu.ua/files/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F%20%D0%A1%D1%83%D1%88%D0%B8%D1%86%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D1%97.pdf> (дата звернення: 07. 12. 2023)
20. Karen Worth. “Science in Early Childhood Classrooms: Content and Process”., Education Development Center, Inc. Newton, Massachusetts., 2010 (дата звернення: 06. 03. 2023)

Google Scholar

Кузьменко Олена
доцент, кандидат
педагогічних наук
kuzmenkoolena33@gmail.com

РОЗВИТОК ЛІНГВОСОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ НА УРОКАХ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ В УМОВАХ НУШ

Стрімкий розвиток та проникнення цифрових технологій в усі сфери сучасного життя, посилена діджиталізація, прискорення науково-технічного прогресу у світі диктують необхідність адаптації української освіти до вказаних вище змін, формування єдиних критеріїв і стандартів, розвитку загального освітнього і наукового простору в масштабах усього континенту.

Однак в українських реаліях протягом багатьох років навчальні програми та освітні стандарти залишалися занадто теоретизованими, що не готувало чи недостатнім чином готувало учнів до оволодіння практичними вміннями і навичками життя у суспільстві.

На необхідності змін в освіті, як-от: запровадженні профільності навчання, зменшенні навантаження учнів, покращенні якості освіти, загальній трансформації шкіл з метою ліквідації нерівності між учнями з різних регіонів та синхронізації українських стандартів з європейськими ще у 2015-2016 роках наголошували І. Дичківська, Л. Гриневич, В. Кремень, В. Ляшенко, О. Локшина, О. Савченко, Г. Усатенко, Р. Шиян.

З метою усунення виявлених протиріч, у 2016 році Міністерством освіти і науки України було оприлюднено Концепцію Нової української школи (НУШ), зорієнтовану на кардинальні зміни в системі освіти загалом і безперервної мовної та іншомовної освіти зокрема. У пріоритеті Концепції, якій передувала низка громадських обговорень на платформі EdEra, – модернізація освіти, підготовка конкурентоспроможної особистості, залучення передового

європейського досвіду, широке застосування рекомендацій мовної політики Ради Європи, підвищення якості навчання усіх дисциплін включно з іноземною мовою відповідно до міжнародних стандартів, і, насамперед, дитиноцентризм, що пов'язаний з розвитком прав, здібностей та інтересів дитини.

Освітній документ, покладений в основу діяльності НУШ, окреслює десять ключових компетентностей та наскрізних умінь учнів, що потрібні для успішної особистої реалізації індивіда. Так, випускник школи повинен вміти спілкуватися державною (та рідною) й іноземними мовами, володіти математичною, інформаційно-цифровою, соціальною та громадянською компетентностями, бути готовим учитися упродовж життя, розуміти природу та раціонально використовувати природні ресурси, бути ініціативним та підприємливим, дотримуватися здорового способу життя, розумітися на творах мистецтва і з повагою ставитися до власної та іноземної культурної спадщини [4].

Упровадження НУШ зорієнтоване як на зміну навчальної парадигми загалом, так і на зміни у вивченні іноземної (англійської) мови зокрема. До них, головним чином, належать, розвиток внутрішньої мотивації до навчання мові та стимулювання природної допитливості; можливість у довгостроковій перспективі побачити реальні, вимірювані результати праці; посилена соціалізація учнів; розвиток навичок критичного та креативного мислення, уміння дискутувати, відстоювати, аргументувати власну думку та управляти емоціями. Наслідком розвитку, виховання та соціалізації індивіда у такому ключі буде не учень, голова якого нагадує CD-диск із заповненою ущертв пам'яттю, а багатогранна особистість-патріот з власною системою цінностей, що демонструє відкритість, здатна протистояти ризикам і викликам сьогодення, готова самовдосконалюватися, змінювати світ у собі і довкола, з успіхом застосовуючи у повсякденному житті практичні уміння та навички.

Впровадження Нової української школи передбачає збереження поділу середньої освіти на 3 рівні: початкову, базову середню та профільну середню освіту, проте, зі збільшенням тривалості навчання до 12 років. Пілотний проєкт,

що почався з набору школярів початкової ланки НУШ, стартував у 2017 навчальному році, а перший випуск цього проєкту очікується у 2029 році. З огляду на те, що школярі початкової школи є першопрохідниками в імплементації особливостей та вимог НУШ, у нашому дослідженні саме початковій ланці, де закладаються підвалини самостійності та відбувається звикання до шкільного життя і нових вимог, буде відведена посилена увага.

Державний стандарт з освіти кваліфікує початкову освіту як перший рівень повної загальної середньої освіти, метою якої є «всебічний розвиток дитини, її талантів, здібностей, компетентностей та наскрізних умінь відповідно до вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб, формування цінностей, розвиток самостійності, творчості та допитливості» [1].

Початкова школа відповідає психологічному періоду молодшого шкільного віку, що триває з 6 до 11 років і характеризується «фізіологічною кризою» [5, с.75] та переходом від ігрової діяльності до навчальної.

Ключовим у період молодшого шкільного віку є налагодження довірливих, партнерських стосунків з учителями, що базуються на почуттях взаємоповаги, партнерства та характеризуються позитивною мотивацією.

Це час посиленого росту тіла, фізіологічних та ендокринних змін; час, коли процеси гальмування починають переважати над процесами збудження, дитина адаптується до нового режиму життя, а в її організмі відбувається окостеніння хрящової тканини, розвиток дрібної моторики та проходить перебудова серцево-судинної системи. Окреслені процеси потребують регулювання фізичного і розумового навантаження учнів, належного відпочинку, збільшення кількості фізкультурхвилинок та рухливих ігр, щоб не допустити емоційно-психологічного виснаження.

Рухливість нервових процесів та підвищена емоційність школярів викликають необхідність створення комфортної атмосфери взаємодії на уроці, забезпечення комунікативно-психологічної адаптації учнів, чіткого дозування навчального матеріалу та зміни видів робіт.

Мимовільність уваги молодших школярів призводить до того, що учні не можуть довго концентруватися на матеріалі, легко відволікаються, а запам'ятовування потребує значних зусиль і стимулювання емоцій та інтересів. На цьому етапі навчання діти легше запам'ятовують конкретний, образний матеріал, поступово збільшується й обсяг інформації, яку вони можуть опанувати. Звідси, у зв'язку з фотографічним характером пам'яті учнів початкової школи, доречним у роботі з ними буде залучення візуальних опор, різноманітних інтерактивних застосунків, додатків, сайтів, онлайн дошок задля сприяння зацікавленості у матеріалі і його подальшого ефективного засвоєння.

У початковій освіті в умовах НУШ виділяються 2 цикли – адаптаційно-ігровий (1-2 класи) та основний (3-4 класи), завдяки чому українська освітня модель починає наближатися до британської, хоча раніше між цими системами існували суттєві розбіжності. Розглянемо точки дотику вищевказаних освітніх систем.

Так, серед спільних рис початкової освіти в британських та українських реаліях в умовах НУШ можна виділити наступні:

- ✓ поступову децентралізацію освіти зі збільшенням автономності шкіл і зменшенням бюрократії у вирішенні питань, пов'язаних із навчальними планами, матеріально-технічним забезпеченням та організацією навчального процесу;

- ✓ належне цифрове і технологічне оснащення навчальних аудиторій із активним застосуванням ІКТ в освіті;

- ✓ залучення більшої кількості учителів-предметників до роботи з дітьми, що сприятиме приділенню їм належної індивідуальної уваги;

- ✓ особистісно-орієнтований характер навчання з урахуванням потреб та інтересів дитини;

- ✓ акцент на ігровому (1-2 класи) та інтегровано-предметному (3-4 класи) характері навчальних занять і соціалізації учнів;

- ✓ відсутність фіксованого підсумкового оцінювання, що замінюється поточним вербальним оцінюванням;

- ✓ організацію роботи з учнями, що базується на принципі діалогу, підтримки, поваги до індивіда і розвитку їх творчого потенціалу;
- ✓ обладнання комфортної та безпечної робочої зони та створення умов для невтручання в особистий простір дитини;
- ✓ фокусування уваги на оволодінні практичними вміннями та навичками, розвитку soft skills, які знадобляться у подальшому житті, і стимулювання інтересу до навчання упродовж життя;
- ✓ партнерство з громадськими організаціями у питаннях фінансування, підтримки і заохочення обдарованої молоді;
- ✓ наявність єдиного державного документа, що регламентує зміст того, що вивчається у школі (базова Національна програма у Великобританії та Державний стандарт початкової освіти в Україні);
- ✓ інтегрованість навчальних дисциплін та увага до культурно-історичної спадщини [3, с.54];
- ✓ відсутність будь-якого роду дискримінації, розвиток ціннісної сфери та національної ідентичності;
- ✓ важливість постійного професійного зростання, самоосвіти та сертифікації вчительського складу.

У Концепції НУШ та Державному стандарті початкової освіти [1] значна роль відводиться розвитку в учнів навичок ХХІ століття, з-поміж яких чільне місце посідає оволодіння рідною та іноземною мовами, з наголосом на важливості розуміння чужого мовлення, використання знань та вмінь для вирішення конкретних комунікативних завдань у різного роду комунікативних ситуаціях.

Звідси випливає, що сучасний урок іноземної мови в умовах НУШ – це, насамперед, урок, на якому вчитель уміло використовує всі можливості учня, весь його творчий потенціал з метою активного розумового розвитку, глибокого й усвідомленого засвоєння ним лінгвістичних знань, формування комунікативної компетентності школяра, ознайомлення з навичками міжкультурної комунікації.

Результат оволодіння іноземною мовою багато в чому залежить від першого досвіду дитини, тому важливо, щоб він був позитивним. Зауважимо, що у зв'язку з швидкою м'язовою втомлюваністю молодших школярів, у вивченні іноземної мови бажано дозувати кількість письмових завдань, надаючи перевагу завданням усного характеру. Крім того, оскільки, як зазначають психологи Н. Токарева та А. Шамне [8, с.131], у період молодшої школи в учнів превалюють зовнішні мотиви у вивченні мови (бажання отримати хорошу оцінку, щоб виділитися серед однолітків, набути престижу чи просто уникнути покарання батьків), завдання учителя полягає у формуванні в дітей внутрішньої мотивації, що є тригером істинного інтересу до вивчення мови.

Попри нестабільність уваги учнів на етапі молодшої школи, це найбільш сенситивний період для сприйняття нової інформації, зокрема, вивчення мов. Молодші школярі приходять до школи з частково сформованими навичками рідної мови, що певною мірою полегшує процес засвоєння граматичних та лексичних структур іноземної мови, що вивчається. Робота над іншомовним матеріалом сприяє розвитку довготривалості, стійкості пам'яті, абстрактно-логічного, критичного, творчого мислення та полегшує перехід від рецептивних до репродуктивних і творчих видів діяльності.

У Державному стандарті початкової освіти іншомовна освіта виступає складовою мовно-літературної освітньої галузі та поєднує уміння сприймати висловлену інформацію на слух, розуміти і критично оцінювати зміст прочитаних іншомовних текстів, усно та письмово надавати іншомовну інформацію у відповідь на її запит. Від учнів 1-2 та 3-4 класів НУШ очікується досягнення певних обов'язкових результатів, що закладають основи успішної міжкультурної комунікації в майбутньому.

У типовій освітній програмі для 3-4 класів НУШ за авторством О. Савченко зазначається, що оскільки документ є рамковим, це дозволяє учителеві коригувати зміст і порядок викладання тем з іноземної мови, зокрема, англійської.

Тематика ситуативного спілкування з англійської мови для 3-4 класів представлена тематично у вигляді 9 змістових тем: «Я, моя родина і друзі», «Відпочинок і дозвілля», «Природа та навколишнє середовище», «Людина», «Помешкання», «Харчування», «Подорож», «Свята й традиції», «Школа та шкільне життя».

У програмі висловлюється пропозиція засвоювати матеріал в рамках інтегрованих змістових ліній, як-от: «Екологічна безпека та сталий розвиток», «Громадянська відповідальність», «Здоров'я і безпека», «Підприємливість та фінансова грамотність», та допускається можливість інтегрованого вивчення дотичних за змістом тем на розсуд самого вчителя.

Граматичні теми засвоюються переважно імпліцитно, що пов'язано з іще недостатньо сформованими навичками рідної мови. Звідси граматичний матеріал вивчається на рівні лексичних феноменів, що вводяться у контексті як готові мовленнєві зразки без пояснення правил.

Примітно, що уже в початковій школі закладаються основи соціолінгвістичної компетентності як уміння «встановлювати базовий соціальний контакт, використовуючи найпростіші формули ввічливості: привітання, прощання, представлення» [7, с.38] у межах тем, що вивчаються. Метою вивчення іноземної мови в молодшій школі в умовах НУШ є набуття школярами «метапредметного, лінгвістичного, мовленнєвого і соціокультурного досвіду» на рівні A_1 (елементарного користувача), що необхідний для належного реагування у впізнаваних та доступних для розуміння учнів реальних життєвих ситуаціях.

Соціолінгвістична компетентність, сукупно з соціокультурною та соціальною компетентностями, є субкомпетентностями лінгвосоціокультурної компетентності (ЛСКК), що, у свою чергу, виступає елементом парасолькового терміну – іншомовної комунікативної компетентності (ІКК) (Див. Рис.1):

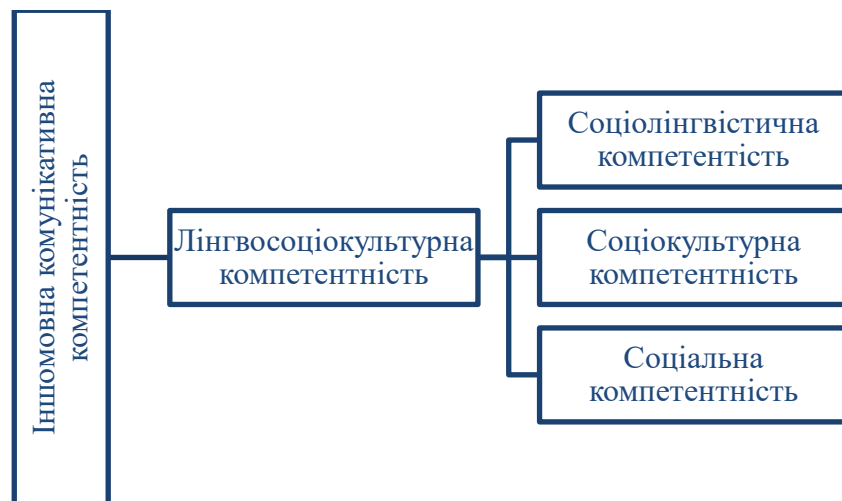

Рис.1. Соціолінгвістична компетентність в контексті ІКК

Дослідженням лінгвосоціокультурної компетентності займалися В. Калінін, О. Бігич, Н. Бориско, І. Зимня, І. Липська, Е. Макденіел, М. Нацюк, С. Ніколаєва, О. Оберемко, Дж. Шейлз.

Зауважимо, що у методологічній літературі досить часто простежується підміна терміну «компетенція» спорідненим терміном «компетентність». Це явище, очевидно, викликане можливістю заміни обох українських термінів одним терміном «competence» в англійській, що й спричинює плутанину. На нашу думку, така підміна не є виправданою, оскільки «компетенція», у термінах С.Ю. Ніколаєвої, позначає обізнаність конкретної особистості у певній сфері чи галузі, у той час як «компетентність» є інтегративним утворенням чи якістю, що формується як наслідок опанування індивідом низки компетенцій [6, с.33].

Як зазначає відомий вітчизняний методист С. Ніколаєва, формування ЛСКК починається уже в початковій школі з розвитку основ соціолінгвістичної компетентності, що досягається знайомством з матеріалом автентичних підручників, як-от: фольклорними творами, іменами та прізвищами однолітків та їх улюбленців, назвами ігор тощо. До того ж, образ країни, мова якої вивчається, формується завдяки розгляду учнями листівок, листів, плакатів, програванні рольових ігор з моделюванням реальних ситуацій, ознайомленні з інформацією про свята і традиції країни, мова якої вивчається.

Соціолінгвістична компетентність визначається як здатність розуміти, добирати, коректно і вільно застосовувати у власному мовленні мовні та мовленнєві засоби з відповідним національно-культурним колоритом у залежності від потреб ситуації, контексту та характеру спілкування [6, с. 425]. Соціолінгвістична компетентність у початковій школі формується шляхом засвоєння типових для іноземної країни сталих і клішованих виразів, ідіом, фразеологізмів, прислів'їв, приказок, готових моделей спілкування, дискурсивно маркованої, безеквівалентної та фонові лексики [6, с. 432-433].

Розглянемо детальніше засоби формування лінгвосоціолінгвістичних знань, умінь та навичок.

Безеквівалентна лексика поєднує слова на позначення реалій, що притаманні одній культурі і відсутні у інших культурах та мовах. Аналіз підручників з англійської мови, що використовуються для 3-4 класів ("Fly High", "Wider World", "Islands", "Super minds") засвідчив використання таких прикладів безеквівалентних лексичних одиниць: *Thames, Hampton Court Palace, King Henry, Queen Elizabeth, Park Hill Secondary school, Sponge Bob Square Pants, Hyde Park, the Natural History Museum, Madame Tussaud's museum, the London Eye, Oxford street* тощо.

Фонову лексику складають поняття, що присутні в різних культурах, але які, однак, отримують різні конотації під впливом історичного чи соціокультурного контексту, що викликає певні труднощі в адекватному перекладі таких слів. До фонові лексики, виявленої нами в автентичних підручниках з англійської мови для учнів 3-4 класу, належать наступні приклади: *junior*, що позначає молодшого представника родини/команди чи людину, молодшу за званням/статусом; *cousin*, що вживається на позначення двоюрідного брата/сестри, хоча в українській мові маємо два окремих поняття; *twins* – слово, що позначає одночасно і двійнят, і близнюків; *a semi-detached house* – будинок на 2 господарі; *a cottage* – сільський будиночок (а не котедж); *a houseboat house* – будинок в човні; *a terraced house* – будинок-тераса, що займає цілу вулицю; *country* – село і країна. Вказані приклади засвідчують різницю в

понятійному обсязі слів, оскільки певний концепт може мати ширше значення в англійській мові і вужче в українській чи навпаки, що й призводить до розбіжностей у перекладі.

Ще однією групою слів з культурним нашаруванням є *кліше, сталі та ідіоматичні вирази*, до яких, зокрема, можна зарахувати і фразові дієслова: *I've got it!* – зрозумів (ла)!; *Hang on!* – почекайте, побудьте на зв'язку; *Stop it!* – припиніть, тихо!; *be good at* – розбиратися в чомусь; *hang out with friends* – зависати з друзями; *be keen on sports* – захоплюватися спортом; *Let me know* – дайте знати, повідомте (про щось).

У підручниках з англійської мови частотними є випадки вживання мовних та мовленнєвих одиниць, що є маркерами соціальних стосунків. Виражаючи, з одного боку, потрібний комунікативний намір (прохання, подяку, оцінку, дозвіл, вибачення тощо), комунікативні кліше до того ж допомагають звучати ввічливо у ситуаціях формального та/чи неформального спілкування: *“Would you like...?”*, *“Would you mind...?”*, *“Let's...”*, *“Here you are”*, *“Can I help you?”*, *“Can I have..?”*. Імпліцитно, завдяки контексту діалогів стає зрозуміло, що використання вибачення на зразок *“Oops! Sorry!”* буде доречним лише у ситуації спілкування з однолітками, у той час коли у формальній ситуації більш доцільними є фрази *“I'm so sorry”*, *“Sorry, my mistake”*.

Джерелом соціолінгвістичної інформації є також *прислів'я та приказки*, які виступають відображенням мудрості, цінностей, упереджень чи забобонів нації [9, с. 29]. Це дієвий засіб вивчення мови, надто у ситуації наявності аналогічних чи подібних феноменів в рідній мові з можливістю транспонування, тобто, перенесення смислів. Прислів'я мають значний виховний потенціал, сприяючи розвитку логіки, здогадки, образного мислення та кругозору. Однак, проведений нами аналіз не виявив прикладів використання прислів'їв та приказок в підручниках для 3-4 класів. Пов'язуємо це насамперед з тим, що такий автентичний матеріал виступає переважно частиною пасивного словникового запасу і може бути важким для сприймання учнями початкової школи з огляду на особливості перекладу на рідну мову.

Втім, на нашу думку, прислів'я та приказки, надто ті, у яких простежується чіткий ритмічний малюнок, можуть бути з успіхом використані як додатковий фонетичний матеріал (своєрідні скоромовки) при вивченні звуків англійської мови. Прислів'я на зразок “*Where there's a will, there's a way*”, “*An apple a day keeps the doctor away*”, “*Better late than never*”, “*Out of sight, out of mind*”, “*Easy come, easy go*”, “*Birds of a feather flock together*”, “*A stitch in time saves nine*” легко римуються та відображають особливості ментальності і поведінки носіїв англійської мови.

Соціолінгвістична компетентність охоплює низку *фонетичних* та *граматичних* особливостей англійської мови.

Серед *фонетичних особливостей* уваги заслуговує інтонаційне оформлення речень, де перевага надається висхідному, більш ввічливому тону спілкування; наявність фразового і логічного наголосу; приєднання у вимові артиклів, прийменників та інших службових частин до більш самостійних і т.д.

З точки зору *граматичного оформлення* англійської мови, слід відзначити обов'язкову наявність підмета навіть у безособових реченнях; використання на початку безособових речень, що позначають місцезнаходження предмета, конструкцій *there is/are*, які не перекладаються дослівно; вживання одного й того ж займенника *you* щодо українських відповідників *ти/Ви*; важливість артикля перед злічуваними іменниками; відсутність форм непрямих відмінків в іменника з їх наявністю в особових займенників; лаконічність ділової кореспонденції з наявністю клішованих фраз початку та кінця оповіді тощо.

Соціокультурна компетентність пов'язана зі здатністю здобувати різного роду «культурологічні, лінгвокраїнознавчі, соціо- та міжкультурні знання» [6, с. 429] з їх подальшим використанням задля досягнення власних цілей в спілкуванні іноземною мовою. Соціокультурна компетентність охоплює універсальні знання про культуру, безпосередні знання про країну виучуваної мови (знання про етнос, культуру, мистецтво, символи, суспільство, загальні географічні та історичні особливості) і міжкультурні знання. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти відносять до

соціокультурних знань характерні риси повсякденного життя (свята, їжу, напої, хобі, звички), особливості організації житлових умов, знання про міжособистісні стосунки, цінності та ідеали (історію, традиції, мистецтво, гумор), мову тіла, соціальні правила поведінки (вітання, прощання, пунктуальність, правила і табу тощо) [2].

Отримані знання закладають фундамент для формування умінь і навичок, необхідних для адекватного розуміння автентичного матеріалу та ефективного спілкування з носіями мови. Однак у початковій школі соціокультурний матеріал вводиться переважно імпліцитно з огляду на психологічні особливості сприйняття, мислення та пам'яті молодших школярів.

Соціальна компетентність визначається як здатність індивіда налагодити комунікацію з іноземцями у різного роду ситуаціях з опорою на когнітивний (знання правил та норм поведінки), інтерактивний (готовність співпрацювати) та афективний (здатність до емпатії та підтримки) аспекти.

Знання та уміння, що пов'язуються з цією компетентністю, охоплюють правила і норми іншомовного спілкування (як, наприклад, лаконічність оповіді британців) та знання специфічних моделей поведінки, притаманних певній культурі (зокрема, британці мають звичку вибачатися, навіть якщо шкода була заподіяна їм самим, та не люблять обговорювати питання фінансового благополуччя, релігійних чи політичних уподобань). Іншими словами, це знання про правила «позитивної» та «негативної» ввічливості, що дозволять справити позитивне враження на співрозмовника.

Соціальна компетентність поєднує паравербальні (пов'язані з темпом, тембром та силою голосу) та невербальні засоби (проксеміку, кінесику, фізичний контакт). Знання цих особливостей допоможе уникнути непорозуміння, не втрапити у «культурну пастку» та не виглядати чужаком в іноземній країні. Зауважимо, що знання про невербальну та паравербальну поведінку, що є складовими соціальної компетентності, втілюються вербально у формулах мовленнєвої поведінки як елементах соціолінгвістичної

компетентності, тому часто поділ ЛСКК на соціолінгвістичну, соціокультурну та соціальну компетентності є досить стертим і умовним.

Соціологи Л. Самовар, Р. Портер та Е. Макденіел пропонують відносити до лінгвосоціокультурних маркерів *міфи, легенди, казки* та екстралінгвальні засоби, як-от: *мистецтво і засоби масової інформації*, що слугують відображенням ментальності, укладу життя, соціального порядку [9, с. 34]. Втім, припускаємо, що по-перше, така пропозиція є більш слушною в умовах вивчення англійської мови як рідної; по-друге, оскільки у фокусі нашої уваги є формування ЛСКК у початковій школі в умовах НУШ, вважаємо, що вказані вище засоби будуть більш доречними для використання на етапі середньої і старшої школи.

Зазначимо, що автори окремих підручників з вивчення англійської мови для учнів молодшої школи, зокрема, *Wider World*, розширили спектр лінгвосоціокультурної інформації, увівши наприкінці модулів розділ *BBC Culture*, що тематично є продовженням модуля, однак, містить специфічні культурологічні феномени, які сприяють глибшому і швидшому зануренню молодших школярів у світ англійськомовних реалій. Завдяки таким блокам школярі отримують загальну країнознавчу інформацію про країни, в яких англійська є мовою офіційного спілкування, дізнаються про символи та історію цих країн, видатних особистостей, особливості житла, визначні місця, допомогу довіллю, тваринний світ та клімат.

Школярі мають усвідомити, що подолання комунікативного бар'єру у спілкуванні з іноземцями потребує подолання і бар'єру культурного. Культурне розмаїття англійськомовних країн вимагає від учителя грамотно організованої роботи по впровадженню та засвоєнню дітьми нових знань. Важливо, щоб діти не завчали інформацію напам'ять механічно, а запам'ятовували її мимовільно, проявляючи щирий інтерес до того, що повідомляється. Крім того, відповідно до вимог щодо обов'язкових результатів навчання здобувачів освіти з мовно-літературної освітньої галузі (іншомовна освіта), прописаних у Державному стандарті початкової освіти [1], види діяльності, що пропонуються учням для

опанування іноземною мовою у початковій школі в умовах НУШ, мають носити рецептивно-репродуктивний характер та орієнтуватися насамперед на адекватне сприйняття, розуміння та впізнання іншомовного матеріалу. Розвиток продуктивних навичок передбачає надання інформації про себе в усній та/чи писемній формах у вигляді коротких речень з опорою на наочність, словник, прості слова та вирази і не виключає допомоги учителя чи дорослих. Творчі завдання є нечисленними та стосуються переважно опису себе, свого житла (кімнати) і повсякденного життя.

На нашу думку, завдання щодо успішного формування ЛСКК з урахуванням зазначених вище вимог можна досягнути шляхом планування цікавих та посильних вправ і видів діяльності на уроках.

У рамках змістових тем, що вивчаються в 3-4 класах НУШ, пропонуємо власну систему вправ, що сприятимуть формуванню ЛСКК загалом та її компонентів зокрема. Запропоновані вправи розподілимо на 4 окремих блоки – *ознайомчі, рецептивні, рецептивно-репродуктивні та творчі* – відповідно до градування ступеня складності у роботі з іншомовним матеріалом.

Блок «Ознайомчі вправи»

Завдання 1: на формування навичок впізнання та орієнтування у ситуації.

Choose a picture that doesn't describe Britain. What country is this? Prove it. Can you say what/who is in the photos?

Завдання 2: на виявлення фонових знань та ознайомлення з цікавими фактами про англомовні країни.

Choose 1 card and guess the country by its symbol. Your team can help you. Each correct answer gives you 1 point.

(The cards with the symbols of 5 English-speaking countries are on the blackboard. Pupils work in teams. In case if they don't know the answer the teacher helps them.

Besides, the teacher provides more interesting information on all the symbols).

Keys: 1. An eagle, the USA. 2. Tea with milk, the UK. 3. A cowboy hat, the USA. 4. A beaver, Canada. 5. A maple leaf, Canada. 6. A kangaroo, Australia. 7. Kiwi fruit (kiwi as a bird), New Zealand. 8. A hobbit house, New Zealand. 9. Sydney Opera House, Australia. 10. The Union Jack (flag), the UK.

Блок «Рецептивні вправи»

Мета вправ даного блоку – навчити школярів розуміти базові структури, виокремлювати та впізнавати слова і вирази у мовленні інших, реагувати на сказане шляхом виконання інструкцій чи фізичних дій.

Завдання 3 : на формування умінь розрізнення етичних і неетичних моделей поведінки.

Sort out the sentences into 2 columns of Dos and Don'ts of behaving in the UK:

Be polite, criticize, pick nose in public, stare at people, have a nice sense of humor, be patient, ask personal questions, drive on the right side, be punctual, throw litter, shout in a café, say “thank you” and “please”, spit in the street, shake hands, smile.

№	Dos	Don'ts
1	Be polite	pick nose in public
...

Завдання 4: на розвиток навичок критичного мислення та аналізу.

Read the sentences below. Put a tick (✓) or a cross (✗) in the correct box. Get a word out of the letters to discover one more fact about the UK.

- Stonehenge is older than the Pyramids.
- The UK consists of 2 islands.
- The British love coffee more than tea.
- Loch Ness monster lives in England.
- Big Ben isn't a clock.
- The king doesn't have a passport.
- Great Britain means the UK.
- Smith is the most popular surname in the UK.
- Liverpool is the biggest city in the UK.

Yes	No
✓	
v	d
o	i
n	l
t	c
a	z
n	p
c	o
e	m
d	s

There are no in the UK. (**volcanoes**).

Keys: 1, 2, 5, 6, 8 ✓; 3, 4, 7, 9 ✗.

Завдання 5: на формування знань про особливості поведінки в іншомовному суспільстві.

Match the manners (a-f) to the pictures (1-6). Should or shouldn't a man behave like this?

- a) Help in carrying heavy bags
- b) Use proper cutlery while eating
- c) Let a lady walk ahead
- d) Blow your nose in public
- e) Shake hands with people
- f) Use polite words

Key: 1c, 2f, 3a, 4b, 5e, 6d. People shouldn't blow their nose in public.

Завдання 6: на розширення знань про незвичні страви країн світу.

Match the types of the dishes to the countries. Do you think they are tasty? Would you like to try any of these dishes? Why? Why not?

	1) Live Octopus (is served while octopus is still alive)	Italy
	2) Eskimo Ice Cream (is made with a combination of fat, fish, dried salmon eggs or berries)	China
	3) Fried Rattlesnake (tastes similar to fried chicken)	South Korea
	4) Casu Marzu (a type of cheese with live maggots in it)	Alaska
	5) Century Egg (smells awful, but tastes like a boiled egg)	USA

Keys: 1) Octopus – South Korea, 2) Eskimo Ice Cream – Alaska, 3) Fried Rattlesnake –USA, 4) Casu Marzu – Italy, 5) Century Egg – China.

Завдання 7: на розвиток навичок логічного мислення та здогадки з теми “Food”.

Do the quiz on food. Choose one correct answer:

1. What Englishmen DON'T eat with their hands?

a) pizza	d) fruit
b) corn	e) sandwiches
c) potato	

2. When do they have their tea ceremony?

a) at 6 o'clock	d) at 1 o'clock
b) at 5 o'clock	e) at 2 o'clock
c) at 3 o'clock	

3. What do Englishmen eat for breakfast?

a) fried eggs and bacon	d) mashed potato
b) soup	e) chips
c) dumplings	

4. What is brunch?

a) late dinner	d) snacks
b) late supper	e) dessert
c) late breakfast	

5. How is English food described internationally?

a) tasty	d) bland
b) spicy	e) bitter
c) salty	

6. What is black pudding?

a) blueberry cake	d) plum cake
b) chocolate cake	e) blood sausage
c) blackberry cake	

Keys: 1.c, 2.b, 3.a, 4.c, 5.d, 6.e.

Блок «Рецептивно-репродуктивні вправи»

Мета вправ – затренування вивченого матеріалу шляхом його застосування у різного роду некомунікативних та комунікативних завданнях на підстановку, трансформацію, імітацію зразка мовлення, надання відповідей на запитання чи переказу тексту своїми словами. На нашу думку, на етапі початкової школи у зв'язку з підвищеною здатністю дітей до відтворення, учитель повинен з максимальною користю використовувати потенціал завдань репродуктивного характеру.

Завдання 8: на формування вміння порівнювати та знаходити спільне і відмінне у кухнях Великої Британії та України.

Read the text and underline the things that are different from what we have in our country.

Every country has its peculiar features. British are not an exception. They are very conseroative even about cuisine. But their food is rather tasteless and monotonous.

British have 4 meals during the day – breakfast, lunch, dinner and supper. They also like to have tea at 5 o'clock that is a real tea ceremony with sandwiches, buns and marmalade.

Breakfast consists of cereals or may include eggs, fried bacon, potato and beans. Lunch is usually light and you can have it in pubs at a cheap price. Dinner is the biggest meal of the day that usually consists of a lot of meat or fish with vegetables and mashed potato. British like fish and chips very much and drink a lot of beer. They think their food is organic and delicious.

*Compare cuisines using these words to help you: **delicious, borsch, salo, dumplings, bread, junk food, nutritious, healthy, light, substantial.***

The first example is provided in the table.

British	Ukrainian
<i>British cuisine is not tasty....</i>	<i>but Ukrainian food is delicious.</i>
<i>British like eggs and fried potato....</i>	<i>but Ukrainians like.....</i>

<i>British often eat junk food....</i>	<i>but Ukrainians eat....</i>
<i>British people think their food is organic and healthy...</i>	<i>and Ukrainian food is even more...</i>
<i>Their lunch is usually light....</i>	<i>but our lunch is ...</i>

Завдання 9: на формування вмінь встановлювати логічні зв'язки між словами з метою отримання інформації про правила поведінки за кордоном.

Fill in the blanks with the words from the box:

<i>provide</i>	<i>vaccinated</i>	<i>memories</i>	<i>boiled</i>	<i>lotion</i>	<i>helmet</i>
<i>tips</i>	<i>raw</i>	<i>exotic</i>	<i>lie</i>		

Nowadays people travel a lot to different foreign countries and 1) _____places. Usually they have nice 2) _____and no problems, but when you are away from home anything can happen. To make your holiday unforgettable and avoid having mishaps, here are some 3) _____to follow.

First of all, get to know as much as possible about the country you go to. Sometimes it's good to get 4) _____. Besides, be careful with what you eat, especially talking about 5) _____meat, fish, fruit or vegetables. In high-risk areas drink only 6) _____or sterilized water.

If you go swimming, try to go in groups so that your friends and you could watch each other and 7) _____help if needed. Remember about a seat belt when you travel by car and put on your 8) _____if you ride a bike or a motorcycle.

Staying outdoors, use the sunscreen 9) _____to protect yourself as well as don't 10) _____in the sun for too long.

Блок «Творчі вправи»

Метою таких вправ є розвиток умінь будувати невеликі зв'язні висловлення з вираженням власної думки з опорою на засвоєні лексичні і граматичні структури чи текст-зразок.

Завдання 10: на розвиток умінь описувати будинок мрії з опорою на лексику з теми «Помешкання».

Read the description of Peter's dream house. Draw your own dream house. Plan and mark rooms in it. Describe it the way Peter does.

This is the picture of my dream house. It is located in the suburbs. It is spacious, comfortable and cosy. There are 4 rooms in it. My favourite room is my bedroom. Usually I read, play computer games and study in it. There is also a big yard in front of my house. Friends like to visit me. We play football and hide and seek together. I love the house I live in.

Завдання 11: на формування вмій самостійного пошуку культурологічної інформації та розвиток вмій роботи у команді.

Work in 2 teams. Team 1 searches the information on 7 most popular types of sport in the UK and makes a collage out of photos. Members of team 2 do the same concerning the USA. The opponents try to guess the types of sport in the photos getting points for this. If they can provide a bit of history behind the sport, they get extra points. If not, then the members of the team responsible for the task do it. The team that gets more points wins.

Завдання 12: на формування вмій знаходити лінгвосоціокультурну інформацію та представляти результати своєї праці у групах .

At home in groups of 3 surf the net for 5-6 holidays popular in Britain (group 1), the USA (group 2) and Ukraine (group 3). Present the results of your findings in class. Let all the members of your group present at least a few sentences.

Список використаної літератури:

1. Державний стандарт. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-п#Text> (Дата останнього звернення 01.09.2023).
2. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення; викладання, оцінювання / за ред. С.Ю. Ніколаєвої. К.: Ленвіт, 2003. 273 с. Електронний ресурс. Режим доступу: http://www.khotiv-nvk.edukit.kiev.ua/Files/downloads/zagalnoyevrop_rekom.pdf (Дата останнього звернення 30.08.2023).
3. Козубовська І., Постолок М., Милян Ж. Деякі особливості досвіду навчання в початковій школі Великої Британії. *Norwegian Journal of development of the International Science*. № 56. 2021. С. 51-54.
4. Концепція Нової української школи. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (Дата останнього звернення 22.08.2023).
5. Котенко О.В., Соломаха А. В. Методика навчання іноземних мов у початковій школі: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. К: Київ. ун-т ім. Б.Грінченка, 2013. 356 с.
6. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика: підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів/ за ред. С. Ю. Ніколаєвої. Київ : Ленвіт, 2013. 590 с. С.432-433.
7. Савченко О. Я. Типова освітня програма для 3-4 класів. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://nushub.org.ua/wp-content/uploads/2022/05/typova-osvitnya-programa-3-4-klasy-savchenko-yuliya-romanenko.pdf> (Дата останнього звернення 09.09.2023).
8. Токарева Н.М., Шамне А. В. Основи вікової психології : навчально-методичний посібник. Кривий Ріг, 2013. 283 с.
9. Samovar L. A., Porter R. E., & McDaniel E. R. *Communication between cultures*. 7th ed. Wadsworth: Cengage Learning. 2010. 483p.

Google Scholar

Михайлова Оксана
доцент, кандидат
педагогічних наук
oksana.mykhailova777@gmail.com

ТЕХНОЛОГІЇ СОЦІОКУЛЬТУРНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

У сучасний період особливо актуальною є проблема викладання іноземної мови в школі, оскільки зміни в сфері освіти все більше спрямовані на «вільний розвиток людини», підтримку творчої ініціативи, стимулювання самостійності учнів, формування конкурентоздатності та мобільності майбутніх фахівців. Ви абсолютно праві. Урок іноземної мови виявляється дуже важливим для формування та розвитку учнів на різних рівнях – від мовної компетенції до соціокультурного розуміння. Використання різноманітних матеріалів та ситуацій дозволяє вчителю створювати не лише навчальне, але і виховне середовище.

Тексти, аудіоматеріали, різноманітні вправи та завдання можуть містити не лише мовний матеріал, але і соціокультурні аспекти, що розширюють розуміння учнів про світ. Вивчення іноземної мови також надає можливість обговорювати та порівнювати культурні відмінності, що сприяє розвитку міжкультурної компетенції та толерантності.

Вивчення культури в рамках навчання окремим дисциплінам вносить значний внесок у виховання молодого покоління, а предмет «Іноземна мова» виявляється особливо важливим у цьому процесі. Цей предмет не лише ознайомлює учнів із культурою країни, мова якої вивчається, але також, завдяки порівнянню, розкриває унікальні риси їх власної національної культури та вводить їх у світові цінності. Іншими словами, це сприяє вихованню учнів у контексті «діалогу культур».

Проблемам виховання в системі освіти приділяється значна увага в наукових працях таких авторів, як І.Д. Бех, Г.П. Васянович, О.А. Дубасенюк, І.А. Зязюн, В.Г. Кремень, О.Я. Савченко, О.В. Сухомлинська, С.О. Сисоєва, В.Г. Скотний, Н.В. Скотна та інші. Ці дослідники вносять важливий внесок у вивчення проблем виховання та розвитку особистості під час навчання.

Педагогічна та методична література також розглядає питання навчання у соціокультурному просторі через доробки таких вчених, як Н.Ф. Бориско, Т.Г. Грушевіцька, Н.Б. Ішханян, О.О. Миролюбов, Ю.І. Пассов, В.Д. Попов, В.Г. Редько, В.В. Сафонова, Клер Крамш, Роберт Ладо.

Вони розглядають проблеми навчання у контексті соціокультурних реалій, що допомагає враховувати культурний контекст у процесі освіти.

Проблеми соціокультурного виховання розглядаються у працях таких вчених, як П.В. Бех, М.М. Боритко, М.Б. Бородько, О.І. Вишневський, Л.Я. Касюк, О.В. Киричук. Дослідження процесу соціокультурного виховання представлене в наукових дослідженнях у різних аспектах, таких як: виховання за допомогою іноземної мови (О.І. Вишневський, І.Л. Бім, Н.Ф. Бориско, Ю.І. Пассов, В.В. Раєвський, Є.П. Шубін); виховання в сферах трудового, естетичного, морального (М.Б. Бородько, Н.А. Молодіченко, В.О. Сухомлинський, Г.І. Щукіна); а також виховання в дусі інтернаціоналізму та патріотизму (Р.І. Антонюк, Г.Г. Ващенко).

Згідно Програми Нової української школи для 1-4 класів загальна стратегія навчання іноземних мов визначається комунікативним підходом. Комунікативний метод визначає практичну мету навчання та виховання, а саме оволодіння міжкультурною комунікацією через формування та розвиток міжкультурної компетентності та її складових. На початковому етапі навчання іноземної мови в сучасному загальноосвітньому навчальному закладі визначається основна фундаментальна база для розвитку іншомовної комунікативної компетентності. У цей період акцентується формування психолінгвістичних основ, які є необхідними для подальшого розвитку й удосконалення мовних навичок. Основні компоненти, такі як фонетичні,

лексичні, граматичні та орфографічні навички, вбудовуються в навчальний процес, а також розвиваються вміння сприймати на слух, говорити, читати й писати, відповідно до програмових вимог.

Зміст навчання іноземної мови на початковому етапі відповідає психофізіологічним особливостям учнів молодшого шкільного віку. Важливо стимулювати інтерес учнів до вивчення іноземної мови, формувати позитивне ставлення до предмета, а також мотивувати їх до володіння іноземною мовою, розглядаючи її як інструмент міжкультурного спілкування. Зміст навчання створюється з урахуванням єдності предметного, процесуального та емоційно-ціннісного компонентів, а також на основі оволодіння іноземною мовою в контексті міжкультурної парадигми. Це означає вивчення мови народу, який нею спілкується, і ознайомлення з його культурою [15; 16; 17; 18].

Оволодіти іноземною мовою означає поєднувати процес навчання і виховання. Мова є невід'ємною частиною будь-якої культури, її акумулятором, носієм і рупором. Предмет «Іноземна мова» дає учням можливість пізнати культуру англomовних країн, а також людські цінності, тому сприяє вихованню учнів у контексті діалогу культур. У навчанні та вихованні іноземної мови переплітаються три компоненти: використання мови, усвідомлення природи мови та розуміння іноземної та рідної культури. Але найважливішим для учнів є те, що вони повинні розуміти можливі відмінності між власною культурою та іноземною культурою, а також вони повинні розвивати своє ставлення та набувати засобів, щоб справлятися з такими відмінностями. Іноземна мова дає можливість відобразити особливості багатьох різних культур. Тому учні повинні усвідомлювати соціокультурні наслідки іноземної мови як засобу спілкування з людьми, для яких мова не є рідною.

Отже, культурні компоненти роблять важливий внесок у процес виховання майбутнього покоління.

Відповідно до Загальноєвропейських Рекомендацій з мовної освіти, на завершення 4-го класу учні мають досягати рівня А1. Основні завдання на цьому етапі передбачають формування таких вмінь:

1. **Спілкування:** Учні повинні здійснювати спілкування в межах сфер, тем і ситуацій, які визначені чинною навчальною програмою.
2. **Аудіювання:** Вони мають розуміти на слух зміст автентичних текстів.
3. **Читання:** Учні повинні читати і розуміти автентичні тексти різних жанрів і видів з різним рівнем розуміння змісту.
4. **Письмо:** Здійснювати спілкування у письмовій формі відповідно до поставлених завдань.
5. **Використання досвіду:** Адекватно використовувати досвід, набутий у вивченні рідної мови та інших навчальних предметів.
6. **Невербальні засоби спілкування:** Використовувати невербальні засоби спілкування у випадку дефіциту мовних засобів.
7. **Критичне мислення:** Критично оцінювати інформацію та використовувати її для різних потреб.
8. **Висловлення думок:** Висловлювати свої думки, почуття та ставлення.
9. **Взаємодія:** Ефективно взаємодіяти з іншими усно, письмово та за допомогою засобів електронного спілкування [4].

Так, формування соціокультурної компетентності в процесі навчання іноземної мови дійсно передбачає розвиток умінь упізнавати, розуміти та оцінювати комунікантів. Це сприяє глибшому розумінню самого себе та власної рідної культури як невід'ємної частини світової культури. Процес вивчення іноземної мови в контексті соціокультурного підходу розширює горизонти учнів, надає можливість вивчати і порівнювати різні культури, а також розвиває їхню спроможність ефективно спілкуватися в міжнародному оточенні. Для того, щоб навчити школярів цінностям демократії, свободи та особистої гідності, необхідно націлено оновити процес виховання, акцентуючи увагу на соціокультурному розвитку кожної особистості учня.

Соціокультурне виховання учнів реалізується за допомогою системи, що сприяє розвитку критичного, толерантного, творчого та доброзичливого

підходів до себе, до оточуючих, до нової культури та до знань про світ. Цей процес передбачає формування:

- рис характеру (інтроверт, екстраверт тощо), поглядів чи вірувань (релігійних, ідеологічних, філософських), морально-естетичного та емоційно-вольового досвіду, видів мотивації і здатності їх усвідомленого цілеспрямованого використання в процесах педагогічного і реального спілкування;

- впевненості у використанні особистісно-соціальної, стратегічної, дискурсної та лінгвістичної компетентностей;

- відкритості й інтересу до нових видів діяльності, інших ідей, людей, народів, цивілізацій;

- бажання співпрацювати, погоджувати погляди;

- бажання зіставляти власну точку зору з існуючими системами культурних цінностей і вміння використовувати їх;

- здатності мати власне ставлення до культурних відмінностей, що відрізняється від загальноприйнятого;

- розуміння історичних коренів, культурних традицій, соціально-політичних інститутів, сучасних подій та життя ровесників у країнах, мови яких вивчаються;

- здатності порівнювати особливості культур народів, мови яких вивчаються, та народів України і висловлювати особисте обґрунтування ставлення до іншої системи культурних цінностей, до проблем, недоліків, переваг порівнюваних культур, а також широкого світогляду на основі аналізу спілкування рідною й іноземною мовами та досвід застосування знань з інших шкільних предметів [2, с. 34-40].

Соціокультурне виховання сприяє найповнішому забезпеченню практичних, виховних, загальноосвітніх і розвиваючих цілей виховання засобами іноземної мови:

➤ позакласна діяльність учнів характеризується реалізацією принципу цілісного навчання та виховання (за Х.Й. Бетцем, Р. Ліффлером) та принципів демократизації освіти: єдність «когнітивного», «емоційного» та психологічного в навчально-виховному процесі;

➤ подолання авторитарного стилю стосунків між учителем та учнем, доброзичливі взаємовідносини між партнерами;

➤ свідоме включення почуттів у процес виховання та навчання;

➤ подолання властивого вихованню догматизму й монологічності, сприйняття нових знань як суми істин, які учень має лише пасивно засвоїти;

➤ практичне спрямування роботи: виховання активної життєвої позиції, соціологізація учня, розвиток критичного мислення [13, с. 6-7.].

В останні часи науково-педагогічні дослідження підтверджують, що виховний вплив має два ключові аспекти. *По-перше*, особа, яка виховує, повинна сама демонструвати послідовну, чітку громадянську, політичну і моральну позицію. Це означає, що лише формальне декларування певних цінностей та культурних орієнтацій, без глибокого переконання в їхній істинності, може призвести до втрати довіри дітей, а процес виховання може набути негативного відтінку. *По-друге*, ключовою роллю виховання є ставлення учня до педагога та його авторитету. Успішне виховання сприяє тим випадкам, коли вчитель свідомо готовий бути співучасником учня, його партнером, і людиною, якій учні довіряють [3, 11]. Отже, можна стверджувати, щоб досягти очікуваного результату можна, готуючи учня до організації системи урочної та позакласної виховної роботи, спрямованої на виховання соціокультурного світогляду та поведінки.

Процес виховання передбачає усвідомлення і засвоєння *морально-політичних знань*. Знання є основою діяння [1]. Соціокультурне виховання учнів передбачає розрізнення двох видів таких *знань*: а) знання про предмет; б) знання, що включають аспект особистісного ставлення. Це „*виховні знання*”, з них починається виховна свідомість, тобто здатність розрізняти, „що є що”, давати оцінку своїй поведінці та поведінці інших людей. Недостатня увага до

таких знань знижує рівень свідомості учня у процесі формування гуманістичного, толерантного ставлення до інших людей та їх культури.

Інша група знань – *соціокультурні*, які включають набуті досвідом (у процесі виховання) знання про: місця, установи та організації, людей, предмети, факти, процеси та операції в різних сферах життя; фактичні знання про етнічні та мовні особливості різних країн і народів, для тих, хто вивчає іноземну мову. Слід зазначити, що соціокультурні знання не лише збагачують учнів певними відомостями, досвідом, інформацією, а й передбачають розвиток їх готовності до участі в іншомовному спілкуванні. Погоджуємося з думкою Аллою Козак, що розвиток у студентів здібностей до міжкультурної комунікації актуалізує формування таких якостей особистості, як „щирість, терпимість та готовність до спілкування”, які, у свою чергу, є „свободою від упереджень” щодо людей-представників іншої культури [8, с. 106-110]. Це дозволяє побачити в культурі країни, мова якої вивчається, незвичне, чуже, а також забезпечити активне спілкування з представниками інших соціокультурних спільнот. Соціокультурні знання складаються з *фонових* та *країнознавчих*. До фонових відносяться ті знання, які стосуються інформації про конкретну мову, культурні, матеріально-історичні, та географічні особливості, а також уявлення про побут, традиції та звичаї [12]. Фонова інформація віддзеркалює соціально-детермінований досвід носіїв мови та представників культури. Фонові знання зосереджені у свідомості носіїв мови та в мовній спільноті, до якої вони належать. *Начало формы*

Так, наприклад, у процесі вивчення іноземних мов цими знаннями оволодівають одночасно із засвоєнням лексичної одиниці за умови цілеспрямованої організації навчально-виховної діяльності студентів. Країнознавчі аспекти можна розглядати як знання про народ, який використовує певну мову, включаючи його національний характер, форму суспільно-державного устрою, історико-культурний досвід, досягнення в галузі освіти та культури, а також особливості побуту, традиції та звичаї.

Загалом, до них можна віднести весь сукупний матеріал про країну, мова якої вивчається [12]. Отже, наявність зазначених вище видів знань можна розглядати як умову успішності учнів, які можуть адаптуватися у динамічному середовищі життєдіяльності. Отже, перед Новою українською школою висувається вимога готувати учнів до розуміння й сприймання загального соціально-культурного контексту.

Суттєвий вплив на соціокультурне виховання має вікова психологія учнів, оскільки, оскільки дуже важливо дати можливість учням «попробувати себе» у різних видах навчальної та виховної діяльності, до яких у них є здібності.

Справжнє виховання, включаючи і вивчення іноземної мови, вимагає урахування всіх вікових особливостей. Це стосується, насамперед, зміни мотивації в навчальній діяльності, різниці в розвитку пам'яті, мислення, уваги тощо, а також особистісних рис учнів, що впливають на оцінку і самооцінку успішності навчання. Оскільки вивчення іноземної мови акцентується на комунікації, врахування вікових характеристик стає особливо важливим: педагогічне спілкування під час уроків іноземної мови та в позаурочний час (між учнями та між учителем та класом) повинно відповідати особливостям кожного віку [9, с. 199-210].

Крім вікових особливостей при вивченні іноземної мови, ми повинні врахувати індивідуальні особливості школярів. Облік індивідуальних особливостей темпераменту, характеру тощо, диференційний підхід до учнів на уроці іноземної мови та поза ним - виключно важлива справа. Якщо «стригти всіх під один педагогічний гребінець», то це не тільки заважає успішному вихованню, але і ускладнює розвиток особистості школяра.

Розвиток пізнавальних процесів у молодшому шкільному віці має свої особливості.

Щодо *сприймання*, молодші школярі відзначаються недостатньою диференційованістю. Їхнє сприйняття може супроводжуватися невірною ідентифікацією літер чи слів, особливо при сприйнятті на слух, та помилками у

правописі. Тому вчителю важливо планувати уроки так, щоб новий матеріал був пов'язаний із вже вивченим, підкреслюючи цю зв'язок.

Щодо *уваги*, молодші школярі активно реагують на яскраве та нестандартне, але цілеспрямована увага у них ще не розвинена. Вчителю слід планувати роботу з використанням матеріалів, які привертають увагу за допомогою кольорів, рухів, звуків.

Щодо *пам'яті*, діти цього віку запам'ятовують мимовільно та виявляють зацікавленість до нового та емоційно активного. Механічна пам'ять у них добре розвинена, і гра в ролях є важливою частиною їхньої діяльності.

Уява молодших школярів сприяє розвитку творчої уяви. Тому вчителю важливо враховувати це при підготовці уроків та завдань, що стимулюють творчий розвиток уяви.

Щодо *мислення*, діти цього віку часто бачать предмети однобічно, орієнтуючись на одну ознаку. Вчителю слід забезпечити умови для активного здійснення аналітико-синтетичної діяльності, використовуючи творчі завдання та логічно мотивуючи учнів.

З урахуванням розвитку міжособистісних стосунків, вчителю важливо використовувати різні режими роботи, щоб діти могли знаходити та підтримувати спільні інтереси, сприяючи комунікації.

Отже, вчитель іноземної мови повинен враховувати ці особливості при плануванні та проведенні уроків, використовуючи наочний матеріал для підтримки пізнавальних процесів учнів.

Нам здається, що під час уроку, вчитель представляє типові англійські ситуації, які дозволяють ближче познайомитися зі способом життя англійців, а також придбати ряд практичних навиків: потрібну інформацію в газеті, зателефонувати зрозуміти або написати об'яву, зрозуміти дорожній знак і тощо. Відомо, що мовний матеріал, який вивчається на уроці, як правило, не знаходить застосування в практиці школярів, а саме позакласна робота може стати доповненням до навчальної роботи, яка сприяє: 1) розширенню і поглибленню знань, умінь і навичок з оволодінні іншомовної комунікативної

діяльності; 2) стимулюванню інтересу школяра до вивчення предмету; 3) сприянню всебічному розвитку особистості; 4) закріпленню і застосуванню засвоєних школярами знань; 5) розширенню їх загального світогляду.

На основі **рекомендацій Ради Європи**, розпочавши з рівня A1, який визначає початковий рівень володіння мовою за новою програмою, Позакласна робота має слугувати для поглиблення та удосконалення знань учнів, отриманих на уроці. З метою максимального наближення учнів до рівня A2 володіння іноземною мовою, доцільно створити позакласну роботу, яка сприятиме розвитку різних аспектів мовленнєвої компетенції.

Щодо усного мовлення на рівні A2, важливо розглядати вміння учнів:

1. Розповідати історію або описувати події у вигляді простої послідовності пунктів. Це може включати розповідь про особистий досвід, події в їхньому місті чи школі.

2. Описувати повсякденні аспекти свого оточення. Це означає здатність розповідати про щоденні речі, які оточують учнів, такі як родина, друзі, школа, хобі тощо.

Щодо писемного мовлення на рівні A2, учні повинні мати змогу:

1. Писати серії простих фраз та речень, які з'єднані за допомогою простих слів «та/і/й», «але/проте», «тому/що». Це включає вміння висловлювати свої думки та ідеї в логічний та послідовний спосіб.

Щодо читання на рівні A2, учні повинні мати можливість:

1. Поширене читання коротких і простих текстів на знайомі теми, пов'язані із щоденним життям, роботою або навчанням, має численні переваги. Це допомагає учням розвивати навички читання, розширювати словниковий запас і закріплювати граматичні структури. Крім того, такий підхід стимулює зацікавленість у навчанні і сприяє вивченню іноземної мови в контексті реальних ситуацій.

2. Розуміти широковживані вирази та мовленнєві конструкції, які використовуються в таких текстах.

Загальна мета позакласної роботи повинна бути спрямована на покращення комунікативних навичок учнів та забезпечення їхнього успішного розвитку на мовному рівні А2.

Отже, одним із суттєвих факторів, який сприяє успішному навчанню іноземної мови є організація позакласної роботи, більш тісний зв'язок навчання і виховання.

Вважаємо, що соціокультурне виховання повинно стати неодмінною складовою формування іншомовної комунікативної компетентності учнів і має здійснюватися на двох рівнях: **під час уроків іноземної мови та позакласної роботи.**

Соціокультурне виховання на уроці повинно реалізуватися за допомогою соціокультурних завдань (пошуково-ігрові, пошуково-пізнавальні та пошуково-творчі) [6] та нестандартних уроків [10].

Одним із істотних складників соціокультурного виховання є **організація позакласної роботи**. Відомо, що мовний матеріал, який вивчається на уроці, як правило, не знаходить достатнього застосування і іншомовній практиці школярів, тому саме позакласна робота має стати доповненням до навчальної діяльності з метою закріплення і застосування засвоєних школярами знань, розширення їх загального кругозору. Позакласну роботу з іноземної мови можна визначити як систему освітньо-виховних заходів за змістом, призначенням та методикою проведення.

Здебільшого розрізняють такі форми позакласної роботи з іноземної мови: індивідуальні, групові, масові [14]. За змістом форми позакласної роботи з іноземної мови поділяються на: змагальні, засоби масової інформації, культурно-масові, політико-масові.

Ми вважаємо, що масова форма позакласної роботи (гра – КВН, гра – Brain Ring, літературно-музичний вечір тощо) найбільш уможлиблює демонстрацію учнями своїх вмінь та навичок володіння іноземною мовою, набутих під час уроків, в якій бере участь значна кількість учнів та сприяє соціокультурному вихованню учнів.

На нашу думку, щоб соціокультурне виховання засобами іноземної мови проходило на належному рівні, то кожній формі класній роботі повинен відповідати певний режим роботи, який би збільшив активність учнів та сприяв би інтересу. Доцільно було б використовувати такі режими, як фронтальний, індивідуальний, парний, мікрогруповий, макрогруповий. Ми пропонуємо схему соціокультурного виховання учнів початкової школи засобами іноземної мови (див. рис. 1).

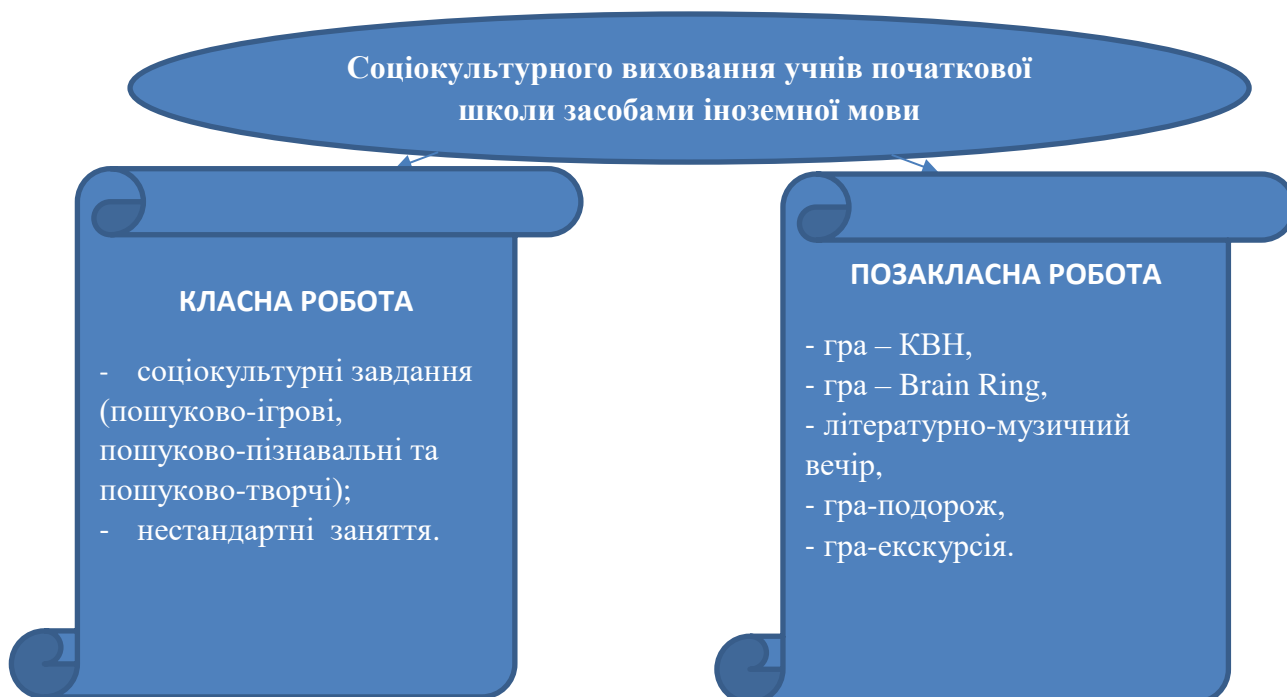

Рис. 1 Соціокультурне виховання учнів початкової школи засобами іноземної мови

Залучення до навчального процесу матеріалів культури має значний вплив на підвищення мотивації учнів, що вкрай важливо, оскільки навчання без належної мотивації стає неефективним. Використання матеріалів культури сприяє розвитку пізнавальної мотивації, що означає, що учні не лише засвоюють програмний матеріал, але й ознайомлюються з новими фактами культури, що невідомі для них. Це невідоме та цікаве знання невідомі факти культури неодмінно стимулює їхній інтерес до предмета. Вслід за В.О. Калініним [6], щоб соціокультурне вихованням учнів початкової школи здійснювалося на високому рівні, ми пропонуємо: *пошуково-ігрові соціокультурні завдання, пошуково-пізнавальні соціокультурні завдання та*

пошуково-творчі соціокультурні завдання (приклади взяті з посібника Калініна В.О. Language and Culture. Харків: Видав. гр. «Основа», 2004. 96 с.).

Використання **соціокультурних пошуково-ігрових завдань** сприяє стимулюванню когнітивної активності учнів та удосконаленню розумових операцій, таких як порівняння, синтез, аналіз, абстрагування, узагальнення та систематизація. Цей процес реалізується шляхом порівняння різних культур у формі ігрової інтелектуальної діяльності. Основа завдань з пошуку полягає у використанні автентичних матеріалів у вербальній, вербально-зображальній і зображальній формах. Ігровий аспект включає в себе виконання розвивальних завдань, таких як гадки, порівняння, спостереження, концентрація уваги, розвиток уяви та інші. На початковому етапі навчання рекомендується використовувати пошуково-ігрові соціокультурні завдання: загадки, малюнки-казки, полікомпонентні малюнки, малюнки-«крокі», малюнки-комікси.

Look at the picture and guess what Harry Potter has in his school-bag. Say what else the boy will need if he comes to Ukraine.

Look at the broken picture and guess what you can see in it.

Now join the dots and name the object. Say on the flag of what country you can find it and what colour it is.

four •

six • • five * three. two

seven • • one

• nine

° eight • ten

Listen to Mr. Martin's description of his sitting-room and guess the place he likes most of all. Say if it is common to have it in Ukrainian homes.

“I believe that my living room is sufficiently comfortable and cozy for spending all my evenings. The walls boast a gentle pale blue hue, complemented by dark blue curtains adorning the windows. The expansive, thick carpet covering the floor features various shades of blue, providing a calming effect when I am excited or fatigued. However, there is a specific spot in my living room that holds the utmost appeal, particularly during windy or rainy weather. I enjoy sitting near it in my well-worn armchair, relishing the delightful warmth it exudes, which is both pleasant and soothing....”

Listen to the rhyme and guess the first day of the week in England

As Tommy Snooks and Bessy Brooks
Were walking out one _____ day,
Says Tommy Snooks to Bessy Brooks,
Tomorrow will be Monday.

(Key: Sunday)

Read a short fairy-tale and guess what Ukrainian fairy-tale it reminds you of. Say what happened at the end of the fairy-tale.

“Once upon a time there were three bears. One day while they were out in the woods, a girl visited their house. Her name was Goldilocks. She sat on the bears’ chairs, ate their porridge and slept in their beds...”

Пошуково-пізнавальні соціокультурні завдання передбачають виконання індивідуальних або групових пошукових та пізнавальних завдань, використовуючи взаємодоповнюючі автентичні соціокультурні матеріали, з подальшим узагальненням і обговоренням усім класом. Пошуковий елемент завдання включає в себе постановку проблеми або нестандартної соціокультурної ситуації, навколо якої відбувається пошук. Пізнавальний компонент завдання передбачає виконання учнем пізнавальних дій, спрямованих на розширення загального і лінгвокраїнознавчого кругозору, ознайомлення з соціокультурними реаліями англомовного світу.

Використання таких завдань створюють передумови для соціокультурного виховання учнів з інтенсивною інтелектуальною діяльністю

пізнавального або ціннісно-орієнтованого характеру.

Пошуково-пізнавальні соціокультурні завдання є складнішими за своїм характером і структурою та потребують наявності в учнів певних фонових та країнознавчих знань, мовленнєвого досвіду, мовної підготовки. Такий спосіб опрацювання соціокультурного матеріалу сприяє формуванню вмінь систематизувати й узагальнювати соціокультурну інформацію, аналізувати і класифікувати різні соціокультурні явища і факти, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки.

На початковому етапі навчання рекомендується використовувати пошуково-пізнавальні соціокультурні завдання, спрямовані на вилучення необхідної соціокультурної інформації з автентичних матеріалів: казки, дитячі оповідання, віршований пісенний матеріал, джазові наспіви тощо.

Listen to/read the dialogue and find out what English children can school. Say what you can wear to school.

A dialogue

Mike: Oh, dear! Where's my sweater?

Sally: Which one?

Mike: The blue one, which I wear to school.

Sally: It's there — on the bed.

Read a part of an English story by James M. Barrie and find out about Peter Pan, the English children's favourite character. Name your favourite literary character.

A story

.. When Peter Pan stood on the window-sill, he could see the trees in Kensington Gardens. At the sight of them, he momentarily forgot that he was a little boy in pajamas and began to fly. Soaring over the houses towards the gardens, he marveled at the wonder of being able to fly without wings. Descending onto the grass, he commenced playing. In that moment, he felt as though he wasn't just a little boy; he believed he was a bird, free to explore the world around him....

Read the poem and find out in what country this way of travelling popular. Say if you like to travel by train in Ukraine.

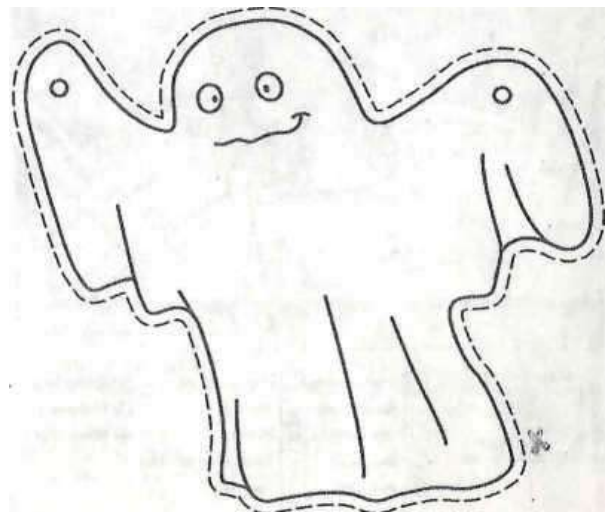
A Poem
Over the Rocky Mountains,
Over the Ohio planes,
Over the Mississippi River
Here come the trains.
Carrying passengers,
Carrying mail,
Bringing their loads
Without fail.

Read the biographical data of John Lennon and find out the details of his trading death. Say if any Ukrainian musicians had a tragic fate

A Text

John Lennon met a tragic end just before 11 p.m. on December 8, 1980, outside his residence in the Dakota Apartment Building, New York City. Exiting a car, he was en route to the entrance when a voice called out, addressing him as 'Mr. Lennon.' Upon turning, Lennon was met with five gunshots. The assailant, 25-year-old Mark Chapman from Hawaii, casually discarded the weapon and stood there with a smile. In response to the doorman's exclamation, he calmly admitted, "I just shot John Lennon." Despite being swiftly transported to the hospital in a police patrol car, Lennon succumbed to his injuries. Earlier that same evening, Chapman had approached Lennon for an autograph, having loitered around the apartment building for days. A devoted Beatles and Lennon fan, Chapman had gone to great lengths to emulate the musician, to the extent that he reportedly believed he was John Lennon himself.

Look at the stick picture and decide what holiday it symbolizes. Ask your teacher questions for more information about it. Say if you celebrate this holiday in Ukraine.

Read and complete the chart about Michelle's week. Say what you have found out about school life in England.

I go to school from Monday to Friday.

I do homework after school from Monday to Thursday but I don't do it on Friday, because I don't go to school on Saturday.

On Friday and Saturday, I play with my friends.

	Monday	Tuesday	Wednesday	Thursday	Friday	Saturday	Sunday
Go to school	V	V	V	V	V	X	X
Do homework							
Play with friends							

Пошуково-творчі соціокультурні завдання покликані розвивати творчий потенціал учнів через рольову гру, дискусію, проектну роботу із соціокультурних питань. Соціокультурна рольова гра, що застосовується у даному контексті, має культурознавчо насичений, ціннісно-орієнтований характер і спирається на реальні або умовні соціокультурні ситуації. Соціокультурна дискусія передбачає навчання учнів етикету суміжно культурного дискусійного спілкування, дотримання норм спілкування при виконанні соціокультурних завдань. Організація спілкування учнів із соціокультурних проблем може мати форму безпосередньо дискусій, дебатів або диспутів. Соціокультурні проекти стимулюють комунікативно-пізнавальну діяльність учнів, сприяють розвитку відносин співробітництва між різними групами учнів, забезпечують самостійне поглиблення соціокультурних знань і вмінь.

Пошуково-творчі соціокультурні завдання включають в себе вірші, казки, оповідання та дитячі жарти із соціокультурною спрямованістю. Учні виконують пошукові та творчі дії, виявляючи відсутню інформацію або створюючи нові засоби обробки цієї інформації. Отримані знання можуть бути використані у рольових іграх, драматизації та проектній діяльності.

Read the school joke and role-play it with your partner.

Joke

Teacher: give me three reasons why you should go to elementary school.

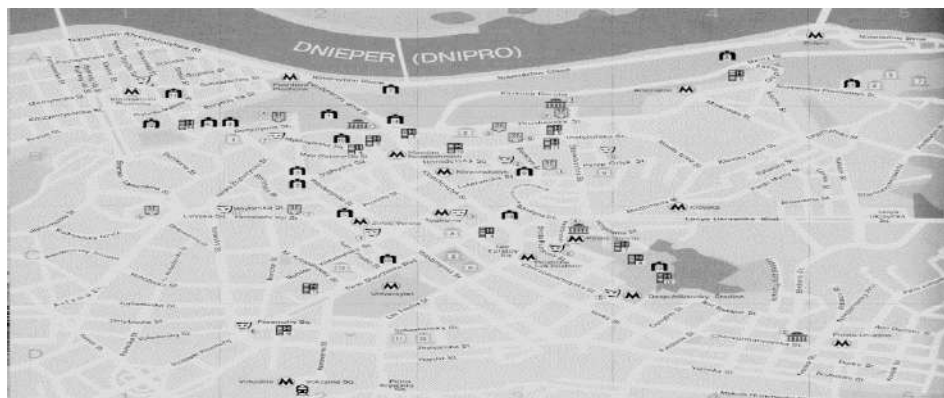
Pupil: Well, my dad says so, my mom says so, and you say so!

Look through the shopping list and try to guess what national American dish can be cooked of the products in it. Say on what important occasion it happens. Give a recipe of a national Ukrainian dish and say what event it is meant for.

Shopping list

1. Green apples.
2. Butter.
3. Sugar.
4. Flour.
5. Milk.
6. Eggs.
7. Vanilla.
8. Cinnamon.

Look at the Guide map of the sightseeing tour along the Dnipro. Find out more information about the places you may visit. Make a similar project on the tour along the Thames in London.

Look at the invitation card to the London Puppet Theatre. Imagine a scene from this show and act it out.

Look at the photo and imagine that you are about to enter the London Zoo. Draw the anima's which you will see there. Tell your friends about your visit to a Ukrainian zoo.

Нестандартні уроки впроваджують соціокультурне виховання за допомогою незвичайних методів та прийомів, які не лише мотивують школярів, але й сприяють розвитку різних навичок, таких як декламація віршів, інсценізація літературних творів, спів іноземною мовою. Ці уроки також широко використовуються для ознайомлення зі спадщиною англомовних країн, а саме: звичаями та традиціями.

Однією з основних цілей нестандартних уроків є розвиток загальнокультурного світогляду учнів та їхнє ознайомлення з культурою інших народів. Це сприяє розвитку якостей, необхідних для соціокультурного життя, таких як толерантність до інших культур та гордість за власну рідну країну. Уроки, спрямовані на одну сюжетну лінію, які сприяють реалізації практичних

аспектів соціокультурного виховання та використовують іноземну мову як засіб досягнення цієї мети.

Дані уроки проводяться в рамках тем шкільної програми, але включають різноманітний додатковий матеріал, тим самим розширюючи лексичну і мовленнєву базу школярів, виводячи їх здібності на більш високий рівень володіння іноземною мовою. Для проведення таких уроків варто пам'ятати не тільки про різноманітні типи уроків, але й про вмілі комбінації їх елементів, а також про вікові особливості учнів. Вчитель повинен не лише відібрати відповідний соціокультурний матеріал, але і організувати його опрацювання таким чином, щоб сформувати у учнів позитивне ставлення до іншомовної культури. Головна мета полягає в тому, щоб навчити учнів бачити спільне та різне в своїй та чужій культурі, поважати традиції, культуру і звичаї країн мови, яку вони вивчають. Також важливо сприймати ці елементи як рівноправно існуючі поряд з власною рідною культурою. Нестандартні уроки виховують в учнів загальнонаціональні цінності, почуття патріотизму, почуття інтернаціоналізму, потребу залучення до світової культури, почуття власної гідності та поваги до гідності інших людей; формують гуманітарний світогляд, етичну й естетичну культуру тощо.

На початковому етапі соціокультурного виховання рекомендується використовувати ігрові завдання у формі *уроку-казки*, *уроку-подорожі* та *уроку-КВН*, оскільки це відмінний спосіб розвивати спостережливість та кмітливість учнів. Такі типи уроків сприяють глибшому вивченню іноземної мови та іншомовної культури. Вони надають можливість учням не лише краще засвоювати мовний матеріал, але й вивчати різні соціокультурні явища, аналізувати їх та порівнювати з власними. Наведемо приклад нестандартних уроків - **Урок-Подорож** (приклад взятий з посібника Михайлової О.С. Розвиток особистості на уроках англійської мови. Х.: Вид. група «Основа», 2006. 112 с.).

Такі уроки в початковій школі особливо важливі, оскільки молодші школярі знають багато різних казок, пам'ятають багатьох казкових героїв і

вірять у правильність їхніх вчинків. Кожна казка несене в собі певну мораль: справедливість, милосердя, чесність, порядність, любов. Саме тому використання казки з виховною метою на початковому ступені навчання не викликає жодних сумнівів. Знайомство з казкою розширює світогляд школярів і збагачує їх уяву й пам'ять. Подорожуючи світом казки, молодші школярі можуть не тільки спробувати інсценувати неважкі розповіді або їх фрагменти, зіграти казкових героїв, але й розповісти казку, ілюструючи її власними малюнками.

Тема: In the Land of Fairy-tales

Мета цього завдання полягає в розвитку соціокультурного світогляду учнів, формуванні їх здатності співпереживати, виявляти чуйність та увагу, а також вихованні доброти та працьовитості. Також метою є ознайомлення учнів з казками англомовних країн та їх героями. Завдання передбачає звернення уваги на поведінку персонажів англійських казок, їх характерні риси та порівняння з українськими казковими героями.

Обладнання: тексти, картинки, вікторини, кросворди.

ХІД УРОКУ

Teacher: Hello, dear friends! Today, we're diving into the captivating world of fairy tales. Get ready to meet a variety of characters from your favorite stories. I hope you all enjoy this journey. To kick things off, we'll have a parade of fairy-tale characters introducing themselves. Your task is to guess who they are and which fairy tale they come from. Let the magical adventure begin!

Cinderella: I am a lovely girl with long, enchanting hair, and my eyes sparkle in a beautiful shade of blue. Unfortunately, I lack pretty dresses and beautiful shoes. My sleeping quarters are in the kitchen, and I don't have a mother. Meanwhile, my sisters enjoy the luxury of splendid dresses and shoes. Who might I be?

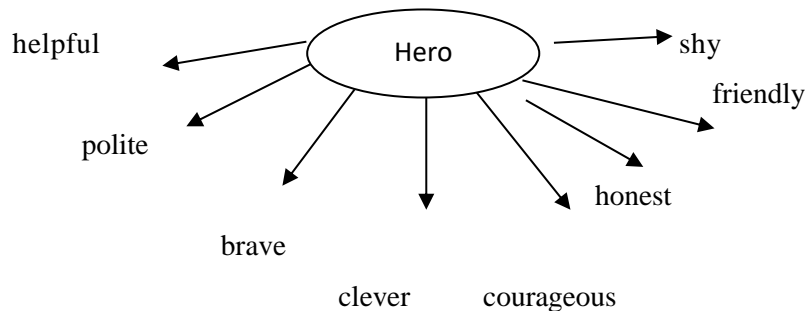
Malvina: I am a delightful girl with a round face, large, blue eyes, and long, blue hair adorned with a matching ribbon. My dress is also a lovely shade of blue. I am not only kind and clever but also capable of reading and writing. I enjoy helping my friends. Who might I be?

Karabas-Barabas: I am a sizable man with an extensive beard. My mouth is large and round, and my eyes are also very big and round. I am...

Red Riding Hood: I am a charming little girl who adores my mother and grandmother. Dressed in a white skirt and shirt, I wear a red hat and carry a basket in my hand. Who am I?

Pinocchio: I'm petite and extremely slender with a long nose. My hair flows long, and I wear a hat. I am known for being kind to my friends and always ready to help. Interestingly, I was crafted from wood. Who am I?

Teacher: **Great job! You successfully identified all the fairy-tale characters. Sometimes, we might feel like heroes after overcoming challenges. In various situations, any person has the potential to be a hero. The Oxford Word Power Dictionary for learners of English defines a hero as "a person who is admired, especially for having done something very brave, difficult, or good." So, what qualities should a person possess to be considered a hero?**

Teacher: **Tell your class what character you like and whom you dislike using these adjectives.**

Example: I like Cinderella, because she is friendly and polite.

Teacher: **Now, please let's read a fairy-tale "Cinderella" in roles.**

Narrator: Once in a distant land, there lived a charming girl named Cinderella. She resided in an ancient house with her stepmother and two stepsisters.

Teacher: **Examine the images of the two houses and identify the distinctions between them. Attempt to speculate which house is characteristic of Ukrainians and which is typical of Englishmen. Provide reasons for your choice.**

1)

2)

Narrator: Cinderella endured mistreatment from her stepsisters who envied her beauty. Her sole companions were the house mice and Bruno the dog. Cinderella worked diligently, dressed in

shabby clothes, and managed all household chores, including cleaning, polishing, cooking, and mending. Meanwhile, her stepsisters, lacking attractiveness, adorned themselves in elegant attire and attended social events. The story takes a twist when an invitation arrives from the palace, announcing a grand ball hosted by the king and queen for their son, the prince. Every young lady in the kingdom received an invitation to participate in the event.

The sisters: The prince will choose his bride at the ball!

Cinderella (her eyes sparkling): How exciting!

Stepmother and stepsisters (laughing): How can you go to the ball! You have nothing to wear. And anyway, you will have to help us to get ready.

Narrator: The day of the ball arrived and the ugly sisters found lots of jobs for Cinderella to do.

Stepsisters 1 (loudly shouting): Cinderella, wash my stockings and curl my hair!

Stepsisters 2: Cinderella, find my fan and fetch my dancing slippers!

Narrator: Throughout, Cinderella's stepmother reprimanded her for her perceived slowness. Eventually, the stepsisters donned their most exquisite attire, prepared for the ball. Their carriage arrived, and they joyfully entered, chatting and singing. They waved to their mother.

Stepsisters: Good-bye, Cinderella!

Teacher: **Look at the party clothes the sisters were dressed in. What is unusual for you? What Ukrainian fairy-characters wear?**

Narrator: Cinderella went out into the garden and cried and cried.

Teacher: **Look at the gardens. What garden looks like yours? Explain why?**

1) 	2)
---	--

Cinderella (sobbing): If I only could go to the ball.

Narrator: Unexpectedly, she noticed an unusual light in the sky. Cinderella rubbed her eyes, questioning whether she was dreaming. However, upon a second look, she observed a lady standing before her, clutching a wand.

Fairy (kindly): Don't cry, Cinderella. I am your fairy, godmother.

Teacher: **Look at Cinderella's godmother. Do you have a godmother? When does your godmother visit you?**

Fairy: You are going to the ball. But first, you must fetch me a large pumpkin.

Narrator: Cinderella located the largest and plumpest pumpkin in the garden, and with the assistance of Bruno and the mice, she brought it to the fairy godmother. With a wave of her wand and a burst of light, the fairy godmother transformed the pumpkin into a magnificent coach.

Cinderella: I cannot believe my eyes!

Narrator: The fairy godmother waved her wand again and turned the mice into fine horses and a driver for the sparkling coach. Bruno the dog became a very handsome footman.

Fairy: There. Now you are ready!

Narrator: The fairy godmother saw that Cinderella was still wearing her old dress.

Fairy: Oh, dear me! That will never do!

Narrator: She waved her magic wand once again. Instantly, Cinderella's old clothes vanished, and she found herself adorned in the most exquisite ball gown she had ever laid eyes on. Dainty glass slippers adorned her feet, and long satin gloves covered her hands.

Teacher: **Look at Cinderella's dress. Do Ukrainian girls wear such dresses? When?**

Teacher: As you've just read all these things are presents from her godmother. What presents do you receive from your godmother? Are they different?

Cinderella: Oh! How can I ever thank you?

Fairy: Just have a wonderful time. But remember, the magic stops at midnight.

Narrator: Cinderella vowed to return home by midnight. She stepped into the magical coach and bid farewell to her fairy godmother. Off she went to the ball. The palace was enchanting, with every room filled with music and lights.

Teacher: Listen to the English music at the ball and say what holiday it reminds you of. Can you dance like Cinderella? Let's try.

Narrator: At the stroke of midnight, the magical coach, driver, footman, and horses vanished. The enchantment had come to an end. The following morning, the kingdom buzzed with news about the ball and the prince's quest to find the owner of a glass slipper. The Grand Duke visited every house in the land, holding the glass slipper in his hand.

Teacher: Who from Ukrainian fairy-tale heroes brought slippers to his sweetheart?

Pupil: Wakulla, the smith, brought slippers to his sweetheart, Oksana, in the Ukrainian fairy-tale "Night before Christmas".

Teacher: Look at the pictures of different footwear and try to guess where Cinderella's slipper is. What is the difference between Cinderella's slipper and Ukrainian 'chobotok'?

Narrator: The Duke was overjoyed as his search had concluded. The ugly sisters and the wicked stepmother were furious to learn that Cinderella was the owner of the other glass slipper. They couldn't fathom how it had happened. Consequently, Cinderella married the prince, and the mice along with Bruno the Dog joined them to live in the palace. From that day on, they all lived happily ever after.

Teacher: Look at the picture of Cinderella's wedding. Let's compare Cinderella's wedding and Ukrainian one.

Teacher: Look at the characters and say.

Who was
kind,
happy,
cruel,
generous,
helpful?

Teacher: We can find common ground with Cinderella in the lessons that fairy tales and their characters impart. Regardless of the country of origin, these tales teach us the values of kindness, love for others, and the importance of being good and friendly to everyone.

У контексті соціокультурного виховання, позакласна робота з іноземної мови вирішує ряд завдань:

1. Удосконалення знань, навичок і вмінь: Учні розширюють свої знання, вдосконалюють навички та набуті вміння на уроках іноземної мови в нових соціокультурних ситуаціях. Це сприяє їхньому більш глибокому вивченню мови та розвитку позитивного ставлення до іншомовної культури.

2. Розширення світогляду: Учні мають можливість ознайомитися з різними аспектами життя, традиціями та культурою іншомовних країн, що розширює їхній світогляд та розуміння світу.

3. Розвиток творчих здібностей: Участь у позакласних заходах сприяє розвитку творчих здібностей учнів, допомагає розвивати естетичні смаки та навички самостійності.

4. Виховання любові та поваги: Взаємодія з представниками інших культур сприяє вихованню любові та поваги до людей свого рідного краю та країни, мова якої вивчається.

Позакласна робота в сфері іноземної мови відіграє важливу роль у розвитку соціокультурного компонента учнів. Давайте розглянемо деякі переваги та характеристики цього підходу:

1. **Охоплення широкого кола проблем і питань:** Позакласна робота дозволяє вивчати різні аспекти іноземної культури, які можуть не входити в звичайну шкільну програму. Це може включати в себе різноманітні аспекти від історії та традицій до сучасних тенденцій та побуту.

2. **Самостійність та вибір учня:** Учасники позакласних заходів можуть обирати теми, які їх цікавлять, та брати участь у гуртках або заходах, які відповідають їхнім особистим інтересам та потребам. Це сприяє вибору індивідуального підходу до кожного учня.

3. **Поглиблене вивчення мови:** Позакласна робота створює можливості для поглибленого вивчення іноземної мови в реальних комунікативних ситуаціях. Учні мають шанс застосовувати свої знання мови в практичних завданнях, що сприяє їхньому вивченню.

4. **Розвиток співпраці та взаємодопомоги:** Учні, які беруть участь у позакласних заходах, взаємодіють між собою, співпрацюють та допомагають один одному. Це сприяє розвитку взаєморозуміння та командної роботи.

5. **Реалізація прихованих здібностей:** Позакласна робота надає можливість учням розкрити свої таланти та здібності, які можуть залишитися прихованими під час звичайних уроків.

У цілому, позакласна робота в іноземній мові є ефективним засобом соціокультурного виховання, який розширює можливості учнів та створює стимулюючий та творчий навчальний середовище.

Масова форма позакласної роботи з іноземної мови має значущий вплив на розвиток учнів, дозволяючи їм продемонструвати свої вміння та навички, набуті під час навчання. Нижче представлені зразки ефективних масових заходів для різних типів шкіл:

1. **Гра «КВН»:** Ця гра передбачає конкурси, гумористичні виступи, розгадування ребусів та загадок на іноземній мові.
2. **Гра “Brain Ring”:** Учасники відповідають на запитання, пов'язані із загальнокультурними та мовними аспектами. Це сприяє розвитку логічного мислення та збагаченню словникового запасу.

3. **Літературно-музичний вечір:** Учні можуть виступити з виконанням пісень, читанням віршів або оповідань на іноземній мові. Це створює можливість для вираження та розвитку емоційної сфери.

Ці заходи охоплюють різні форми активності, включаючи лінгвістичні та рухливі ігри, вікторини та творчі виступи. Важливою перевагою є те, що вони створюють атмосферу творчості та святковості, сприяючи формуванню позитивного ставлення до навчання іноземної мови та інших культур (приклад взятий з посібника Михайлової О.С. Розвиток особистості на уроках англійської мови. Х.: Вид. група «Основа», 2006. 112 с.).

ГРА-ПОДОРОЖ

Гра-подорож на початковому етапі є не тільки прекрасним засобом довільного запам'ятовування матеріалу і тренування вивчених мовних одиниць, але й засобом виховання в учнів почуття колективізму, почуття „ліктя”, відповідальності за діяльність свого сусіда по команді. Спільні ігри, що охоплюють аспекти соціокультурного життя, сприяють природньому формуванню толерантності в сприйнятті іншомовної культури та розширюють лінгвістичний світогляд учнів.

Тема: Weather

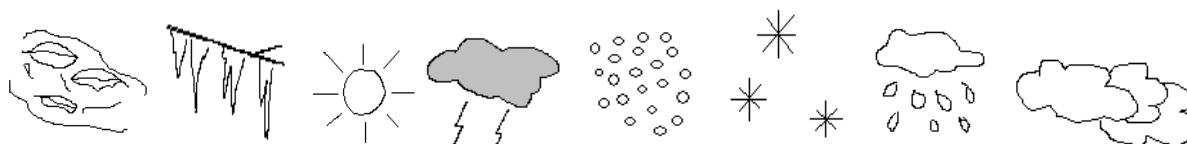
Мета полягає в тому, щоб ознайомити учнів із погодою у Великобританії, навчити їх порівнювати погоду в Україні та Великобританії, а також виховувати пізнавальний інтерес до погодних умов і клімату в англійськомовних країнах.

Обладнання: різнокольорові олівці, фломастери, аркуші паперу, ножиці.

ХІД УРОКУ

Teacher: **Look out of the window, children. What is the weather like today?**

Teacher: **Look at the pictures and words. Can you match them?**

frost

rain

ice

thunder

sun

wind

clouds

snow

Teacher: **Look at the pictures and sentences. Match pictures with sentences.**

It's windy.

It's raining.

It's icy.

It's foggy.

It's stormy.

It's snowing.

It's sunny.

1.

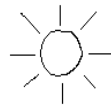
5.

2.

4.

3.

6.

7.

Teacher: Listen to the sentences and clap your hands if it is true.

1. It often snows in August.
2. It's hot in July.
3. We can skate in summer.
4. It snows in winter.
5. It's very hot in autumn.
6. It's very cold in summer.
7. It's rainy today.

Teacher: Draw a happy face, if you like the weather. If you don't like it, draw a sad face and neutral – if it doesn't matter to you.

I like sunny weather.			
I like rainy weather.			
I like cloudy weather.			
I like windy weather.			

Teacher: What weather do you like most of all? Why do you like such weather?

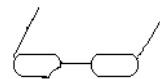

Teacher: English people love to talk about the weather. Why?

- Because it's always raining.
- Because it's always sunny.
- Because it's always changing.

Teacher: You are right. English weather is very changeable. Listen to the English talk about the weather. Do Ukrainian people do the same?

- 1) - Hi, nice day, isn't it?
 - Yes, it is. The temperature is about 20 degrees above zero.
 - Oh, yes. It's warm and sunny. No wind.
 - Let's go for a walk.
 - Good idea.
- 2) - Is it raining?
 - Oh, yes. It has been raining since morning.
 - I hope the weather will soon change.
 - I hardly think so.

Teacher: English people always listen to the weather forecast and put on the right clothes. What do Ukrainian people take or wear in such weather?

When it's...	(A large, tangled line drawing of a person's torso and arms, intended for drawing clothes)	you need
 snowing		a torch
 raining		sunglasses
 foggy		a hat
 windy		gloves
 sunny		an umbrella
 frosty		a big scarf
 stormy		

Teacher: Certainly! To create a crossword based on the picture, you can use the following words:

Across

1. Raincoat
2. Sunglasses
3. Umbrella
4. Boots

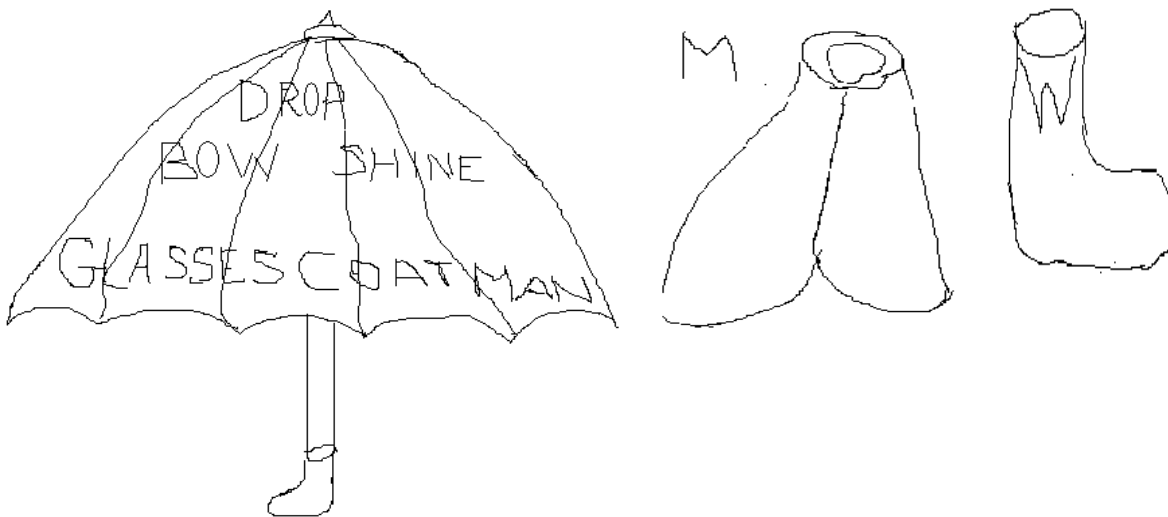
Down

1. Snow boots
2. Sunscreen
3. Rain hat
4. Sun hat

Then, for the additional task of combining words:

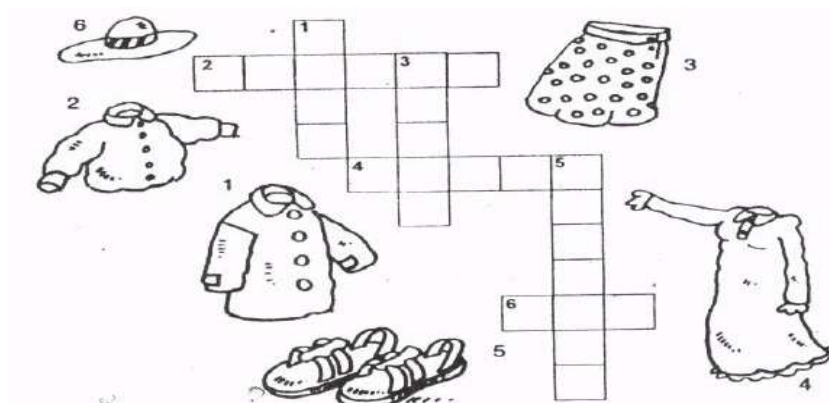
1. Sun hat
2. Sunglasses
3. Rain boots
4. Snow hat

These combinations use the words from the umbrella, sun, rain, and snow to create new words related to weather and clothing.

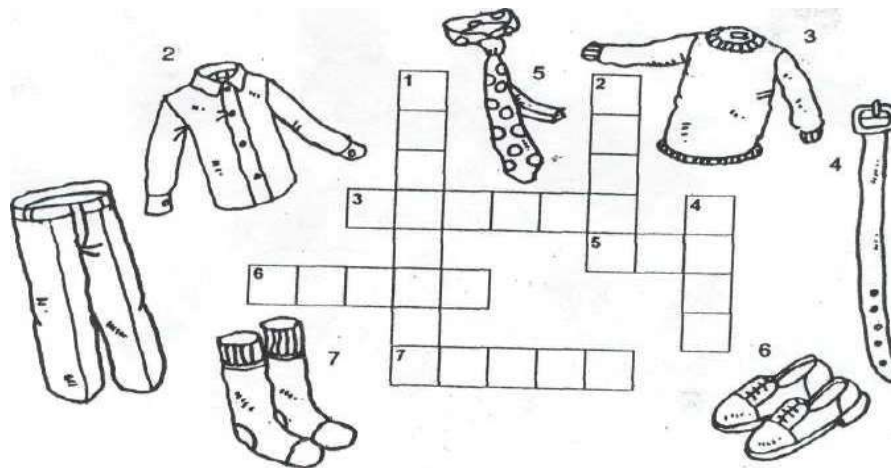

Teacher: Team up, the 1st group is boys and the 2nd one is girls. Boys, you are going to make a crossword about girls' clothes and say in what weather the girls wear these clothes, and girls, you are going to say the same only make a crossword about boys' clothes.

The 1st group

The 2nd group

Teacher: Read the letter from an English schoolgirl. She can't write well, that's why she draws pictures in it. Put in words instead of pictures.

Hello, boys and girl.
 My name is Ann. It's my day-off today.

It was very in the morning. And my friends and I went to play in the yard. It was very hot. But soon many dark appeared in the sky. It was and . We ran home quickly. But after dinner the weather changed again. There were no in the sky. It wasn't . It was weather. We were happy again.

Teacher: English children presented us with the poem. Do you know a Ukrainian one? Choose the right ends to these weather poems.

1. A ring around the sun or moon

2. Rain before seven,

3. Evening red and morning grey

4. When the forest murmurs and the mountain roars

- a Always mean a good fine day.
- b Then close your windows and shut your doors.
- c Means rain and snow are coming soon.
- d Fine before eleven.

Teacher: Ukrainian children like a green colour, because it is the colour of spring and in spring they have spring holidays. Let's find all the months of the year, but spring months we'll colour the boxes green.

F	E	B	R	U	A	R	Y	S
D	J	M	A	Y	P	T	H	E
E	U	A	M	A	R	C	H	P
C	N	U	N	E	I	Y	H	T
E	E	G	E	U	L	A	J	E
M	R	U	T	H	A	E	U	M
B	F	S	I	R	S	R	L	B
E	T	T	C	U	C	K	Y	E
R	O	O	C	T	O	B	E	R
R	E	B	M	E	V	O	N	O

Teacher: Fill in the English rhyme and give the Ukrainian one by analogy.

- 1) 30 days has S..., A...,
- 2) J... and N...
- 3) All ... have 31
- 4) Excepting F ... alone
- 5) Which has 28 days ...
- 6) And 29 in each ... year.

Keys: 1) *September, April*

2) *June, November,*

3) *the rest*

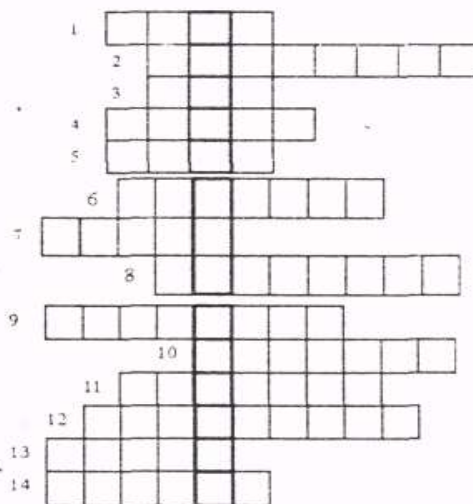
4) *February*

5) *clear*

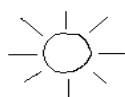
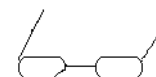
6) *leap*

Teacher: Fill in the boxes with the correct month of the year and translate them into Ukrainian.

- 1) Month 7 is
- 2) Month 2 is
- 3) Month 5 is
- 4) Month 4 is
- 5) Month 6 is
- 6) Month 10 is
- 7) Month 3 is
- 8) Month 12 is
- 9) Month 11 is
- 10) Halloween is in
- 11) Month 1 is
- 12) Month 9 is
- 13) The windy month is
- 14) Month 8 is

Teacher: Can you draw the symbols of the weather you like most of all? Say in what season in your country you have it more often and why you like it.

Teacher: Write down a letter-composition about your favourite weather in Ukraine, addressing your pen-friend in England. Begin your letter with what you've learnt about the English weather. I know that in England the weather is changeable. It is changeable in Ukraine. In spring it often rains...

Teacher: Now you know much about the weather in England. I'm sure, if you meet an English pen-friend you will know what and how to speak about the weather.

КВН

“Who knows English Alphabet better?”

Гра – КВН є завершальною частиною у вивчення літер англійської абетки.

Значена мета свята мовлення відображає його комплексний характер і визначає ряд важливих завдань:

1. **Удосконалення навичок іноземної мови:** Це охоплює вимову, правопис, граматичні структури та активне використання мовленнєвих оборотів.
2. **Сприяння розвитку естетичних смаків і світогляду:** Учні мають можливість виявити та розвинути свої творчі здібності, а також поширити свій культурний кругозір через використання мовних виразів та мистецьких елементів.

3. **Підтримка мотивації до вивчення іноземної мови:** Свято може стати стимулом для учнів продовжувати вивчення мови, позитивно сприймаючи цей процес.
4. **Виховання активності, відповідальності та виразності:** Участь у святі вимагає від учнів виявлення активності на сцені, взаємодії з аудиторією, а також відповідального підходу до підготовки.
5. **Формування артистичності та манери поведінки в гостях:** Сценічний виступ дозволяє учням розвивати навички виразного мовлення та вести себе в гостях, що є важливими вміннями в соціальному спілкуванні.

Врахування вікових та психологічних особливостей учнів у процесі підготовки та організації свята сприяє його успішному проведенню та досягненню вказаних цілей.

ХІД ПРОВЕДЕННЯ

На сцені з'являється ведучий: „ Дорогі друзі! Сьогодні учні перших класів будуть змагатися за право називатися „ Кращим знавцем англійських літер”. Цікавим є те, що дівчатка 1-А класу будуть змагатися з хлопчиками 1-Б класу. Запрошую команди на сцену.

Конкурс 1. Greeting (Привітання команд)

Team 1. Команда дівчаток

Team 2. Команда хлопчиків

”Flowers”

“Nuts”

Team 1. Good morning to you!

Team 2. Good morning to you!

Good morning to you!

Good morning to you!

We're all in our places,

Good morning, dear children

Good morning to you!

We are glad to see you.

Good morning to you!

Leader: Thank you. Judges, will you show your numbers, please? Thank you.

Конкурс 2. “Meet my Captain” (Знайомство капітанів)

Team 1. I'm a little girl,

Team 2. I'm a little boy,

Yes, that's me

Yes, that's me

And me friends are nice

And I know rules

As you can see

As you can see

I'm a little girl,

“Tick”, - the clock says

Yes, that's me

“Tick, tick, tick,

We like rhymes and songs

What you have to do,

As you can see.

Do quick!”

Конкурс 3. “The presentation of the ABC ”(презентація алфавіту)

Team 1 (singing). A, B, C

Say it after me.

D, E, F, G,

Stand up and look at me.

H, I, J,

Are you okay?

K, L, M,

Count from 1 to 7,

N, O, P,

Count up to me,

Q, R, S,

Go back to Your place.

T, U, V,

Look at me,

W, X, Y, Z –

Repeat the alphabet.

Team 2 : A, B, C, D, E, F, G,

H, I, J, K, L, M, N, O, P,

Q, R, S, and T, U, V,

W, X, and Y and Z.

Happy, happy we shall be

When we learn our ABC's.

Leader: Thank you. Give your numbers, please.

Конкурс 4. “Do you know English songs? ”

Leader: You know many poems and songs about the letters. Please, present one of them.

Team “Flowers”. Please, present letters beginning with A up to M. and Team “Nuts”, continue.

Team 1.

A was an Archer, who shot at a frog.
B was a Boy playing tag with a dog.
C was a Captain so gallant and bold
D was a Dancer with slippers of gold.
E was an Eskimo living on ice.
F was a Fisherman. Isn't that nice?

Team 2.

N was a Nobleman looking so grand.
O was an Old man, who drank lots of tea
P was a Pirate, who sailed in the sea.
Q was a Queen sitting high on a throne.
R was a Robber, who lived all alone
S was a Sailor, who never was wet.
T was a Tailor with needle and thread

<p>G was a Giant, who pulled down a house. H was a Hunter, who hunted a mouse. I was an Indian climbing the walls. J was a Juggler, juggled five balls. K was a king and he wore a fine crown. Z was a Lion-tamer dressed up in brown.</p> <p><i>M – a Musician, who marched in a band.</i></p>	<p>U was an Uncle and he was quite rich V was a Villain who fell in a ditch W was a Weaver at home and on tour X was a Yachtsman who sailed on a yacht. Z was a Zero and that's all we've got.</p>
--	--

Leader: Splendid! Judges, give us our numbers! Thanks.

Конкурс 5. “Do it like this” (Виконання приказів)

Team 1. Head, shoulders, knees, and toes,

Knees and toes

Head, shoulders, knees, and toes,

Knees and toes.

Eyes, and ears, and mouth, and nose,

Head, shoulders, knees, and toes,

Knees and toes.

Team 2. Hands up!

Hands down.

Hands on hips!

Sit down.

Hands to sides.

Bent left.

Bent right.

Конкурс 6. “A Good Writer” (Великий письменник)

Leader: I'm going to give you an English rhyme, but you try to think of Ukrainian rhyme.

Leader: Ant and apple,

Ant and apple.

Fell together

From the tree.

Team 1: Красне яблучко й мураха

Впали разом у траву.

- Ой, який же я невдаха:

Яблучко не донесу.

Leader: Dog and donkey

Cook the dinner,

Duck and duckling

Guess the winner.

Team 2. Позмагатись захотіли

Песик Макс і осел Іа:

Хто зготує швидше їсти? –

Судять качка і каченя.

Leader: Fish and fox,

Fly and frog.

Are they good and honest friends?

Yes, because they can shake hands.

Team 1. Рибка і лиска,

Муха й жабка –

Всі вітаються

За лапку.

Leader: Goat, gosling and giraffe

Grow garlic in the yard.

Team 2. Цап, жирафа й гусачок

Посадили часничок.

Leader: It's great! You are good writers. Give us our numbers.

Конкурс 7. "Do you like animals?" (Знайди тварину)

Leader: Find the animals hiding in the following sentences.

Example: Close the door at once! (rat)

Team 1: 1. That will be real help.

2. She came late every day.

3. He came to America today.

4. Eric owes me ten cents.

5. We made errors in each one.

6. Do good workers succeed?

7. If I shout, he'll hear me.

Team 2. 1. We will go at two o'clock.

2. In April I only came once.

3. I'll sing; you hum on key.

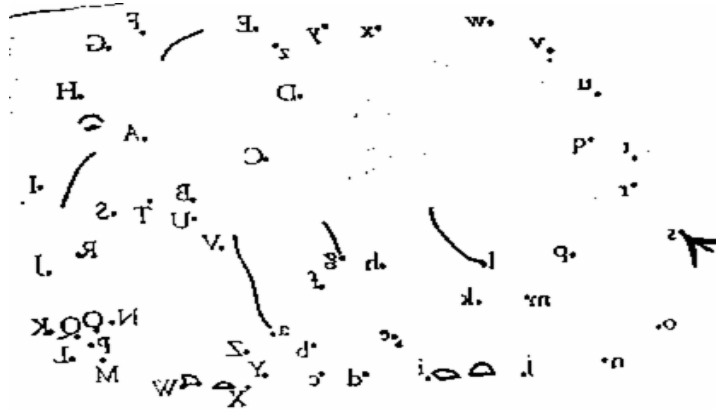
4. I made a Xerox copy of it.

5. She clothes naked babies.
6. At last, I, Gerald, had won.
7. He called Mikko a lazy boy.

Leader: Thank you for your job. You are well done.

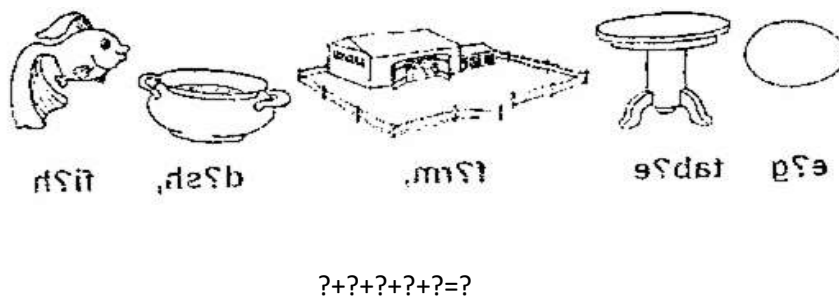
Конкурс 8. "Find a word" (Знайди слово)

Leader: I am the largest of the land mammals. I live in the forests and savannas of Africa, India and Southeast Asia. Who am I? To answer the question connects the letters of the alphabet in order (A, B, C ...), first the capital letters, then the small letters. Who will be the first? Let's start.

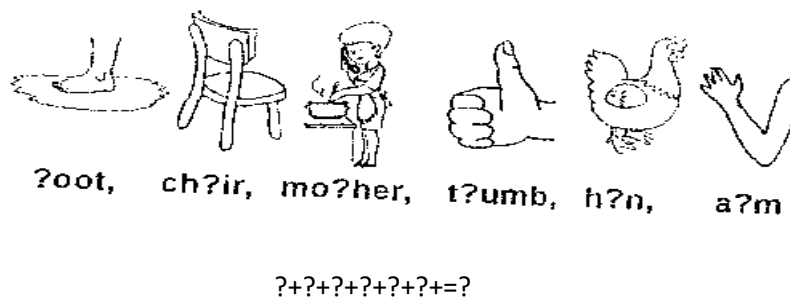

Leader: Thank you. But now each team will get a picture to find the missing word and you'll get an English word, but please, find an Ukrainian equivalent to this word.

Team 1.

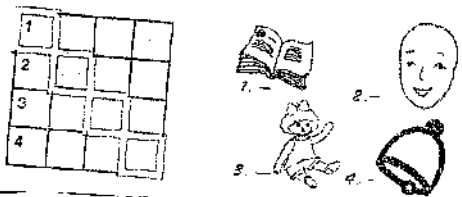
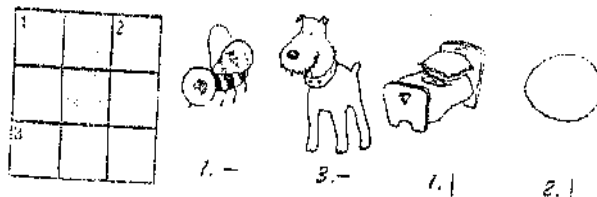
Team 2.

Leader: thank you boys and girls fudges, give the numbers to our teams.

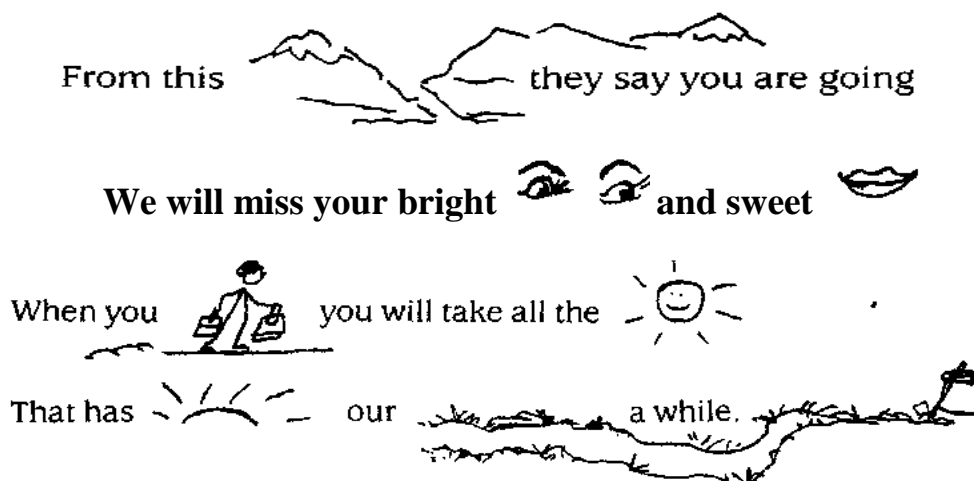
Конкурс 9. “I like crosswords” (Мені подобаються кросворди).

Leader: Each each will get a crossword to solve it.

<p>Team 1:</p> 	<p>Team 2:</p>
--	---

Конкурс 10. “Act in your song!” (Инсценировка песни)

Leader: You will get a picture puzzle. Firstly, substitute for the key words, after this sing and act this song, and say what country this song belongs to. Who will be the 1st?

Leader: Oh, the girls are the first. Thank you for your active participation. What's the total score, judges?

Ми влучно визначили соціокультурні виховні можливості іноземної мови. Важливо підкреслити, що вивчення іноземної мови в контексті соціокультурного виховання розширює горизонти учнів, допомагає їм краще розуміти інші культури та розвивати більш відкрите та толерантне ставлення до різноманітності.

Освіта в сфері іноземних мов не лише допомагає вивчити конкретну мову, але і відкриває двері до культур, традицій, та історій інших народів. Це сприяє формуванню глобального громадянина, здатного розуміти та поважати різницю. Такий підхід виховує учнів не лише мовно, але і культурно компетентними громадянами світу.

Список використаної літератури:

1. Безперервний професійний розвиток вчителів іноземних мов в Україні та за кордоном : монографія / О.В. Вознюк та ін. Житомир, 2023. 364 с.
2. Бех П. З позицій комунікативної орієнтації. *Іноземні мови в навчальних закладах*. 2002. №1-2. С. 34-40.
3. Вишневський О.І. Діяльність учнів на уроці іноземної мови. *Посібник для вчителів*. К. 1989. 224 с.
4. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / наук. ред. видання доктор пед. наук, проф. С. Ю. Ніколаєва. К. : Ленвіт, 2003. 273 с.
5. Казачінер О.С. Використання творів англійського дитячого фольклору під час вивчення граматичного матеріалу. *Англійська мова та література*. 2011. №6(88). С.16-18.
6. Калінін В.О. Language and Culture. Харків: Видав. гр. „Основа”, 2004. 96 с.
7. Карпенко О.О. Вивчення іноземної мови через пісню й музику. *Англійська мова та література*. 2012. №12. С.23-25.
8. Козак Алла Міжкультурна комунікація в контексті діалогу культур. *Наукові записки. Серія: філологічні науки*. Випуск 118. 2018. С.106-110.
9. Михайлова О.С. Методичні основи соціокультурного виховання старших школярів за допомогою іноземної мови. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 17. Теорія і практика навчання та виховання : Збірник наукових праць*. К.: НПУ, 2006. Вип. 5. С. 199–210.
10. Михайлова О.С. Розвиток особистості на уроках англійської мови. Х.: Вид. група „Основа”, 2006. 112 с.
11. Михайлова О.С. Соціокультурне виховання майбутніх учителів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.07. Дрогобич, 2010. 22 с.
12. Михайлова О.С. Соціокультурне виховання майбутніх учителів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07 / Дрогобич, 2010. 264 с.

13. Ніколаєва С.Ю. Сучасні тенденції мовної освіти в Україні. *Мовна освіта: шлях до євроінтеграції*. / за ред. С.Ю. Ніколаєвої, К.І. Оніщенко. К: Ленвіт, 2005. С.6-7.
14. Ромашкіна О. М. Позакласна робота з англійської мови в початковій школі. URL: <http://pedkopilka.com.ua/uchiteljam-predmetnikam/inostranye-jazyki/vneklasnaja-rabota-poangliiskomu-jazyku-v-nachalnoi-shkole.html> (дата звернення: 27.10.2023).
15. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Савченко О.Ч. 1-2 клас: веб-сайт. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2022/08/15/Turova.osvitnya.prohrama.1-4/Turova.osvitnya.prohrama.1-2.Savchenko.pdf> (дата звернення: 12.10.2023).
16. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Савченко О.Ч. 3-4 клас: веб-сайт. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2022/08/15/Turova.osvitnya.prohrama.1-4/Turova.osvitnya.prohrama.3-4.Savchenko.pdf> (дата звернення: 12.10.2023).
17. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Шияна Р.Б. 1-2 клас: веб-сайт. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2022/08/15/Turova.osvitnya.prohrama.1-4/Turova.osvitnya.prohrama.1-2.Shyuan.pdf> (дата звернення: 12.10.2023).
18. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Шияна Р.Б. 3-4 клас: веб-сайт. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2022/08/15/Turova.osvitnya.prohrama.1-4/Turova.osvitnya.prohrama.3-4.Shyuan.pdf> (дата звернення: 12.10.2023).

Google Scholar

Гарашук Кирило
старший викладач, кандидат
педагогічних наук
kirilh@ukr.net

ПОЧАТКОВА ОСВІТА ЯК ФУНДАМЕНТАЛЬНИЙ ЕТАП ФОРМУВАННЯ ФОНЕТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

Оволодіння фонетичною компетентністю є обов'язковим етапом у розвитку навичок комунікативного спілкування. Це не лише дозволяє розуміти висловлювання інших осіб, але і надає можливість виражати власні комунікативні наміри.

Зважаючи на значну кількість дослідників, які працювали над питанням розвитку фонетичної компетентності в учнів, можна виділити кілька ключових аспектів їхніх досліджень: *Гальскова Н.Д.*: розвивала концепцію інтегрованого підходу до вивчення фонетики, що враховує зв'язок з іншими аспектами мови; *Колкер Я.М.*: дослідження спрямовані на аналіз фонетичних особливостей мови, вивчення англійської фонетики; *Устинова Є.С.*: висвітлює питання навчання фонетики на різних етапах навчання англійської мови; *Ткаченко Р.Г.*: акцентує увагу на використанні ігрових технологій для розвитку фонетичних навичок; *Роговська Ф.І.*: досліджує питання викладання фонетики в системі загальноосвітньої школи та вищого навчального закладу; *Бориско Н.Ф.*: аналізує фонетичні аспекти навчання іноземних мов, зокрема фонетику англійської мови; *Гутник В.М.*: зосереджує увагу на вивченні фонетичних аспектів мови в контексті міжкультурної комунікації; *Калініна Л.В.*: досліджує питання використання сучасних технологій для розвитку фонетичної компетентності; *Самойлюкевич І.В.*: вивчає методи навчання фонетики в умовах мовленнєвого впливу; *Kenworthy J., Kelly J., Jaroy C.*: здійснюють практичні рекомендації та розробляють навчальні посібники з фонетики.

Ці дослідники внесли важливий внесок у розуміння процесів розвитку фонетичної компетентності та методів її вивчення в контексті вивчення

англійської мови.

Ефективне формування фонетичної компетентності є можливим лише за умови систематичного та послідовного вивчення іншомовної фонетики на всіх етапах навчання з використанням автентичних зразків мовлення, та в процесі формування різних компетентностей учнів. Тому виникає потреба в нових методах і технологіях, які б були ефективними у формуванні фонетичної компетентності учнів, а також відповідали сучасним програмним вимогам. Подібно, навчання комунікативних навичок молодших школярів на іноземній мові, коли вони ще формують комунікативні вміння на рідній мові, є завданням, що вимагає від вчителів особливої уваги та відповідальності. Необхідно приділяти особливу увагу формуванню максимально правильних навичок звуковідтворення, оскільки завчена в першому класі помилка у вимові може залишитися в мовленні учня на дуже довгий період або і на все життя.

У сучасному загальноосвітньому закладі період початкового навчання іноземної мови має велике значення, оскільки саме на цьому етапі формуються психолінгвістичні основи іншомовної комунікативної компетентності, які є необхідними для подальшого розвитку та вдосконалення. Важливим є становлення засад формування іншомовних фонетичних, лексичних, граматичних та орфографічних навичок, а також вмінь сприймати на слух, говорити, читати й писати. Учні початкових класів повинні мати позитивне ставлення до навчання іноземної мови та розуміти важливість володіння нею для міжкультурного спілкування. Формування фонетичної компетенції, зокрема правильного сприймання та вимовляння звуків, є ключовим завданням вчителя англійської мови на цьому етапі. Від успіху у подоланні цього етапу значною мірою залежить успішне вивчення мови в майбутньому.

Для досягнення цієї мети передбачається виконання кількох завдань:

1. Забезпечення правильної вимови та розрізнення на слух звуків, слів, словосполучень і речень.
2. Оволодіння найбільш уживаною лексикою в межах визначеної тематики і сфери спілкування.

3. Отримання уявлення про основні граматичні категорії мови, яка вивчається, та розпізнавання лексичного і граматичного матеріалу під час читання та аудіювання.
4. Навчання розуміння на слух мовлення вчителя, однокласників, основного змісту текстів з використанням наочності.
5. Сприяння участі в діалогічному спілкуванні, включаючи вміння вести етикетний діалог та діалог-розпитування під час повсякденного спілкування.
6. Формування уміння коротко висловлюватися у межах тематики і сфери спілкування, відтворювати напам'ять римовані твори дитячого фольклору.
7. Оволодіння технікою читання вголос, читання про себе навчальних та нескладних текстів, використання прийомів ознайомлювального та навчального читання.
8. Розвиток навичок правильного написання слів, словосполучень, речень і текстів.
9. Засвоєння елементарних відомостей про країну, мова якої вивчається [7; 8; 9; 10].

Формування іншомовної комунікативної компетентності як основна практична ціль оволодіння іноземної мови в ЗНЗ передбачає оволодіння всіма її компонентами, а саме: мовною, мовленнєвою, соціокультурною, стратегічною компетентністю (див. рис. 1) [4].

Рис. 1. Структура іншомовної комунікативної компетентності

Отже, як видно з Рис.1, фонетична компетентність є невід'ємною частиною мовної компетентності. Мовна компетентність може бути описана як знання мови, яку учні вивчають, включаючи набір і систему засвоєних правил, які дозволяють їм формувати нові речення і розуміти ті, що використовуються в спілкуванні.

Фонетична компетентність представляє собою важливий елемент мовної компетентності, який визначається здатністю учнів сприймати всі звуки, інтонацію та ритм іноземного мовлення, а також вміння грамотно вимовляти ці звуки у виразному мовленні, враховуючи їхній ритміко-інтонаційний відтінок, характерний для конкретної комунікативної ситуації.

Так, основними елементами фонетичної компетентності є *фонетичні навички, фонетичні знання, фонетична усвідомленість* [4, 6].

Так, ефективність розвитку фонетичної компетентності залежить від рівня сформованості фонетичних навичок, обсягу отриманих і усвоєних знань

про фонетичний аспект мовлення та динамічної взаємодії цих компонентів на базі загальної мовної та фонетичної усвідомленості.

У структурі фонетичної компетентності визначають:

➤ **Фонетичні знання:** включають теоретичні і практичні знання учнів, пов'язані з правильною вимовою звуків, звуко-буквеною відповідністю, темпо-ритмом іноземного мовлення та інші аспекти.

➤ **Фонетичні навички:** охоплюють засвоєні і практично закріплені способи артикуляції, інтонаційні особливості мовлення та навички розпізнавання звуків в потоці мовлення.

➤ **Фонетичні вміння:** базуються на фонологічних знаннях, таких як норми вимови, наголошування та інтонування, і передбачають усвідомлене застосування цих знань і навичок в процесі говоріння та аудіювання.

Показниками сформованості фонетичних вмінь і навичок є чистота вимови і темп мовлення. Правильність фонетичних репродуктивних вмінь безпосередньо визначається роботою органів мовлення та ступенем дотримання орфоепічних норм, вмінням озвучувати фонему, наголошувати слова та інтонаційно правильно оформлювати висловлювання. Фонетичні вміння виявляються в двох аспектах : *продуктивний (процес говоріння)* та *рецептивний (процес аудіювання)*. Вміння контролюються шляхом проведення співбесіди зі слухачем (продуктивний аспект) у межах визначеного кола тем і ситуацій.

Рецептивний аспект фонетичних знань, вмінь та навичок пов'язаний з процесом сприйняття звуків, інтонації та наголошування. Навички слуховимовлення та інтонаційного мовлення формуються на початковому етапі навчання в загальноосвітній школі і піддаватимуться подальшому удосконаленню на середньому та старшому ступенях навчання.

- **Фонетична усвідомленість** є частиною загальної мовної усвідомленості або свідомого рефлексивного підходу до явищ мови і мовлення. Вона також включає в себе усвідомлення власних процесів навчання та освоєння іншомовної комунікативної компетентності та її складових компетентностей [4].

Дескриптори володіння фонетичною компетентністю учнів початкової школи, запропоновані Рекомендаціями Ради Європи, можуть включати такі аспекти:

1. **Розпізнавання звуків:** учень може розпізнавати та відрізнити основні фонетичні одиниці іноземної мови, такі як звуки та їхні характеристики.

2. **Вимова звуків:** учень може вимовляти звуки мови правильно та зрозуміло, дотримуючись фонетичних правил.

3. **Імітація інтонації та наголосу:** учень може імітувати правильну інтонацію та наголос у мовленні, враховуючи їхню роль у передачі значення та емоцій.

4. **Застосування фонетичних знань:** учень може застосовувати фонетичні знання під час читання, вимовляти слова та фрази зрозуміло та правильно.

5. **Розуміння ритму та акценту:** учень може розуміти роль ритму та акценту в мовленні та використовувати їх для покращення вимови та виразності.

6. **Використання фонетичних символів:** Учень може користуватися фонетичними символами для розшифровки та вимови невідомих слів [2].

Ці дескриптори допомагають визначити рівень фонетичної компетентності учнів на початковому етапі вивчення іноземної мови та визначити конкретні вміння та навички, які вони можуть розвивати.

Особливості формування фонетичної компетентності учнів початкової школи полягають у врахуванні їхніх вікових особливостей та здатностей. На цьому етапі освіти важливо:

➤ Використання ігор та розважальних вправ сприяє ефективнішому засвоєнню звуків та виявленню інтересу до навчання.

➤ Використання ілюстрацій, малюнків та відеоматеріалів допомагає учням легше розрізнити та запам'ятовувати фонетичні одиниці.

- Поступове введення нових фонем та їх практичне використання у словах і фразах забезпечує систематичне навчання.
- Використання інтерактивних завдань, спрямованих на вимову та сприймання звуків, стимулює активну участь учнів у процесі навчання.
- Початкова школа передбачає спрощення завдань та матеріалу, роблячи їх доступними для засвоєння на рівні початкового розвитку.
- Врахування індивідуальних особливостей кожного учня дозволяє створити більш ефективне навчання фонетиці.

Ці підходи сприяють не лише правильному формуванню фонетичної компетентності, а й створюють позитивне ставлення до вивчення звуків та вимови [7, 8, 9, 10].

У програмі з іноземної мови для учнів початкової школи фонетичні навички, якими вони повинні оволодіти, визначаються наступним чином:

1. Учні повинні вчитися правильно вимовляти звуки мови, звертаючи увагу на їхні фонетичні особливості та відмінності від аналогічних звуків рідної мови.
2. Важливо розвивати здатність учнів розрізняти та розпізнавати окремі звуки в словах та фразах.
3. Учні повинні вміти ефективно сприймати та розрізняти звуки в мовленні носіїв мови, які можуть відрізнятися за інтонацією та акцентом.
4. Освоєння правильного наголосу в словах та фразах сприяє натуральній та зрозумілій вимові.
5. Застосування методів фонетичного моделювання, таких як повторення за носієм мови чи імітація звуків, допомагає учням вдосконалювати свою вимову.
6. Важливо створювати умови для активної участі учнів у фонетичних вправах та іграх, що сприяє практичному засвоєнню [7, 8, 9, 10].

Ці пункти спрямовані на систематичний та поетапний розвиток фонетичних навичок учнів на початковому етапі вивчення іноземної мови.

Для того, щоб реалізувати перераховані фонетичні навички учні початкової школи повинні оволодіти наступними теоретичними фонетичними знаннями:

- **Система звуків:** Розуміння основних фонетичних одиниць іноземної мови, включаючи звуки та їхні характеристики.

- **Фонетичні правила:** Ознайомлення з основними фонетичними правилами, що визначають вимову звуків у різних контекстах та позначення звуків у письмі.

- **Наголос та інтонація:** Розуміння ролі наголосу та інтонації в мовленні, а також вміння правильно вживати їх для передачі значення та емоцій у мовленні.

- **Фонетичні символи:** Освоєння фонетичних символів, які використовуються для позначення звуків мови у фонетичних словниках та навчальних матеріалах.

- **Правила вимови в словах:** Засвоєння правил вимови звуків у різних позиціях у словах та фразах.

- **Акцент та ритм:** Розуміння ролі акценту та ритму в мовленні, а також вміння використовувати їх для покращення вимови та зрозумілості.

Ці теоретичні знання є основою для формування практичних фонетичних навичок учнів на початковому етапі вивчення іноземної мови [7, 8, 9, 10].

Нова програма для загальноосвітніх навчальних закладів визначає, що формування іншомовної фонетичної компетентності розпочинається вже з першого класу. У початкових класах робота над фонетичним матеріалом не є окремим елементом, відірваним від загального уроку. Навпаки, вона є важливою та інтегрованою частиною процесу спілкування.

Для компенсації відсутності природного мовного середовища та створення ситуативно зумовленого вивчення фонетичного матеріалу рекомендується використовувати аудіо- і аудіовізуальні засоби навчання. Для

молодших школярів це може включати звукозаписи римівок, коротких віршів, пісень, ритмізованих діалогів, ситуативних мікродіалогів, ритмізованих казок та оповідань, які виконані носіями мови і є автентичними зразками іншомовного мовлення [3].

1-й клас початкової школи розглядається як ключовий у формуванні іноземної вимови, ритміко-інтонаційних навичок та звуко-буквених співвідношень. Знайомство учнів зі звуковою системою іноземної мови відбувається через імітативно-ігрові методи в умовах комунікативних ситуацій, що об'єднують мовленнєві та немовленнєві умови, необхідні для мовленнєвих дій. За принципом схожості типові комунікативні ситуації групуються за сферами спілкування.

У програмі з іноземної мови для 1-го класу виділено найбільш відповідні сфери спілкування. Зокрема, особистісна сфера, центр якої об'єднує сім'ю, друзів, дозвілля, іграшки та тварини; публічна сфера, що охоплює свята та традиції, пов'язані з ними; освітня сфера, яка фокусується на знаннях предметів шкільного побуту [7, 8, 9, 10].

Навчання іноземної мови в початковій школі не тільки сприяє опануванню мовленнєвих навичок, але й викладає основи міжкультурного спілкування. Розуміння того, як взаємодіють мова і культура, допомагає учням краще усвідомлювати сутність іноземної мови і розширювати свої горизонти.

Також важливо враховувати, що знання етикетних правил та рольового етикету сприяє більш ефективному спілкуванню та взаєморозумінню в різних ситуаціях. Отже, навчання іноземної мови не обмежується лише граматиною та словниковим запасом, а включає в себе інтерактивні аспекти, які покращують комунікативні навички та культурну компетентність учнів.

Підхід щодо використання комунікативних одиниць та імітативно-ігрових технологій для формування фонетичної компетентності учнів є дуже ефективним. Комунікативні одиниці надають практичний контекст та застосування фонетичним елементам мови, що полегшує їх засвоєння та розуміння. Імітативно-ігрові технології додають аспект гри та розваги, що може

значно підвищити мотивацію учнів та зробити навчання більш захопливим. Цей підхід не лише сприяє формуванню фонетичної компетентності, але і враховує зв'язок мови з реальними ситуаціями спілкування. Такий інтегрований підхід створює сприятливі умови для повноцінного вивчення іноземної мови на ранніх етапах освіти [7, 8, 9, 10].

На уроці англійської мови формування фонетичної компетентності відбувається не відокремлено, а в структурі проведення уроку, оскільки виконання завдань уроку так чи інакше передбачає артикуляцію та аудіювання звуків, слів, речень. Учні вчаться розпізнавати інструкції вчителя, що подаються англійською мовою; дають короткі, або розгорнуті відповіді на запитання; вивчають нові звуки і слова тощо.

Абсолютно правильно визначено, що труднощі формування фонетичної компетентності можуть виникнути через різноманітні фактори, які включають індивідуальні особливості учнів, характеристики мови, яку вони вивчають, а також особливості самого навчання.

1. Індивідуальні особливості учнів: Кожен учень унікальний, і його індивідуальність може впливати на те, як швидко або ефективно він засвоює фонетичні навички. Різниці в артикуляції, слухових можливостях та інших аспектах можуть впливати на процес навчання.

2. Іноземна мова, що вивчається: Деякі мови можуть мати звуки, які відрізняються від звуків рідної мови учня. Наприклад, наявність нових фонем або відмінностей в інтонації може викликати труднощі.

3. Навчання: Важливо, як вчитель структурує уроки та використовує методи, які сприяють ефективному засвоєнню фонетичних навичок. Якість навчання, наявність адекватних ресурсів та підходів грають важливу роль.

Зрозуміння цих факторів дозволяє вчителю враховувати індивідуальність кожного учня та оптимізувати навчання для досягнення максимальної ефективності в формуванні фонетичної компетентності.

Використання аналітико-імітативного методу в навчанні фонетиці іноземної мови є важливим і здійснюється з метою максимального полегшення

процесу оволодіння вимовою для учнів. Цей метод поєднує аналітичний підхід (аналіз та пояснення правил вимови) і імітативний підхід (наслідування та відтворення вимови).

Основні переваги аналітико-імітативного методу:

1. Пояснення правил та аналіз фонетичних особливостей допомагає учням зрозуміти, як правильно вимовляти звуки та враховувати особливості фонетичної будови мови.

2. Можливість наслідування вірної вимови, слухання імітацій носіїв мови сприяє навчанню через практичний досвід.

3. Використання обох підходів одночасно дозволяє забезпечити баланс між теоретичним розумінням та практичним виконанням.

4. Дозволяє учителю адаптувати підхід до різних стилів навчання та індивідуальних потреб учнів.

5. Враховано труднощі, які можуть виникнути учням при оволодінні вимовою, і спрямовано на їх подолання.

Використання цього методу сприяє ефективному формуванню фонетичної компетентності учнів, надаючи їм змогу розуміти, аналізувати та вільно використовувати вимовні аспекти іноземної мови.

Ми вже визначили важливі аспекти організації процесу засвоєння фонетичної компетентності. Давайте розглянемо кожен з цих аспектів більш детально:

1. Підбір необхідних вправ:

- Вибір вправ повинен враховувати конкретні аспекти фонетичної компетентності, які потрібно розвивати. Це може включати в себе вправи на артикуляцію звуків, тренування інтонації, роботу над правильною вимовою конкретних слів чи фраз.

- Вправи повинні бути цікавими та відповідати віковим характеристикам учнів.

2. Визначення необхідної послідовності вправ:

- Створення послідовності вправ допомагає систематизувати процес вивчення та забезпечити поступове засвоєння різних аспектів фонетики.
- Зазвичай слід рухатися від базових аспектів, таких як окремі звуки, до більш складних, таких як інтонація та ритм.

3. Розташування навчального матеріалу та його співвідношення:

- Важливо створити логічний і зрозумілий порядок представлення матеріалу. Наприклад, почати з основних фонетичних правил перед переходом до конкретних вправ.
- Забезпечте взаємозв'язок між різними фонетичними аспектами, щоб учні могли бачити повну картину мовленнєвих навичок.

4. Взаємозв'язок різних видів мовленнєвої діяльності:

- Забезпечення взаємозв'язку дозволяє учням застосовувати засвоєні фонетичні навички у різних контекстах мовленнєвої діяльності.
- Запровадження вправ, які стимулюють розуміння, вимову та використання фонетичних елементів в різних ситуаціях, сприяє комплексному розвитку компетентності.

Загалом, ці аспекти разом сприяють ефективному та системному формуванню фонетичної компетентності учнів. Традиційно критерієм класифікації вправ з іноземної мови служить «їх направленість або переважно на оволодіння засобами мови або мовними засобами і орієнтованість на формування знань і навичок, або на оволодіння мовними вміннями в тому або іншому виді мовної діяльності» [5, с. 72-79]. Згідно цьому критерію, вчені виділяють мовні і мовленнєві вправи, підготовчі до вимови і власно вимовні, не комунікативні і комунікативні, умовно-комунікативні і комунікативні, рецептивні, репродуктивні і продуктивні.

У формуванні будь-яких мовленнєвих навичок, у тому числі й фонетичних, виділяються **три етапи:**

- 1) *орієнтовно-підготовчий,*
- 2) *стереотипно-ситуативний або стандартизуючий,*
- 3) *варіюючи-ситуативний.*

Розглянемо кожен із зазначених етапів детальніше:

1. Подача у контексті та ознайомлення:

- Важливо представляти новий фонетичний матеріал в конкретному мовному контексті, що відповідає реальним ситуаціям використання мови.
- Під час цього етапу вчитель може використовувати імітацію, сприяючи учням правильною вимовою за зразком, та пояснення особливостей фонетичних одиниць.

2. Автоматизація дій на рівні окремих одиниць.

- Після ознайомлення з новим матеріалом учні повинні систематично вправлятися в правильній вимові на різних рівнях: звука, звукосполучення, слова, словоформи, словосполучення.
- Важливо, щоб учні розуміли не лише окремі звуки, але й їх поєднання в слова та фрази.

3. Автоматизація на рівні міні-тексту та тексту:

- Учні повинні вміти застосовувати вивчений фонетичний матеріал в більш розширеному контексті, такому як міні-текст чи діалог.
- Тренування в автоматичній вимові фраз та текстів сприяє їхньому комфортному використанню в реальних мовних ситуаціях.

Ці етапи допомагають створити систематичний підхід до навчання вимови, забезпечуючи розуміння та вміння використовувати фонетичні правила в різних мовних контекстах [4].

Так, послідовність формування фонетичних навичок може варіюватися залежно від методичних підходів та підручників, використовуваних вчителем. Однак загальні принципи дидактики, такі як від знайомого до незнайомого, від легкого до важкого, можуть слугувати орієнтиром для оптимального формування фонетичної компетентності учнів. Деякі ключові етапи можуть виглядати наступним чином:

1. Знайомство з основними звуками:

- Учні спочатку знайомляться з основними фонемами іноземної мови, їх вимовою та графічним поданням.

➤ Можливо використання ігор, пісень та римівок для запам'ятовування звуків.

2. Тренування артикуляції та інтонації:

➤ Учні проводять вправи для розвитку артикуляційних м'язів, щоб поліпшити точність вимови.

➤ Тренування інтонаційних моделей допомагає учням засвоювати типові ритміко-інтонаційні малюнки мовлення.

3. Засвоєння наголосу та ритму:

➤ Учні вивчають правила розміщення наголосу в словах та фразах.

➤ Тренування ритмічних вправ сприяє розвитку правильного мовленнєвого ритму.

4. Фрази та короткі висловлювання:

➤ Поступово вводяться короткі фрази та висловлювання, які учні повинні вимовляти коректно та зрозуміло.

➤ Рольові ігри та діалоги допомагають застосовувати набуті навички у практиці.

5. Автоматизація на рівні текстів:

➤ Учні тренують вимову більших текстів, що включають різні типи фонетичних одиниць.

➤ Аудіотексти та аудіо-візуальні засоби можуть служити зразками для правильної вимови та інтонації.

Ці етапи можуть варіюватися, але основна ідея полягає в тому, щоб систематично розвивати фонетичні навички учнів, рухаючись від простого до складного та від окремих фонетичних одиниць до комплексних мовних виразів.

Шлях формування фонетичної компетентності від рецепції до (ре)-продукції з паралельним взаємозв'язаним формуванням слухо-вимовних та інтонаційних навичок є обґрунтованим та ефективним підходом у навчанні іноземних мов [7].

За Ніколаєвою С.Ю., навчання звуків іноземної мови відбувається в два етапи: ознайомлення з новим звуком і автоматизація дій учнів із новим звуком [4].

На першому етапі учні знайомляться з новим звуком іноземної мови за допомогою аналітико-імітативного методу. На цьому етапі використовуються вправи на сприймання нової фонетичної моделі.

На другому етапі учні удосконалюють свою вимову нового звуку. На цьому етапі використовуються вправи на активне опрацювання фонетичної моделі.

Ми пропонуємо таку систему формування основ фонетичної компетентності учнів початкової школи, яка складається з трьох компонентів:

- **Знайомство з фонетичною моделлю.** Мета цього компонента – ознайомити учнів з новою фонетичною моделлю і її первинним опрацюванням.
- **Активне опрацювання фонетичної моделі.** Мета цього компонента – утворити міцну основу активного опрацювання фонетичної моделі.
- **Творче використання фонетичної моделі.** Мета цього компонента – навчити продуктивно, творчо використовувати і демонструвати фонетичні моделі.

Вправи на кожному з цих етапів спрямовані на досягнення певної мети. Вправи на ознайомлення з фонетичною моделлю спрямовані на сприймання нової фонетичної моделі. Вправи на активне опрацювання фонетичної моделі спрямовані на удосконалення вимови нового звуку. Вправи на творче використання фонетичної моделі спрямовані на розвиток навичок продуктивного використання нового звуку (див. рис. 1).

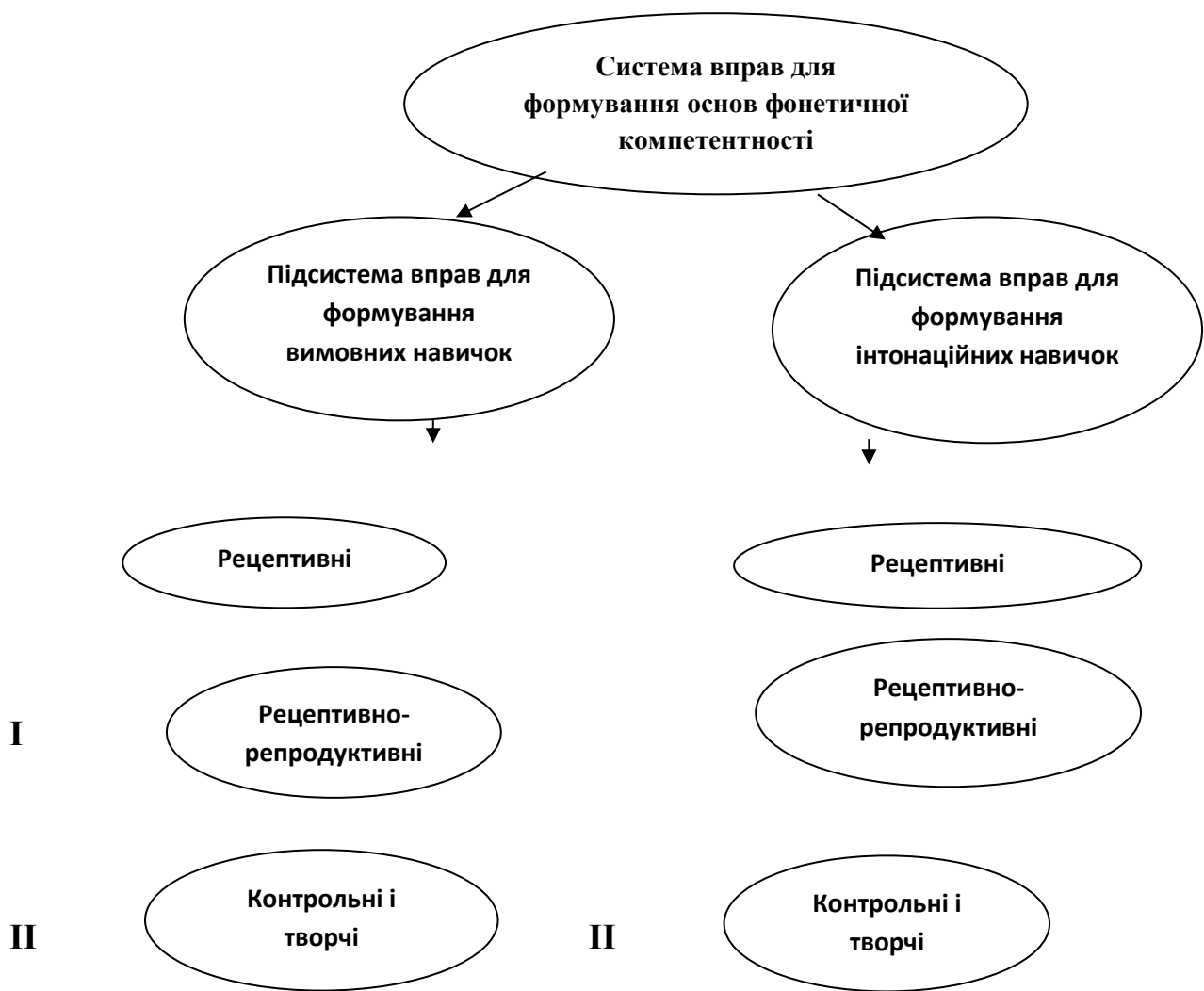

Рис. 1. Система вправ для формування основ фонетичної компетентності учнів початкової школи

Під **фонетичною моделлю**, ми вслід за К.М. Колосовим, розуміємо «спеціальним чином закодовану інформацію про функціональні і акустико-артикуляційні якості звукових засобів мови, яка організована з обліком задач і цілей навчання даної мови». Таким чином, навчання фонетичної компетентності не може відбуватися без фонетичних моделей.

Перший етап роботи з фонетичної компетентності спрямований на ознайомлення учнів з основами фонетики. На цьому етапі учні дізнаються про звуки інтонацію мови, а також про те, як вони утворюються. Цей етап передбачає використання *рецептивних вправ*, які допомагають учням

сприймати фонетичні явища. Наприклад, учні можуть слухати аудіозаписи, дивитися відео, виконувати завдання на розрізнення звуків і інтонації.

«Phonetic warming up activities» - це важлива частина підготовки учнів до фонетичної роботи та поліпшення їх фонетичної компетентності. Ці дії можна розділити на кілька складових: вимова звуків, інтонування, ритм, темп мовлення і акцент.

Наприклад 1.

Certainly! If you are describing the sounds of nature, you might say:

- **Wind sounds:** Gentle and soothing, like a lullaby that nature sings to the world. It rustles through the leaves, creating a melody that dances with the air.
- **Rain is:** A soft percussion, tapping on surfaces with a calming rhythm. It's like nature's own music, creating a peaceful symphony.
- **Birds' singing is:** A cheerful chorus, filling the air with melodies that seem to celebrate the beauty of the day. Their songs are like musical notes that paint the atmosphere.
- **Ocean waves are:** Powerful and rhythmic, like the heartbeat of the Earth. They crash and recede, creating a constant, soothing hum.
- **Thunder is:** A deep, dramatic percussion, echoing through the sky. It's nature's way of adding a touch of grandeur to the symphony.

Feel free to adapt these descriptions based on the specific recordings and your personal impressions!

2. – As you sit comfortably, allow your awareness to settle into the present moment. Close your eyes gently. Now, focus on your shoulders, feeling them becoming loose and relaxed. Let go of any tension that might be lingering in this area. Picture a wave of tranquility washing over your shoulders. Take a few more moments to enjoy this state of relaxation, knowing that you can return to it whenever you need. When you're ready, gently open your eyes, carrying this sense of calmness with you into the rest of your day.

Ці вправи допоможуть учням розслабитися і зосередити свою увагу на тому матеріалі, який будуть вводиться. Тим більше, при навчанні фонетиці ці вправи необхідні і гарантують вивчення компонентів фонетичної компетентності на високому рівні (приклади вправ взяті з Михайлова О.С., Гуманкова О.С., Григор'єва Т.Ю. *Формування основ англомовної фонетичної компетентності з використанням автентичних матеріалів на ранньому ступені навчання. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах.* 2020. Т. 3 (70). С. 72–79).

Так, виправдано розділити вправи відповідно до різних компонентів фонетичної компетентності, таких як звуки та інтонація. З цього випливає, що стосовно кожного типу, ми повинні продемонструвати вправи на кожному етапі.

На кожному етапі 2 типи вправ відповідно кількості компонентів фонетичної компетентності.

Відмінно, **перший етап** розвитку фонетичної компетентності, що базується на **рецептивних вправах**, спрямованих на слухання та сприйняття нової фонетичної моделі.

РЕЦЕПТИВНІ ВПРАВИ

Підсистема вправ для формування вимовних навичок

1. Вправа на розпізнавання фонетичних звуків може бути цікавою та ефективною для учнів.

Завдання 1: Listen to the tongue-twister and count how many times the sound [w] sounds.

Опора: слухова (скоромовка)

Why do you cry, Willy?

Why do you cry?

Why, Willy?

Why, Willy?

Why, Willy? Why?

Завдання 2: Clap your hands, when you hear sound [æ].

Опора: слухова (скоромовка)

Whatabigblackcat!

What a cat! What a cat!

2. Вправа спрямована на формування умінь диференціювати звуки.

Завдання 1: Listen to the song again and raise your hands when you hear the words with the sound [ʌ] and stamp your feet when you hear the words with the sound [e].

Опора: слухова (пісня)

Five little monkeys

Jumping on the bed,

One fell off

And bumped his head.

Mama called the doctor,

And the doctor said,

«That`s what you get

for jumping on the bad!».

3. Вправа спрямована на формування умінь відчувати ритм.

Завдання: Listen to the rhyme again and beat the rhythm: 1, 4, 7 - snapping your fingers, 2, 5, 8 - clap your hands, 3, 6, 9 - stamp your feet.

Опора: аудіофрагмент (римівка)

Look at me! Look at me!

I`m a horse! I`m a horse!

And I can jump, of course!

Look at me! Look at me!

I`m a cat! I`m a cat!

And I can climb like that!

Look at me! Look at me!

I'm a fish! I'm a fish!

And I can swim, splish splish!

Тип А. Вправи, які спрямовані на формування навичок сприймання вивчених фонетичних звуків.

1. Вправа спрямована на формування умінь знаходження асоціацій.

Завдання 1: Sit comfortably and close your eyes. I'm going to pronounce some sounds try to imagine colours which associate with these sounds [e], [w], [ɛv]. Begin answer in such a way: Sound [e] associates with, because.....

Завдання 2: Show the word on the board (for example, «sun») and ask the pupils to name the first word that comes to their mind in connection with this word. Add new words to the chain of associations.

Завдання 3: Show a picture (for example, a picture of rain) and ask the pupils to say words or phrases associated with this picture. Draw a picture that is associated with this word.

Завдання 4: Take flashcards with pictures of objects and associate each picture with a specific context or idea.

Завдання 5: I am going to start a story, complete it by associating your contribution with the previous text.

Ці вправи сприятимуть розвитку лексичного запасу, творчого мислення та асоціативного мислення учнів початкової школи англійською мовою.

2. Вправа спрямована на формування умінь диференціювати звуки.

Завдання 1: Listen and cross out the word which does not contain the vowel sound on the left.

/	b	n	b	n
e/	read	an	ed	any

/	d	f	v	s
ɜ:/	irty	ork	ork	erve

/	l	c	h	a
ɑ:/	arge	arrots	alf	ren't

/	y	l	p	n
---	---	---	---	---

ʌ/	oung	ove	ut	uch
	/	c	c	v s
i:/	heese	ream	ine	ardine
	/	t	v	s t
u:/	oo	ould	oup	wo
	/	b	l	b n
ɪ/	uild	ittle	ird	ilk

Завдання 2: Let's play a game "Find a partner". Take cards with pictures of objects whose names begin with different phonetic sounds (for example, cards with the words «sun» and «snake»). Pupils have to find pairs of cards where the objects have a similar initial sound.

Завдання 3: Listen and put up your hand when you hear a word with the sounds [θ, ð]: class, weather, sister, mother, sin, this, that, strong, father, son, brother, sink, think.

1. Вправа спрямована на формування умінь відтворювати почуте, використовуючи різний темп.

Завдання: Twist your tongue and try this tongue-twister out, pronouncing it slowly in unison, then – very quickly.

Опора: зорова (надрукований текст)

What a big blackcat!

What a cat! What a cat!

2. Вправа спрямована на формування вміння групувати слова згідно певного об'єкту на фонетичного матеріалу.

Завдання: Listen to the poem and group the words with seasons.

Опора: слухова (вірш)

Spring is showery, flowery, bowery;

Summer is hoppy, cropy, poppy;

Autumn is wheezy, sneezy, freezy;

Winter is slippy, drippy, nippy.

Хід виконання: Після прослуховування вірша, діти отримують завдання згрупувати слова відповідно до кожної пори року.

Очікувана відповідь:

Summer	Spring	Autumn	Winter
10, 2, 6	1, 9, 3	5, 11, 7	4, 8, 12

2. croppy 9. flowery 3. bowery
10. hoppy 1. showery 6. poppy
5. wheezy 12. nippy 11. sneezy
8. slippy 4. drippy 7. freezy

Spring is showery, flowery, bowery.

Summer is hoppy, croppy, poppy.

Autumn is wheezy, sneezy, freezy.

Winter is slippy, drippy, nippy.

Тип Б. Вправи спрямовані на формування умінь розпізнавати інтонаційні моделі.

1. Вправа спрямована на формування умінь диференціювання інтонаційної моделі.

Завдання: We ask *or* questions when we want to give someone a choice of two things. Listen to the following questions with *or*. Which intonation pattern do you hear?

a. Do you want tea or coffee?

c. Do you want tea or coffee?

b. Do you want tea or coffee?

d. Do you want tea or coffee?

2. Вправа спрямована на формування умінь диференціювання інтонаційної моделі.

Завдання: You will hear two dialogues. Listen and decide. Are the people in these dialogues formal or informal? Are they friendly or unfriendly?

A: I'm pretty good. Thanks for asking.

B: No problem. So how have you been?

A: I've been great. What about you?

B: I've been good. I'm in school right now.

A: What school do you go to?

B: I go to PCC.

A: Do you like it there?

B: It's okay. It's a really big campus.

A: Good luck with school.

B: Thank you very much.

A: What can I help you with today?

B: I need to check out this book.

A: Do you have your library card?

B: I don't have one.

A: Would you like to apply for one right now?

B: That's fine.

A: I'm going to need you to fill out the application.

B: All right. All done.

A: All right, now please sign the back of the card.

B: Okay. I've signed it.

A: That's all there is to it.

B: Great. Now can I check out this book?

По закінченню першого етапу в учнів сформувалися уміння розпізнавання і сприймання різних фонетичних моделей, які містять компоненти іншомовної комунікативної компетентності.

Другий етап розвитку фонетичної компетентності - це перехід від рецептивного опрацювання фонетичних моделей до активного використання та репродукції цих моделей. Цей етап має на меті утворення міцної основи для вміння сприймати і вивчати фонетичні особливості мови. **Рецептивно-репродуктивні вправи** спрямовані на те, щоб учні не лише розуміли фонетичні моделі, а й активно використовували їх у власному мовленні та комунікації.

Тип А. Вправи спрямовані на формування умінь репродукувати звукових фонетичних моделей.

1. Вправа спрямована на формування умінь співвідносити транскрипційні знаки відповідним графічним словам і репродукувати їх.

Завдання: Listen to the words on the left and match them to the correct transcription on the right and make up your own sentences with these words.

a) wheel	[wɪl]	b) ten	[ten]
will	[vest]	man	[men]
vest	[wi:l]	when	[mæn]

2. Вправа спрямована на формування умінь групувати слова, які містять однакові звуки і їх репродукувати.

Завдання: Certainly! To play Stepping Stones, we need to identify words with the same short vowel sound in the stressed syllable. Let's start by marking the word stress for the first route across the river:

Route 1:

Stress Marked:

- RIVer
- WAters
- Sunny
- Beside
- PLay
- STay
- Monkey
- TRies

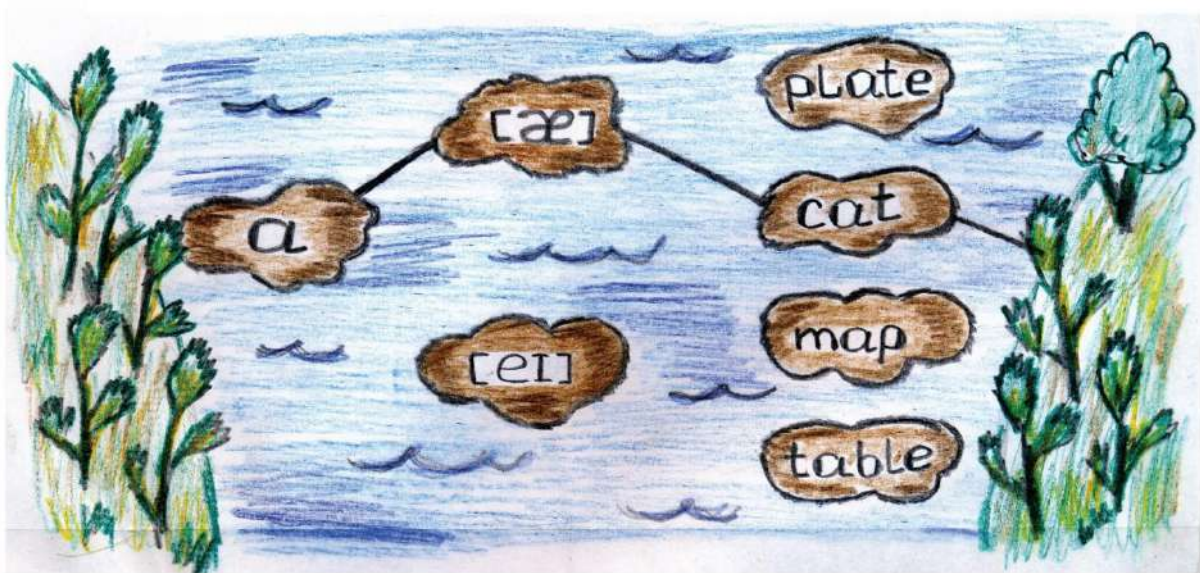
Now, let's identify the other three routes across the river:

Route 2: Stress Marked: Route 3: Stress Marked: Route 4: Stress Marked:

• RIVer	• RIVer	• RIVer
• WAters	• WAters	• WAters
• SUNny	• SUNny	• SUNny
• BEside	• BEside	• BEside
• STones	• MEnu	• MAny

- HAppy
- RUn
- CHeer
- TEst
- FRiends
- BElow
- CHildren
- FAmily
- GRandma

In each route, the words share the same short vowel sound in the stressed syllable, allowing us to progress across the river. Let me know if you have any specific questions or if you'd like to continue with additional routes!

Тип Б. Вправи спрямовані на формування умінь визначати комунікативну функцію інтонаційної моделі і репродукувати інтонаційну модель.

1. Вправа спрямована на формування умінь репродукування інтонаційної моделі відповідно з комунікативним наміром того, хто говорить.

Завдання: Listen to the dialogues below, fill in the missing phrases and reproduce what **B** says, and use the correct intonation.

a)

Aunt Maggie is
very ill again

.....!

b)

See you on
Monday.

.....!

c)

See you later, Mark.

.....!

d)

We're going to
Karen's party now.
Mum

.....!

2. Вправа спрямована на формування умінь здогадування інтонаційної моделі за допомогою наочності.

Завдання: Look at the picture and reproduce the man's emotions with the correct intonation.

Так, якщо базові уміння репродукувати фонетичні моделі вже сформовані на другому етапі, це стане сильною підготовкою для учнів на третьому, заключному етапі. Учні будуть мати великий потенціал для самостійного та продуктивного використання фонетичних моделей у потоці мови.

Третій етап роботи з фонетичною компетентністю, орієнтований на творче використання фонетичної моделі, може включати в себе різноманітні **контрольні** та **творчі** вправи.

Контрольні вправи дають можливість вчителю перевірити, чи учні правильно розуміють і можуть використовувати фонетичні явища в мовленні.

Творчі вправи спрямовані на розвиток умінь учнів самостійно використовувати фонетичні явища для вирішення комунікативних завдань.

Контрольні вправи

1. Вправа спрямована на формування умінь використовувати фонетичну модель.

Завдання: Jane wants to find a boyfriend so she's joined a computer dating agency. Jane's personal details, together with the details of seven men (Bert, Bud, Carl, Joe, Mike, Paul and Tom). The sound of each name corresponds to the sounds of personal details of each candidate, but unfortunately the details in the grids are not correct. The computer has mixed everything! Work on your own, sort out the personal details above into the correct column.

Name	Jane	Bert	Bud	Carl	Joe	Mike	Paul	Tom
Job	nurse	plumber	doctor	taxi driver	author	painter	architect	postman
Favourite food	pork	rice	turkey	steak	sausages	aborigines	bananas	onions
Hobby	sewing	dancing	watching TV	writing	waterskiing	surfing	running	sailing
Favourite place	London	France	Birmingham	Portugal	Australia	Spain	China	Poland
Pet hate	wasps	curry	spiders	smokers	draughts	CD players	worms	walkman

2. Вправа спрямована на формування умінь презентувати діалог з інтонацією згідно комунікативної функції завдання вчителя.

Завдання: Act out your dialogue in front of the class. Every has to guess if you are being friendly or unfriendly.

Творчі вправи

1. Вправа спрямована на формування умінь скласти власні скоромовки для визначення фонетичних труднощів згідно завдання вчителя.

Завдання1: Think of the tongue-twister with the sound [w].

Завдання 2: Close your eyes and take a picture, please. Make own tongue-twisters.

Опора: зорова (картинки тваринок)

2. Вправа спрямована на формування у дітей вміння скласти та продовжувати історію відповідно до комунікативної функції.

Завдання: Complete and show the history of our Willy (the main task is that at the end of the story Willy doesn`t cry, he must be happy).

Опора: зорова (малюнок веселого хлопчика)

3. Вправа спрямована на формування умінь скласти розповідь і має на меті забезпечити достатню мовленнєву практику.

Завдання: Tell friend about your pet and what it can do.

4. Вправа спрямована на формування умінь емоційно висловлюватися в опорі на ситуацію і зображувану наочність.

Завдання: Sally is going to meet with some of her friends. She has a talk with her grandpa, who is deaf, he worries a lot about Sally is going to do and whom she is going to meet tonight. Look at the picture and make up a dialogue which may take place between two conveying the proper split.

Третій етап, орієнтований на творче використання фонетичної моделі, є важливим для повного формування умінь продуктивно, творчо і самостійно використовувати фонетичні навички. Якщо цей етап успішно завершено, учні повинні демонструвати стійкі та компетентні навички фонетичного вимовлення у різних мовленнєвих ситуаціях.

Отже, одним із найважливіших завдань формування фонетичної компетентності в школі є формування та розвиток фонетичної компетентності у всіх її окресленнях. У процесі формування фонетичної компетентності всі окреслені компоненти мають бути враховані та включені у процес навчання, починаючи з початкового етапу навчання у ЗНЗ. Так, запропонований комплекс вправ, орієнтований на формування компонентів фонетичної компетентності, є досить повний і має потенціал бути ефективним для навчання практичної

фонетики учнів початкової школи. Враховуючи різноманіття завдань на рецептивному, репродуктивному та творчому рівнях, ви створюєте учбовий процес, який допомагає учням не лише розуміти та відтворювати фонетичні моделі, але й використовувати їх у реальних комунікативних ситуаціях.

Список використаної літератури:

1. Безперервний професійний розвиток вчителів іноземних мов в Україні та за кордоном : монографія / О.В. Вознюк та ін. Житомир, 2023. 364 с.
2. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / наук. ред. видання доктор пед. наук, проф. С. Ю. Ніколаєва. К. : Ленвіт, 2003. 273 с.
3. Калініна Л. В. та ін. Your English Speaking World : Sound Land : методичний посібник для вчителів іноземної мови початкової школи. Київ : Контекст, 2004. 161 с.
4. Методика навчання іноземних мов і культур : теорія і практика : підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. та ін. ; за загальн. ред. С. Ю. Ніколаєвої. Київ : Ленвіт, 2013. 590 с.
5. Михайлова О.С., Гуманкова О.С., Григор'єва Т.Ю. Формування основ англійської фонетичної компетентності з використанням автентичних матеріалів на ранньому ступені навчання. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2020. Т. 3 (70). С. 72–79.
6. Ніколаєва С.Ю. Сучасні тенденції мовної освіти в Україні. *Мовна освіта: шлях до євроінтеграції*. / за ред. С.Ю. Ніколаєвої, К.І. Оніщенко. К: Ленвіт, 2005. С.6-7.
7. Роман С.В. Методика навчання англійської мови у початковій школі: Навчальний посібник. – К.: Ленвіт, 2005. – 208 с.
8. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Савченко О.Ч. 1-2 клас: веб-сайт. URL:

<https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2022/08/15/Турова.osvitnya.prohrama.1-4/Турова.osvitnya.prohrama.1-2.Savchenko.pdf> (дата звернення: 12.10.2023).

9. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Савченко О.Ч. 3-4 клас: веб-сайт. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2022/08/15/Турова.osvitnya.prohrama.1-4/Турова.osvitnya.prohrama.3-4.Savchenko.pdf> (дата звернення: 12.10.2023).
10. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Шияна Р.Б. 1-2 клас: веб-сайт. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2022/08/15/Турова.osvitnya.prohrama.1-4/Турова.osvitnya.prohrama.1-2.Shyuan.pdf> (дата звернення: 12.10.2023).
11. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Шияна Р.Б. 3-4 клас: веб-сайт. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2022/08/15/Турова.osvitnya.prohrama.1-4/Турова.osvitnya.prohrama.3-4.Shyuan.pdf> (дата звернення: 12.10.2023).

РОЗДІЛ ІІІ.

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ УЧНІВ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

В ННІ іноземної філології Житомирського державного університету імені Івана Франка на базі кафедри міжкультурної комунікації та іншомовної освіти вже багато років працює науково-дослідна студентська лабораторія «Інноваційні технології навчання іноземних мов в ЗСО».

Новизна створеної лабораторії полягає в тому, що під час навчальної практики в школі студенти мають можливість самостійно визначити труднощі, з якими стикаються учні різних вікових груп у вивченні іноземної мови, виявити їх причини та спрямувати свої зусилля на пошук і розробку ефективних технологій усунення цих труднощів.

Більш того, створивши новітню технологію, майбутній вчитель має можливість перевірити її ефективність під час самостійної практики в школі та експериментально підтвердити валідність власної розробки.

Наприкінці навчального року члени лабораторії представляють розроблені інноваційні технології навчання іноземної мови на розгляд усіх майбутніх вчителів іноземної мови, після обговорення яких найцікавіші технології поповнюють кафедральну скарбничку методичних ідей. Для початкового етапу НУШ вона має назву «Методичні цікавинки». Наш досвід свідчить про те, що розроблені студентами технології дійсно мають інноваційний характер, викликають великий інтерес не тільки учнів початкової школи, а й вчителів, які працюють з ними. Творчість майбутніх вчителів, їх креативний підхід, знання інтересів, потреб і можливостей учнів нового покоління не знає меж! Тому їх розробки, як правило, дивують своєю оригінальністю, незвичайними знахідками та асоціаціями, на які активно відгукуються молодші школярі. Ми із задоволенням відмічаємо, що завдяки такому підходу «Методичні цікавинки» швидко розповсюджуються серед вчителів іноземної мови початкового етапу Житомирської області, що зменшує

труднощі учнів в оволодінні іноземною мовою, викликаючи в них радість та задоволення.

Представляємо деякі з інноваційних технологій, які підготовлені майбутніми вчителями англійської мови.

3.1. Формування фонологічної компетентності учнів на основі імітаційно-ігрового методу

Протягом останніх десяти років освіта значною мірою модернізувалася. З кожним роком вчителі використовують все більше й більше інноваційних технологій в навчальному процесі з метою підвищення зацікавленості учнів у предметі та збільшення ефективності навчання. В сучасному освітньому процесі особлива увага приділяється формуванню іншомовної комунікативної компетентності в учнів початкової школи. Згідно Державного стандарту початкової школи та концепції НУШ – іноземна мова є обов'язковою для вивчення з першого класу. Педагогічна література вітчизняних та іноземних авторів, зокрема Бігич О.Б., Роман С.В., Jeremy Harmer, Kramer K., Day R., Douglas D. показала, що раннє навчання іноземної мови має свої переваги.

З точки зору **психології** діти володіють великою уявою, вони дуже рухливі психологічно, люблять дізнаватися усе нове, зокрема те, що їм пропонують. Виходячи з цього, робимо висновок, що і фонетичний матеріал вони вивчатимуть з особливим інтересом, оскільки це є новим для них.

З точки зору **педагогіки** – діти дуже швидко втомлюються, вони не володіють стійкою концентрацією уваги над одним завданням, саме тому потрібно змінювати види діяльності або ділити завдання на окремі етапи, вони продовжують жити тими інтересами та принципами, що були в них у дитячому садку. Саме тому в основу навчання дітей молодшого шкільного віку повинні лягати різноманітні методи, але вагоме місце мають займати саме ігрові види діяльності.

В нинішньому світі перед вчителем постає низка завдань, зокрема виконати висунуті вимоги, запровадити нові методи та технології навчання іноземної мови та відшукати новий підхід до проведення освітнього процесу.

На сучасному етапі модернізації та реформування освітньої галузі актуальним в організації навчальної діяльності залишається питання підбору новітніх форм, методів і засобів навчання і виховання учнів початкових класів.

Наші спостереження за вивченням іноземної мови у початковій школі показали, що для учнів молодшого шкільного віку англійська мова є новою мовою, яка викликає у них певні труднощі. В такому випадку вчителю необхідно йти в ногу з часом та підбирати такі методи навчання, що є не тільки результативними, а й дають змогу зацікавити та змотивувати учнів протягом усього навчання. На наш погляд, дані технології та методики повинні базуватися на вікових особливостях учнів школи.

Проаналізувавши велику кількість наукових праць та методичної літератури, ми дійшли висновку, що найефективнішим у роботі з учнями молодшого шкільного віку при вивченні англійської мови є ігровий метод.

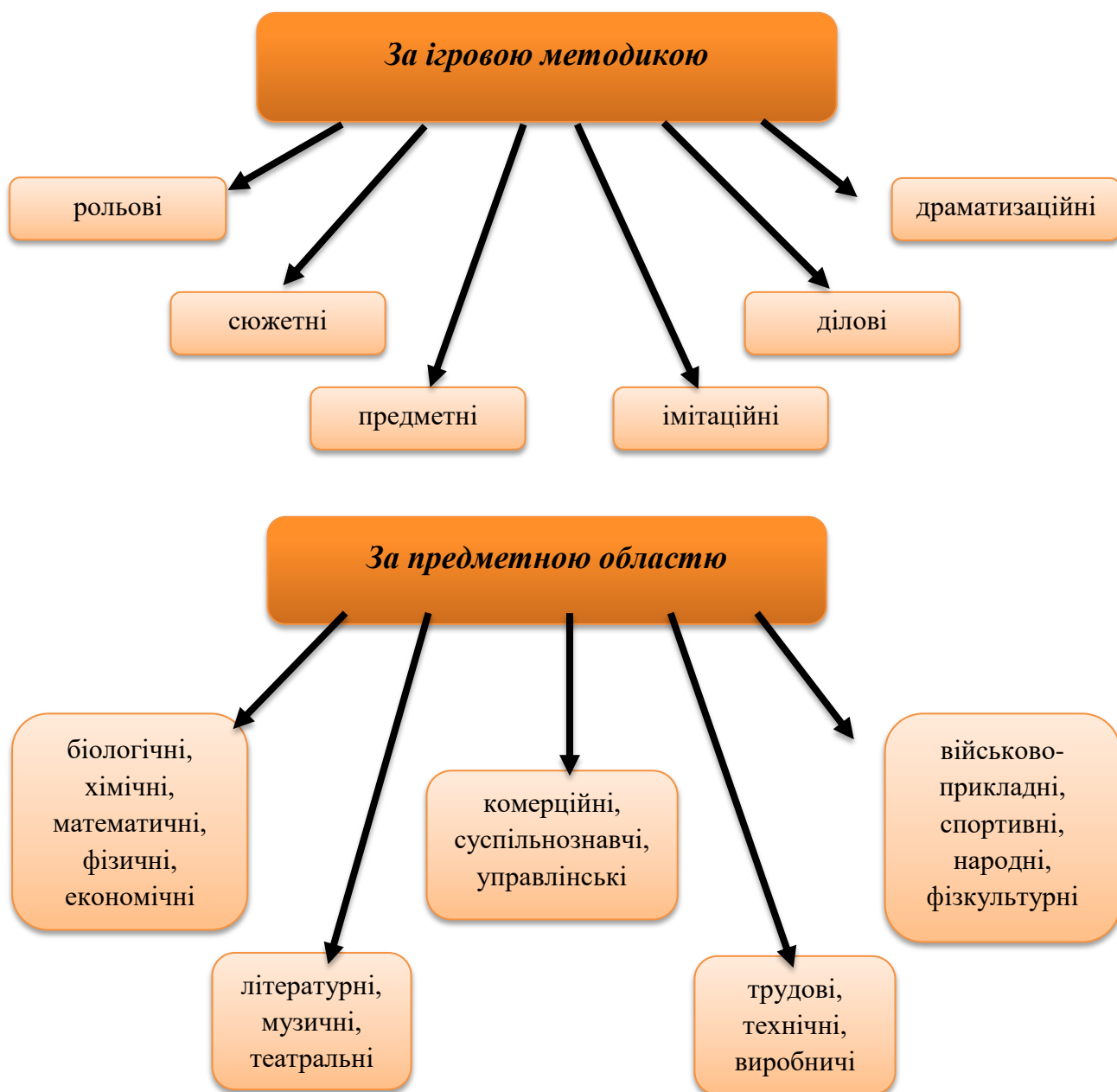
Даним питанням займалася велика кількість науковців, зокрема Jeremy Harmer, T. Dudley-Evans, O. Савченко, Н. Анікеєва, Г. Селевко, Т. Марчій-Дмитраш, О. Булигіна, В. Паламарчук, М. Кларін та ін. Вони досліджували використання ігор у навчальному процесі з психолого-педагогічної точки зору.

Вчені довели, що гра розвиває психологічну гнучкість, розкутість, комунікабельність, емоційно-вольовий вплив. Дитина має в грі право на помилку. Вона ж є засобом розвитку дитячої уяви, розвиває пізнавальні здібності, емоційний бік особистості, збагачує словниковий запас; дидактична гра синтезує цільові, мотиваційні, змістові, процесуальні, результативні, контрольні-оцінювальні компоненти, притаманні навчальній діяльності. Це дозволяє стверджувати, що вона як системотвірний метод сприяє комплексному вивченню іноземної мови, її можна використовувати для організації різних форм навчальної діяльності; забезпечує комфортний перехід дитини до навчального процесу та значно підвищують ефективність навчання, підвищує

емоційну складову освітнього процесу і передусім кожного уроку, здатна істотно підвищити ефективність засвоєння знань учнями, а також працездатність маленьких школярів. Сказане диктує необхідність пошуку нових підходів, методів та технологій для реалізації поставлених завдань.

Детальний аналіз досліджень, присвячений ігровій діяльності, показав, що автори пропонують різні класифікації ігор в залежності від критеріїв, покладених в їх основу. Г. Селевко підсумував різні погляди вчених і подав їх у вигляді загальної класифікації.

Мал. 4. Класифікація ігор за Г. Селевко

З усіх перерахованих вище класифікацій ми вважаємо, що ігри, засновані на ігровій методиці, є найбільш прийнятними для формування фонологічної компетентності учнів молодшого шкільного віку. Вони можуть бути найбільш ефективними. У грі дитина має здатність реалізувати можливості, які важко розкрити в реальному житті. Під час ігрової діяльності в дитини в тій чи іншій мірі розкриваються як позитивні, так і негативні якості особистості. Проте варто зазначити, що використання ігор протягом навчального процесу не тільки впливають на емоційний розвиток особистості дитини, а й розвивають у неї пізнавальні процеси. Гра виступає своєрідним каталізатором у розвитку уяви у

дітей, у формуванні комунікативних вмінь та вміння встановлювати взаємовідносини зі своїми однолітками. Розглянемо їх у руслі нашого дослідження.

Рольові ігри є важливим елементом у навчанні і навіть у розвитку дітей. Вони допомагають дітям розвинути уяву, оскільки дітям подобається приміряти на себе ролі героїв улюблених мультфільмів чи казок. Рольові ігри насамперед спрямовані на розвиток у дітей оволодінням взаємостосунками між людьми, ставлення до певних предметів. Різноманітність сюжетів ігор залежить насамперед від глибини та масштабу сприйняття та пізнання навколишнього світу дітьми. Крім того, у рольових іграх проявляються різні емоційні відносини між героями, що передається різними інтонаційними малюнками.

Сюжетні ігри допомагають змодельовати різні ситуації між героями, вони охоплюють сферу взаємодії людей. В процесі гри діти мають можливість розвинути свої мовленнєві вміння, відтворювати свої емоції, переживання чи почуття, а також навчитися взаємодіяти з іншими. Мовленнєві вміння полягають у використанні ритміко-інтонаційних малюнків мови у звичайному, природньому контексті життєвих ситуацій (інтонація перерахування улюблених тварин, інтонація стверджувальних речень та запитань тощо).

Предметні ігри мають за мету розкрити для учнів нові явища, закономірності, за винятком стосунків між людьми. Наприклад, оволодіння ритмом мови в рухливих іграх, використання джазових ритмів, ритмізованих казок тощо.

Що стосується **імітаційних ігор**, то сьогодні вони набули надзвичайної популярності у методиці навчання молодших школярів. Перш за все через свою ефективність під час навчального процесу. Працюючи з дітьми молодшого шкільного віку, важливо усвідомлювати, що вони вчаться несвідомо, часто повторюючи чи імітуючи дії дорослих. Імітаційні ігри мають на меті вирішення певних завдань, насамперед – розвиток комунікативних вмінь, вони імітують звуки англійської мови слідом за вчителем, аудіо чи відеозразком (наприклад, дзижчання бджіл при вимові звуку [ð], сичання змії при вивченні звуку [θ])

тощо). При достатній кількості знань, учасники гри можуть проявляти свою автономність при виконанні певних поставлених завдань. Тому протягом навчального процесу необхідним є підбір різноманітних імітаційно-ігрових вправ, задля ефективного засвоєння дітьми нового матеріалу.

Ділова гра має на меті виконання певного завдання, а саме – пошук рішень у ситуації, що зімітована. За допомогою даного виду ігор під час навчального процесу вчитель має змогу розвинути у дітей критичне, нестандартне мислення, даючи їм певні проблемні задачі для вирішення. Ділова гра спрямована на вдосконалення у дітей винахідливості, що надає їй практичну значущість. В навчанні фонетики ділова гра використовується у розігруванні діалогів на різні теми (у лікаря, в магазині тощо), де учні використовують інтонаційні моделі в реальних ситуаціях. Наприклад, ситуація в магазині:

- *Do you have apples?*
- *Yes, I do. Do you like green apples or red apples?*
- *I like green apples. Can you give me 3 green apples?*
- *Of course.*

Ігри-драматизації – це особливий вид ігрової діяльності дітей, що являє собою зображення героїв улюблених казок, мультфільмів чи персонажів із кінофільмів. Діти власноруч створюють свій маленький світ, де встановлюють свої правила та виконують їх. Вони – творці подій у своїй ігровій реальності, вони самі будують взаємовідносини між персонажами, самі вирішують в якому напрямку буде розвиватися той чи інший сценарій гри. Участь у драматизації дозволяє учням максимально продемонструвати отримані фонетичні навички, самостійно використовувати ритм та інтонацію, що підходить ситуації.

Отже, всі види перерахованих ігор спрямовані безпосередньо на розвиток у дітей молодшого шкільного віку уяви, навичок взаємодії та комунікації один з одним та розвиток вміння вирішувати певні посильні проблеми з якими вони можуть стикатися в процесі ігрової діяльності. Ще одним важливим фактором використання ігор на уроках є те, що даний вид діяльності, як ніякий інший,

розвиває в учнів критичне та креативне мислення, що є необхідним у подальшому навчальному процесі.

Оскільки іноземна мова є новим для дітей предметом, то знайомство з усіма компонентами фонологічної компетентності буде викладатися для дітей за допомогою ігрового методу.

Проте ми вважаємо, що види ігор неодмінно повинні мати **дидактичну спрямованість**, тому що саме дидактичні ігри розглядаються як ігри, спрямовані на формування у дитини потреби в знаннях, активного інтересу до того, що може стати їх новим джерелом; це активна навчальна діяльність з імітаційного моделювання досліджуваних систем, явищ, процесів; це метод навчання, що дає змогу формувати в учнів уміння й навички або систему уявлень і понять шляхом вправлення в процесі ігрової діяльності. Вона включає конкретну вправу (дидактична основа) та ігрові дії, ігровий момент або ігрову ситуацію і складається з таких компонентів: дидактична задача, ігрова дія чи ігровий елемент, правила гри, хід гри, підсумок або закінчення гри. Тому, в нашому дослідженні ми будемо використовувати виокремлені нами ігри, що базуються на дидактичній основі.

Ігровий метод є одним з передових методів у навчальному процесі учнів молодшого шкільного віку. Ефективність використання ігор протягом навчання напряду залежить від правильної організації та правильної методики їх проведення. Засвоєння всіх компонентів фонологічної компетентності буде швидким та ефективним, якщо він також буде базуватися на основі імітації.

Доцільність використання імітаційно-ігрового методу має перш за все **практичну значущість**: дітям не можна пояснювати правила вимови, показувати їм речовий апарат, розказувати про артикуляційну базу мови, тому що, згідно програми вивчення іноземної мови, все проходить на імпліцитній основі, тобто діти сприймають матеріал несвідомо, шляхом імітації. Вони можуть відразу бачити результат своєї праці, правильно вимовляючи звуки. Вчитель має можливість затренувати звук так, як потрібно, спираючись саме на

метод імітації, оскільки граючись та імітуючи вони пізнають усі фонологічні компоненти.

Розвивальна значущість полягає у тому, що діти з легкістю можуть розвинути увагу; граючись в різні ігри, в них розвивається здатність до імітації чи навіть до прогнозування; розвиваються навички драматизації, рольової гри; розвивається емоційність та емпатія. Якщо вчитель зумів здійснити правильний підбір засобів навчання, то у школярів розвивається й інтерес до пізнання чогось нового.

Суть **виховної складової** проявляється у вихованні у дітей відчуття відповідальності за оволодіння іноземною мовою, радості за успіхи у власних досягненнях у вимові англійських звуків, не кажучи вже про почуття гордості у разі перемоги у грі.

Наш досвід показав, що використання імітаційно-ігрового методу потребує дотримання певних правил. Дослідженням ефективності використання ігрового методу на уроці займався науковець С. Гриценко. Протягом роботи над цим питанням він дійшов певних висновків та сформулював певні принципи здійснення імітаційно-ігрової діяльності на уроці, які ми адаптували в руслі імітаційно-ігрової методики для формування фонологічної компетентності. Імітаційно-ігрові технології повинні:

- базуватися на навчальній програмі певного класу;
- бути посильними для імітації і репродукції;
- спрямовуватися не тільки на задоволення вікових потреб особистостей учнів, але й особистісних інтересів;
- мати чітко сформульовані дидактичні завдання з урахуванням індивідуальних особливостей особистості учня;
- містити різноманітні завдання з поступовим підвищенням складності на формування рецептивних, репродуктивних та продуктивних вмінь у формуванні ритміко-інтонаційних вмінь;
- мати новизну у дидактичних завданнях, успіх виконання яких оцінюється учнями;

- бути контрольованими, за потреби виправлені фонетичні помилки, які блокують розуміння;
- не можна допустити приниження гідності дитини (образливі порівняння, оцінки за поразку у грі, глузування);
- бути організованою та чітко спланованою.

Проте слід враховувати те, що не всі види ігрової діяльності є ефективними під час процесу навчання. Перш за все на уроках ігри повинні виконувати певні методичні та дидактичні вимоги: новизна, доступність, врахування вікових та індивідуальних особливостей дітей молодшого шкільного віку, поступове збільшення рівня складності, зв'язок ігрової діяльності з іншими техніками та методами впродовж уроку.

З метою визначення того, на скільки підручники англійської мови для учнів початкових класів, які рекомендує МОН, містять вправи на основі імітаційно-ігрового методу у формуванні фонологічної компетентності, ми провели аналіз на наявність завдань імітаційно-ігрової спрямованості. Нами було досліджено ряд українських та іноземних підручників для 2 класу: Карпюк О.Д., Мітчел Г. та Марілені Малкогіанні, Несвіт А.М. та Fly High.

Таблиця 1

Порівняльний аналіз рекомендованих Міністерством освіти і науки України підручників з англійської мови для учнів початкових класів

Автор підручника	Загальна кількість вправ	Вправи на формування фонологічної компетентності з використанням імітаційно-ігрового методу
Карпюк О.Д.	407	27
Мітчел Г. та Марілені Малкогіанні	205	12
Несвіт А.М.	442	25
Fly High	207	23

У наступних діаграмах порівняно загальну кількість завдань у підручниках, а також кількість завдань на розвиток фонологічної компетентності з використанням імітаційно-ігрового методу. (Малюнок 5.1, 5.2, 5.3, 5.4)

Рис. 1. Порівняльний аналіз загальної кількості вправ та вправ з використанням ігрового методу у підручнику Карпюк О.Д.

Рис. 2. Порівняльний аналіз загальної кількості вправ та вправ з використанням ігрового методу у підручнику Мітчел Г. та Марінелі Малкогіанні

Рис. 3. Порівняльний аналіз загальної кількості вправ та вправ з використанням ігрового методу у підручнику Несвіт А.М.

Рис. 4. Порівняльний аналіз загальної кількості вправ та вправ з використанням ігрового методу у підручнику Fly High

Проаналізувавши підручники англійської мови ми бачимо, що в них наведена мінімальна кількість вправ, спрямованих на використання ігрового методу у формуванні фонологічної компетентності, адже у підручниках з англійської мови для 2 класу авторів Несвіт А.М. і Мітчел Г. та МаріNELI Малкогіанні відводиться лише 6% від загальної кількості вправ. У підручнику Карпюк О.Д. – 7%, а у підручнику Fly High – 11%. Тому ми дійшли висновку,

що найкращим способом для вирішення поставленої проблеми є підготовка додаткових видів діяльності та запровадження власної методики формування фонологічної компетентності на основі імітаційно-ігрового методу, що зробить вивчення англійської мови ефективнішим. Якщо вчитель самостійно не буде використовувати ігровий метод при роботі з дітьми, то їм не вдасться оволодіти на високому рівні не лише компонентами фонологічної компетентності, а й усім матеріалом в цілому. Щоб допомогти вчителю у використанні імітаційно-ігрового методу у формуванні фонологічної компетентності, ми розробили пам'ятку.

ПАМ'ЯТКА

Як використовувати імітаційно-ігровий метод на уроках іноземної мови

1. Вибирайте ігри, які сприяють виконанню цілей навчальної програми у формуванні фонологічної компетентності.
2. Визначте, який тип гри буде найбільш ефективним для вирішення практичної цілі у формуванні певних компонентів фонологічної компетентності.
3. Підготуйте необхідне обладнання для проведення гри.
4. Оберіть посильний мовний матеріал, орієнтуючись на рівень навченості Вашого класу.
5. Формулюйте завдання та інструкції дидактичних завдань коротко та зрозуміло для учнів.
6. Надайте учням приклад виконання дидактичних завдань.
7. Стимулюйте оволодіння фонетичною компетентністю різноманітними імітаційно-ігровими технологіями на основі зображальної, музичної та ритмованої наочності.
8. Обов'язково оцініть позитивно результати праці Ваших учнів, знайдіть для кожного учня його власне досягнення у володінні фонологічною компетентністю.
9. Частіше використовуйте імітаційно-ігрові технології сюжетного, рольового та драматичного характеру, які охоплюють всіх учнів класу та дають їм змогу продемонструвати власні досягнення.
10. Зробіть оволодіння фонологічною компетентністю цікавим для кожного учня, тоді оволодіння іншими компонентами комунікативної компетентності не будуть викликати труднощів.

Нехай щастить!

Наш досвід роботи з учнями початкової школи показав, що дотримання правил та рекомендацій у роботі з використання імітаційно-ігрового методу при формуванні фонологічної компетентності демонструє значну ефективність, якщо робота базується на певній методиці.

Розглянемо етапи формування фонологічної компетентності учнів початкової школи. Як було зазначено, шкільний курс іноземної мови покликаний з перших років навчання формувати не лише словниковий запас, граматичні знання та навички, але й правильну вимову, інтонування та акцентування, одним словом – фонологічну компетентність. Формування фонологічної компетентності необхідне для забезпечення готовності молодшого школяра до оволодіння технікою іншомовного читання і письма, а також для цілісного формування комунікативної компетентності – здатності до іншомовного спілкування.

Методика формування фонологічної компетентності останнім часом цікавить таких дослідників як Н. Бориско, О. Сеньків, Н. Гончарова та ін. Аналіз публікацій засвідчує неоднозначність поглядів учених щодо процесу розвитку фонологічної компетентності, що підтверджує актуальність нових досліджень у цьому напрямку.

Нова українська школа однією з вимог формування фонологічної компетентності висуває формування даного виду компетентності з методами, які відповідають віковим особливостям учнів початкової школи.

Формування фонологічної компетентності є одним з найважливіших факторів розвитку і вдосконалення комунікативної компетентності як необхідного інструменту іншомовного спілкування. Фонологічне оформлення мовлення декодує семантичну сторону спрямованого мовного повідомлення і дозволяє реалізовувати особистісний аспект в заданій комунікації. Успіх міжособистісного і міжкультурного спілкування багато в чому залежить саме від володіння фонологічною компетентністю і дозволяє з перших хвилин спілкування детермінувати носія або не носія мови за ступенем його фонологічної грамотності.

У формуванні фонологічної компетентності різні автори виділяють різні етапи, зазвичай їх налічується три.

Н. Бориско зазначає, що в процесі формування фонологічної компетентності ці етапи реалізуються під час:

1) презентації в контексті та ознайомлення учнів з новим фонетичним матеріалом, які супроводжуються окремим мовленням або мовленнєвими діями в демонстрації (найчастіше імітація). Тут слід використовувати різні рецептивні вправи: розпізнавати інтонацію, ритм, наголос, звуки, а пізніше – імітаційні, репродуктивні вправи (повторення вчителем інтонації, ритму, наголосу, звуків);

2) автоматизації поведінки учнів з новими фонетичними одиницями на рівні звуку, звукових зв'язків, слів, слівосполучень (для сегментних одиниць) і словосполучень (для сегментних і надсегментних одиниць). Тут слід використовувати різні репродуктивні та репродуктивно-продуктивні вправи: численні артикуляції вголос – окремі звуки та слова, знаходження та виправлення фонетичних помилок, вправи на заміщення тощо;

3) автоматизації поведінки учнів новими фонетичними одиницями на рівні мінітексту (надфразова та діалогічна єдність) та тексту. В основному це репродуктивні та продуктивні вправи: запам'ятовування та читання вголос, створення та читання діалогів, монологів тощо.

Формування основ фонологічної компетентності є одним із важливих завдань навчання фонетики учнів початкових класів.

Т.А. Чистякова, яка вивчала різні способи навчання фонетики учнів початкових класів, дійшла висновку, що найбільш вдалим є імітаційний спосіб навчання. Оскільки дитина сприймає кожне слово чи фразу як один діапазон звуків і поступово засвоює його лише в цій комбінації, необов'язково вводити слова за фонетичним принципом (добираючи слова для одного звуку чи поєднання звуків). Вчена зазначає, що основним прийомом роботи над вимовою є повторення дітьми хором і по одному від учителя окремих слів, речень, віршів, діалогів. Крім того, діти повинні практикувати вимову кожного введеного слова чи речення. Лише після повторення правильного поєднання

голосних у слові та реченні, коли система мовлення дитини адаптується до вимови цієї комбінації голосних, діти не допускають помилкових помилок.

Проаналізувавши існуючі підходи вчених до формування фонологічної компетентності учнів початкової школи, ми дійшли висновку, що класифікація етапів С. Шатілова є найдоцільнішою. Вчений виділив три етапи крізь які має пройти формування фонологічної навички: 1) орієнтовно-підготовчий, 2) стереотипно-ситуативний або стандартизуючий і 3) варіююче-ситуативний.

Вчений акцентує увагу на важливості першого (орієнтовно-підготовчого) етапу, під час якого діти стикаються з однією і тією ж проблемою в області фонетики: дефект сприйняття. Порушення вимови – «наслідок несформованості операцій розрізнення і пізнання фонем (тобто дефекти сприйняття) або несформованість операцій відбору та реалізації (тобто дефекти продукування), або порушення умов реалізації звуків». Ця проблема виникає у всіх дітей на першому етапі вивчення мови, тому дуже важливо працювати над фонетичними помилками. Ці помилки повинні бути усунені на першому етапі вивчення мови. В іншому випадку, вони потягнуть за собою ряд наступних проблем: помилки вимови укореняться і виправити їх буде вже набагато важче.

Розглянемо окремі фонетичні явища, які є актуальними для опрацювання при вивченні англійської мови. В українській мові є звуки [з, с] – глухий і дзвінкий, а в англійській – не тільки [з, с] – глухий і дзвінкий, але і міжзубний, свистячий. Цей звук в українській мові вважається дефектом. Якщо у дитини є цей дефект, то в англійській мові все свистячі звуки вона замінить на міжзубні свистячі. А це вже спотворення не тільки вимови, а й сенсу слова.

У наші дні існує безліч методик відпрацювання фонетичного аспекту. Найпоширеніша – імітація. Наприклад, просимо вимовити звук [f] і потім слово five [faiv]. Прийом використовується при роботі над звуками [b, v, k, g, s, z]. Також поширеним методом є імітація, заснована на усвідомленні відмінностей в проголошенні звуків: всередині англійської мови і в зіставленні з українською мовою. Наприклад, порівнюємо український [т] і англійський [t]. Використовувати цей приклад найбільш доречно у випадках, коли звуки в

український і англійській мовах хоча і близькі, але розрізняються за артикуляцією.

Використання при читанні транскрипції також є поширеним методом, який використовується в кожній школі. На даному етапі вивчення фонетики проблемою може бути погане засвоєння теорії, так як транскрипція – не найлегший етап у вивченні мови. Спочатку дитині потрібно запам'ятати, як зобразити той чи інший звук, а далі його імітувати. Для деяких дітей ці завдання стають важчими самої імітації звуків. У школах часткова транскрипція дається з перших уроків навчання читання.

Диференціація звуків на слух – одна з найважливіших методик, в ній не просто вивчається фонетика, і відпрацьовуються її аспекти, а й розвивається концентрація, зосередженість, увага. Метод здійснюється так: педагог вимовляє звуки і дає завдання учням підняти руку тоді, коли вони почують відпрацьовується звук. Учитель вимовляє звуки, наприклад: [I, i:, e, u, u:]. При звуці [i] діти повинні підняти руку. Багато наслідків, пов'язаних з уже наявними проблемами в області фонетики англійської мови, важливо усувати саме за допомогою завдань на слух.

Як уже було зазначено, фонетичні навички у своєму розвитку проходять такі етапи:

1. Орієнтовно-підготовчий (ознайомлення з новим матеріалом – учні слухають слова зі звуками, речення, окремі звуки).
2. Стереотипізувально-ситуативний (тренування – учні повторюють звуки).
3. Варіююче-ситуативний (відтворення – слово, речення).

Кожен етап має свою мету та свій зміст. Пройшовши у своєму розвитку ці етапи, фонетичні навички мають набути певних якостей, властивих мовним навичкам.

Ми подамо вище сказане у вигляді таблиці.

Етапи формування фонологічної компетентності

<i>Етап</i>	<i>Мета</i>	<i>Вид діяльності</i>
<i>Орієнтовно-підготовчий</i>	Знайомство учнів з компонентами фонологічної компетентності та первична автоматизація	Рецептивно-ігрові та репродуктивно-ігрові вправи
<i>Стереотипізувально-ситуативний</i>	Автоматизація всіх компонентів фонологічної компетентності	Репродуктивно-імітаційні вправи
<i>Варіююче-ситуативний</i>	Самостійне використання компонентів фонологічної компетентності	Продуктивно-імітаційні вправи

На всіх етапах формування фонологічної компетентності проводиться робота з усіма фонетичними компонентами (звуки, інтонація, ритм). Розглянемо це більш детально.

На першому етапі відбувається семантизація всіх компонентів фонологічної компетентності на імітаційно-ігровій основі, перш за все звуків. На одному уроці може відбуватися семантизація одразу кількох звуків. Наведемо приклад зі звуком [θ]:

Дітки, подивіться, хто там ховається під стільцем? Так, це ж кошенятко. А в тебе вдома є кошенятко? А в тебе теж є? А як їх звати? А що вони п'ють, коли зовсім маленькі? Правильно, вони п'ють молочко. А ти бачив, як твоє кошеня ласує молоком? Подивіться, де у кошеняти язичок. Між зубками!

В англійській мові є такий звук – міжзубний. Він вимовляється тоді, коли язик знаходиться між зубами. Розташуймо свій язичок ось так, як кошенятко, коли воно хлебче молоко. Розташували? А тепер подмухаймо. Ось, який у нас вийшов звук [θ – θ – θ – θ]. Давайте назвемо наше кошеня Thinny, Худорлявка. Чому? Тому що воно худеньке – thin. Скажемо йому про це: Thinny is thin.

(Учні повторюють за вчителем спочатку слово “thin”, а потім і все речення “Thinny is thin” ланцюжком та один за одним).

Після семантизації звуків починається використання імітаційно-ігрових технологій на трьох рівнях. Спершу розглянемо їх на рецептивному рівні.

Беручи до уваги послідовність етапів формування фонологічних компетентностей, ми пропонуємо розглянути приклади ігор, які можуть бути використані під час навчання. На **орієнтовно-підготовчому етапі** основним завданням є введення звуку та пояснення його вимови. На першому етапі відбувається семантизація всіх компонентів фонологічної компетентності. Вправи на рецепцію звуків мають на меті розвинути фонематичний слух учнів, тобто здатність розрізняти звуковий склад мовлення і синтезувати значення при сприйманні мовлення. Розглянемо детальніше ігри, спрямовані на розвиток даної фонологічної компетентності.

1. Покажи звук

Учні показують, який із двох звуків, на їхню думку, вони почули, бігаючи, щоб торкнутися однієї з речей, які вчитель або клас вирішили використовувати для його представлення, наприклад стіл для звуку [a:] або стілець для звуку [^].

2. Однакові чи різні?

Учні отримують 2 різнокольорові картки з надписами “Same” та “Different”. Вчитель вмикає аудіозапис чи самостійно читає слова зі схожим звучанням. Завдання учнів – вказати чи ці 2 слова звучать однаково чи по-різному, піднімаючи відповідну картку вгору.

3. Відгадай звук

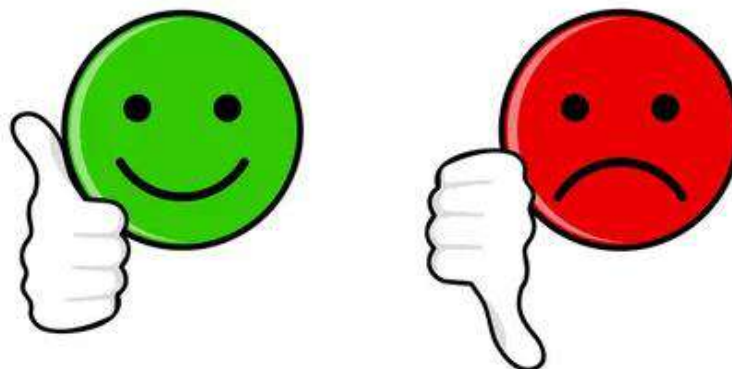
Вчитель беззвучно вимовляє слово, шевелячи лише губами. Завдання учнів – здогадати, яке слово каже вчитель. Ця гра добре підходить для того, щоб усвідомити, яким повинно бути положення ротового апарату при вимові певного звуку.

4. Впіймай звук

Вчитель називає ряд слів, у яких присутній чи відсутній, наприклад звук [i:]. Учні уважно слухають вчителя та коли чують потрібний звук – хлопають у долоні чи тупочуть ногами.

5. *Світлофор*

Учні діляться на 2 команди. Кожний гравець отримує картки зі смайликами зеленого та червоного кольорів.

Вчитель вимовляє звуки англійської та української мови. Завдання дітей – підняти зелену картку, коли вони чують англійський звук і червону – коли український. Учасник, що підняв невірну картку вибуває. Перемагає та команда, в якій залишилось більше гравців.

6. *Крокуйте з ритмом!*

Учні діляться на 2 групи. Вчитель вмикає аудіозапис джазового наспіву, наприклад:

Where did you go?

I went to the store.

What did you buy?

I bought a cake.

What did you do?

I went to the store, AND I bought a cake.

Перша група «відповідає» за питання (ходить по класу, тупочучи ногами, коли чує свій рядок), друга група – за відповіді (хлопаючи в долоні, коли чує свій рядок).

7. Оркестр

Учні діляться на 3 групи, після чого слухають джазовий наспів.

Наприклад:

I found a cow.

- How?

I found a bear.

- Where?

I found a hen.

- When?

I found a cow.

I found a bear.

I found a hen.

Перша група тупоче ногами, коли чує свій рядок (I found a cow), друга група – хлопає в долоні (I found a bear), а третя – клацає пальцями (I found a hen). Щоб урізноманітнити гру, діти можуть використовувати музичні інструменти (трикутник, маракаси тощо).

На другому – стереотипізувально-ситуативному етапі головним завданням є тренування вивченого звуку, тому підібрані вправи повинні бути спрямовані на відтворення дітьми фонетичної одиниці з правильною артикуляцією. На цьому етапі відбувається автоматизація всіх компонентів фонологічної компетентності. Основним завданням вчителя є скоригувати, якщо потрібно, вимову учня, аби надалі він не допускав помилок під час відтворення фонетичних компонентів у процесі комунікації. Розглянемо ряд ігор, які можуть бути використані на цьому етапі.

1. Ехо

Вчитель читає вірш, учні повторюють останнє слово кожного рядка та хлопають в долоні (*всі разом, у парах чи індивідуально*):

I am a boy (boy, boy)

CLAP, CLAP

I've got a toy (toy, toy)

CLAP, CLAP

I like to run (run, run)
CLAP, CLAP
I have much fun (fun, fun)
CLAP, CLAP

2. Як правильно?

Вчитель роздає дітям аркуші паперу, де написано декілька речень. Учні повинні прослухати аудіозапис та позначити стрілочками інтонацію мовця. *Наприклад:*

What is your name? ↗

I like apples. ↘

Після чого діти повинні прочитати ці ж речення, дотримуючись правильної інтонації.

3. Знайди пару

Кожний із учнів отримує рядочок з вірша. Наприклад:

Where is a cat?
It's under the hat.
Where is a fox?
It's in the box.
Where is a mouse?
It's in the house.

Завдання дітей – знайти свою пару та відтворити 2 римовані рядочки з вірша, дотримуючись правильного ритму, інтонації та вимови.

4. Знайди пару

Ще одна варіація гри. Кожний із учнів отримує зображення предмету чи тваринки з віршика:

Where is a cat?
It's under the hat.
Where is a fox?
It's in the box.
Where is a mouse?
It's in the house.

Учні слухають аудіозапис та шукають свою пару, після чого відтворюють свої 2 рядочки з віршика з правильною інтонацією та ритмом.

5. *Хто більше?*

В грі беруть участь 2 команди. Учитель по черзі показує кожній з команд картку зі звуком. Завдання учнів – представити якомога більше слів, де зустрічається цей звук. *Наприклад: звук [ei] – play, game, snake, take etc.*

Хто назве більше слів – той переможець.

6. *Зіпсований телефон*

В грі беруть участь декілька команд. Вчитель чітко та пошепки називає слово для кожного ряду (кожної команди). Далі учні пошепки намагаються якомога чіткіше передати назване слово наступному

учаснику команди. Таким чином воно доходить до останнього гравця, який має озвучити слово вголос. Перемогу здобуває команда, останній гравець якої назвав правильно слово, що дійшло до нього.

7. Хто це сказав?

Вчитель роздає дітям картки із зображеннями дітей з різними емоціями (наприклад, радість та сум).

Ben

Kate

Учні слухають аудіозапис та демонструють картинку із зображенням, що відповідає інтонації сказаного. *Наприклад:*

Hello! ↗ (Kate)

Hello. ↘ (Ben)

I don't like to run. ↘ (Ben)

What a nice day. ↗ (Kate)

Після того, як учні прослухали аудіо та визначили, хто з дітей говорить, вони повинні повторити ці ж самі репліки з відповідною інтонацією (*low rise or low fall*).

На останньому – **варіююче-ситуативному етапі** відбувається самостійне використання компонентів фолонологічної компетентності. Діти здатні самостійно, без допомоги вчителя, виконувати поставлені завдання. Розглянемо комплекс ігор, що може бути застосованим на даному етапі.

1. Маленький сплюх

Учитель записує на дошці віршик, щоб затренувати певний звук. Наприклад, звук [i:]:

Bee and Sheep
Bee and sheep
got in their jeep.
They drove all night
and didn't sleep.
One wheel fell off
and rolled away.
They beeped the horn
the rest of the way.

Учні повинні прочитати запропонований віршик, зображаючи сонька, який постійно позіхає, не забуваючи про правильну вимову, ритм та інтонацію. Хто виконав поставлене завдання найкраще – перемагає.

2. Хто твій улюблений герой?

Для участі в наступній грі потрібно декілька пар. Учні вибирають героїв казок чи мультфільмів, яких вони хотіли б зіграти (*наприклад, Рапунцель, Білосніжка, Незнайка, кіт Матроскін тощо*). Учитель дає дітям маленьки діалог, який вони повинні розіграти між собою, дотримуючись правильної вимови, ритму та інтонації. Діалог може бути елементарним, *наприклад*:

- Hello!
- Hello!
- How are you?
- I am fine. How are you?
- I am great!

Щоб зробити гру більш цікавою для дітей, вчитель може роздати їм реквізит, що відповідає обраному персонажу.

3. Озвуч мультик

Вчитель показує дітям короткий мультик. Після перегляду дітям пропонується обрати персонажа, якого вони будуть імітувати, та озвучити відеоролик.

Варіанти мультиків на платформі YouTube – English Short Stories For Kids (<https://www.youtube.com/watch?v=r2pEEkaFq8U>);

4. Емоції

У грі беруть участь декілька пар. Вчитель дає кожній парі маленький діалог, наприклад:

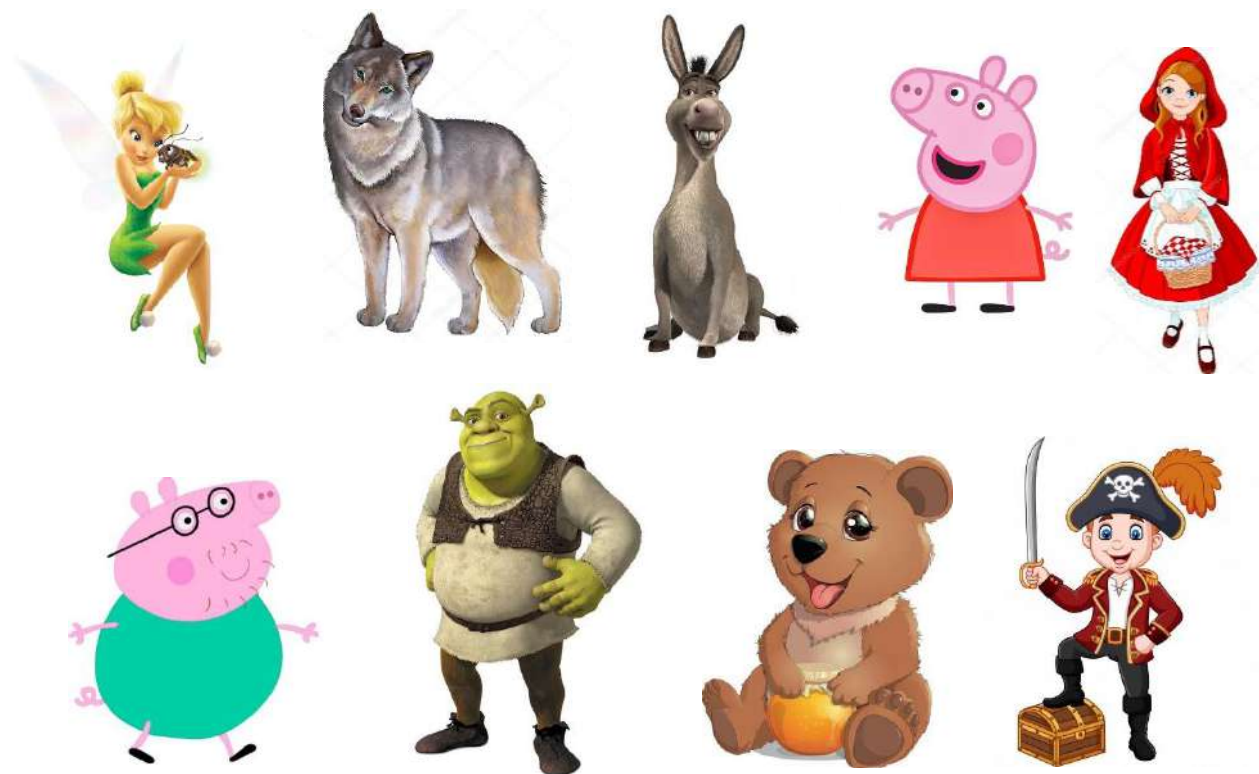
- Hello!
- Hello. What is your name?
- My name is Bill. What is your name?
- I am Nick. Nice to meet you.
- Nice to meet you too.

Роздавши дітям діалоги, вчитель називає кожному з них емоцію, з якою потрібно відтворити репліки (*наприклад: радість, сум, злість, страх тощо*). Пара, яка найкраще розіграє діалог – перемагає.

5. Хто може швидше?

Вчитель пропонує дітям скласти їх власний джазовий ритм, використовуючи 3 слова, наприклад: tiger, crocodile, frog. Після чого учні повинні повторювати ритм, збільшуючи темп говоріння. Можна влаштувати змагання у класі – хто з учнів скаже jazz chant найшвидше, той і переможець.

6. Склади казку

Учні діляться на пари та обирають 2 картинки із запропонованих вчителем. Їхнє завдання – скласти ритмізовану казку та представити її класу. *Наприклад:*

Little Red Riding Hood

This is story of a girl and a wolf.

Good girl,

Good little girl.

Bad Wolf,

Big bad Wolf.

Good little, good little,

Good little girl.

Big bad, Big bad,

Big bad Wolf.

Отже, формування фонологічної компетентності учнів початкової школи передбачає рух від імітації до самостійного відтворення фонетичного матеріалу. Використання елемента імітації на уроці не лише допоможе вчителю зробити навчальний процес цікавішим, а й сприятиме розвитку критичного та асоціативного мислення в учнів.

Наш невеликий досвід роботи у початковій школі показав, що у процесі вивчення фонетики з учнями 1 та 2 класів одним із найефективніших методів виявився метод імітації. У процесі ігрової діяльності діти вчатья несвідомо, з більшим інтересом. Протягом ігор учні молодшого шкільного віку імітували різні звуки, вимовляли слова та фрази, що допомогло нам вдосконалити їхні навички в таких компонентах фонетичної компетентності, як ритм, інтонація та правильна вимова звуків.

3.2. Технології розвитку лексичної компетентності учнів

Сучасний світ вимагає розвитку самостійних особистостей, готових брати відповідальність на себе. Тому у сфері освіти, актуальною є така організація навчального процесу, що забезпечувала б активну самостійну роботу учня, створення умов для його самовдосконалення та саморозвитку.

Концепція **автономного навчання** (АН) передбачає оволодіння учнями вміннями самостійно визначати мету, організувати і структурувати своє навчання, оцінювати свої результати, використовуючи різні стратегії і методи навчання. Виховання самостійної особистості повинно відбуватися ще з дитинства. Тому, процес автономного навчання слід впроваджувати ще в початковій школі.

Ігрові технології (ІТ) – тлумачаться як «вид діяльності, де умови ситуацій спрямовані на реконструкцію та засвоєння суспільного досвіду, в яких розвивається самоуправління та покращується поведінка». Вони є невід’ємною частиною педагогічних технологій, базуються на поживленні та інтенсифікації діяльності учнів. ІТ передбачають взаємодію вчителя та учнів, що реалізується через певний сюжет, який може бути грою, казкою, виставою, діловим спілкуванням, і містить групу прийомів організації навчального процесу у формі різноманітних педагогічних ігор. Використання ігрових технологій може бути реалізовано в різних *формах*:

- *Організаційно-діяльнісні ігри*, які передбачають організацію колективної мисленневої діяльності на основі розгортання змісту навчання у вигляді системи проблемних ситуацій і взаємодії всіх суб’єктів навчання в процесі їхньої діяльності. Завдання керівника вчителя – зберегти право кожного на висловлювання особистої позиції;

- *Ігри з розв’язування задач* сприяють розвитку колективу через пошук неординарного спільного вирішення проблем, що стоять перед ним. Такі ігри розвивають в учнів навички проектувати моделі різноманітних ситуацій;

- *Рольові ігри*, зручні та ефективні на уроках англійської мови. Оскільки формують в учнів уміння та навички іншомовного спілкування в різних сферах життя;

- *Імітаційно-моделюючі ігри*. Буквально це імітація діяльності, що дозволяє змоделювати ту чи іншу ситуацію. Також можуть проводитися як рольові ігри.

А. Конишева поділяє рольові ігри за *ступенем керованості* на такі види:

- 1) контрольований (учні отримують необхідні репліки);
- 2) помірно контрольований (учні отримують загальну характеристику сюжету та опис їхніх ролей);
- 3) вільний (учні отримують обставини спілкування).

Дана класифікація є важливою, адже автономія навчання передбачає певну самостійність, а отже використання ІТ має відбуватися з урахуванням поступового зниження контролю з боку вчителя. Водночас, помірно контрольований вид ігрової діяльності можна вважати найбільш оптимальним для дітей початкової ланки освіти, оскільки учні матимуть змогу самостійно працювати під наглядом вчителя. Водночас, ступінь контролю не є єдиним критерієм для класифікації ігор.

Т. Михайленко наводить класифікацію рольових ігор за *наявністю або відсутністю сюжету*:

- 1) рольова гра за сюжетом;
- 2) рольова гра без сюжету, але з конкретним завданням;
- 3) проблемно-рольова гра;
- 4) рольова гра за легендою.

За класифікацією Н. Борисової ігрові технології розподіляються на:

- *ігрові моменти*. Це невеликі завдання, які сприяють залученості учнів до навчального процесу та допомагають переключитись із одного виду діяльності на інший;

- *ігри-вправи*. Це вправи, котрі спрямовані на закріплення знань, перевірку їх якості та набуття навичок. До них належать кросворди, ребуси, вікторини тощо;

- *ігрова дискусія*. Це реалістична ситуація, створенна в межах тієї чи іншої гри, з умовними, вигаданими, ігровими правилами. Вона передбачає колективне обговорення певного питання, обмін думками, ідеями між кількома учасниками;

- *рольова гра*. Метою рольової гри є розвинути творче мислення учнів.

Дж. Хардфілд поділяє ігрові технології на:

- *змагальні ігри*, в яких гравці або команди змагаються, щоб першими досягти мети;

- *кооперативні ігри*, в яких гравці або команди працюють разом для досягнення спільної мети.

З точки зору, *управлінського аспекту* важливо виділити такі підстави використання ігор:

1) за формою організації контролю і самоконтролю (використовується усний, письмовий і самоконтроль);

2) за способом визначення результатів прийнятих рішень: результати рішень визначаються організатором гри (вчителем) або групою експертів (учнями).

За тривалістю проведення ігрові технології розділяють на:

- *короткочасні ігри*, тобто ігри для залучення учнів до навчального процесу та вирішення певних конкретних завдань. Короткочасна гра - це найпростіший і найшвидший вид гри тривалістю від 10 до 30 хвилин;

- *повноцінні ігри* є більш триваліші за часом форми ігрової діяльності, обмежені в рамках одного заняття, які можуть бути і довгими. Як приклад, словесно-рольові ігри;

- *довготривалі ігри* - більш складний вид ігор, що проходять за тривалістю з серії занять і більше. При підготовці тривалих ігор вчитель

повинен надати учням роздатковий матеріал, ознайомити їх з обстановкою гри і дати учням чітке визначення ігрової ситуації.

У вивченні іноземної мови ігрові технології розподіляються за наступними критеріями:

- *ігри з інформаційними прогалинами* (Information gap games). Під час цих ігор учень А має доступ до деякої інформації, якою не володіє учень Б. Учень Б повинен отримати цю інформацію, щоб успішно виконати завдання. Цей тип гри може бути одностороннім або взаємним, коли обидва гравці мають інформацію, яку вони повинні об'єднати для вирішення спільної проблеми. Ігри можна проводити в парах або в малих групах, де всі члени групи володіють певною інформацією;

- *ігри-вгадування* (Guessing games). Гравець, який володіє інформацією, свідомо приховує її, а інші здогадуються, що це може бути;

- *пошукові ігри* (Search games), в яких задіяний увесь клас. У цих іграх кожен учень має певну інформацію. Гравці повинні отримати всю або більшу кількість інформації, щоб заповнити анкету або вирішити проблему. Таким чином, кожен учень є одночасно постачальником і збирачем інформації;

- *ігри на відповідність* (Matching games) засновані на іншому принципі, але також передбачають передачу інформації. Ці ігри передбачають зіставлення ідентичних пар карток або малюнків і їх можна використовувати як заняття цілим класом, де кожен повинен рухатися, доки не знайде партнера з такою ж картокою чи малюнком; або як робота в парах чи малих групах, де гравці повинні вибрати зображення або картки з добірки, щоб вони відповідали тим, які вибрав їхній партнер із тієї самої добірки;

- *ігри обміну і збору* (Exchanging and collecting games) відбувається за принципом “бартеру”. Гравці мають певні предмети, картки, речення, які вони готові обміняти на інші, щоб завершити набір. У цю гру можна грати як заняття цілим класом, де гравці вільно циркулюють, обмінюючись картками, предметами, реченнями випадковим чином; або як міжгрупова діяльність, де

гравці вирішують збирати певний набір чогось як група, а потім обмінюватися цим між групами;

- *ігри об'єднання* (Combining games) - це ігри, під час яких гравці повинні діяти на основі певної інформації, щоб об'єднатися в групи;

- *задачі та головоломки* (Puzzle-solving games). Діяльність із розгадування головоломок відбувається, коли учасники гри діляться або об'єднують інформацію, щоб вирішити проблему чи таємницю;

- *рольові ігри* (Role-play). Багато ігор містять елемент рольової гри. Гравцям дають ім'я та деякі характеристики вигаданого персонажа. Коли картки розподілені, вона розвивається певним заздалегідь визначеним чином. Мета рольових ігор полягає в тому, щоб обмежити мову, необхідну для гри;

- *прийоми моделювання* (Simulations) - це імітація загальної ситуації в класі, де клас стає вулицею, готелем або супермаркетом. Учні мають конкретне завдання або серію завдань, які потрібно виконати в контексті ситуації використовуючи лексичні одиниці та вирази відповідної теми;

- *настільно-друковані ігри* (Board games), які можуть містити різні типи вправ та мають наочний супровід.

Організація ігрової діяльності, як і будь-якої іншої навчальної діяльності, потребує дотримання певних *принципів гри*. Найбільш значущими й актуальними для навчання іноземних мов учнів молодшого шкільного віку за допомогою ігрових технологій є наступні:

- *принцип активності*, тобто активний прояв фізичних та інтелектуальних сил кожного гравця, починаючи з підготовки до гри, у процесі гри та в ході обговорення її результатів;

- *принцип відкритості та доступності* означає, що гра має бути простою, зрозумілою та доступною для всіх охочих;

- *принцип динамічності* передбачає використання динамічних ігрових технологій, котрі мають активну взаємодію в динаміці подій і явищ;

- *принцип наочності* гри означає, що всі ігрові дії повинні мати наочний супровід, що значно посилює пізнавальний інтерес;
- *принцип проблемності* змісту гри, що, в свою чергу, має утримувати інтерес та увагу учні;
- *принцип діалогічного спілкування*, тобто учні повинні спілкуватися під час гри, використовуючи вивчені лексичні одиниці та вирази.

Оскільки навчання лексичного матеріалу відбувається за *3-етапною моделлю*, доцільно виділили три комплекси ігрових вправ відповідно до потреб та цілей кожного етапу.

1. Першим етапом вивчення лексики є її представлення та первинне затренування. Тому на даному етапу ми пропонуємо використання ігрових моментів. Тобто комплекс ігор з предметами. Наприклад:

- гра *“Name it”*, де вчитель показує предмети, а учні повинен назвати їх;
- гра *“Bring me a toy”*. У класі чи кімнаті розкладаються різні предмети та речі. Вчитель або учень просить дітей будь-яку річ, називаючи її англійською;
- гра *“Onion”*, в якій учні кидають один одному паперовий м'ячик, розгортають один папірець з нього та називають зображений там предмет;
- гра *“True or false”*. Суть гри полягає в тому, що вчитель показує ілюстрацію та запитує *“This is a ...”*. Якщо на картці і справді зображений предмет, який назав вчитель, то учні повинні плеснути в долоні один раз, а якщо там зображений інший предмет, тоді учні плескають два рази, а потім називають правильне слово;
- гра *“Correct order”* В цій грі учні повині розставили літери слова в правильному порядку;
- гра *“Find me”*. Учні повинні віднайти слова із ряду запропонованих літер.

Такі ігри вважаються найбільш доступними для дітей, оскільки вони сконцентровані на безпосередньому сприйнятті дитини. При первинному затренуванні лексичних одиниць зоровий контакт з предметом є вкрай важливим для учнів початкової ланки освіти.

Відповідно до класифікації ігрових технологій за тривалістю, усі вище зазначенні ігри відносяться до короткочасних, що, у свою чергу, не буде перенавантажувати учнів та дасть можливість концентрувати їхню увагу на навчальній діяльності.

2. На **другому етапі** відбувається автоматизація дій з новими лексичними одиницями. Метою цього етапу є організація практики учнів для засвоєння нових лексичних одиниць. Ми вважаємо, що саме на цьому етапі використання дидактичних ігор є найбільш ефективним, адже ігри можна проводити систематично, вони заохочують та мотивують учнів, створюють сприятливу атмосферу для закріплення нової лексики. На даному етапі ми пропонуємо використовувати ігри-вправи та настільно-друковані ігри. Наприклад:

- *гра “What is missing?”*. На дошці розвішуються картки зі словами, їх діти називають. Вчитель дає команду: “Close your eyes!” та прибирає 1-2 картки. Потім дає команду: “Open your eyes!” і ставить питання: “What is missing?” Діти згадують зниклі слова;

- *настільні ігри з кубиком*. Таким чином діти матимуть підвищену мотивацію, адже перемаже той хто швидше пройде від старту до фінішу. Крім того, в такій грі можна використовувати різні завдання, як вставити пропущене слово, скласти слово з букв, так і назвати антонім або синонім до слова. До настільних ігор, ми також відносимо лексичне доміно та лексичне лото. Де діти повинні співвідносити слова з їхніми картинками;

- *гра “What's next?”*. Таку гру можна використовувати на уроці англійської мови під час вивчення днів тижня, місяців, пор року, годин. Вчитель починає називати, наприклад, місяці, а потім раптово зупиняється. Завдання учнів по черзі назвати слово, яке має бути наступним. Коли учень називає потрібне слово і продовжує ланцюжок, він отримує бал;

- *гра “Odd one”*. Вчитель називає 3-4 слова, пов’язаних за певним критерієм, і одне зайве, яке логічно не пов’язане з іншими. Діти мають назвати зайве слово. Ще одним прикладом такої гри є гра в антоніми та синоніми. Один учень називає слово, а інший має назвати антонім або синонім, відповідно до правил гри.

3. **Третім етапом** є комунікативна практика, тобто вживання нових лексичних одиниць у різних видах мовленнєвої діяльності. На цьому етапі можна використовувати такі ігрові технології, як: ігрова дискусія, рольова гра, ігри з розв’язування задач. Та етапі комунікативної практики ми пропонуємо комплекс таких словесних ігор:

- *гра “Continue the story”*. Хтось починає розповідати історію (лише декілька речень), потім наступний учень продовжує цю ж історію. За кожне речення учень отримує бал. Потім наступний учень далі продовжує цю історію і гра триває;

- *гра “Describe me”*. Учні отримують картинку якогось предмета. Вони мають 5 хвилин, щоб підготувати невеликий опис. Потім кожен з них описує свою картинку, не називаючи, що це, а інші учні мають відгадати, про що йде мова;

- *гра “Interview”*, під час якою учні в парах відіграють роль інтерв’юера та респондента. Тобто один учень задає питання відповідно до вивченої теми. А інший дає відповідь;

- *діалог за картинкою*, де учні повинні скласти міні-діалог відповідно до ситуації, яка зображена на їхній картинці;

- *рольова гра*, під час якої учням надається можливість створити власного ігрового персонажа. Учні можуть вибрати стать, расу, вік, професію в залежності від запропонованої гри. Під час таких ігор учні випробовують ролі своїх героїв з їхніми навичками та характеристиками. Один учитель бере на себе роль наставника, який створює та описує пригоду, в якій беруть участь персонажі учнів, ставить перед ними цілі та винагороджує за мотивацію. Мета гри – розвиток комунікативної компетентності. Персонажів, створених учнями

під час цієї гри, можна використовувати на наступних уроках, даючи учням можливість бути тим, ким вони хочуть, перетворюючи монотонні історії про себе на захоплюючі історії.

Таким чином, на даному етапі можливе використання як короткочасних ігор так і повноцінних, котрі можуть зайняти цілий урок.

Таблиця 1

Комплекс ігрових вправ для формування лексичної компетентності

Етапи навчання лексики	Типи ігрових технологій
Етап ознайомлення з новими лексичними одиницями	<ul style="list-style-type: none"> - ігри з розв'язування задач - ігри на відповідність - пошукові ігри - ігри з предметами
Етап автоматизації дій учнів з новими лексичними одиницями	<ul style="list-style-type: none"> - ігри з розв'язування задач - ігри-вправи - пошукові ігри - настільно-друковані ігри - ігри-вгадування - ігри з інформаційними прогалинами
Етап ситуативного вживання засвоєних лексичних одиниць	<ul style="list-style-type: none"> - ігрова дискусія - ігри обміну і збору - ігри-вгадування - кооперативні ігри - змагальні ігри - ігри з інформаційними прогалинами - рольові ігри - імітаційно-моделюючі ігри

Отже, під час використання ігрових технологій вчитель заохочує учнів брати активну участь у навчанні. Ігри дають можливість учням взяти на себе

відповідальність за власне навчання. З точки зору навчання, створення значущого контексту для використання мови є ще однією перевагою, яку надають ігри. Використовуючи їх, вчителі можуть створювати різні контексти, які дозволяють навчатися несвідомо, оскільки увага учнів зосереджена не на мові, а на діяльності. У результаті, коли вони зосереджені на грі як діяльності, учні вивчають англійську мову так само, як вони вивчають свою рідну мову, тобто, не усвідомлюючи цього.

У свою чергу, **автономне навчання** лексичного матеріалу засобами ІТ передбачає запровадження заходів, спрямованих на підвищення особистісної зорієнтованості навчального процесу, серед них: меню завдань, чек листи для самоперевірки виконання завдань та таблиці саморефлексії. Відповідно, меню завдань мають бути запропоновані учням на кожному етапі навчання лексики.

STAGE 1. Activity menu

1) Game "Charades".

2) Write the letters in the correct order:

(Hurt) u - h - r - t

(Plaster) l - s - p - a - t - r - e

(Cast) c - s - a - t

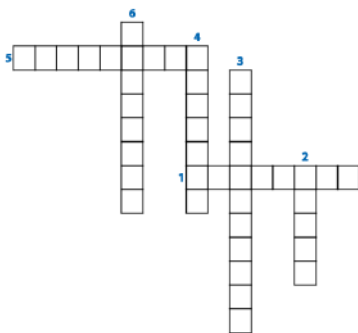
(Cut) t - u - c

(Fever) e - f - e - v - r

(Bleed) d - l - e - e - b

3) Crossword

4) Find words:

K	S	I	C	K	S	T	C	U	T	O	H
Y	H	U	R	T	U	Q	Z	S	S	M	B
E	M	G	F	J	I	W	U	O	E	C	Y
I	X	L	J	E	G	U	H	M	M	S	C
D	I	E	I	C	F	E	V	E	R	F	X
W	R	V	Y	T	W	K	B	H	S	V	O
J	F	B	U	T	D	L	L	M	H	F	R
A	A	S	U	N	B	U	R	N	A	O	V
S	N	S	H	B	F	P	U	U	E	V	Z
Z	R	M	E	D	I	C	I	N	E	E	B
E	F	H	W	L	F	Z	J	D	N	N	P
T	I	Y	I	G	I	L	L	D	N	F	C

- fever
- sick
- cut
- medicine
- hurt
- ill
- sunburn
- oven

5) Spelling game.

STAGE 2. Activity menu

1) Write advice. You can use the words below:

- watch TV • brush your teeth • eat ice cream and drink cold drinks • drink some hot tea • go to the dentist's • eat sweets • sleep • eat fruit and vegetables
- go to the doctor

2) Describe a picture. Start with: He/she has got ...

3) Give advice:

1. Tom has got a headache. He should / He shouldn't
2. My sister has got a toothache. She should / She shouldn't
3. I have a cut in my finger. You should / You shouldn't

4) Game 'Charades'

5) Missing words:

Anna is wearing _____ because she _____
her leg yesterday.

Greg has got a _____

In the park, Sandy fell down and _____ her leg.

She has got a _____ and it's _____ .

STAGE 3. Activity menu:

1) Make up a poster 'What should I do when I have a toothache/ I have a sore throat/ I have a cut?'

2) Make up a story by pictures.

Sweets

toothache

dentist

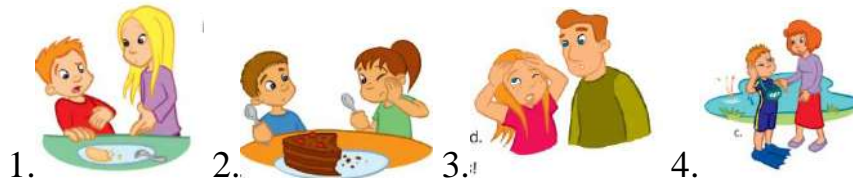
should clean

3) Choose a picture and make up a dialogue:

A: What's the matter?

B: I've got...

A: You should/ shouldn't ...

4) *Role-play:*

A: What's the matter?

B: I've got ...

A: You should/ shouldn't ...

Доречним засобом поетапного самоконтролю при формуванні лексичної компетентності учнів початкової школи в умовах автономії навчання видається використовувати чек-листи, зразки яких наведені далі:

Date:	
- Spelling game	
- Find words	
- Game 'Charades'.	
- Write the letter in the correct order	
- Crossword	

Date:	
- Write advice by picture	
- Describe a picture	
- Give advice	
- Missing words	
- Game 'Charades'	

Date:	
- Make up a poster 'What should I do when ... '	
- Make up a story by pictures.	
- Make up a dialogue by picture	
- Role-play	

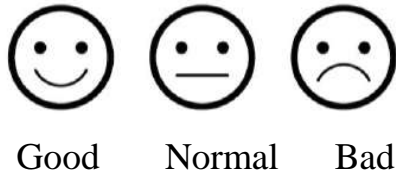
Tick the activities

you done.

Нарешті вміння саморефлексії та самооцінювання можуть розвиватись за рахунок використання традиційних таблиць і малюнків, зразок якого наведений далі:

Choose a smile

<p>I know all new words: cold, cough, allergy, fever, cut, plaster, bleed, hurt, ill, sunburn, ...</p>	
<p>I can say about my health problem: - I have got earache / stomachache / backache / sore throat / headache / toothache</p>	
<p>I can give advice: - You should go to the doctor / go to the dentist / drink hot tea / wash your hands / put hand cream on your hands / brush your teeth / put a plaster / ...</p>	

II. Навчання лексичного матеріалу учнів початкового етапу за технологією асоціативних символів

Одним з основних завдань вивчення іноземних мов у початковій школі є формування знань і навичок володіння базовим лексичним матеріалом, необхідних для наступного вдосконалення англійської комунікативної компетентності на етапах основної та старшої школи. Від успішності цього етапу залежить подальша робота щодо вивчення лексики. Тому вчитель має докласти максимум зусиль аби обрати найдієвіший та найефективніший спосіб навчання, узгоджуючи це з віковими особливостями учнів.

Метод асоціативних символів (МАС) – це ігровий метод, мова рухів, жестів, міміки і тіла загалом. У цьому і полягає основна його перевага над традиційними формами викладання. Навчання, що базується на грі та уяві, зовсім не обтяжує дитину, так як переважаючим у цьому віці є образне мислення. Отже, дитина відпочиває, вивчаючи матеріал. Вона без утоми переосмислює велику кількість інформації, вчиться, граючись.

За своїми основними характеристиками МАС наближений до методу повної фізичної реакції (Total Physical Response (TPR)), який поєднує мовне сприйняття з фізичними діями. Основна ідея полягає в тому, щоб створити асоціації між словами або фразами та відповідними рухами або жестами. До **переваг** МАС належать:

1. Інтерактивність та сприйняття учнями нової інформації у формі гри. Загалом, метод є доцільним способом викладання англійської мови для учнів початкової школи, оскільки він інтерактивний, захоплюючий та ефективний. Включаючи фізичні навантаження в процес вивчення мови, учні з більшою ймовірністю запам'ятають нові слова та фрази, а також отримають більше задоволення від навчання.

2. Можливість навчатися у власному темпі. Оскільки вчитель дає команди, а учні відповідають фізичними діями, кожен учень може вибрати та виконати рух із власною швидкістю. Це означає, що учні, яким потрібно більше

часу для опрацювання мови, можуть не поспішати, а ті, хто є більш просунутими, можуть швидше виконувати вказівки та завдання.

3. Можливість використовувати дані методи для різних цілей, пов'язаних з вивчення іноземної мови та освоєння нових навичок та вмінь. Метод асоціативних символів можна використовувати для навчання різноманітних мовних навичок, включаючи словниковий запас, граматику та структуру речень. Наприклад, учитель може використовувати МАС для навчання прийменників, даючи такі команди, як «Put the book on the table» або «stand in front of the door».

4. Цей метод розвиває творчі здібності та уяву. Ще один спосіб використання МАС для навчання англійської учнів початкового етапу – це створення історій і рольових ігор. Учитель може використовувати його, щоб розіграти історію чи ситуацію, а учні можуть реагувати, імітуючи дії або розігруючи власну версію історії.

5. Зручність використовувати метод у різноманітних умовах, включаючи роботу у класі, мовних таборах та навіть онлайн-курсах з вивчення мови. Така гнучкість робить його корисним інструментом для вчителів і вихователів у різних контекстах.

6. Можливість використовувати метод із різними віковими групами та різними рівнями мови. Це особливо корисно для початківців і учнів молодших класів, але метод також може бути адаптований для старших або просунутих учнів. Він також ефективний для учнів, які можуть бути сором'язливими або неохоче брати участь у традиційних заходах з вивчення мови, оскільки він дає їм можливість займатися мовою у веселій та інтерактивній формі.

МАС є ефективним і захоплюючим способом навчання англійської мови учнів молодших класів. Включаючи фізичні вправи та жести у вивчення мови, учні з більшою ймовірністю запам'ятають нові слова та фрази та отримають задоволення від навчання. Проте для ефективного використання методу учитель повинен використовувати словниковий запас і команди, які є значущими та корисними для учнів.

Метод асоціативних символів може бути застосований для багатьох тем у шкільній програмі учнів початкової школи. На нашу думку, “Тварини”, “Емоції”, “Команди”, “Частини тіла” є найбільш вдалим для застосування даного методу. Можна вживати такі символи для демонстрування слів:

Тема “Команди” (дієслова)

Go – показати 2 пальці, які “рухають” по долоні.

Sit down – руками показувати жест вниз, при цьому трохи згинаючи коліна.

Stand up – підіймати руки долонями вгору.

Open – скласти долоні один до одного та наче “відкрити” їх.

Close – тримати долоні поруч, зводячи їх одну до одної.

Turn around – показувати жест пальцем малюючи уявне коло.

Тема “Animals”

A bear – йти перевалуючись з однієї ноги на іншу.

A penguin – руки тримати вздовж тіла та робити маленькі кроки.

A bird – уявити, що руки – це крила.

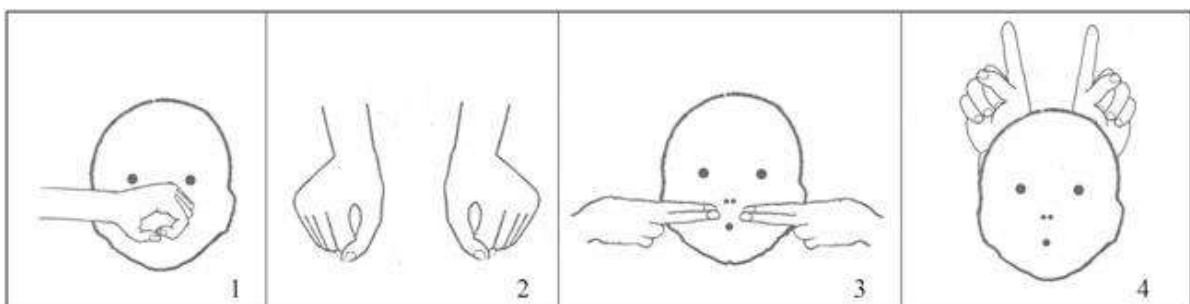
A giraffe – підняти руки догори та стати як можна вище.

A pig (1) – зображуємо кумедне рильце зімкнутими у коло та притуленими до носа великий і вказівний пальці.

A horse (2) – опущеними донизу та стиснутими у кулаки руками показуємо уявні копита.

A cat (3) – прикладеними до верхньої губи вказівними і середніми пальцями зображуємо уявні вуса.

A cow (4) – приставленими до голови випрямленими вказівними пальцями, демонструємо довгі роги і т. д.

Тема: “ Jobs”

A singer – руки в кулак, імітуючи мікрофон.

A dancer – імітація танцювальних рухів.

A teacher – одною рукою тримаємо уявну указку, іншою – книги.

A doctor – імітуємо процес введення ін'єкції.

A housewife – підмітаємо підлогу.

Від ефективності та цілеспрямованості етапу презентації лексики залежить уся подальша робота над нею, тому вчителю треба підібрати найефективніший спосіб відповідно до вікових особливостей дітей. Мова символів, жестів – поняття відносно гнучке. Це – наша уява, фантазія. Кожен педагог, при бажанні, по-своєму створює образ того чи іншого предмету, стану або дії. Головне, щоб діти розуміли учителя, а він їх. У процесі роботи вони можуть імпровізувати, вносити свої зміни та доповнення у розробку символів. Школярі, як правило, із захопленням беруть участь у цьому процесі, адже матеріал викладається в цікавій, ігровій формі. Діалог «вчитель-дитина» проходить на рівні відомих для обох сторін образів-символів, зв'язаних між собою за попередньою домовленістю. При цьому налагоджується творча співпраця між наставником і вихованцем. Її можна назвати партнерством, яке повністю знімає бар'єр непорозуміння між учителем та учнями на всіх наступних етапах навчання. Педагог з легкістю, а учні, не докладаючи ніяких зусиль, будуть розуміти один одного, не використовуючи пояснень рідною мовою.

Технологія навчання іншомовної лексики узгоджується з її традиційною триетапною моделлю, збагачуючи та інтенсифікуючи останню.

Етап 1. Перший етап є одним з найважливіших, тому потрібно приділити йому достатньо уваги. Виходячи з кількості дітей у класі та тривалості уроку, можна запропонувати такі завдання для презентації.

1) Показати картинку з підписом англійською. Вчитель називає слово англійською та показує жест. Діти намагаються вгадати слово, при необхідності вчитель допомагає їм з перекладом.

2) Вчитель називає слово та жест, діти повторюють.

3) Картинки зі словами показуються дітям, а вони, в свою чергу, мають назвати слово та показати жест.

4) Вчитель показує жест, а діти мають назвати слово.

Етап 2 є також важливим етапом, оскільки діти формують лексичні навички, працюючи з новим матеріалом.

Для теми «**Look at animals**», було розроблено такі вправи:

- На інтерактивній дошці показати нові слова (без ілюстрацій). Вчитель називає слово, учень вказує на це слово та прописує його, інші учні пишуть у зошитах, учень передає естафету іншому.

- Гра біля дошки. 6 учнів (відповідно кількості нових слів) по черзі показують жест, не повторюючись, інші учні називають це слово, шукають його на дошці або в книжці та пишуть у зошит.

- Завдання на платформі Wordwall – підбір варіантів або анограми (складання слова з букв).

- Використання пісень або відео, де є нові слова, виконувати вказівки з пісні та додатково ,при можливості, коли дитина чує нові слова, робити відповідний рух.

Наприклад пісня: «Old MacDonald had a farm». Діти у пісні помічають слова, які відносяться до цієї теми та повторюють звуки, які роблять ці тварини. Після прослуховування, можна пограти у гру. 1 учень імітує звук тварини та використовує жест для імітації, інші учні повинні відповісти хто це.

3 Listen and read. 136 Watch the MultiROM!

1 Wow! Look at all the animals, Billy.

2 Look. This cow is bigger than that cow.
Yes. It's the mummy cow.

3 And this sheep is smaller than that sheep.
That's right. It's a baby sheep.

4 Look. A baby donkey and a mummy donkey.
That's right, Billy.

- Після виконання завдання на прослуховування вчитель читає репліку використовуючи жести для вивчених слів, після цього діти читають цей самий текст по черзі (ділячи на фрагменти), наслідуючи манеру читання вчителя, тобто теж використовуючи жести.

1	cow
2	goat
3	horse
4	sheep
5	donkey
6	goose

- Описати картинку використовуючи жести. I CAN SEE A ***.

Після цього діти у парах складають діалог.

A: Show me a **

B: This is a **. Show me ***.

2 Now write.

1 There's a cow behind the gate.

2 There's a _____ next to the gate.

3 There's a _____ in front of the house.

4 There's a _____ between the horse and the van.

5 There's a _____ behind the tree.

6 There's a _____ on the van.

- Прочитати речення, пропущене слово зобразити, записати та прочитати речення використовуючи символи та «передати естафету» іншому учню.

shorter than	bigger than	taller than	smaller than
1 big	<u>bigger than</u>		
2 small	_____		
3 short	_____		
4 tall	_____		

- Дібрати правильне слово, озвучивши весь рядок і словами і жестами. Після цього, покласти 4 предмета на стіл відповідно, щоб їх можна було порівняти, використовуючи ці слова. Дитина підходить обирає 2 предмета, показує їх класу та порівнює використовуючи слова та жести. Після, можна попросити учнів у парі порівняти предмети, які є у них на парті.

2 Circle the animals you can see at a farm.

	lion	cow	sheep	tiger	giraffe	donkey	horse	zebra
	hen	chick	monkey	elephant	goat	goose		

- Обрати та обвести слова, про які йде мова в завданні, при цьому якщо ця тварина підходить, то до слова додавати жест. Після цього гра, вгадай

кого можна побачити на фермі. Є 2 команди. Діти обирають одне слово та показують жестом, противники мають відгадати. Далі показує інша команда.

Для теми «**Look at photo**» було розроблено такі вправи:

- На інтерактивній дошці показати нові слова (без картинки). Вчитель називає слово, учень підходить вказує на це слово та прописує його, інші учні пишуть у зошитах, учень передає естафету іншому

- Гра біля дошки. 6 учнів (відповідно кількості нових слів) і вони по черзі показують жест, не повторюючись, інші учні називають це слово, шукають його на дошці або в книжці та пишуть у зошит.

- Завдання на платформі Word wall на matching або анограми (складання слова з букв).

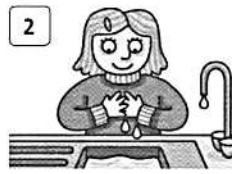
- Після виконання завдання на прослуховування. вчитель читає репліку використовуючи жести для вивчених слів, після цього діти читають цей самий текст по черзі(ділячи на фрагменти) наслідуючи манеру читання вчителя, тобто теж використовуючи жести.

1 Find and circle the words.

photo dry kind wet fridge naughty

k s e k i n d p y

o c t w e t x y

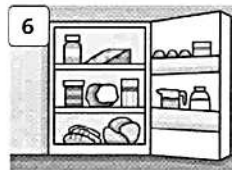
t p d r y q x

h s p h o t o x b

l n a u g h t y v c

p u f r i d g e t e i

- Знайти обвести слово, після цього прочитати його використавши відповідний жест

2 Now look and write.

1 There are some photos on the _____.

2 This boy is _____.

3 This duck is very _____.

4 Her hands are _____.

5 His hands are _____.

- Прочитати речення, пропущене слово зобразити, записати та прочитати речення використовуючи символи та «передати естафету» іншому учню.

The house was so untidy!

Hello, Mum,
The party was fun.
Everyone was happy,
Each and every one.

But after the party,
Balloons were on the door.
Food was on the table,
And cards were on the floor.

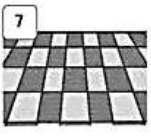

The house was so untidy,
So here is your surprise ...
Open the door,
And open your eyes!

The food is in the fridge,
The rubbish in the bin.
Now the house is tidy,

- Прослухати пісню. Після цього проспівати, використовуючи текст у підручнику, при цьому використовуючи вивчені жести.

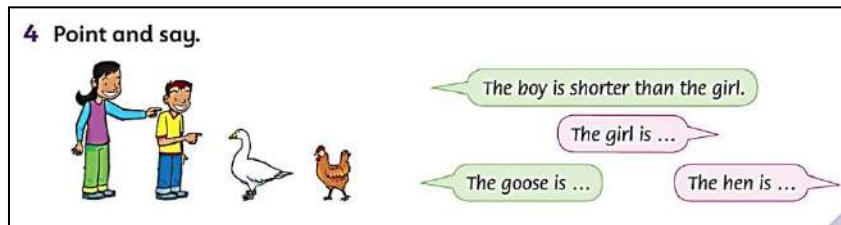
2 Look and write.

rubbish happy photo wet hungry party dry
untidy floor tidy

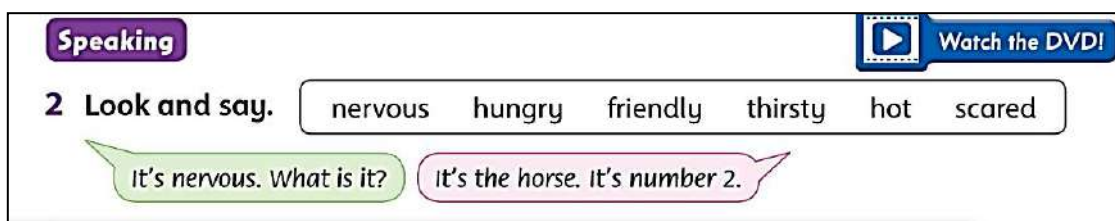
1		1	h	u	n	g	r	y	2		
		2	a								
3		3	p						4		
		4	p								
5		5						y	6		
								m			
7		7						o			
		8						r		8	
		9						i			
9		10						e		10	
								s			

- Перше завдання по черзі читати по 1 слову, зображуючи його. Після цього приступити до розв'язування кросворду. Як перевірка, учень може показувати жест, а інші діти вгадувати який це номер.

Третій є ключовим етапом, на якому для практики комунікації ми підібрали такі вправи:

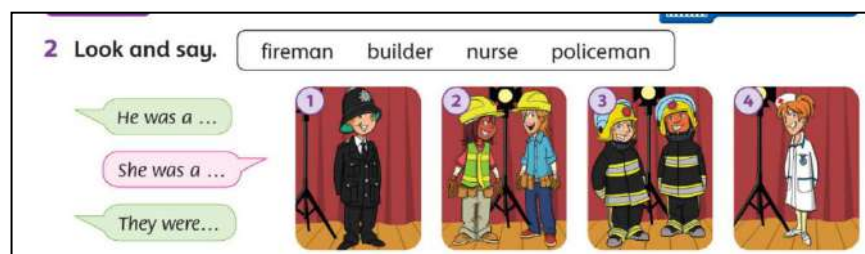
- Описати картинку використовуючи структуру та жести для вивчених слів. Учень підходить до карточок та витягує 2 з них. Саме ці предмети він має порівняти, використовуючи жести .

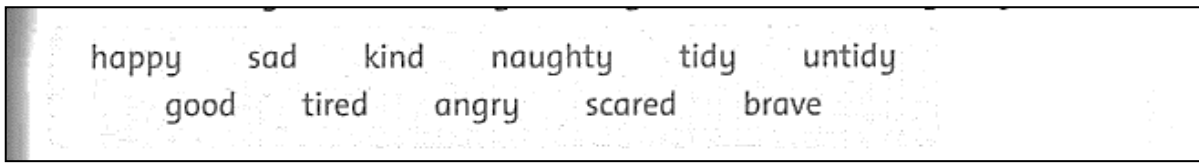
- Скласти діалоги у парах за прикладом, використовуючи асоціативні символи:

- Порівняти об'єкти на картинці за допомогою граматичної структури, що була вивчена раніше та символів.

Для теми «Look at photo»:

Гра «вгадай хто я». Учень витягує 1 картку з професією. Інші мають сказати хто це. Хто перший вгадав, тягне наступну картку.

- Прочитати список слів по 1 слову для кожного учня, використовуючи після цього жест. Наступне завдання, робота у парі, кожен підкреслює слова, які підходять для того аби описати себе у попередньому році. Після цього обмінятися роботами з партнером, та розповісти про нього, разом з жестами.

- Доповнити речення. Сказати їх жестикулюючи.

У ході практичної апробації запропонована технологія показала значне зростання показників учнів початкової школи за такими критеріями, як:

- Правильне написання і вимова;
- Правильне вживання в контексті;
- Розуміння при читанні та аудіюванні.

III. Формування англомовної лексичної компетентності молодших школярів з використанням інформаційно-комунікаційних технологій

Мережа Інтернет і комп'ютерні комунікаційні технології все більше стають сприятливим середовищем для навчання. Вони дозволяють вирішити проблеми навчання іноземної мови у співпраці, індивідуалізації і диференціації навчання, беручи до уваги різні чинники, такі як: рівень володіння іноземною мовою, швидкість її опанування, часові межі, стилі навчання, особисті освітні потреби, траєкторії навчання тощо. Ці технології знаходяться у стані постійного розвитку і змін, вони дають сучасній людині все більше і більше

можливостей: розваги, покупки, робочі місця і, звісно, освіта. Це ніби довідник, який постійно оновлюється.

На сьогоднішній день існує широкий вибір ресурсів, які можна використовувати у навчанні англійської мови: YouTube (платформа з відео різної тематики та рівнів володіння мовою); Viber, Telegram (служать для обміну повідомленнями); Kahoot (формат вікторини); ESL Games World, ESL Games Plus, Kids Learning Ville, ESL Tool Kit (пропонують ігри із запрограмованим набором слів, але розділений за темами); Jamboard, Miro (цифрові дошки); Mindmeister (створення карт пам'яті); Word Art (хмари тегів у різних формах); Puzzel, Wordwall, Learning Apps (створення онлайн-кросвордів та інших ігор зі словами по шаблонах різних видів); Quizlet (флеш-карти та вправи з ними); Alias (гра на пояснення/ відгадування слів); Spelling and Phonics Kids Games, Kids Spelling Matching Game (ігри на правильний порядок букв у словах); English for Kids (міні-словник за темами та ігри до слів); Vocabulary Victor (ігри зі словами не об'єднаних спільною темою) та багато інших.

У межах дослідження було здійснено ґрунтовний аналіз електронних ресурсів на предмет можливостей їх використання у формуванні лексичних навичок молодших школярів. По-перше, було визначено низку критеріїв відбору ресурсів, як-от: доступність, зручність у використанні, урахування психологічних особливостей учнів, відповідність програмі навчання, наявність відео або аудіо супроводження, яскравий формат. По-друге, їх зміст та функції мають сприяти ефективному засвоєнню лексики та розвитку умінь її подальшого використання у мовленнєвих ситуаціях.

Таким чином, для формування ЛК молодших школярів було виокремлено наступні інструменти: Alias, English for Kids, Jamboard, Miro, Padlet, Quizlet, ESL Games Plus, Puzzel, YouTube, Kahoot, Wordwall, Telegram, Viber. Також був використаний сайт <https://avatarmaker.com/>, який не призначений для навчальних цілей, але може бути використаний на уроці, якщо на те спонукає тема.

Узагальнення результатів складових вибраних у ході аналізу веб-застосунків для навчання англомовної лексики, їх змісту, функцій та форм контролю дозволяє представити матеріал у вигляді таблиці.

Таблиця 2

Веб-застосунки для формування ЛК молодших школярів

Назва і вид ресурсу	Зміст, функції і форма контролю	Додаткові переваги (+)/недоліки (-)
Alias – віртуальний аналог популярної гри	Тематичний розподіл лексичного матеріалу. Містить функцію створювати власні набори слів для гри. Форма контролю – з боку вчителя.	(+) автентичність (+)warming-up activities (-)відсутність віртуальних класів
English for Kids – застосунок для вивчення лексики для дітей	Тематичний набір лексики, «словничок» з ілюстраціями до тем, велика кількість вправ. Функція перегляду прогресу учня, зазначення правильних і хибних відповідей. Форма контролю – самоконтроль.	(+) ігрова форма вправ (+) блок додаткових лексичних завдань (+) дозволяє переглядати прогрес учня
Jamboard, Miro – цифрова дошка	Функції: додавати текст, картинки, редагувати, переміщати елементи (групувати і упорядковувати), малювати. Форма контролю – з боку вчителя.	(+)можна редагувати та переглядати усім класом в режимі онлайн чи на інтерактивній дошці у класі.
Padlet – інструмент, який можна використовувати як цифрову дошку.	Містить різні формати розміщення повідомлень (стрічка, розділи, у довільному порядку). Функції: додавати зображення, аудіо, відео, посилання, чи файл іншого формату. Форма контролю – з боку вчителя.	(+) зручний для письмових робіт (+) учні можуть додавати свої ідеї одночасно і переглядати їх, а також коментувати
Quizlet – застосунок з картками для вивчення лексики	Містить готові шаблони карток. Функції: можна поєднати ілюстрацію, слово, визначення чи переклад і вимову слова. Форма контролю – з боку вчителя.	(+)створення власних ігор та карток (+)можна створювати віртуальні класи (+)вчителю відображається

		статистика (+) учні також можуть долучатися до створення модулів
ESL Games Plus – сайт для молодших школярів у вільному доступі	Містить ігри, відео та роздаткові матеріали відповідно до тем. Функції: у грі відображається правильна чи хибна відповідь. Форма контролю – самоконтроль	(+) зручно використовувати при наявності у класі інтерактивної дошки (+) готові ігри, розбиті за темами
Puzzel, Wordwall – сайти для створення ігор за допомогою шаблонів	Функції: створення ігор із власним підбором слів; відображення того, правильна чи хибна відповідь. Форма контролю – самоконтроль.	(+) можливість застосування власного підбору слів (+) швидкість (-) обмежена кількість доступних шаблонів(Wordwall) чи можливих збережень ігор (Puzzel) при використанні безкоштовної версії
YouTube – платформа для відео	Функції: перегляд відео і можливість викладати власні. Форма контролю – з боку вчителя	(+) широкий вибір автентичного і адаптованого матеріалу для будь-якої теми (+) поєднання відео- та аудіоряду
Kahoot – платформа для вікторин	Функції: створення власних вікторин; програма сама оцінює учнів, враховуючи правильність відповіді і швидкість реакції. Форма контролю – самоконтроль	(+) можливість застосування власного підбору слів (+) можливість застосування зображень, відео- та аудіоряду (-) необхідність наявності приладу у кожного учня
Telegram/ Viber - месенджери	Функції: обмін текстовими чи голосовими повідомленнями. Форма контролю – з боку вчителя.	(+) програми знайомі учням (+) наслідують ситуації з реального життя

Представимо етапи з відповідними їм вправами та веб-застосунками і веб-платформами у таблиці.

Таблиця 3

Етапи формування лексичної компетентності

Етапи	Мета	Веб-застосунки і веб-платформи
Введення нового слова та його значення	Ознайомлення з новими лексичними одиницями: форма, значення, вживання; формування рецептивних лексичних навичок	Quizlet, English for Kids, ESL Games Plus, YouTube
Рецептивно-репродуктивне тренування	Автоматизація дій учнів з лексичними одиницями; формування рецептивно-репродуктивних лексичних навичок	Jamboard, Miro, Alias, Padlet, Puzzel, Wordwall
Комунікативна практика	формулювання власних, оригінальних висловлювань	Gmail, Avatarmaker, Telegram, Viber

Варто зазначити, що розроблені нами вправи можна використовувати як за умов аудиторного, так і дистанційного навчання, якщо забезпечені відповідні умови (можуть відрізняються для кожної вправи): наявність інтернет-зв'язку, інтерактивної дошки у класі, а також смартфона чи планшета у кожного чи у переважної кількості учнів. Обрані теми відповідають чинній програмі для учнів початкових класів, а саме 2-3 класів – «Харчування», «Кольори», «Частини тіла».

Вправи першого етапу формування лексичної компетентності з використанням інформаційно-комунікаційних технологій

Вправа 1: *спрямована на розвиток умінь сприймати нові ЛО на предмет вимови і написання*

Тема: Food

Завдання: Listen to the words and repeat after the speaker. Pay attention to the pronunciation.

персик

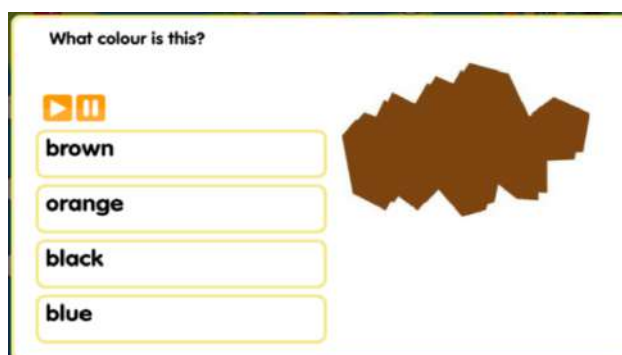
peach

Хід виконання: Учням потрібно відкрити додаток 'Quizlet', де у віртуальному класі вони зможуть побачити підбірку віртуальних карток, підготованих вчителем. Перейшовши до карток через натискання кнопки 'Flashcards', учні по черзі слухають звукове відтворення слова, спочатку один повторює за записом, а потім усі інші за ним. Потім вчитель може перевірити вимову окремих учнів індивідуально, щоб переконатися у її правильності. Значення слів учні зрозуміють з картинок, доданих до слова.

Вправа 2: *спрямована на розпізнавання лексичних одиниць*

Тема: Colours

Завдання: Tap on the dice. Listen and choose the correct answer.

Хід виконання: Після того, як учням було презентовано слова, вчитель відкриває гру на сайті www.eslgamesplus.com. Учні виходять по черзі до

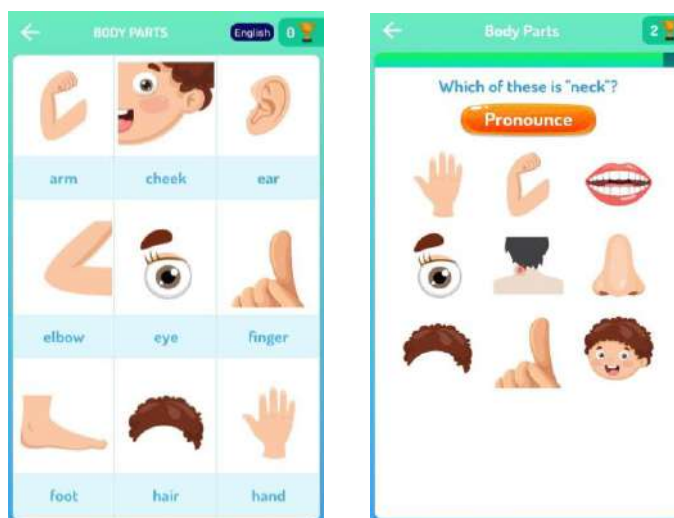
інтерактивної дошки і натискають на кубик, потім, почувши назване слово і звернувши увагу на картинку, обирають правильну відповідь.

Вправа 3: *спрямована на розпізнавання лексичних одиниць графічно і за звуком*

Тема: Body Parts

Завдання: Go to the virtual 'Dictionary' in your "English for Kids" application. Tap on the pictures, listen and repeat. Then go to 'Pick a Picture' game, read and listen to the word and choose a correct picture.

Хід виконання: Учням потрібно зайти в додаток "English for Kids", натиснути на кнопку 'Learn', після цього 'Body Parts', а потім 'Dictionary'. Працюючи в парах або по трьох (групам потрібно розсістися далі одна від одної), учні натискають на картинку зі словом, слухають його вимову і повторюють. У додатку є записані слова і відповідні ілюстрації. Після цього вчитель перевіряє результат опрацювання карток. Потім їм потрібно відкрити розділ 'Pick a Picture' і обрати картинку відповідно до слова.

Вправа 4: *спрямована на презентацію нових ЛО*

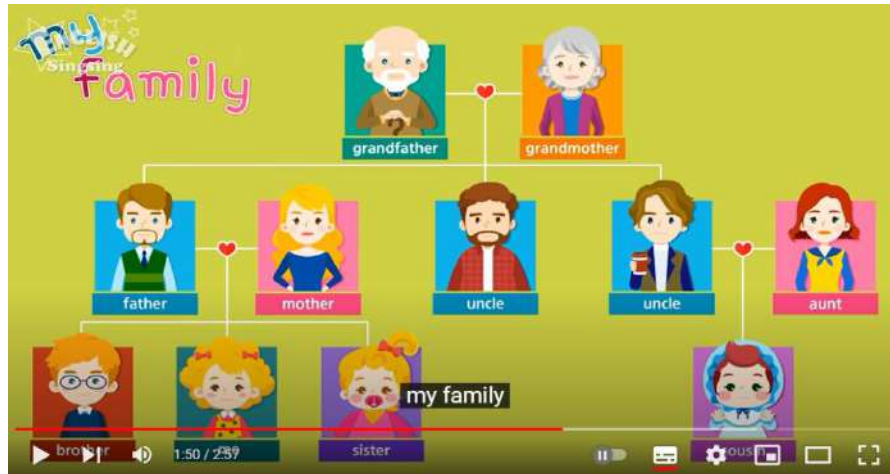
Тема: Family

Завдання: Watch the video and repeat the new words.

Хід виконання: Учитель відкриває відео на платформі YouTube за посиланням

https://www.youtube.com/watch?v=FHaObkHEkHQ&ab_channel=EnglishSinging і

показує його учням за допомогою проектора або інтерактивної дошки. Учнім потрібно повторювати за диктором нові слова. Відео включає в себе аудіозапис, ілюстрації і графічне оформлення слова, які допоможуть учням краще запам'ятати нові ЛО.

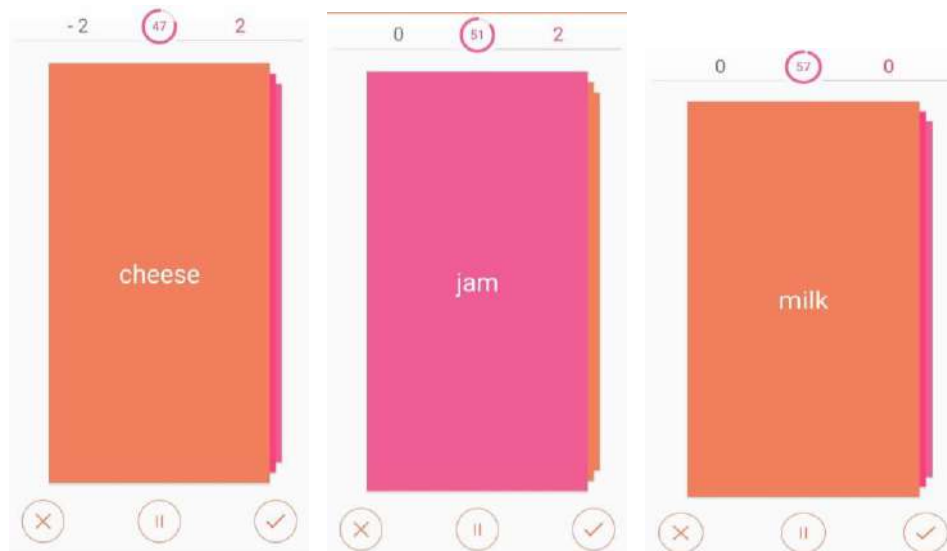

Вправи другого етапу формування ЛК з використанням ІКТ

Вправа 1: *спрямована на уміння пояснити значення нових лексичних одиниць*

Тема: Food

Завдання: Play in two teams. Explain a word to your team not naming it. Try to explain as many as you can in 1 minute.

Хід виконання: Клас розбивається на дві команди і придумують назви до кожної. Потім з групи обирається один учень, який буде пояснювати слова

своїй групі за допомогою визначень, опису предмету, пов'язаних слів або жестів. Задача його команди – відгадувати загадані слова. Додаток "Alias" показує учневі карточки зі словами, якщо команда відгадує, учень натискає галочку, якщо не може відгадати – хрестик. На одного учня дається одна хвилина. Команди грають по черзі. Виграє та команда, у якої більше відгаданих слів. Вчитель сам обирає і вводить слова, які будуть показані учням.

Вправа 3: *спрямована на розвиток умінь використовувати лексичні одиниці у реченнях*

Тема: Food

Завдання: Write 2-3 sentences describing pictures that you see using food vocabulary. Say whether you like the same food.

Хід виконання: У додатку “Jamboard” діти заходять на запропоновану учителем віртуальну дошку. Перед ними є ілюстрації та приклад речень, підготованих вчителем. Завдання учнів – описати ці ілюстрації, використовуючи вивчені слова, додаючи речення через інструмент «закріплена нотатка». Кожному необхідно додати хоча б 2-3 речення. Якщо можливості використовувати індивідуальні гаджети немає, цю роботу можна робити усім класом, виходячи до інтерактивної дошки по черзі.

Вправа 4: *спрямована на розвиток умінь використовувати лексичні одиниці у реченнях*

Тема: Colours

Завдання: Write 3 sentences about you by analogy. For example, ‘My pencil is grey and my pen is blue’, ‘My favourite colour is pink’, ‘My toy is yellow’.

Хід виконання: Учні відкривають додаток “Miro” (або вчитель відкриває його за допомогою інтерактивної дошки у класі). Там написані приклади речень, які учням за аналогією потрібно написати, підставляючи власні кольори замість поданих.

Вправа 5: спрямована на розвиток умінь використовувати лексичні одиниці у реченнях

Тема: Body Parts

Завдання: Group up. Count such parts of body in your group: ears, noses, fingers, legs, bellies, heads. Then write sentences by analogy, as in example.

Хід виконання: Учні об’єднуються в групи і переходять у додаток “Padlet”. Там вчитель залишив завдання і приклад. Учням потрібно порахувати частини тіла і написати речення, підставляючи відповідні слова і цифри.

Вправа 6: спрямована на розвиток умінь розпізнавати нові ЛО

Тема: Body parts

Тема: Family

Завдання: Who is in the picture? Look and choose the correct answer.

Хід виконання: Учитель починає гру на платформі Kahoot і показує її учням за допомогою проектора або інтерактивної дошки. Учням необхідно ввести код, приєднатися до гри, а потім обирати правильні відповіді на своєму гаджеті.

Вправа 9: *спрямована на розвиток умінь учнів розпізнавати нові лексичні одиниці*

Тема: Family

Завдання: Read the question and choose the correct answer.

Хід виконання: Учитель надсилає посилання на гру учням, напередодні підготовлену за допомогою Wordwall. Їм необхідно прочитати запитання і навести «літак» на хмаринку з правильною відповіддю.

Вправа 10: Make up a sentence.

Тема: Family

Спрямована на уміння застосовувати нові ЛО у реченнях

Завдання: Spin the wheel. Make up a sentence with your word.

Хід виконання: За допомогою Wordwall та інтерактивної дошки, учитель показує учням зображення із колесом, де написані нові ЛО. Учням по черзі потрібно підходити до дошки і натискати на неї, щоб колесо почало обертатися. Коли воно зупиняється і вказує на слово, учню біля дошки потрібно скласти з ним речення.

Вправи третього етапу формування лексичної компетентності з використанням ІКТ враховуючи інтегровані змістові лінії

Вправа 1: *спрямована на розвиток письмових навичок, застосовуючи нові лексичні одиниці*

Тема: Food

Завдання: Write a letter answering the questions:

1. What is your favourite food?
2. What do your parents like to eat?
3. What do you eat for breakfast, dinner and supper?
4. What healthy food do you prefer?

Хід виконання: Учням потрібно написати електронного листа через Gmail, відповідаючи на подані запитання, відправити його одне одному в парах і вчителю. Після обміну (і краще на наступний урок) їм потрібно розповісти про свого партнера по листуванню.

Вправа 2: *спрямована на розвиток монологічного мовлення з використанням нових лексичних одиниць*

Тема: Colours

Завдання: 1) Describe a picture to your class. Class – guess the picture. 2) Say what you can do to protect nature.

Хід виконання: На інтерактивній дошці виведено декілька зображень. Учні потрібно описати картинку, а іншим – відгадати, яку саме він/вона має на увазі.

Приклад виконання вправи:

Завдання: Choose the picture and describe it.

Учень: I see yellow sand. There is blue sea and blue sky. It's beautiful.

Учні: Is this picture 3?

Учень: Yes, it is.

Вчитель: How can we protect it?

Учень: We clean the beach.

Вправа 3: спрямована на розвиток монологічного мовлення з використанням нових лексичних одиниць

Тема: Body parts

Завдання: Go to <https://avatarmaker.com/> and create your avatar there. Show it to your class and describe it. Say whether you would like to have such a friend. Why?

Хід виконання: Учні переходять на сайт avatarmaker.com, де створюють свій аватар. Потім їм потрібно усно описати його зовнішність. Якщо можливості використовувати індивідуальні гаджети немає, вчитель може вивести зображення на інтерактивну дошку, натиснути 'Random', тоді зовнішність обиратиметься в довільній комбінації, а учні по черзі можуть її описувати. Після цього їм потрібно пояснити, чи хотіли б вони товаришувати з описаною людиною і чому.

Вправа 4: *спрямована на розвиток навичок письма з використанням нових ЛО* Тема: Family

Завдання: Send a picture of your family to your classmate. Tell him/her about your family.

Хід виконання: Учні отримують завдання відправити фото і невелику розповідь про свою родину комусь із однокласників (або в бесіду класу, так учитель зможе відразу побачити виконане завдання і перевірити його). Це можна зробити за допомогою застосунків Viber чи Telegram. Таке завдання краще задати учням як домашню роботу.

Отже, інформаційно-комунікаційні технології – це віртуальний світ можливостей та освітнього потенціалу. Він постійно оновлюється, тому важливо слідкувати за новинами і за можливості долучатися до процесу створення нових та зручних ресурсів.

3.3. Особливості імпліцитного навчання граматики дітей молодшого шкільного віку

Сучасний світ не стоїть на місці та бурхливо розвивається, що особливо помітно в сфері освіти. Зміст освіти, що забезпечується єдністю дисциплінарного, процесуального та емоційно-ціннісного компонентів, передбачає оволодіння іноземною мовою в контексті міжкультурної парадигми. Такий підхід зумовлює формування міжкультурної комунікативної підготовки в рамках типових комунікативних сфер, тем і ситуацій, визначених навчальним планом.

Із зародженням Нової української школи (НУШ) в обіг вводяться нові терміни та компетентності, націлені на формування всесторонньо розвиненої, конкурентоспроможної особистості, здатної працювати в команді та бути лідером.

Серед прописаних в концепції НУШ компетентностей, спілкування іноземною мовою є ключовою під час вивчення англійської мови. Основним завданням школи на уроках іноземної мови є допомогти учням у розвитку комунікативної компетентності, що є незамінною складовою та основною метою вивчення іноземної мови.

На сьогодні виділяють 4 основні компоненти комунікативної компетентності, а саме: граматику, соціолінгвістику, стратегію та дискурс. Тим не менш, граматика визнається обов'язковою та невід'ємною частиною вивчення мови. Вільна комунікація та повноцінне використання мови неможливі без знання граматичних правил, узгодження часів та форм, саме тому навчання граматиці повинно починатися вже у початковій школі.

У вивченні англійської мови велику увагу слід надавати опануванню комунікативною компетентністю, що означає, що навчання граматиці має бути інтегровано в реальні комунікативні ситуації. Такий підхід заохочує учнів використовувати англійську мову природним, змістовним чином і допомагає їм розвивати мовні навички, дотичні до їхнього життя поза класом.

Відповідно до «Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти» (CEFR) існує певний набір навичок та знань, якими повинні оволодіти учні на кожному рівні вивчення англійської мови. Також, згідно з CEFR, вимоги до вивчення граматики англійської мови визначаються рівнем володіння іноземною мовою, яких є шість: A1, A2, B1, B2, C1, C2. Кожен рівень включає в себе знання різних аспектів граматики: від простих форм дієслова та регулярних форм прикметників до складних граматичних конструкцій. Цим самим забезпечується цілісний підхід до вивчення граматики англійської мови, що пов'язано з розвитком навичок аудіювання, читання, письма та говоріння.

Учні молодшої школи досягають рівня Pre-A1 наприкінці другого класу та рівня A1 (*Basic User*) наприкінці четвертого класу, що відповідає такій характеристиці вказаного рівня: учень може розуміти та використовувати знайомі повсякденні вирази та елементарні фрази, спрямовані на задоволення потреб конкретного типу. Може представити себе та інших, а також поставити та відповісти на запитання із зазначенням особистих даних, наприклад, де він/вона живе, людей, яких він/вона знає, і речі, які він/вона має. Вживає та розуміє прості висловлення, якщо інша людина говорить повільно та чітко і готова допомогти.

Під граматичною компетентністю розуміються знання та здатність використовувати граматичні ресурси мови, а також здатність розуміти та виражати значення шляхом створення та розпізнавання добре сформованих фраз і речень відповідно до цих принципів (на відміну від запам'ятовування та відтворення їх у вигляді фіксованих формул).

Для оцінки граматичної точності сказаного мовцем, в CEFR доступна ілюстративна шкала, в якій передбачено, що на рівні A1 мовець демонструє лише обмежений контроль кількох простих граматичних структур і моделей речень у вивченому репертуарі.

Велика увага у цьому процесі належить також врахуванню психологічних та вікових особливостей учнів, оскільки не кожна дитина з легкістю засвоює англійську мову та граматику.

Молодший шкільний вік відповідає періоду 6-10 років та є періодом великих змін у соціальному житті дитини. З'являються нові соціальні ролі (учень, однокласник), вимоги, іншою стає й основна діяльність – навчання. На основі цих явищ змінюється сприйняття, а з ним інтереси та цінності дітей.

Характерною ознакою цього періоду є розвиток мотивації до навчання та збереження хороших стосунків з усіма учасниками навчального процесу (вчитель, однокласники). Мотивація є сильною рушійною силою для вивчення дисципліни. Крім неї у дітей формується відчуття відповідальності, адже навчальна діяльність є провідною, і в неї входить як виконання домашнього завдання, так і певні доручення по класу, взаємодія в команді. Відповідальність повинна бути одним з ключових складових мотивації.

В цей час також розвивається та формується самопізнання, дитиною встановлюються власні межі її можливостей. Важливо дати дитині зрозуміти її сильні сторони, що розвиває у дитини адекватну самооцінку, підказуючи, на що потрібно звернути увагу та приділити більше часу.

Діти молодшого шкільного віку відчують сильну потребу у самовираженні та похвалі з боку однолітків, вчителів і звісно ж батьків, це є важливою силою для подальшого навчання та мотивації. Особливо, оцінка вчителем діяльності дитини має великий вплив та результат на рівень мотивації та самооцінки, які є невід'ємними складовими в процесі успішного навчання. Саме тому байдужість вчителя може бути фатальною помилкою та однією з причин нелюбові як до предмета та і до навчання загалом.

Діти в цей період досить емоційні та жваві. Тому увага є нестійкою та постійно переключається з одного на інше. Саме через це вчителю молодших класів необхідно досить часто змінювати види діяльності та робити їх при цьому більш активними та практичними. Діти цього віку також мають здатність швидко засвоювати нові речі, але це залежить від того, наскільки зацікавлені вони предметом вивчення. Тому, щоб залучити дітей до вивчення граматики англійської мови, вчитель повинен створювати цікаві та активні уроки з використанням різноманітних технологій навчання.

Наприклад, можна використовувати пісні, рухливі вправи, які можуть зацікавити дітей та допомогти їм засвоїти граматичні правила. Крім того, важливо робити уроки більш інтерактивними, давати можливість учням спілкуватися між собою та виконувати завдання в парах або групах.

Слід пам'ятати, що учні можуть концентрувати свою увагу на одному матеріалі або завданні не більше 10-15 хвилин. Тому часта зміна видів діяльності є виходом з цієї складної ситуації.

Важливо не перевантажувати дітей складними граматичними конструкціями та правилами вивчення мови, а поступово та систематично підводити їх до основних граматичних тем, затреновуючи матеріал під час комунікативних ситуацій.

Молодші учні краще запам'ятовують нову інформацію, якщо вона подається візуально та аудіально, тобто при використанні ілюстрацій, анімації та звуків. Адже більшість інформації, близько 80%, запам'ятовується дітьми за допомогою зору.

Поширеною помилкою є використання на уроці методів, які є досить успішними в середній, або навіть старшій ланці, але зазвичай вони не працюють з тією ж ефективністю в молодших класах. Це зумовлено різним сприйняттям та інтересами на різних етапах.

Дієвими є вправи та завдання на основі ігор, активної фізичної діяльності та наочності. Адже більшість інформації в цей період сприймається дитиною саме через зір. І при цьому необхідно враховувати комунікативну компетентність, що є основою при вивченні іноземної мови. Щоб урок мав продуктивний характер, учні повинні бути зацікавленими у вивченні англійської мови, а для цього якнайкраще підходить ігровий метод з урахуванням всіх вікових особливостей дітей цього віку (нестабільна увага, рухливість, емоційність тощо). Такі завдання допоможуть дітям зрозуміти навіть найскладніший матеріал та зробити його для їхнього сприйняття простішим, без використання правил.

Серед психологічних особливостей, що мають вплив під час вивчення іноземної мови є низька концентрація уваги у дітей молодшого шкільного віку. Діти цього вікового періоду дуже швидко втомлюються, та не можуть довгий час бути сконцентрованими на одному матеріалі. Це має великий вплив під час вивчення нових граматичних одиниць та їх запам'ятовуванні. Щоб засвоєння пройшло вдало, бажано робити пояснення короткими та лаконічним, змінювати види діяльності для збільшення концентрації та більше часу приділяти практиці.

Учням дуже швидко набридають одноманітні завдання та однотипний вид діяльності, що може знизити як увагу, так і мотивацію. Як результат, учні ще більше відволікатимуться на інші, насамперед, звукові подразники.

Мислення дітей молодшого шкільного віку є конкретно-образним, що означає, що вони сприймають світ навколо себе через конкретні об'єкти та образи. Це може стати перешкодою для вивчення абстрактних понять, а також граматики англійської мови.

Молодші школярі ще не мають відповідного досвіду та знань, необхідних для розуміння складних понять, тому важливо використовувати методи навчання, що базуються на конкретних об'єктах та ситуаціях. Зокрема, можна використовувати сторітелінг, картки з картинками та історіями, рольові ігри, оповідання та інші методи, що допоможуть дітям зрозуміти нові поняття та лексичні одиниці у навколишньому контексті.

Окрім цього, важливо забезпечити доступність матеріалів та забезпечити мотивацію для вивчення англійської мови. Різноманітність методів та інструментів, які можуть використовуватися при навчанні, може також сприяти успіху у вивченні англійської мови у дітей молодшого шкільного віку.

Варто пам'ятати що діти цього віку мають вельми живу і барвисту уяву, що можуть використовувати в процесі вивчення граматики англійської мов. Наприклад, конкретні ілюстрації або відеоматеріали можуть допомогти їм зрозуміти абстрактні концепції, такі як часові форми, правила утворення питальних та заперечних речень тощо.

Але слід пам'ятати і про позитивні аспекти та особливості дітей молодшого шкільного віку. Серед них швидкий розвиток мовленнєвих здібностей. Це може допомогти їм у вивченні англійської мови, якщо спосіб викладення буде відповідати їхньому рівню розвитку. Тому слова і поняття швидше запам'ятовуються та швидше переходять з пасивного словника в активний.

Якщо вивчення англійської мови не здійснюється з урахуванням психологічних особливостей дитини, це може спричинити стрес та стурбованість. Це може статися у випадку, коли дитина нездатна розуміти матеріал, який викладається, або коли вона не може запам'ятати нові слова або граматичні правила. Такі стресові ситуації можуть позначитися на загальному самопочутті.

Відповідно до вимог НУШ, з огляду на вікові та психологічні особливості дітей молодшого шкільного віку, навчання граматиці має бути продуманим і творчим.

Формування в учнів граматичних навичок, є одним з найважливіших компонентів мовленнєвих умінь говоріння, аудіювання, читання та письма, що є основною метою навчання граматиці.

Знання та опанування граматичними явищами дає учням змогу оволодіти іноземною мовою на досить високому рівні, щоб почувати себе невимушено в іншомовному середовищі та бути конкурентоспроможними на ринку праці.

Серед іноземних та українських дослідників, що займалися вивченням проблеми граматичної компетентності, слід назвати імена І. Козаченка, П. Гурвіча, Н. Скляренка, Л. Черноватого, Р. Картсона, Ф. Реканатті, J. Allen, J. Harmer, J. Isenberg та інших. Вони досліджували навчання граматиці експліцитним та імпліцитним методами. Дослідимо особливості кожного з методів детальніше.

Імпліцитне та експліцитне вивчення граматики – це дві основні стратегії навчання, які використовують у навчанні англійської мови. Імпліцитне вивчення граматики передбачає засвоєння структур мови через їх використання

в різноманітних комунікативних ситуаціях без акцентування уваги на знанні граматичних правил. Експліцитне вивчення граматики, навпаки, передбачає формальне навчання правил та структур мови через розгляд інструкцій та правил на уроках.

Розглянемо ефективність імпліцитного та експліцитного вивчення граматики англійської мови у дітей молодшого шкільного віку.

Експліцитне вивчення граматики передбачає навчання правил граматики через пояснення на основі теорії та вправ. Наприклад, вчитель може використовувати граматичні правила на прикладах речень, а потім надавати дітям вправи для їх закріплення.

Імпліцитне вивчення граматики відбувається неявно, природнім шляхом, коли діти засвоюють граматичні правила через спілкування та в контексті англійськомовного навколишнього середовища. Таким чином, учні навчаються граматиці без пояснення правил.

Розглянемо позитивні та негативні аспекти обох методів.

Позитивними аспектами експліцитного вивчення граматики англійської мови є такі:

- покращує розуміння мови: вивчення граматики допомагає розуміти структуру мови, що полегшує сприйняття інформації та збільшує розуміння текстів на англійській мові.

- допомагає використовувати правильну граматику: знання граматики допомагає уникати помилок в усному та писемному мовленні, а також допомагає коректно використовувати граматичні правила.

- розвиває мовленнєві навички: вивчення граматики сприяє розвитку вміння складати граматично вірні речення та вирази, що полегшує спілкування.

- експліцитне вивчення граматики є корисним для дітей з порушенням аутистичного спектра чи порушенням уваги, оскільки вони мають більші проблеми з комунікативним аспектом вивчення граматики і можуть потребувати засвоєння правил та структур мови.

Однак *негативними аспектами* експліцитного методу є:

- відсутність свободи в мовленні: занадто багато уваги до правил може стати на заваді спонтанності та свободи в мовленні.

- може бути нудним: для багатьох людей вивчення граматики є нудним та непривабливим, що може зменшувати мотивацію до вивчення мови.

- не гарантує розуміння: хоча знання граматичних правил полегшує сприйняття мови, воно не є гарантією повного розуміння англійської мови, оскільки мова також має багато варіантів вживання та нюансів.

Позитивні аспекти імпліцитного вивчення граматики англійської мови полягають в таких моментах:

- природна асиміляція граматики: вивчення граматики англійської мови імпліцитно може бути ефективним, оскільки дозволяє студентам навчитися граматичним правилам, які потім будуть застосовуватися автоматично під час розмови. Це дозволяє розвивати комунікативні навички, не зосереджуючись на граматичних недоліках.

- навчання з контексту: вивчення граматики англійської мови імпліцитно допомагає студентам зрозуміти, як правильно вживати граматичні правила в розмові. Одночасно, такий підхід сприяє навчанню лексики та розвитку розуміння контексту.

- збільшення мотивації до навчання: вивчення граматики англійської мови імпліцитно може бути цікавим для студентів, оскільки дозволяє їм отримувати позитивні результати без необхідності виконувати складні вправи.

До *негативних аспектів* імпліцитного вивчення граматики англійської мови відносимо:

- відсутність контролю: вивчення граматики англійської мови імпліцитно може вести до того, що студент не зможе правильно взаємодіяти мовою, оскільки не буде дотримувати граматичних правильностей.

- обмеженість знань: вивчення граматики англійської мови імпліцитно дає студентам тільки базові знання, які можуть обмежувати можливості їх розуміння та використання мови.

- недостатню увагу до деталей: вивчення граматики англійської мови імпліцитно може призвести до недостатньої уваги до деталей, що може спричинити граматичні помилки та забруднювати мову.

Зазвичай, вчителі здійснюють комбінацію обох підходів при вивченні граматики, де вони пояснюють правила, а потім дають вправи та стимулюють спілкування на англійській мові в класі. Це допомагає дітям засвоювати граматику більш ефективно та запам'ятовувати її на довший термін. Але така система працює лише з дітьми середньої та старшої ланки. Якщо ж ми говоримо саме про дітей молодшого шкільного віку, то імпліцитний метод все ж має більше переваг з огляду на психологічні особливості дітей цього віку, експліцитний спосіб вивчення граматичних одиниць та структур є не таким дієвим. Тому у початковій школі діти вивчають граматику не шляхом вивчення правил, а шляхом імпліцитного засвоєння граматичних явищ.

У навчальних закладах початкової ланки вивчаються ті граматичні явища, що є базовими та найбільш частотними у вживанні. Щоб висловлюватися іноземною мовою, учні повинні оволодіти граматичними структурами, які складають активний граматичний мінімум. Пасивна граматика включає граматичні структури, які учні можуть не використовувати для вираження своїх думок, але які необхідні для сприймання та розуміння мовлення. Однак для того, щоб сприймати і розуміти думки інших, необхідна як активна, так і пасивна граматика.

Метою вивчення граматичного матеріалу на уроках іноземної мови є оволодіння граматичними вміннями на репродуктивному рівні, що є граматичною здатністю говорити та писати, і рецептивному рівні, що є граматичною здатністю слухати та читати.

Розвиток граматичних умінь має відбуватися поетапно з урахуванням функції граматичних структур у мовленні. Вивчення граматичних одиниць відбувається в кілька етапів, що потрібно враховувати при проведенні уроків і формуванні умінь та навичок учнів молодшого шкільного віку.

У продуктивному мовленні доцільно виділити три основні етапи формування граматичних умінь:

- 1) ознайомлення і первинне закріплення;
- 2) тренування;
- 3) застосування

Метою етапу ознайомлення та первинного закріплення граматичного матеріалу є створення орієнтовної основи граматичної поведінки в різних комунікативних ситуаціях. На цьому етапі необхідно розкрити значення, склад і вживання граматичних структур, щоб забезпечити засвоєння учнями та первинне закріплення їх розуміння.

Метою тренувального етапу є розвиток точності відтворення граматичних явищ у типових для їх функції мовленнєвих ситуацій та гнучкості, зумовленої зміною комунікативних умов, що потребує відповідного граматичного оформлення.

Мета етапу застосування граматичних навичок полягає в можливості їх активізації та трансформації відповідно до мовленнєвої ситуації.

Ознайомлення з новим граматичним матеріалом для подальшого засвоєння часто відбувається в усній формі або під час читання за вчителем.

Відпрацювання граматичного матеріалу здійснюється на основі вправ на *імітацію, підстановку та перетворення*.

Імітаційні вправи включають повторення граматичних структур без змін, контрастні повтори, записування тексту або підкреслення граматичних знаків. *Підстановчі вправи* використовуються для закріплення граматичного матеріалу, розвитку автоматичних мовних навичок, застосування граматичних структур у подібних ситуаціях. *Вправи на перетворення* забезпечують формування навичок поєднання, заміни, скорочення, розширення заданих граматичних структур у мовленні.

Застосування граматичного матеріалу в мовленні повинно здійснюватися шляхом:

- різних видів переказу почутого або прочитаного тексту;
- застосування різних типів граматичних структур у підготовленому мовленні;
- включення набутого граматичного матеріалу в діалоги;
- побудови діалогів за змістом прочитаних або прослуханих текстів, що передбачають вільне зіставлення граматичних структур;
- організації та проведення різноманітних видів граматично-рольової гри.

Важливо також створювати сприятливе середовище для вивчення мови та забезпечувати дітей різноманітними матеріалами для навчання. Крім того, важливо зробити процес навчання мотивуючим та захоплюючим, щоб діти не втрачали зацікавленість у навчанні.

Перш за все, дитина має відчувати, що вона може опанувати іншою мовою, отримувати задоволення від здобуття нових знань та вмінь. Як результат, важливо дозволяти дитині досліджувати мову, активно залучати її до процесу навчання та розвитку. Для стимулювання зацікавленості до вивчення граматики можна використовувати різноманітні техніки та прийоми, серед яких особливої уваги заслуговують такі:

а) *гра*. До позитивних моментів такого прийому належать збільшення мотивації до вивчення англійської мови, збільшення інтересу до уроків, покращення знань та навичок мови, розвиток творчих здібностей та самостійної діяльності учнів. Діти люблять грати, тому вчителі можуть залучати їх до навчального процесу за допомогою різних ігор та вправ. Це забезпечує активну участь учнів у навчанні та підвищує їх мотивацію.

б) *використання різноманітних методів оцінювання навичок учнів*. Використання цікавих методів оцінювання, таких як рольові ігри, вікторини або тестування, може стимулювати учнів навчатися і працювати над своєю англійською мовою.

в) *музика*. Пісні та розмови створюють музичний фон для вивчення англійської мови.

d) *конкурси*. Можна проводити такі конкурси, як, наприклад, лотерея «Знайди помилку».

e) *графік досягнень*, завданням якого є визначити, які знання потрібно мати для досягнення певної мети (наприклад, здати тест на певний рівень). Кожен раз, коли дитина успішно виконує завдання, на графіку відзначається досягнення. Це може стати додатковою мотивацією до того, щоб продовжувати вчитися.

f) *багаторазове повторення*. У вивченні англійської часто головне – це повторення. Для маленьких дітей важливо, щоб матеріал переварювався дуже повільно, тому варто допомогти їм переглядати те, що вони вчили раніше і продовжувати вчитися стійко.

g) *графічний матеріал*. Картинки, малюнки, постери та інші графічні матеріали можуть допомогти учням зосередитися на навчальному матеріалі та запам'ятати його. Використання таких матеріалів сприяє розвитку візуальної пам'яті.

h) *мультимедійні засоби навчання*. Відео- та аудіоуроки, а також інтерактивні програми дозволяють учням вивчати англійську мову в захоплюючому, допомагаючи пізнавати мову за допомогою звуку, відео та

i) *завоювання довіри*. Учні повинні вірити у те, що можуть здобувати знання навіть у складних умовах, що вони можуть розвивати та навчатися, поки не отримають бажаного результату. Якщо підвести дітей до активної взаємодії з мовою на уроці та поза ним, на їхній стороні буде більш висока мотивація до процесу навчання.

j) *обмін знаннями*. Спілкування з представниками інших країн та носіями мови в інтернет-спільноті або під час тематичних зустрічей або фестивалів може стати додатковим стимулом до навчання загалом і вивчення граматики зокрема.

k) *використання різних форм індивідуальної, командної та групової роботи*. Такий підхід дозволяє кожному учневі бути активним та допомагає їм

розвивати соціальні навички, дух змагання. У групах діти взаємодіють один з одним і взаємо допомагають, що підвищує їх мотивацію.

Інше важливе питання – це підбір матеріалу на уроках, який відповідає рівню знань та інтересам дітей. У вивченні граматики англійської мови доцільно використовувати сучасний та автентичний матеріал, наприклад, відео та аудіо записи, реальні епізоди з життя англомовних країн, тексти про культуру та історію англомовного світу, інтернет-ресурси та соціальні мережі. Також важливо дотримуватися принципу індивідуалізації, тобто враховувати вікові особливості та інтереси дітей, рівень знань та навичок мови, створювати умови для індивідуального та групового розвитку.

Запропонуємо власний комплекс вправ для опрацювання основних граматичних тем, що пропонуються на початковій ланці навчання:

A/an

- *"A or An?"* – у цій грі діти мають вибрати правильний артикль для певного слова. Для цього використовується "Колесо Фортуни". Гравець має вибрати із двох варіантів – "a" чи "an" – той, який підходить до слова, що виводиться на екран.

- *"Improve Your Grammar"* – у цій грі гравець має вибрати правильний варіант слова, опираючись на артикль, що стоїть попереду.

- *"a/an Adventure"* – у грі діти повинні допомогти персонажу вибрати правильний артикль для кожного слова, яке вони зустрічають під час пригод у світі англійської мови.

- *"a/an Memory Match"* – завдання дітей знайти пари слів, що вживаються з артиклем a/an. Гравець має вибрати два картки зі словами та перевірити, чи ці слова вжиті з правильним артиклем.

Love/ like/ don't like/ hate

- *"Dialogue": Pair up. Tell your partner what you love/ like/ don't like/ hate doing. Use the sentences in your notebook to help.* Ми ввели ці слова в комунікативний контекст (діалог), де на прикладі, більш наближеному до

реального спілкування, діти можуть простежити, як використовуються вказані вище граматичні структури.

- *"Prepare the project."* Draw pictures and tell a short story about what you love/ like/ don't like/ hate doing. Ця вправа включає затренування граматичного матеріалу на рівні тексту. Для написання розповіді в дітей, крім прикладу, є фрази з попередніх діалогів, що неодмінно допоможе у відтворенні граматичних одиниць на рівні тексту.

- *"Storytime"*. Вчитель розповідає оповідання з елементами like/love/don'tlike/hate +ing. Наприклад, про героя, який любить плавати, але ніяк не може закінчити навчання на водолаза. Після того, як оповідання закінчиться, діти повинні дати свої коментарі, розповісти, що їм сподобалося (або ні) та поділитися своїми думками щодо ситуації, використовуючи слова like/love/don'tlike/hate +ing.

Possessive

- *"Possessive Pronoun Bingo"*. Вчитель створює картки бінго з написаними на них присвійними займенниками (e.g. His, her, their, etc.). Після чого зачитує фрази, як "The cat's toy", і просить учнів закрити правильний присвійний займенник на картці бінго. Перемагає учень, який першим закриє всі присвійні займенники на картці.

- *"Show and tell"*. Учнів просять принести з дому предмет і описати, кому він належить. Наприклад, "This is my brother's bike." Об'єднавшись у групу, учні мають здогадатися, кому належить об'єкт на основі використаного присвійного слова.

- *"Picture possessives"*. Учням пропонується серія ілюстрацій із зображенням людей і предметів, їх завдання – скласти речення, використовуючи присвійні слова для їх опису. Наприклад, "The girl's hat is blue" або "The boy's dog is brown."

- *"Possessive relay race"*. Клас ділиться на команди та отримує набір карток (e.g. "my", "yours", "his", "hers", "theirs"). Перший учень у кожній

команді має підбігти до дошки та написати речення, використовуючи одну зі своїх карток, перш ніж передати ручку наступному учню у своїй команді.

- *"Possessive dictionary"*. Клас ділиться на команди і кожна команда по черзі малює зображення людини чи предмета, а потім пише речення з присвійним відмінком, що їх описує. Інші команди повинні вгадати речення, і команда з найбільшою кількістю правильних припущень перемагає.

- *"Possessive chain"*. Учні утворюють коло і починають із речення з присвійним словом. Наприклад, "My cat." Потім наступний учень має додати до речення. Наприклад, "My cat's food". Учні далі продовжують ланцюжок з власним присвійником і так далі, доки не пройде черга кожного.

Object pronouns

- *"Pass the ball"*. Учні стають у коло, один з них тримає м'ячик. Вчитель промовляє іменник і вказує на учня, який повинен замінити його відповідним займенником, наприклад: "dog" – "it". Потім цей учень передає м'ячик іншому учневі, який повинен вжити відповідний заміник. Гра триває до того моменту, поки усі учні не візьмуть участь у грі кілька разів.

- *"Match the sentence"*. В коробку вкладаються картки зі словами (I, you, he, she, it, we, they) та картки з реченнями, написаними на них. Учні повинні взяти одну картку із займенником та одну картку з реченням та поєднати їх, відповідно до особи, яку позначає займенник.

- *"Whose is it?"*. Учні стають у коло, на стіл кладеться предмет, задається запитання "whose is it?" і вказується особа (наприклад: "is it his?" або "is it hers?"). Учень, що тримає предмет, повинен назвати своє ім'я та вжити відповідний заміник (наприклад: "it's mine" або "it's hers"). Гра триває до того моменту, поки усі учні не дадуть відповіді на запитання.

- *"Picture Prompt"*. Показуються картинки з різними предметами та тваринами, учні повинні назвати, чи належать вони йому (my) або іншій особі (his, her, their і т.д.) Використати відповідний займенник.

- *"Find the Object"*. Учні розташовуються у колі, вчитель промовляє речення зі словом-іменником, щодо якого і треба вжити займенник. Учні

повинні швидко знайти в класному приміщенні чи на карті цей предмет та промовити речення з займенником. Наприклад: "find the pencil. It is on the desk". Учні швидко шукають олівець та промовляють "find the pencil. It is on the desk."

This/that/these/those

- *"Match the Cards"*. На стіл викладаються картки із зображеннями предметів та папки з написами "this", "these", "that", "those". Діти повинні допомогти розподілити картки по відповідним папкам, відповідно до того, який займенник потрібно використати для опису кожного предмета.

- *"What's in the Bag?"*. Дітей запрошують до участі у грі "guess what's in the bag". Дитина повинна витягувати предмети з мішечка та описувати їх з використанням прикметників і займенників.

- *"Picture description"*. Готується кілька картинок із зображенням різних предметів. Завдання дитині – описати кожне зображення з використанням this/these/that/those. Наприклад: "this – це моя улюблена іграшка, я люблю грати з нею щодня".

There is/there are

- *"Scavenger hunt"*. Клас прикрашається різними предметами. Дітей просять знайти предмети та описати їх з використанням there is/ there are. Наприклад: "There is a table in the room" або "There are two chairs in the room".

- *"I spy"*. Дитина має вибрати предмет в кімнаті та почати опис використовуючи there is/ there are. Останній учасник гри повинен відгадати, про який предмет йдеться. Наприклад: "I spy with my little eye. There is something in the room. It is a plant".

- *"Memory game"*. Готується декілька карток з зображеннями предметів, проводиться гра "memory". Дитина повинна назвати, що зображено на картці з використанням there is/ there are. Наприклад: "There is a ball on the first card" або "There are two books on the second card".

- *"Hunt"*. Дитині потрібно знайти список предметів у певному приміщенні. Потім, після знаходження кожного предмета, дитина повинна описати його з

використанням *there is/ there are*. Наприклад: "There is a clock on the wall" або "There are three pencils on the table".

Can

- "*Can I?*". Ця гра дозволить дітям відпрацювати вживання дієслова *can* в питальних реченнях. Діти стають у коло і по черзі запитують один у одного: "Can I...?", на що інша дитина відповідає: "Yes, you can" або "No, you can't". Наприклад, "Can I jump on one leg?", "Can I sing a song?" тощо.

- "*Simon says*". Ця гра дозволить відпрацювати вживання *can* в інструкціях. Одна дитина грає роль Саймона і видає різні команди, наприклад: "Simon says, 'jump on one leg'", "Simon says, 'Touch your nose with your hand'". Діти повинні виконати команду, тільки якщо вона починається з фрази "Simon says". Якщо дитина виконує команду, коли Саймон не починає фразу з "Simon says", то вона виходить з гри.

- "*Can you do it?*". Ця гра дозволить дітям відпрацювати вживання *can* в заперечних реченнях. Діти повинні попросити один одного виконати різні завдання, наприклад: "Can you stand on one leg?", "Can you touch your toes?", а інша дитина повинна відповісти заперечним реченням типу: "No, I can't do it".

- Схожа на попередню гру "*Can I do it?*" гра, де учні мають по черзі запитувати вчителя "Can I do it?". Вчитель має показати якусь просту дію, наприклад, бігти на місці, скакати на одній нозі, робити присідання і т. д., а потім запитує дітей "Can you do it?". Діти повинні відповісти "Yes, I can" або "No, I can't").

- "*Can you guess?*". Учитель показує картинку з ілюстрацією якоїсь дії, наприклад "Can you guess what I'm doing?" і діти повинні відповісти "You're running", "You're jumping" і т.д.

- "*Can you teach me?*". Учитель повертається до одного зі студентів і запитує "Can you teach me how to do ballet?", а студент повинен пояснити і показати вчителю, як виконувати дію. Потім вчителю доводиться повторити дію, доки він не зможе зробити це правильно. Далі на місце вчителя стають інші учні.

Regular and irregular plural

- *"Match the Plurals"*. Готуються картки зі словами, наприклад, book-books, mouse-mice і т.д. Діти мають розкласти картки зі словами в однині на одній стороні столу, а картки з відповідними множинними формами на іншій. Діти мають правильно поєднати пари.

- *"Board game"*. Створюється дошка з клітинками, на якій будуть зображені різні слова. Звертаючись до кожного слова, запитайте дітей, яка множина цього слова є правильною. Якщо дитина відповідає правильно, дозвольте їй кинути кубик та перейти на відповідну клітинку. Якщо вона відповідає неправильно, нехай замалює на дошці клітинку.

- *"Memory game"*. Готуються картки зі словами в однині та зі словами в множині, які їм відповідають. Картки розташовуються обличчям донизу, а дітям пропонується дібрати пари, звертаючи увагу на те, якому слову в однині відповідає слово в множині.

- *"Singular or plural?"*. Діти мають змінити речення, використовуючи різні множини слів. Наприклад, "I have one pen" можна змінити на "I have many pens" або "She has one dress" на "She has many dresses".

- *"Fill in the blanks"*. Діти мають визначити, де у реченні використано слово в множині, а потім їм необхідно заповнити пропуски в реченні відповідними словами в множині.

- *"Team challenge"*. Клас ділиться на дві команди. Діти вказують, які множинні форми вони знають для різних слів та хто з команд може надати правильну відповідь швидше. Команда, яка відповідає правильно та найшвидше, отримує бал.

- *"Story time"*. Дітям пропонується розповісти інтерактивну історію з картинками, використовуючи різні множинні форми слів. Вчитель може надавати підказки щодо слів, які можна використати, щоб полегшити завдання.

Підсумовуючи, можна сказати, що такі ігри на уроках англійської мови допоможуть дітям не тільки закріпити отримані знання, а й розвивати творчі здібності, формувати стійку мотивацію, розвивати граматичні навички та

комунікативні уміння. Такі вправи також роблять урок більш захоплюючим, інтерактивним та ефективним для учнів. Крім того, вони заохочують дітей до комунікативної діяльності, створюють сприятливу атмосферу в колективі і позитивно впливають на організаційні здібності дітей.

Наведені нами вище вправи з імпліцитного опанування граматичними феноменами не вичерпують усього розмаїття прийомів, що можуть бути використані для зацікавленості та мотивації до вивчення англійської мови. Для досягнення позитивних результатів у вивченні граматичних феноменів учнями, учителю необхідно підвищувати мотивацію дітей до вивчення граматики англійської мови, щоб допомогти їм досягнути успіхів у навчанні та зміцнити інтерес до мови.

Отже, навчання граматиці – невід’ємна складова оволодіння іноземною мовою, вивчення якої регулюється нормативними документами з освіти та, зокрема, документами про іншомовну освіту. І як результат, усі ці документи ставлять перед учнями високі вимоги щодо комунікативної компетентності та активного володіння іноземними мовами. Завдяки цьому вивчення англійської мови в умовах НУШ необхідно проводити з застосуванням новітніх підходів, інформаційних та комунікативних технологій, а також використовувати різні методи, які дозволяють дітям максимально швидко та ефективно набувати нові знання та навички.

Для дітей молодшого шкільного віку імпліцитне вивчення граматики є ефективнішим, ніж експліцитне вивчення. Одним з головних чинників успіху імпліцитного вивчення може бути те, що діти мають більшу можливість використовувати вивчені правила в практичних ситуаціях, що є набагато природнішим для їх розвитку. Крім того, імпліцитне вивчення граматики дозволяє дітям зосередитися на комунікативному аспекті мовлення, що розвиває їх здатність до спілкування.

3.4. Використання візуального путівника як засобу формування продуктивних вмінь учнів

Як вже було зазначено, наочність – один із невід’ємних принципів навчання, що визначає загальну спрямованість навчального процесу, впливає на його зміст, форми й методи, допомагає позбутися абстрактності в засвоєнні учнями знань.

Проблема використання наочності була предметом досліджень вітчизняних та закордонних вчених, серед яких В.О. Сухомлинський, Б.М. Величковський, Л. Занков, І.Л. Бін, С.П. Шатілов, С.Ю. Ніколаєва, О.В. Котенко. Науковці висували такі міркування про роль наочного матеріалу в процесі навчання: підтримка внутрішніх, розумових дій, які учень виконує в процесі навчання; конкретизація ідей.

Вченими було виділено функції, які має виконувати використання наочності:

- педагогічна;
- соціально-ідеологічна;
- психологічно-мотиваційна;
- естетично-ілюстративна.

На думку вчених, використання наочності під час роботи з учнями початкової школи є особливо ефективним засобом соціалізації дітей, вона сприяє формуванню певних розумових операцій, позитивних мотивів навчання, пізнавальних потреб, інтересів та розвиває естетичний смак.

Наочні матеріали виступають опорою мислення, тим самим значно посилюють пізнавальний, естетичний та емоційний інтерес учня. Крім того, вони можуть виграшно доповнити зміст уроку, урізноманітнити його, зробити більш цікавим і насиченим.

Доцільність введення нетекстового компонента в структуру уроку була виправдана ще в XVII столітті родоначальником педагогіки як науки Я. Коменським. Вчений вважав, що наочність не тільки збуджує та активізує інтерес учнів, але й позитивно впливає на їхнє творче сприйняття. Як результат,

діти стають більш уважними не лише до сприйманого зображення, а й до іншого навчального матеріалу.

Як справедливо зауважив у цьому контексті К.Д. Ушинський, спостережуваний розвиток буде головною метою кожного навчання, оскільки мова йде про формування конкретного образу у свідомості учнів. На думку вченого, у дитини формується здатність спостерігати саме завдяки наочності в навчанні.

В навчанні будь-якого предмету, а особливо іноземної мови, наочний матеріал набуває великого значення. Поєднання поснення вчителя з ілюстрацією, на думку багатьох вчених, сприяє формуванню в учнів спостережливості та уваги за умови встановлення спостереження. Ілюстрація – це стимул, який мотивує учнів використовувати свої знання та вміння в процесі спостереження. Тому вони змушують уважніше слухати, читати тощо, щоб краще зрозуміти суть наочного матеріалу.

Крім того, наочність допомагає образно розкрити зміст навчального матеріалу, вплинути на розвиток дитячої уваги і пам'яті.

Виходячи з вищесказаного, можна стверджувати, що ілюстративний матеріал сприятиме ефективному вивченню іноземної мови, зокрема формуванню продуктивних вмінь говоріння.

В методичній літературі існують різні види класифікації наочності:

- ❖ класифікація за зовнішніми ознаками, котра виділяє друковані, екранні та звукові засоби навчання;
- ❖ за характером використаного матеріалу - документальні і художні;
- ❖ за видами сприйняття - зорові, зорово-слухові, слухові;
- ❖ за способами подання матеріалу - технічні і нетехнічні, статичні і динамічні;
- ❖ за організаційними формами - демонстраційні і роздаткові;
- ❖ за технікою виконання - друковані, екранні, саморобні;
- ❖ за характером відображення ними дійсності – натуральні об'єкти,

образотворчі засоби, умовно-схематичні засоби та аудіовізуальні засоби.

Розглянувши вищенаведені класифікації ми дійшли думки, що згідно з віковими особливостями молодших школярів, найкращим варіантом для молодших школярів є візуальна (зорова) наочність.

Розглянемо функції візуальної наочності в формуванні продуктивних вмінь учнів початкової школи:

Освітня або **інформаційна** функція наочних матеріалів полягає в тому, що вони виступають носіями знань, якщо мають окреме інформаційне навантаження, допомагають розкривати основну інформацію, доповнювати та конкретизувати її і тим самим служать гарною основою для побудови самостійних висловлювань. Візуальний путівник має логічну структуру побудовану на одній сюжетній канві, що дає учням можливість продукувати логічно завершене висловлення.

Розвивальна функція як домінуюча в контексті особистісно орієнтованого навчання передбачає вплив демонстраційного матеріалу на учня, що забезпечує:

- формування загальних здібностей;
- розвиток психічних процесів;
- удосконалення логічного, критичного, аналітичного та творчого мислення молодших школярів.

В нашому випадку візуальний путівник завжди має сюжетне звернення, яке обов'язково містить в собі **виховну** цінність, наприклад, приходити до школи вчасно, без запізнь, робити ранкову зарядку і т.д.

Виховна функція візуальної наочності орієнтована на розвиток зорових потреб, емоцій та почуттів учнів початкової школи, формування системи цінностей, адже це важливий засіб морально-естетичного розвитку учнів. Можна сказати, що використання візуального путівника покликане забезпечити не тільки емоційно позитивний фон для оволодіння іноземною мовою, але й сформувати інтелектуальні почуття, розвинути прагнення до знань при здійсненні мотиваційної функції.

Соціокультурна функція полягає в ознайомленні дітей початкової школи з культурою, звичаями, традиціями та специфікою країни, мову якої вони вивчають та є важливим фактором соціалізації дитини у суспільстві. Звідси впливає поняття **соціокультурний розвиток мовної особистості учня** – керований учителем послідовний процес засвоєння дитиною певної системи соціокультурних знань, норм, цінностей. Також соціокультурний розвиток мовної особистості школяра можна розглядати як навчально-виховний результат, що становить ступінь соціокультурної освіченості й духовної зрілості юного носія мови.

Тому необхідно передбачити використання візуальних путівників, які б дозволили учням «заочно подорожувати» країнами, мову яких вони вивчають, знайомити їх з цікавими пам'ятками, звичаями та традиціями, показувати схожість та відмінність між рідною та іноземною мовами.

Ми вважаємо за потрібне представити декілька підручнк з англійської мови, рекомендовані МОН України наповнений візуальною наочністю, які види з них переважають. Саме тому ми провели аналіз підручників на прикладі вітчизняних авторів Карпюк О.Д «English» та Несвіт А.М. «English».

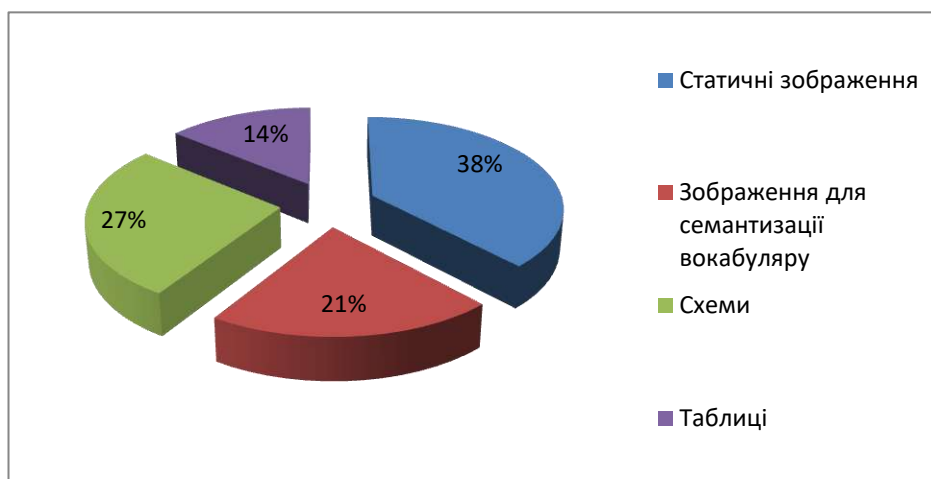

Рис. 1. Результати аналізу підручника О.Д. Карпюк «English»

Отриманий результат показав, що у підручнику О.Д. Карпюк «English» найбільше вміщено статичних зображень – 38%, наявна велика кількість схем –

27%, зображень для семантизації вокабулярних одиниць – 21% та таблиці – 14%. Візуальні путівники для формування продуктивних вмінь відсутні.

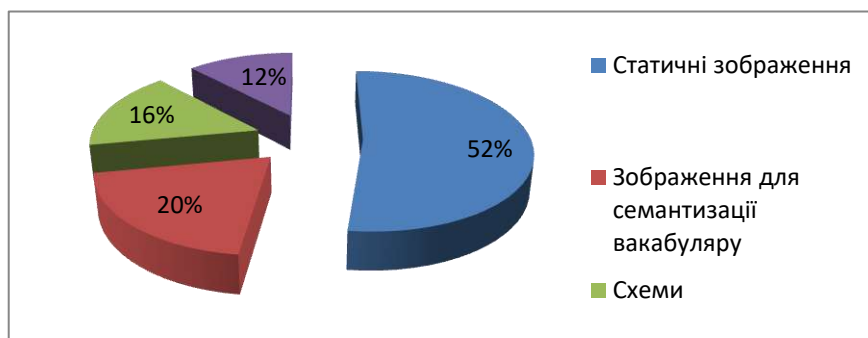

Рис. 2. Результати аналізу підручника А.М. Несвіт «English»

Отриманий результат показав, що у підручнику А.М. Несвіт «English» 51% становлять статичні зображення, 20% - зображення для семантизації вокабулярних одиниць, 16% - схеми та 12% - таблиці. Інші види візуальної наочності для формування продуктивних вмінь відсутні.

Наш невеликий досвід роботи в школі показав, що саме візуальний путівник грає важливу роль під час формування продуктивних вмінь.

Відзначимо, що путівник – це друкований, електронний або аудіовізуальний довідник, що використовується туристами для кращого орієнтування в незнайомій місцевості. Композиція путівника часто підпорядкована рекомендованим маршрутам огляду визначних пам'яток описуваної місцевості, що містить відомості про країну, регіон, місто, туристський маршрут тощо.

Візуальний путівник не містить тексту, а лише наочний матеріал – фото, карти, маршрути тощо. Оскільки візуальний путівник – це графічне зображення, він допомагає виявити взаємозв'язок понять, предметів, явищ і т.д. простим наочним способом. Спираючись на путівник, учням не потрібно заучувати інформацію. Вони запам'ятовують новий матеріал, використовуючи тільки свою зорову пам'ять і логіку, що сприяє розвитку їх мислення і уяви.

Таким чином, освітня або інформаційна функція візуального путівника полягає в тому, що він може виступати носієм знань, тобто мати окреме інформаційне навантаження, допомагати розкривати основну теоретичну

інформацію, доповнювати та конкретизувати її і тим самим значно підвищувати ефективність навчальних матеріалів.

Цілеспрямоване використання візуального путівника на уроках англійської мови у початковій школі має великі можливості, адже дозволяє опрацьовувати різні мовні явища швидко та ефективно, стимулюючи при цьому розвиток логічного мислення учнів, уваги та пам'яті тощо, а також розвиток пізнавального інтересу учнів, що сприяє підвищенню мотивації до вивчення англійської мови.

Аналізуючи потенційні можливості візуального путівника, ми вважаємо, що змістовне наповнення такої дисципліни як англійська мова ілюстративним компонентом не тільки представляє собою багатий матеріал для творчого уявлення, але і дозволяє в ході розробки істотно підвищити рівень естетичної компетентності. Це пояснюється тим, що ілюстративний матеріал забезпечує множинні канали подачі інформації і створює умови, коли естетичний і мовний простори доповнюють один одного. Інтеграція ілюстративного матеріалу та англійської мови забезпечує конструктивний підхід, переводячи учня зі статусу пасивного приймача знань в активного суб'єкта навчання, здатного не тільки сприймати мову, але і бачити її, адаптувати і конвертувати. Пізнавальна дія, включена в опосередковану комунікацію, знаходить таким чином іншу мотивацію і смислову структуру. Замість традиційної мети «запам'ятати і відповісти» з'являється мета реального досягнення, а процес навчання набуває рис змагання, співпраці, методологічної рефлексії. Формування комунікативної компетентності учнів переходить з керованого процесу в процес усвідомленого прагнення учнів до самовдосконалення на міжособистісному і груповому рівнях. Таким чином, формується компетентність, яка максимально сприяє розкриттю всіх здібностей учня в освоєнні англійської мови.

Над досвід показав, що використання візуального путівника на уроках англійської мови з метою формування продуктивних вмінь повинне опиратися на загальнодидактичні принципи навчання, серед яких такі принципи:

- **систематичності й послідовності** навчання (уведення ілюстративного матеріалу путівника передбачає планомірний порядок навчання, при якому кожний етап спільної діяльності вчителя і учнів ґрунтується на попередніх етапах і відкриває шлях до подальшого просування вперед) тобто від простих логічних операцій та висловлювань до зв'язних;

- **доступності** (ілюстративний матеріал путівника є доступним учням з точки зору їх вікових, фізичних, психічних, інтелектуальних та індивідуальних можливостей. При його використанні учні не відчують інтелектуальних, моральних, фізичних перевантажень, а навпаки, з захопленими продуктивними власними висловлюваннями, якщо тема і мовленнєвий матеріал їм добре знайомий);

- **зв'язку навчання з життям** (візуальний путівник стимулює учнів в отриманні знань в різних комунікативних ситуаціях, близьких до життя, використовувати отримані знання на практиці, виробляти власні погляди і судження);

- **свідомості у навчанні** (розвиває позитивне, серйозне й відповідальне ставлення учнів до навчання, розуміння життєвого значення мови для суспільства і людини);

- **активності учнів у навчанні** (візуальний путівник стимулює внутрішню активність учнів, коли, зрозумівши суть запропонованої ситуації, вони шукають шляхи її продукування : опис, порівняння, надання інформації і т.д.);

Основні завдання візуального путівника у формуванні продуктивного говоріння можна визначити як:

- загальнокультурний та особистісний розвиток дитини;
- розвиток пізнавальних мотивів, ініціативи та інтересів учнів;
- формування всіх компонентів комунікативної компетентності, зокрема продуктивних видів діяльності;
- створення умов для атмосфери активності.

Дослідивши візуальний путівник, як наочний засіб вформування продуктивних вмінь учнів початкової школи ми дійшли висновку, що його ефективність значно збільшиться за умови додаткового використання допоміжних підказок, тобто створивши візуальний путівник з аудіо опорою та вербальною опорою.

Візуальний путівник з **аудіо опорою** являє собою використання додаткового аудіоряду, що допомагає краще усвідомити зображуване на картинці. Наприклад, під час вивчення теми “Morning routine” ми використовували звуки будильника, що асоціюється з пробудженням, шум води – що свідчить про водні процедури, звук смаження яєчні – який вказує на початок прийому їжі і т.д.

Візуальний путівник з **вербальною опорою** містить в собі зображення, до яких додаються невеликі уточнюючі фрази типу It is spring. Rainy weather.

Відомо, що учні мають різні навчальні стилі (learning styles) та різні навчальні типи (learning types): ті, хто краще навчається візуально(visual learners); на слух(aural learners); читаючи(read learners); кінестетично(kinesthetic learners).

Під час проходження педагогічної практики в школі ми провели анкетування серед учнів четвертого класу щодо використання візуальних путівників з додатковими факторами, внаслідок якого отримали такі результати:

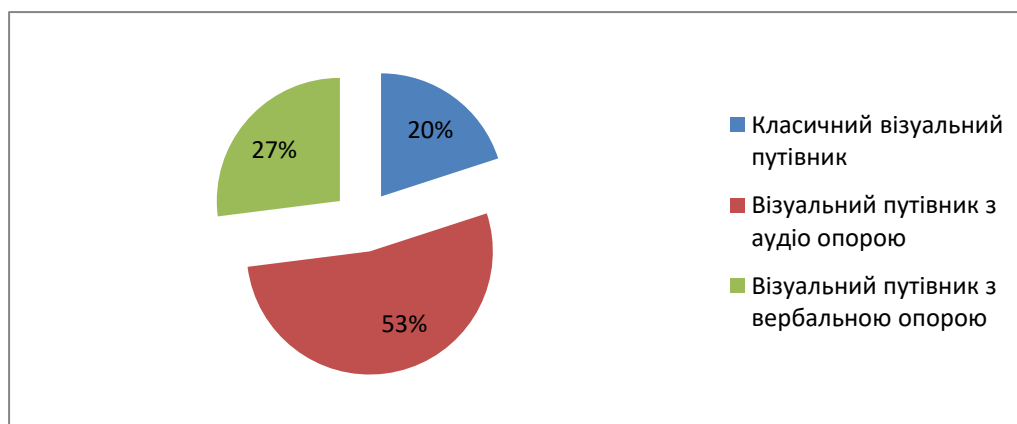

Рис. 3. Результати анкетування про ефективність різних типів візуальних путівників

З результатів анкетування видно, що в залежності від власного навчального типу та стилю, четвертокласники обрали для себе найкращий варіант візуального путівника, який стане основним елементом формування продуктивних вмінь в учнів. Таким чином було встановлено, що 53% учнів краще працюють з візуальним путівником з аудіо опорою, 27% - з візуальним путівником з вербальною опорою та 20% - з класичним візуальним путівником.

Отже, базуючись на результатах аналізу підручників з англійської мови та анкетування ми прийшли до висновку про доцільність створення та використання візуальних путівників з різними видами опори: класичний візуальний путівник, візуальний путівник з аудіо опорою, візуальний путівник з вербальною опорою з метою ефективного формування продуктивних вмінь молодших школярів.

Продуктивними вміннями у процесі вивчення іноземної мови є говоріння і письмо. В методичній літературі, зокрема в Л. С. Виготського, А. Р. Лурії М. І. Жинкіна, О. О. Леонтьєва, Т. В. Рябової та І. О. Зимньої описано, що навчання продуктивних умінь може відбуватися двома шляхами:

- «знизу-вверх» (демонстрація окремих слів, реплік чи речень і до повноцінного усного або письмового тексту);

- «зверху-вниз» (демонстрація усного/писемного діалогу чи монологу-зразка і подальше тренування на рівні фразових єдностей, аж до повноцінного усного або письмового тексту).

Візуальний путівник, на наш погляд, варто використовувати як під час навчання «зверху-вниз», так і під час навчання «знизу-вверх». Отож, далі подамо етапи формування продуктивних вмінь та фрагменти уроків з формування продуктивних вмінь учнів молодшої школи (4 клас).

Продуктивне висловлювання лише на рівні надфразової єдності можна розглядати як діяльність (процес) як і продукт. І в тому, і в іншому випадку воно характеризується різними параметрами. Як діяльність воно завжди цілеспрямоване, пов'язане з логічним мисленням, із загальною діяльністю учня та його особистістю.

Ми розробили власну методику формування вмінь продуктивного говоріння, взявши за основу критерій логічності побудови висловлювання під час розповіді та опису:

I етап – продукування однієї фрази;

II етап – етап логічного поєднання фраз;

III етап – самостійне продукування висловлення.

Таблиця 1

Етапи формування продуктивних вмінь

Етап	Продукування однієї фрази	Етап логічного поєднання фраз	Самостійне продукування висловлення
Мета	Навчити учнів логічно будувати одне речення на окремих елементах путівника.	Навчити учнів логічно зв'язувати між собою декілька речень, створених на основі путівника.	Формування продуктивних вмінь самостійно висловлюватися за допомогою візуальних путівників.
Вид путівника	Візуальний путівник з вербальною опорою	Візуальний путівник з вербальною та аудіо опорою	Візуальний путівник з аудіо опорою

I етап: формування вмінь продукування на рівні фрази на основі візуального путівника з вербальною опорою.

На першому етапі виробляється вміння висловити одну закінчену думку, одне твердження на рівні однієї фрази. На даному етапі формуються продуктивні вміння описувати, розповідати та давати інформацію. Проілюструємо сказане на прикладі тем “My homeplace” і “The world of nature”.

Тема: My Homeplace

1. Complete the sentences.

1) I live in a ... street.

quiet street

busy street

2) I live in...

private house (2 floors)

apartment (9 floors)

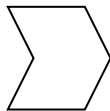

2) There are ... in my house.

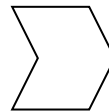
3) There are ... rooms in my house.

4) Our house is

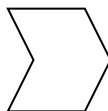
big

small

cozy

beautiful

5) My house consists of

6) My favourite part of the house is

9) I love to... in it.

10) I can ... in

Tema: The World of Nature

1. Look at the visual guides and name the season by symbols.

(spring)

(summer)

(autumn)

(winter)

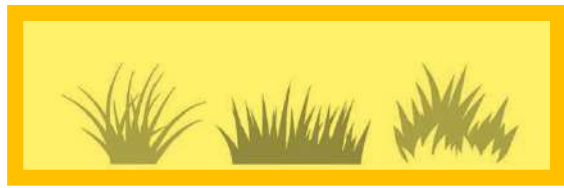
2. Say what happens to nature. Complete the sentences.

1) The grass turns...

green

yellow

2) The sun is...

warming

not warming

3) The clouds are...

grey

white

4) The trees...

will have green leaves

have yellow leaves

5) The birds are...

chirp

don't chirp

II етап: формування продуктивних вмінь логічно поєднувати частини висловлювання на основі візуального путівника з візуальною та аудіо опорою.

Тема: My Homeplace

1. Label the furniture to the room in which they are located. And describe what is located in your room.

- 1) There is/are ... in my bedroom.
- 2) There is/are ... in my kitchen.
- 3) There is/are ... in my bathroom.
- 4) There is/are ... in my living room.
- 5) There is/are ... in my dining room.
- 6) There is/are ... in my garden.

carpet

bookcase

table

chair

window

sofa

TV-set

wardrobe

lamp

stove

dining room	kitchen	living room
bathroom	garden	bedroom

2. Listen to the boy`s story about his day and put the pictures in the correct order. Compare his day with yours.

Hello, my name is Sasha. Today I want to tell you about my daily routine in summer. I wake up at 9 o`clock every day. I do my morning exercices, wash my face and clean my teeth. I have breakfast and go to play with my friends. Than I read my favourite book and watch TV. I go to bed at 10 o`clock in the evening.

Tema: The World of Nature

1. Guess the season

Listen to the audio and say:

(the sounds of birds singing)

- Who is singing?
- Are their songs joyful?
- What is the season?

The birds are singing.

Their songs are very joyful.

It`s spring.

(the sounds of bees)

- What`s the sound?
- How do bees buzz?
- What is the season?

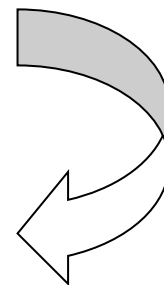
It`s buzzing.

Buzz-buzz.

It`s spring.

(the sounds of water and children`s laughter)

- What are the children doing?
- Where do they swim?
- What is the season?

They are swimming.

They are swimming in the river.

It`s summer.

(the sounds of crickets chirping)

- Who makes these sounds?
- What time of the day is described?
- What is the season?

The cricket makes these sounds.

It`s an evening.

It`s summer.

(the sounds of rustling leaves)

- What kind of sound is that?
- What color do you think the leaves are?
- What is the season?

It`s the sound of rustling leaves

They are yellow and brown.

It`s autumn.

(the sounds of thunder)

- Do you like this sound? *No I don't. I don't like it.*
- Do you find this sound scary? *This sound is not scary.*
- What is the season? *It's autumn.*

(the sounds of creaking snow)

- What kind of sound is that? *It's a sound of creaking snow.*
- Who walks in the snow. *It's a Santa.*
- What is the season? *It's winter.*

(the sounds of carols)

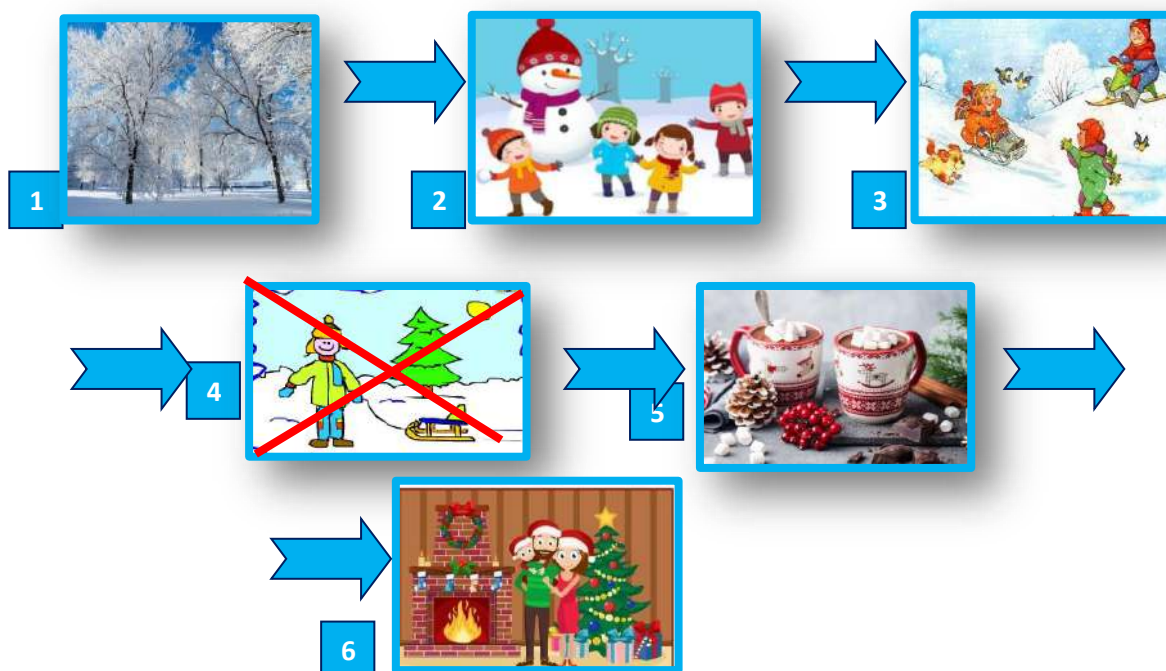

- What is this song? *It's a carol.*
- What holiday do you associate it with? *I associate it with Christmas.*
- What is the season? *It's winter.*

2. Tell about yourself

- 1) My favourite season is ... (winter)
- 2) In winter I like ... (to play with my friends)
- 3) Sometimes I like ... (to sled)
- 4) I don't like ... (to play alone)
- 5) My favourite winter drink is ... (cocoa)
- 6) My favourite holiday is ... (New year)

III етап: формування вмій самостійного продуктивного висловлювання на основі візуального путівника з аудіо опорою.

1. Look at the visual guide and make up a story about Masha's daily routine .

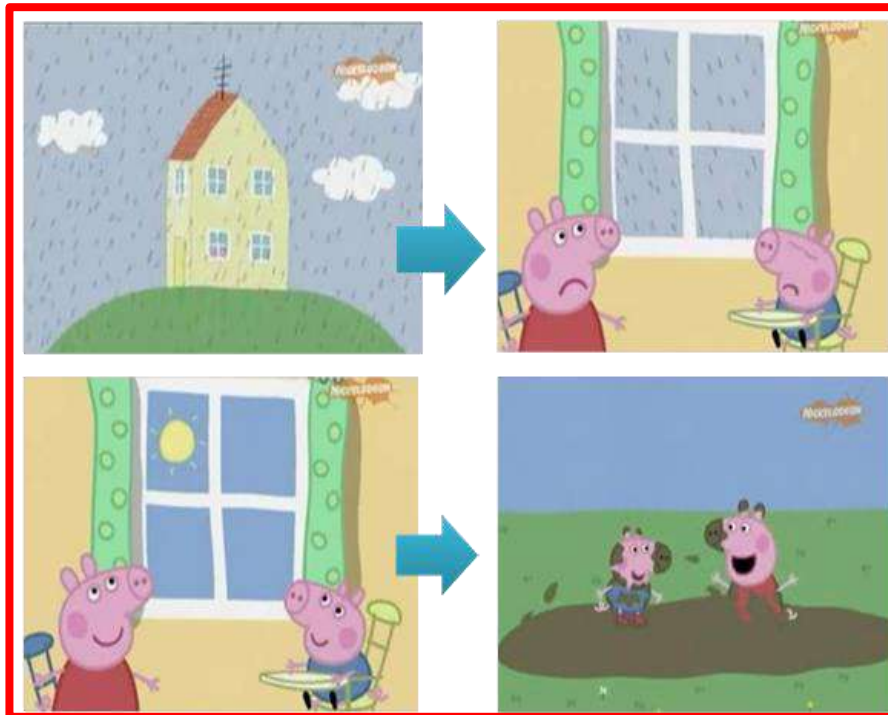

Тема: The World of Nature

(the sound of rain)

(the sound of laughing)

1. Listen to the audio, look at the visual guide and tell us about Peppa`s adventures after rain.

Почергове використання різних засобів наочності дає високий ефект засвоєння навчального матеріалу. Спираючись на знання про вікові особливості молодших школярів, можна стверджувати, що важливим чергування різноманітних засобів візуальних путівників, спрямованих на спонукання та стимулювання учнів до навчальної діяльності, адже часта зміна видів діяльності веде до покращення результатів.

Отже, ми дійшли висновку, що говоріння в монологічній формі становить велику складність для учнів як рідною, так і іноземною мовою. Воно пов'язане з вибором того, що сказати і як сказати, тобто з визначенням змісту та форми його викладу. Тому формування цього складного вміння передбачає обов'язкового використання опор.

3.5. Формування іншомовної комунікативної компетентності учнів на основі інтеграції технологій гейміфікації

Різні проблеми навчання іноземної мови у початковій школі знайшли відображення у працях вітчизняних та зарубіжних методистів: розгляд системи навчання іноземної мови у початковій школі (С.В. Роман), методи та прийоми навчання дітей молодшого шкільного віку (О.Б. Бігіч), формування іншомовної компетентності у читанні (Г.Е. Борецька), використання наочності (Ю. Безкоровайна, І. Дроздовська, та О. Ярмолович), використання ігрових технологій у процесі засвоєння нових лексичних одиниць (J. Gruss), забезпечення психологічного комфорту на уроках англійської мови шляхом використання пісень, римівок та ігрових технологій (А. В. Рату) та інші.

На думку вчених, однією з основних особливостей процесу засвоєння іноземної мови учнями молодшої школи є його аналогічність процесу засвоєння рідної мови. Найефективніше він відбувається у ході комунікації з учителем та іншими учнями, а також в процесі ігрової діяльності. Тому одним з ключових принципів навчання учнів початкової школи англійській мові має бути принцип природовідповідності, згідно з яким усі процеси, методи та форми вивчення іноземної мови підпорядковані природнім особливостям розвитку дитини. Отже, однією з головних особливостей навчання англійській мові учнів початкової школи є така форма засвоєння нового матеріалу, що передбачає впровадження його у процес предметно-практичної діяльності на уроці, під час якої новий матеріал засвоюється мимовільно та інтуїтивно. За таких умов однією з найефективніших форм діяльності на уроках є технології гейміфікації, які впливають не тільки на вивчення та засвоєння дитиною іноземної мови, а й на розвиток інтелекту учнів молодших класів, врахування їх психологічних та вікових особливостей, а саме: потреба в фізичній активності, а також потреба в грі; нездатність довго утримувати увагу на одному виді діяльності; активна реакція на всі види діяльності, що пов'язані з їх життєвим досвідом; мислення образами та ін. Вони також включають у себе: наявність у них імітативних функцій та здатності до наслідування як передумови

ефективного вивчення іноземної мови; розвиток пізнавальних інтересів та емоційної сфери; довільність поведінки та психічних процесів, можливість створення внутрішнього плану дій, поява стійких форм – навичок і звичок; осмислення власних суджень та дій, самоаналіз; керування власними процесами мислення, пам'яті та уваги.

Велика кількість відомих зарубіжних та українських вчених займалися вивченням та висвітленням питання гейміфікації у своїх наукових працях, наприклад І.М. Верещагіна, М.М. Скаткін, С.В. Роман, Л.А. Венгер, В.Г. Редько, Н.В. Теличко, Г. Аріані, J. Dewey, Й. Хейзінг, Ж. Піаже, J. Gruss та ін.

Для того, щоб обрати визначення терміну гейміфікація, ми провели його **дифеніційний аналіз** за допомогою доступних нам словників та онлайн-ресурсів. Отже, гейміфікація – це: «використання ігрових практик та механізмів у неігровому контексті для залучення кінцевих користувачів до розв'язання проблем»; «використання елементів гри в іншому виді діяльності, зазвичай з метою зробити цю діяльність цікавішою»; «досвід того, щоб робити види діяльності більш схожими на гру з метою зробити їх більш приємними»; «використання ігрових правил для досягнення реальних цілей»; «процес залучення ігор чи ігрових елементів до чогось з метою заохочення учасників».

На основі дифеніційного аналізу ми узагальнили характеристики поняття гейміфікація та виокремили визначення в руслі теми нашого дослідження. Отже, у нашому розумінні, **гейміфікація – це використання ігор та ігрових елементів у неігрових контекстах, типових для формування іншомовної комунікативної компетентності учнів початкової школи.**

Ми згодні з В. Редько, що саме «у грі розвиваються мислення дитини, пам'ять, увага, уява, здібності, починають формуватися вольові якості особистості, зачатки характеру». Однак, наш невеликий досвід свідчить про те, що використання технологій гейміфікації на уроках англійської мови може бути ефективним лише за умови їх інтеграції.

Для того, щоб визначити можливі види інтеграції, ефективні для формування ІКК, та з'ясувати інтереси та схильності учнів до навчальних

предметів шкільного циклу, ми провели опитування, у якому запропонували учням 4-В класу Житомирського міського колегіуму відповісти на запитання:

Анкета учня

Учень 4-В класу Житомирського міського колегіуму (ПІБ)

1. Доповніть речення:

Мій улюблений урок: _____ .

Мені подобається цей урок, тому що: _____

_____ (наприклад: я дізнаюся цікаву інформацію).

На цьому уроці мені найбільше подобається: _____

_____ (наприклад: розв'язувати задачі, ставити експерименти, співати, грати).

Найкраще я розумію (вказіть 1-2 предмети): _____

_____ (наприклад: математику, музику, ЯДС).

На цьому/цих уроках мені найбільше подобається: _____

_____ (наприклад: розв'язувати задачі, ставити експерименти, співати, грати).

2. Поставте біля предметів, які Вам подобаються:

- Музика
- Математика
- Фізкультура
- Я досліджую світ
- Українська мова
- Читання
- Інформатика
- Трудове навчання
- Мистецтво

Після обробки анкети ми отримали наступні результати:

1. Серед усіх предметів улюбленим є:

- математика – у 10 учнів (32%),
- мистецтво – у 8 учнів (26%),
- я досліджую світ – у 5 учнів (16%),
- фізкультура – у 4 учнів (13%),
- українська мова – у 2 учнів (6%),
- читання – у 1 учня (3%),
- дизайн у 1 учня (3%).

2. Серед предметів, які учні (на власну думку) найкраще розуміють:

- математика – 18 учнів (58%),
- фізкультура – 15 учнів (48%),
- я досліджую світ – 8 учнів (26%),
- мистецтво – 5 учнів (16%),
- українська мова – 5 учнів (16%),
- читання – 5 (16%) учнів,
- інформатика – 4 учні (13%),
- англійська мова – 2 учні (6%).

Отже, можемо зробити висновок, що учням найбільше подобаються уроки математики (32% класу) та мистецтва (26% класу), а найкраще діти оцінюють свої успіхи у математиці та фізкультурі. Проведене нами інтерв'ю з учителями даних предметів, підтвердило результати анкетування учнів, тому нам виявилось можливим провести експериментальне дослідження в даному класі, взявши за основу інтегрування математики, мистецтва та фізкультури для формування іншомовної комунікативної компетентності учнів на уроках англійської мови.

Узагальнені вимоги до інтеграції технологій гейміфікації з зазначеними вище предметами на основі вікових особливостей учнів можна переглянути у вигляді таблиці:

Інтегровані інтереси учнів

Характеристика вікових особливостей учнів	Вимоги до інтеграції технологій гейміфікації	Вид інтеграції
Учні мають образне мислення, розвинуту емоційну сферу та люблять малювати	Необхідно інтегрувати технології гейміфікації на основі використання яскравої візуальної наочності для створення образів та ігрових завдань, спрямованих на стимулювання відчуттів та позитивних емоційних реакцій дітей	Англійська мова + мистецтво
Нездатність довго утримувати увагу на одноплановому мовленнєвому матеріалі та типі завдань	Запропоновані на уроці технології гейміфікації мають часто змінювати одна одну й бути різноманітними за спрямуванням, з використанням інтеграції математики	Англійська мова + математика
Переважання мимовільної пам'яті	Мовний та мовленнєвий матеріал швидше й ефективніше засвоюється при використанні технологій порівняння, узагальнення	Англійська мова + математика
Активне реагування на види діяльності, пов'язані життєвим досвідом учнів	Будувати вивчення нових тем, спираючись на знайомі поняття та види роботи, що зазвичай виконуються на уроках математики, мистецтва	Англійська мова + математика
Здатність швидко ставати компетентними у мовленнєвих вміннях і так само швидко втрачати цю компетентність	Необхідно регулярно використовувати на уроках завдання з використанням технологій гейміфікації, спрямовані на повторення та закріплення мовленнєвих одиниць шляхом інтеграції елементів мистецтва та математики	Англійська мова + математика + мистецтво
Потреба в фізичній активності	Використання ігрових технологій, що передбачають фізичну активність учнів, інтеграція елементів фізкультури	Англійська мова + фізкультура

З таблиці видно, що інтеграція знань, навичок та вмінь учнів з математики, мистецтва, фізкультури та англійської мови цілком співпадає з їх віковими особливостями, що говорить про доцільність їх використання у

технологіях гейміфікації з метою формування іншомовної комунікативної компетентності.

У методичній літературі описані **три рівні гейміфікації**, а саме:

1. використання у навчальному процесі системи балів, рейтингів та бейджів, що позначають досягнення;
2. часткове додавання сюжетних елементів та атмосфери гри;
3. застосування повноцінних освітніх ігор, що поєднують у собі навчання та розвагу.

У нашій роботі ми будемо розглядати та застосовувати другий та третій рівні гейміфікації, що передбачає розробку повноцінного інтегрованого та гейміфікованого уроку, так як згідно Державного стандарту з іноземної мови для початкової школи, навчання іноземної мови будується «із застосуванням діяльнісного підходу на інтегрованій основі», при чому діяльнісний підхід розглядається як інтеграція навичок та вмінь, орієнтованих на формування способів дій та метод навчання, за якого дитина не отримує знання в готовому вигляді, а здобуває їх сама у процесі власної навчально-пізнавальної діяльності.

На нашу думку, реалізація діяльнісного підходу на основі інтеграції знань, навичок та вмінь учнів з різних предметів надасть учням не тільки більший обсяг знань, а й ширше сприйняття світу.

Наш невеликий досвід роботи з дітьми молодшого шкільного віку свідчить про те, що використання технологій гейміфікації на уроках англійської мови у початковій школі має навчальну, виховну та розвивальну цінності.

Навчальна цінність полягає у:

- актуалізації умінь іншомовної комунікації;
- швидкому засвоєнню граматичних структур та лексичних одиниць;
- оволодінню комунікативними вміннями у нових контекстах;
- розширенню словарного запасу учнів;
- поглибленню та покращенню фонетичної компетентності учнів молодшої школи;

- поглибленні лінгво-культурологічної компетентності учнів молодшої школи;
- оволодінні вміннями інтерекції у парній, груповій та командній роботі.

Виховна цінність заключається у формуванні «soft skills» учнів:

- вихованні культури іншомовної комунікації, притаманної носіям мови;
- вихованні командного духу та відчуття відповідальності за результати роботи в групі;
- співпереживанні за невдачі інших учнів;
- вихованні емпатії та відчуття підтримки інших учасників роботи;
- поваги до висловлень інших.

Розвивальна цінність заключається у:

- мотивації дітей до іншомовного спілкування;
- розвитку пізнавальної активності учнів молодшої школи на уроках англійської мови;
- створенні сприятливої комунікативно-ігрової атмосфери на уроках англійської мови;
- врахуванні індивідуальних особливостей учнів, їх інтересів і схильностей.

У звіті про проведені консультації «Реформа НУШ: новий Стандарт для базової освіти» зазначається, що всі вчителі вважають, що інтеграція сприяє розвитку не тільки однієї, а багатьох компетентностей учнів на уроці, допомагає учням підготуватися до майбутнього та бути успішним у житті. Вона також дають можливість розвантажити і спростити наскрізні лінії навчання, дають учням можливість отримати більший обсяг знань та більш глибоке сприйняття світу з різних точок зору. А також сприяє вихованню звички комплексного оволодіння знаннями, спираючись на предмети та знання з різних джерел.

Ми проаналізували підручники з англійської мови для 4 класу, рекомендовані МОН України з метою виявлення у них наявності інтегрованих технологій гейміфікації у формуванні іншомовної комунікативної компетентності. Результати представлені у таблиці 6.

Таблиця 2

Аналіз підручників з англійської мови для 4 класу

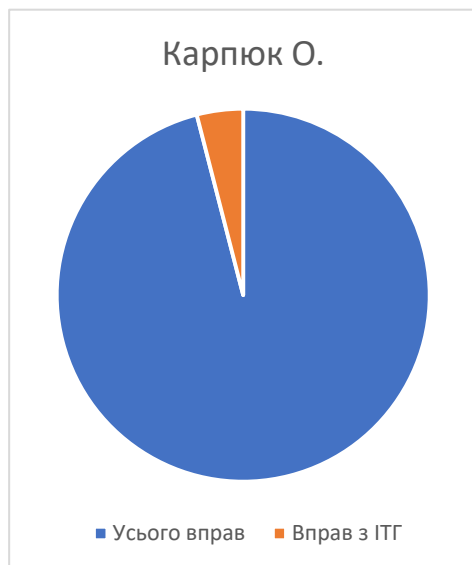
Автор	Загальна кількість вправ	Вправи з використанням інтегрованих технологій гейміфікації
О. Карпюк	335	14
С.С. Губарева, О.М. Павліченко	352	17
Т.В. Будна	375	20
Х.К. Мітчел	256	18
Г. Пухта, Г. Гернгрос, П. Льюїс-Джонс	310	20

Зобразимо результати аналізу кожного підручника за допомогою загальної схеми та індивідуальних схем.

Діаграма 1

Діаграма 2

Діаграма 3

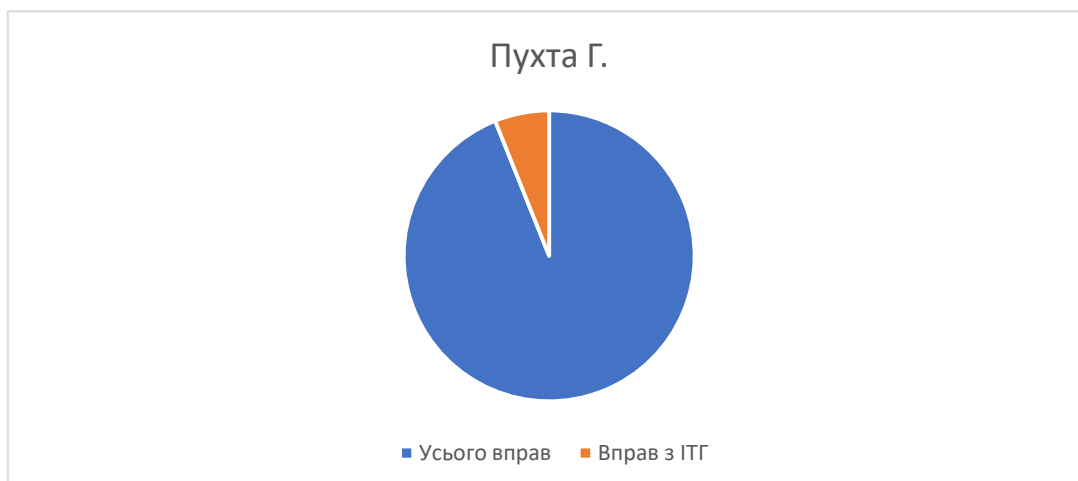
Діаграма 4

Діаграма 5

Діаграма 6

Аналіз підручників з англійської мови для 4 класу

З представлених таблиці та діаграм бачимо, що кількість вправ з використанням інтегрованих технологій гейміфікації у рекомендованих МОН підручниках з англійської мови для 4 класу недостатня, що заважає ефективному формуванню іншомовної комунікативної компетентності. А саме:

- у підручнику О. Карпюк з 335 вправ – 14 вправ з використанням інтегрованих технологій гейміфікації (4,2%);
- у підручнику С. Губаревої та О. Павліченко з 352 вправ – 17 вправ з використанням інтегрованих технологій гейміфікації (4,8%);
- у підручнику Т. Будної з 375 вправ – 20 вправ з використанням інтегрованих технологій гейміфікації (5,3%);
- у підручнику Х. Мітчел з 256 вправ – 18 вправ з використанням інтегрованих технологій гейміфікації (7%);
- у підручнику Г. Пухта, Г. Гернрос, П. Льюїс-Джонс з 310 вправ – 20 вправ з використанням інтегрованих технологій гейміфікації (6,5%).

В проаналізованих підручниках інтегрується, в основному, англійська мова.

У методичній літературі описані різні підходи до формування ІКК, проаналізувавши які, ми виокремили наступні етапи: підготовчо-комунікативний, який дозволить учням оволодіти новими комунікативними одиницями та зануритися у комунікативний контекст; комунікативно-ситуативний, який слугує меті інтеграції фонових знань з інших предметів (математики, мистецтва та фізкультури) та самостійно-комунікативний, на якому учні будуть демонструвати комунікативні уміння у різних контекстах, ситуаціях, використовуючи знання, навички та вміння з математики, мистецтва та іноземної мови.

Ми відібрали інтегровані технології гейміфікації, необхідні та достатні для кожного етапу формування іншомовної комунікативної компетентності та представили їх на прикладі теми «Animals».

Етапи формування ІКК учнів початкової школи

Етап	Мета	Види технологій інтегрованої гейміфікації
Підготовчо-комунікативний	Знайомство з комунікативними одиницями теми «Animals», формування вмінь, використання їх у різних комунікативних контекстах.	«Звуконаслідування», «Знайди шлях», «Colorful pets», «Mime game», «Count the animals».
Комунікативно-ситуативний	Формування умінь ІКК на основі інтеграції різних знань, умінь і навичок з інших предметів.	«Хто найсильніший?», «Trace the animal», «Line the animal», «Count the legs», «How many animals live in the zoo?», «Read and draw», «A spy code».
Самостійно-комунікативний	Формування самостійних умінь ІКК.	«An animal comic», «My dream zoo», «My favorite animal», «Interview».

Розглянемо їх більш детально.

І етап: підготовчо-комунікативний:

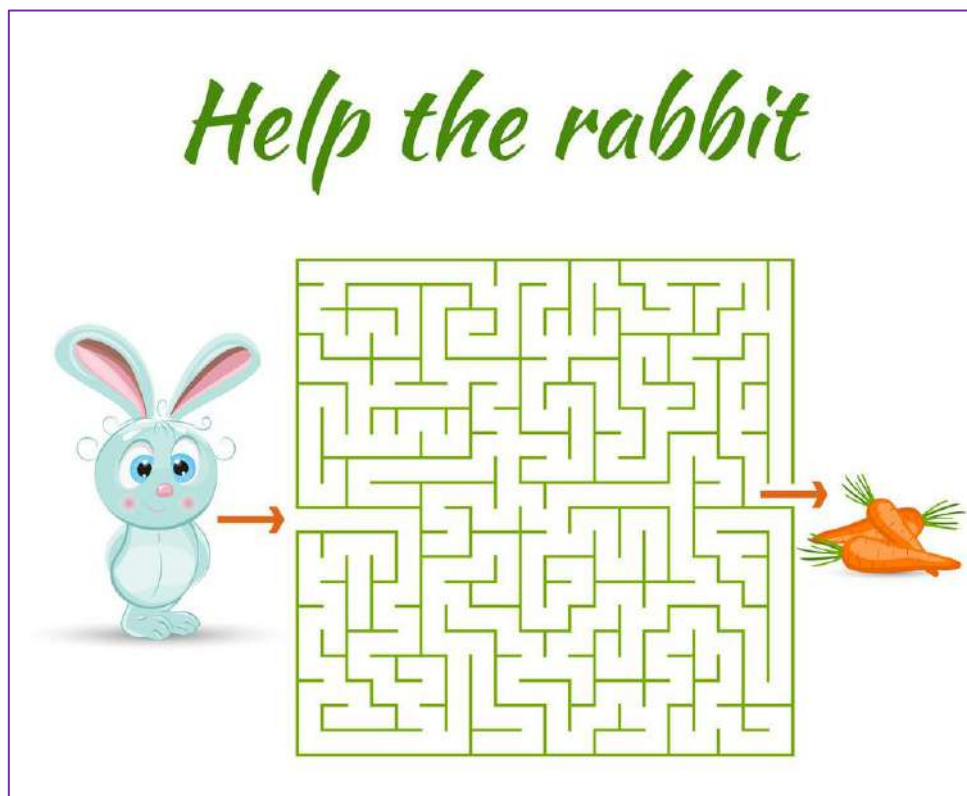
З метою знайомства учнів з новими мовними та мовленнєвими одиницями та зануренням їх у різні комунікативні контексти доцільно використовувати технології гейміфікації репродуктивного характеру, які потребують інтеграції умінь, отриманих на уроках мистецтва, математики та англійської мови.

1. **«Звуконаслідування»:** технологія на формування умінь сприймати нові мовленнєві одиниці. **«Look at the pictures and produce the sounds one animal makes. Let your classmates guess».**

Учитель показує дітям картинки з тваринами, що вивчаються у темі, і просить відтворити звук, характерний для цієї тварини. Пізніше 1 учень виходить до дошки, відтворює звук тварини з картинки, а решта класу вгадує, хто зображений на картинці. (Інтеграція англійської мови та мистецтва).

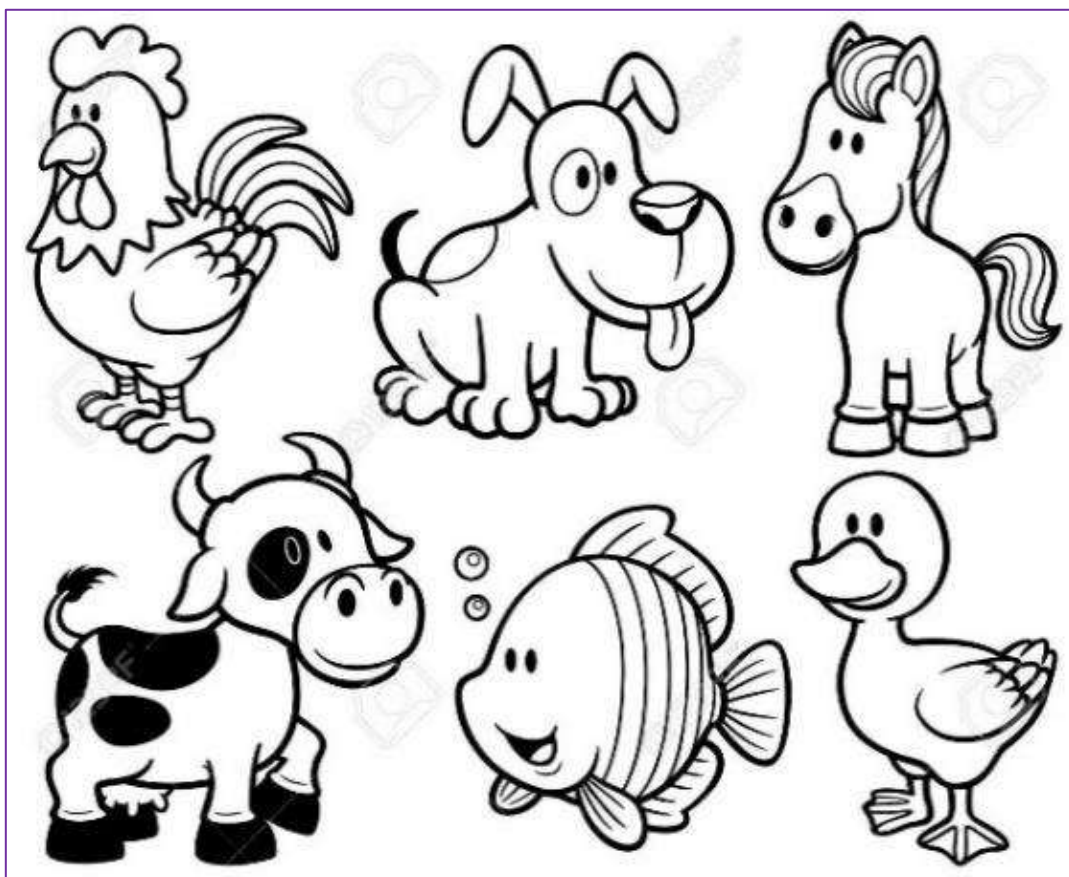
2. «Знайди шлях»: технологія на формування логічного та просторового мислення. «Help the hedgehog to get to the apples»/ «Help the rabbit to find the carrots».

Задача дитини - знайти правильний шлях для тваринки, малюючи лінії, що ведуть її до цілі, та сказати: I helped a hedgehog to find apples/ I helped a rabbit to find a carrot. (Інтеграція англійської мови, математики та мистецтва).

3. **«Colorful pets»:** технологія на формування умінь знаходити та описувати тварин. **«Look at the pictures and colour the pets. Have you got any of them at home?»**

Дітям пропонується картинка з тваринами, на якій треба розмалювати лише домашніх тварин. Після цього учень озвучує, яких тварин він розмалював: *It's a dog. It is brown.* (Інтеграція англійської мови та мистецтва).

4. **«Mime game»:** технологія на формування умінь називати тварин на основі пантоміми. **«Look at your classmates miming the animal and guess it using the pattern «You're a ...» «You are (size/colour)»».**

Один з учнів виходить до дошки та отримує картку, у якій намальовано тварину, яку він має зобразити. Його задача зробити це так, щоб решта учнів здогадалися, кого він зображає. Задача решти класу – вгадати якомога швидше, що саме зображає учень біля дошки та озвучити відповідь за зразком, наприклад: *You are an elephant. You are big.* Після того, як слово вгадане, до дошки виходить наступний учень і виконує те ж саме завдання.

II етап: комунікативно-ситуативний:

Він присвячений інтеграції різних знань, умінь і навичок з інших предметів у різних комунікативних ситуаціях. На ньому використовуються репродуктивно-продуктивні технології.

5. «Хто найсильніший?»: технологія на формування вміння розповідати про тварин по плану. «Look at the picture, count and say. Use the pattern: «A bee lifts 2 plus 1 plus 1 plus 1 are ... kilos»».

Учні мають порахувати вагу, яку піднімає кожна тварина і прокоментувати за зразком. Необхідно визначити, хто підняв найбільшу вагу.

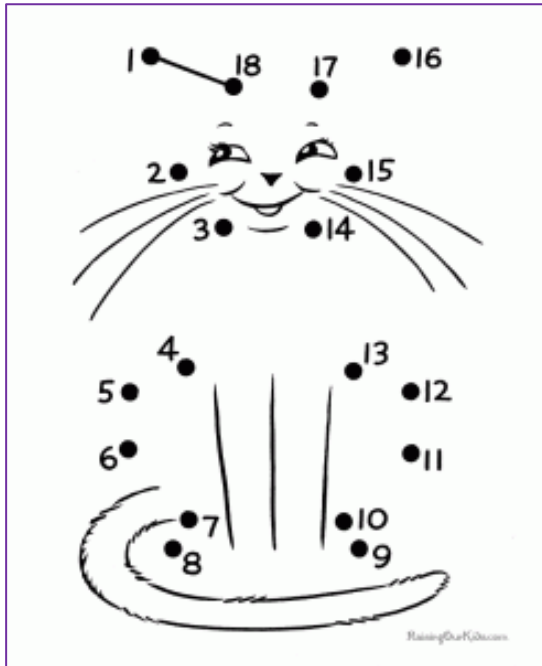
Приклад: 2 plus 1 plus 3 plus 1 plus 1 are 8 kilos.

6. «Line the animal»: технологія на формування умінь описувати малюнки. «Line the animal, colour».

Учень має з'єднати цифри лінією у правильному порядку, отримати зображення тварини та розмалювати його. Завдання учня - прокоментувати отриманий результат за схемою: «It's a It is (colour)». (Інтеграція англійської мови, математики та мистецтва).

Приклад: It's a cat. It's grey.

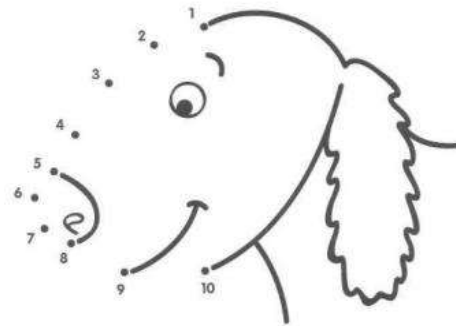

5 Join the dots. Then choose and write.

nose noses mouth mouths eye eyes ear ears

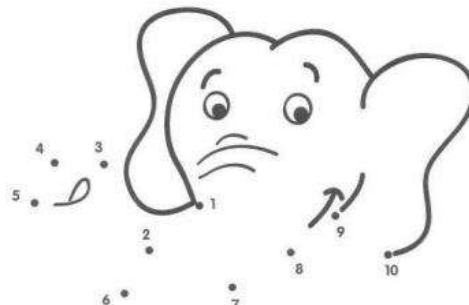
1 I can see one eye
and one _____.

2 I can see one _____,
one _____ and one
_____.

3 I can see one _____
and one _____.

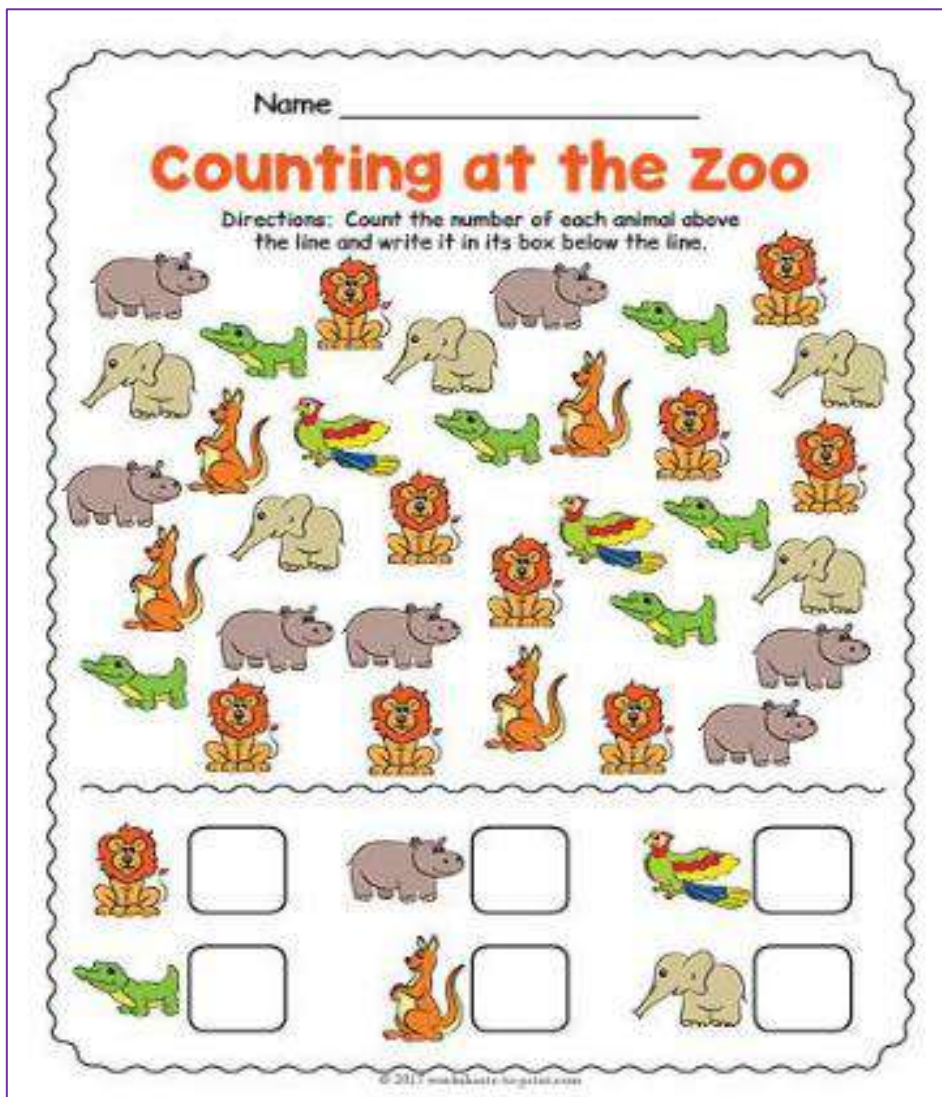
4 I can see two _____,
two big _____ and
one big _____.

7. «How many animals live in the zoo?»: вправа на формування інтерактивних умінь у парі. «Pair up with your friend and talk about animals in the pictures using prompts: «What animals...?», «How many...?»».

Задача учня - порахувати кількість тварин кожного виду у зоопарку та визначити, яких тварин там найбільше, обговорити це з однокласником. Озвучити результати учень має використовуючи структури «There is/ There are...» та зразки з інструкції. (Інтеграція англійської мови та математики).

- How many elephants are there in the zoo?
- There are five elephants.
- How many lions are there in the zoo?
- There are nine lions.

Приклад:

8. «Read and draw»: технологія на формування умінь описувати власні малюнки з прослуханим текстом. «Listen to the story about one animal, draw it and present to the class».

Учитель читає текст з описом тварини. Задача учнів – намалювати її так, щоб вона співпадала з описом та презентувати класу свою роботу. (Інтеграція англійської мови та мистецтва). Опорою тут служить аудіо текст.

9. «A spy code»: технологія на формування логічного мислення, аналізу та синтезу. «Do sums to get to know the letters, put them in correct order and get the name of the animal».

Учневі пропонується ряд прикладів, кожен з яких при правильному розв'язанні відповідає літері алфавіту, що допоможе скласти слово (назву тварини). Зібравши усі літери, учень отримує назву тварини і розповідає про це класу.

Або учню пропонуються символи, кожен з яких позначає певну літеру. Намалювавши їх, учні можуть зашифрувати послання другові. (Інтеграція англійської мови та математики або англійської мови та мистецтва).

Приклад:

A B C D E F G H I J K L M N O P Q R S T U V W X Y Z																									
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26																									
1) $1+4 = \square$													5) $4+4 = \square$												
2) $10+2 = \square$													6) $71-70 = \square$												
3) $6-1 = \square$													7) $94-20 = \square$												
4) $30-15 = \square$													8) $12+8 = \square$												
1) \square													2) \square												
3) \square													4) \square												
5) \square													6) \square												
7) \square													8) \square												

10. «Fairy tale»: технологія на формування інтерактивних умінь у групі. «Read the fairy tale «Mitten», draw a mask/ make a puppet of one character and dramatize it using the pattern: - Good morning! Who lives in the mitten? – I’m a ... Who are you? – I’m a ... May I come in?» (Інтеграція англійської мови та мистецтва).

Приклад:

Good morning! Who lives in a mitten?

I'm a bear. Who are you?

I'm a frog. May I come in?

III етап: самостійно-комунікативний:

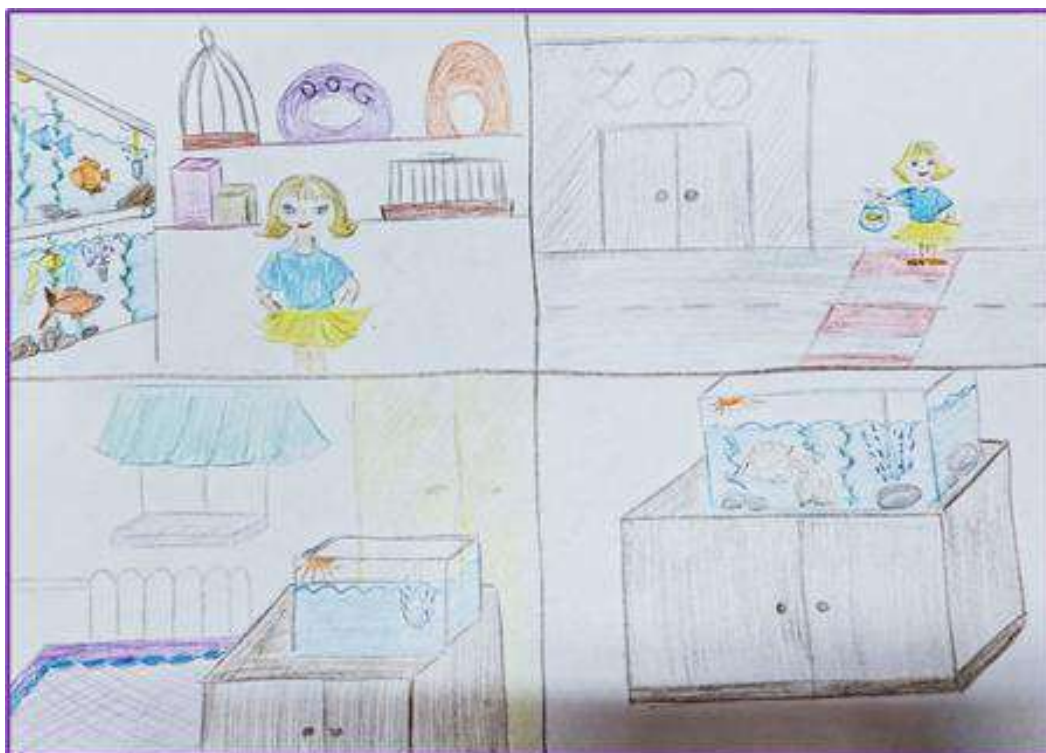
На цьому етапі учні будуть повністю самостійно обирати, що і як сказати.

11. «An animal comic trip»: технологія на формування творчих умінь. «Group up with your friend and make a comic».

Дана технологія буде цікава, якщо вона буде використана у малогруповому режимі з наступним озвучуванням.

Перед учнями стоїть завдання створити комікс про одну домашню тварину або улюблену тварину та презентувати класу розповідь про те, що відбувається у коміксі, використовуючи нові комунікативні одиниці з теми «Animals». (Інтеграція англійської мови та мистецтва).

Приклад:

12. **«My dream zoo»: технологія на формування інтерактивних групових умінь на основі проектної роботи. «Create your dream zoo. Count the animals in it and present your project to the class».**

Перед учнем стоїть завдання самостійно створити проект зоопарку своєї мрії, порахувати кількість тварин кожного виду, що будуть там жити та представити свій проект класу. (Інтеграція англійської мови, математики та мистецтва)

Приклад:

13. **«Farm sounds»:** технологія на формування критичного мислення та вміння розповідати про тварин. **«Listen to the sound sequences and make a story about the animals which live on the farm. Draw this farm and tell the class about it».**

Учитель вмикає аудіозапис зі звуками тварин, що живуть на фермі. Задача дітей – вгадати, що це за тварини, намалювати їх та розповісти класу. (Інтеграція англійської мови, математики та мистецтва).

14. **«Interview»:** технологія на формування вмінь брати інтерв'ю. **«Interview your friend about their pet».**

Учитель ділить учнів на пари і дає завдання: взяти один в одного інтерв'ю на тему домашніх тварин. Занотувавши відповіді друга, учень виходить до дошки і розповідає 5 фактів про тварину друга, 1 з яких невірний. Задача решти класу вгадати, який з фактів вигаданий.

Наш досвід показує, що при умові виконання усіх етапів та застосування запропонованих технологій гейміфікації, учні не стикаються з труднощами під час самостійної іншомовної комунікації.

3.6. Використання DIY технологій у формуванні усної мовленнєвої компетентності

Разом із появою Нової української школи з'явилося оновлення змісту навчання іноземних мов у загальноосвітніх закладах, що супроводжується змінами в стратегічних напрямках розвитку сучасної шкільної освіти – спрямуванням навчальної діяльності на вироблення в учнів необхідних життєвих компетентностей, які у майбутньому забезпечать можливість школярам комфортно почуватися у сучасному суспільстві. Як було зазначено у першому розділі, головною метою навчання іноземної мови у початкових класах - є формування в учнів іншомовної комунікативної компетентності, що забезпечується лінгвістичним, мовленнєвим та соціокультурним досвідом, узгодженим із віковими можливостями школярів.

Як було зазначено раніше, початковий етап навчання іноземної мови у сучасному загальноосвітньому навчальному закладі надзвичайно важливий, оскільки саме цей період закладає психолінгвістичні основи іншомовної комунікативної компетентності, необхідні для подальшого удосконалення та розвитку. Процес оволодіння іноземною мовою розглядається як процес набуття комунікативної компетентності, рівень якої повинен бути не нижче такого, що дозволяє використовувати мову практично, тобто рівень *pre A1* та *A1*, а метою навчання - є засвоєння і володіння іноземною мовою як засобом вираження своїх думок та бажань.

Наші спостереження за формуванням ІКК показали, що одним із психолого-педагогічних завдань навчання комунікативної компетентності є необхідність вчити учнів не тільки мовним та мовленнєвим засобам, до яких належать різноманітні правила, терміни, але й самому способу формування думки, адже комунікативна діяльність припускає процес обміну ідеями, інформацією, змістом і має на увазі відповідну комунікативну поведінку.

Наш невеликий досвід роботи із молодшими школярами показав, що завдання формування іншомовної комунікативної компетентності полягає у тому, щоб мовлення, яке створюється під час мовленнєвої ситуації,

розраховане на слухове сприйняття матеріалу, не викликало в учнів сумніву, що вони неправильно використовують засвоєні знання у запропонованому контексті.

Дослідження вчених довело, що у мовній поведінці реалізуються наміри та характер учнів, які беруть участь у комунікативному процесі. Залежно від ситуації кожен школяр умовно обирає для себе роль, яку буде виконувати у спілкуванні. Кожного разу манера, поведінка, емоційний стан будуть відрізнятися, адже ситуації бувають різноманітними. Отже, мовна поведінка - це різновид і складова частина соціальної поведінки людини.

Це складне явище, пов'язане з багатьма факторами, зокрема, соціального характеру. Таким чином, у здійсненні успішної міжкультурної комунікації поведінковий аспект комунікативної компетентності має надзвичайно важливе значення.

Слідом за Ю. С. Вторніковою, ми вважаємо, що суть комунікативного навчання полягає у підготовці учня до участі в процесі іншомовного спілкування, створеного у класі. «Іншими словами - комунікативно-орієнтовне навчання іноземної мови - це моделювання процесу спілкування, а отже, урок іноземної мови за методикою комунікативно орієнтованого навчання - це модель процесу комунікації іноземною мовою».

Досвід роботи з учнями початкових класів показав, що інформація сприймається ефективніше і комунікативні одиниці засвоюються значно легше, якщо педагог на уроці використовує різні технології навчання. Використання таких нестандартних форм навчання на уроках іноземної мови дає можливість не лише вдало, доступно та організовано подавати матеріал учням, а й стимулює школярів до активної діяльності не лише на уроці, але і під час позакласної діяльності. У нашому дослідженні ми погоджуємося із словами Є. А. Пасічника, який наголошував на тому, що найкращим способом для зрушення у розумовому розвитку учнів є їхня позиція дослідника під час навчальної діяльності, адже перед ними постає певне завдання, проблема, яку обов'язково потрібно вирішити тим чи іншим способом, і це самостійне

рішення який саме спосіб краще обрати. В свою чергу завдання вчителя – підібрати сучасну технологію, завдання якої полягає у залученні школярів до активного та результативного вивчення іноземної мови.

Саме такою сучасною технологією вивчення іноземної мови, на наш погляд, є DIY технологія. Do it yourself, тобто зроби щось власними руками. Під час виконання певної роботи учень зацікавлений у самостійному створенні предметів, а також набуває новий пізнавальний досвід. Крім того, використання DIY технології на уроці розвиває навички творчого мислення, співпраці та спілкування.

Проблемами DIY технології займалися наступні науковці: Єрмаков І.Г., Бритикова Г. В., Пометун О. І., Алісійчук О. С., Кравченко Г. Ю. та інші. Крім того, в періодичній літературі є статті, в яких вчителі іноземної мови діляться своїм досвідом у використанні вже готових DIY розробок на уроках. Проаналізувавши ці роботи ми вважаємо, що створення предметів учнями мають значні переваги над вже готовими роботами, адже ця технологія носить виховний, розвивальний та освітній характер.

Метою використання DIY технологій під час формування ІКК є забезпечення вчителем умов навчання, які будуть сприяти тому, що учень самостійно відкриватиме та здобуватиме для себе корисну інформацію створюючи предмети, які допоможуть поглиблювати знання та зможе вдосконалювати комунікативну компетентність в різних галузях життя.

Більшість уроків з використанням DIY технології мають розвивальний характер. Це допомагає у покращенні двосторонньої координації та дрібної моторики учнів. Наприклад, вирізати щось ножицями, малювати лінії та крапки або рвати аркуші паперу – все це типи завдань, які допомагають покращити спритність у школярів.

Ми уявляємо що всі діти - запеклі екстраверти, які люблять постійно спілкувати та взаємодіяти один з одним. Але деякі діти — інтроверти, яким не завжди зручно висловлювати свої думки, почуття та бажання. Використання даної технології пропонує учням середовище, де вони можуть вільно

висловлювати свої ідеї та думки через свої витвори мистецтва, а вже потім використати їх на етапі формування комунікативної компетентності, що є не менш важливим.

Під час використання ДІУ технології учні також засвоюють нові знання з тем, які вивчаються. Саме ці знання будуть корисними у майбутньому та в подальшому зможуть поглиблюватися. Крім того, під час такого навчання школярі навчаються взаємодіяти один з одним, допомагати та підтримувати.

Для того, щоб визначити чи рекомендовані МОН підручники з англійської мови для учнів початкових класів містять достатню кількість вправ з використанням ДІУ технології, ми провели аналіз та дійшли до висновків, що завдань з використанням ДІУ технології для формування та іншомовної комунікативної компетентності недостатньо. Нами було досліджено ряд підручників для учнів 2 класів авторів: Карпюк О. Д., Несвіт А.Т., Naomi Simmons та Г. К. Мітчел. Результати нашого аналізу представлені у Таблиці 2.1.

Таблиця 1

Порівняльний аналіз рекомендованих Міністерством Освіти і Науки України підручників з англійської мови для учнів 2 класів

Автор	Загальна кількість комунікативних вправ	Вправи на розвиток іншомовної комунікативної компетентності з використанням ДІУ технології
Карпюк О. Д.	396	24
Несвіт А. М.	431	7
Naomi Simmons	200	5
Г. К. Мітчел	182	13

У наступних діаграмах порівняно загальну кількість завдань у підручниках, а також кількість завдань на розвиток іншомовної комунікативної компетентності з використанням ДІУ технології . (Малюнок 2.1, 2.2, 2.3, 2.4)

Рис. 1. Порівняльний аналіз загальної кількості вправ та завдань, які відведені на розвиток іншомовної комунікативної компетентності з використанням DIY технології у підручнику Карпюк О. Д.

Рис. 2. Порівняльний аналіз загальної кількості вправ та завдань, які відведені на розвиток іншомовної комунікативної компетентності використанням DIY технології у підручнику Несвіт А. М.

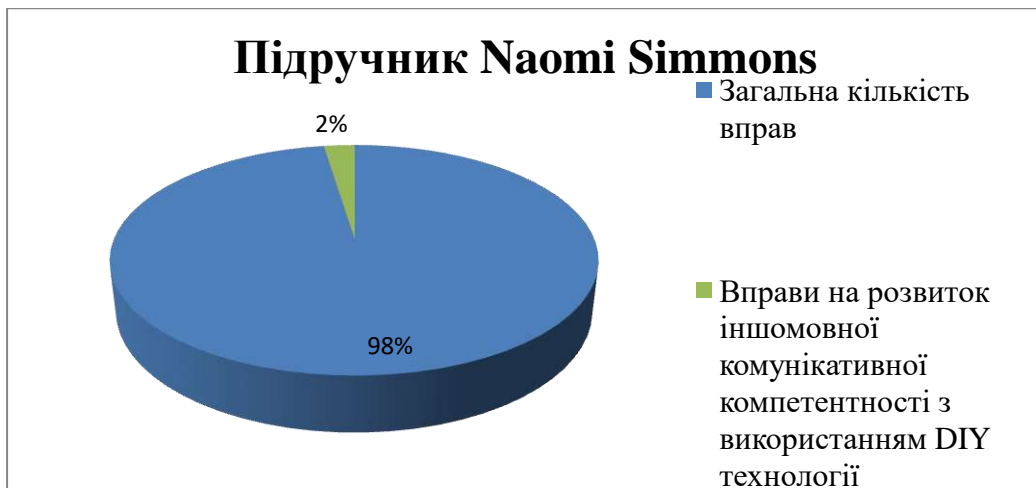

Рис. 3. Порівняльний аналіз загальної кількості вправ та завдань, які відведені на розвиток іншомовної комунікативної компетентності з використанням DIY технології у підручнику Naomi Simmons

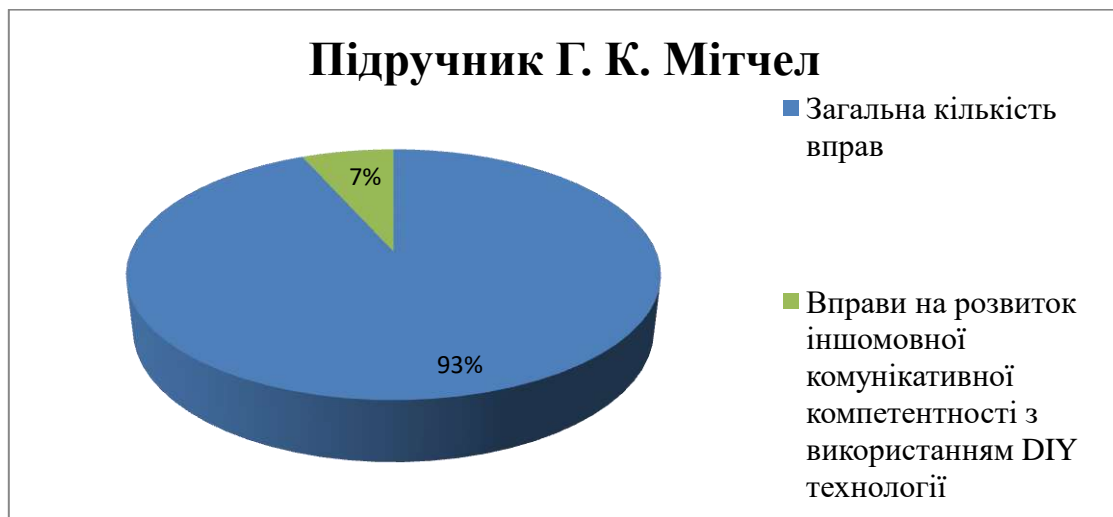

Рис. 4. Порівняльний аналіз загальної кількості вправ та завдань, які відведені на розвиток іншомовної комунікативної компетентності з використанням DIY технології у підручнику Г. К. Мітчел

Результати нашого дослідження показали, що вправ саме на розвиток іншомовної комунікативної компетентності з використанням DIY технології недостатньо, адже у підручниках для учнів другого класу автора Карпюк О. Д. - лише 6% вправ виділено на роботу з DIY технологією. У навчальних підручниках автора Несвіт А. М. – 2%, Naomi Simmons – 2% та Г. К. Мітчел – 7% запропонованих завдань на формування та розвиток іншомовної

комунікативної компетентності з використанням ДІУ технології, що на наш погляд не сприяє ефективному розвитку комунікативних вмінь дітей.

На основі проведеного нами експерименту ми розробили пам'ятку для вчителів-початківців.

Пам'ятка

Щоб створення ДІУ технології було успішним слід:

- 1.** Підбирати цікаві для учнів ДІУ технології які будуть викликати бажання працювати на уроці;
- 2.** Співвідносити ДІУ технології із темою, яка розглядається на уроках, щоб під час роботи учні змогли використовувати мовленнєвий матеріал, який вивчається;
- 3.** Обирати посильні для учнів ДІУ технології, щоб під час виконання не виникало ніяких труднощів;
- 4.** Забезпечити учнів всіма необхідними умовами та приготувати засоби для успішного створення ДІУ технології;
- 5.** Пояснити та поетапно продемонструвати школярам приклад як правильно виконувати ДІУ технології;
- 6.** Обов'язково позитивно оцінювати роботу учнів;

Під час проходження навчально-виробничої практики нами було проведено дослідження серед двох підгруп учнів другого класу. Кожен школяр отримав анкету, у якій треба було вказати враження від уроків з використанням ДІУ технології та без її використання (Додаток 3). Результати дослідження зображені на малюнку 2.6.

Рис. 5. Результати ставлення учнів до використання ДІУ технології на уроці іноземної мови

Результати нашого дослідження показали, що учні другого класу надають перевагу створювати на уроках речі своїми руками з метою подальшого їх використання в навчальних цілях, а саме 77% (17 учнів) впадають, 23% (5 учням) не подобається дана технологія на уроках іноземної мови.

Слід пам'ятати, здобуваючи знання, кожен учень повинен почувати себе в комфортному середовищі, де йому буде цікаво брати участь у своєму навчанні, особливо якщо мова йде про формування комунікативної компетентності. Кожному школяру буде цікаво вивчати той чи інший предмет, створювати щось своїми руками та відкривати для себе щось нове, незвідане. Тому завдання кожного вчителя як найкраще продумати хід уроку, щоб це дійсно приносило величезну користь і було максимально цікавим для учнів. Тому у наступному розділі нами було розроблено комплекс ДІУ вправ, які допоможуть сформувати та розвивати іншомовну комунікативну компетентність.

Вище нами було доведено доцільність використання ДІУ технології під час формування іншомовної комунікативної компетентності. Дана технологія є одним із найефективніших засобів навчання, адже школяр стає не об'єктом навчального процесу, а суб'єктом. Тобто учень відчуває себе активним учасником свого навчання та розвитку. Саме такий підхід формує мотивацію та зацікавленість до вивчення іноземної мови, закликає до саморозвитку та самостереження.

Для досягнення поставленої мети, нами була розроблена поетапна методика використання мовленнєвих вмінь із залученням ДІУ технології для учнів, які навчаються у 2 класі. Ми підібрали матеріал, який допоможе школярам легко та з великою цікавістю працювати під час уроку. У таблиці 2.2 ми представили етапи розробленої нами методики.

Етапи формування ІКК на основі використання ДІУ технології

Етапи	Мета	Вид діяльності
1. Етап первинної іншомовної комунікативної компетентності	Формування комунікативної компетентності під час створення ДІУ технології	Робота з усім класом та із вчителем
2. Етап рольової комунікації між учнями	Розвиток комунікативної компетентності учнів з використанням власних ДІУ розробок	Робота з усім класом, групова робота, парна робота
3. Самостійна ІКК із власними розробками	Навчання учнів самостійного вираження думок спілкуючись один з одним та використовуючи власні ДІУ	Робота з усім класом

Проілюструємо нашу методику на прикладах тем, які вивчаються учнями другого класу, а саме: «Greet your friend», «Here`s my family», «My friend», «In my classroom», «Shopping», «Seasons and clothes».

Метою **першого етапу** розробленої нами технології є:

- формування ІКК під час створення ДІУ технології;
- розвиток творчих здібностей, креативності мислення через залучення учнів до мейкерства;
- засвоєння нових комунікативних одиниць, що сприяють розвитку креативності.

«Make a Family Pyramid»

Обладнання:

- Підписи членів родини;
- Фотографії або картинки членів родини;
- Ножиці;
- Клей;
- Картонні стаканчики;
- Картки з новими лексичними одиницями.

Хід виготовлення ДІУ технології:

- 1) Учні отримують матеріали для створення ДІУ технології;
- 2) Вчитель демонструє приклад та результат роботи;
 - На картонні стаканчики розклеїти фото та назви членів родини;
 - Скласти стаканчики щоб вийшла піраміда;
- 3) Поки робота буде підсихати, слід прибрати робоче місце;

У таблиці 2.3 зображені комунікативні одиниці, з якими знайомляться учні на першому етапі формування ІКК на основі використання ДІУ технології.

Таблиця 3

Комунікативні одиниці, з якими учні працюють під час виготовлення ДІУ на першому етапі «A Family Pyramid»

Here is my family.
It is my mother/father/ sister/brother/aunt/cousin/uncle/grandmother/grandfather.
Her/his name is ...
Her/his surname is ...
He/she likes computer games/cooking/cleaning/gardening.

«My Monster Friend»

Обладнання:

- Кольоровий картон;
- Кольоровий папір;
- Ножиці;
- Клей;
- Прикраси;
- Підготовлені частини тіла (руки, ноги, ніс, очі, губи).

Хід виготовлення ДІУ технології:

- 1) Учні отримують матеріали для розробки запропонованого ДІУ;
- 2) Вчитель демонструє приклад та результат роботи;
 - Кольоровий картон зігнути а склеїти, щоб вийшла циліндроподібна форма;

- Вирізати частинки тіла приклеїти та прикрасити монстра;
- Поки робота буде підсихати, слід прибрати робоче місце;

У таблиці 2.4 зображені комунікативні одиниці, з якими працюють учні на першому етапі формування ІКК на основі використання ДІУ технології.

Таблиця 4

Комунікативні одиниці, з якими учні працюють під час виготовлення ДІУ на першому етапі «My Monster Friend»

It is my friend.
Its name is ...
I have got one hand, but my monster has got ... heads.
I have got one nose, but my monster has got ... noses.
I have got two hands, but my monster has got ... hands.
I have got two legs, but my monster has got ... legs.
I have got one mouth, but my monster has got ... mouths.

«A Fashion Model»

Обладнання:

- Підготовлені роздруківки елементів одягу;
- Фігура хлопчика та дівчинки;
- Ножиці;
- Шнурок 30 см;
- Маленькі прищіпки;
 - Хід виготовлення ДІУ технології:

1) Учні отримують матеріали для створення проекту;

2) Вчитель демонструє приклад та результат роботи;

- Розмалювати фігуру хлопчика та дівчинки;
- Вирізати одяг для персонажів;
- Вирізаний одяг на прищіпки прикріпити до шнурка;
- Після того, як розробка буде готова, слід прибрати робоче місце;

У таблиці 2.5 зображені комунікативні одиниці, з якими знайомляться учні на першому етапі формування ІКК на основі використання ДІУ технології.

Комунікативні одиниці, з якими учні працюють під час виготовлення *DIY* на першому етапі «*A Fashion Model*»

It is my friend.
Her/his name is ...
He/she is model. ... she/ he is washing the clothes.
What is he/she wearing today?
I am wearing ... today.

«Paper Plate Cookie Monster»

Обладнання:

- Паперова тарілка;
- Два паперові стаканчики;
- Ножиці;
- Клей;
- Фарби;
- Папір.

Хід виготовлення *DIY* технології:

1) Учні отримують матеріали для розробки запропонованого *DIY*;

2) Вчитель демонструє приклад та результат роботи;

- Паперову тарілку та два паперові стаканчики пофарбувати у будь-який колір зверху та в чорни знизу, почекати повного висихання предметів;
- Вирізати два маленькі кружечки та пофарбувати їх у чорний колір;
- Вирізати кружечок, розмалювати у колір печива;
- Два чорні кружечки приклеїти вниз стаканчиків;
- Чорним кольором всередину згорнути тарілку та приклеїти стаканчики;
- Поки робота буде підсихати, слід прибрати робоче місце;

У таблиці 2.6 зображені комунікативні одиниці, з якими працюють учні на першому етапі формування ІКК на основі використання *DIY* технології.

Комунікативні одиниці, з якими учні працюють під час виготовлення *DIY* на першому етапі «*Paper Plate Cookie Monster*»

I have got a cookie monster.
I cannot find my cookie.
Look on the monster.
Look in the monster.
Look under the monster.

«Food Wheel»

Обладнання:

- Кольоровий картон;
- Підготовлені картинки страв;
- Ножиці;
- Клей;
- Скріпка.

Хід виготовлення *DIY* технології:

1) Учні отримують матеріали для розробки запропонованого *DIY*;

2) Вчитель демонструє приклад та результат роботи;

- З кольорового картону вирізати круг та стрілочку;
- Вирізати картинки страв та розклеїти по колу;
- Всередину скріпкою прикріпити стрілочку так, щоб вона могла рухатися;
- Поки робота буде підсихати, слід прибрати робоче місце;

У таблиці 2.7 зображені комунікативні одиниці, з якими працюють учні на першому етапі формування ІКК на основі використання *DIY* технології.

Комунікативні одиниці, з якими учні працюють під час виготовлення *DIY* на першому етапі «*Food Wheel*»

I am looking at the menu. I like...
I eat ... for breakfast/dinner/lunch.
I drink ... for breakfast/dinner/lunch.
My favourite dish is...

«Make a Clock»

Обладнання:

- Папір;
- Кольоровий картон;
- Ножиці;
- Клей;
- Диск;
- Скріпка.

Хід виготовлення *DIY* технології::

- 1) Учні отримують матеріали для розробки *DIY*;
 - 2) Вчитель демонструє приклад та результат роботи;
 - З кольорового картону вирізати улюблену фігуру;
 - З паперу вирізати дванадцять маленьких фігур і написати на них цифри від одного до дванадцяти;
 - З картону вирізати дві стрілочки, одну меншу, другу більшу;
 - Приклеїти диск всередину на вирізану картонну фігуру;
 - По колу картонної фігури розклеїти маленькі фігурки із цифрами;
 - Всередину прикріпити дві стрілочки скріпкою так, щоб вони могли рухатися.
 - 3) Поки робота буде підсихати, слід прибрати робоче місце;
- У таблиці 2.8 зображені комунікативні одиниці, з якими працюють учні на першому етапі формування ІКК на основі використання *DIY* технології.

Комунікативні одиниці, з якими учні працюють під час виготовлення DIY на першому етапі «Make a Clock»

I have got a clock.
Tick-tock, goes the clock.
It is four o'clock.
It is five past two pm.
It is quarter to three.
It is half and five pm.
It is eleven o'clock. I am in the classroom.
It is two o'clock. We are in the garden.
It is twelve o'clock. She is in the room.
It is nine o'clock. I am at school.

Метою **другого етапу** формування ІКК на основі використання DIY технології є розвиток комунікативної компетентності учнів з використанням власних DIY розробок, відбувається рольова гра між учнями.

«Make a Family Pyramid»

Під час другого етапу формування ІКК на основі використання DIY технології учні запитують один в одного інформацію про членів родини, про їх вподобання, вік та відповідають на поставлені запитання. У таблиці 2.9 зображені комунікативні одиниці, з якими знайомляться учні на другому етапі формування ІКК на основі використання DIY технології.

Комунікативні одиниці, з якими учні працюють під час виготовлення DIY на другому етапі «A Family Pyramid»

Who is it?
It is my mother/father/ sister/brother/aunt/cousin/uncle/grandmother/grandfather.

What is her/his name?
Her/his name is ...
What is her/his surname?
Her/his surname is ...
How old is she/he?
He/ she is ... years old.
What is your mum`s/father`s hobby?
He/she likes computer games/cooking/cleaning/gardening.
Does your cousin like computer games/cooking/cleaning/gardening?
Yes, he/she likes computer games/cooking/cleaning/gardening.
No, he/she doesn`t like computer games/cooking/cleaning/gardening.

«My Monster Friend»

Під час другого етапу формування ІКК на основі використання DIY технології учні запитують один в одного інформацію про друга, про особливості будови власного тіла та тіла монстра та відповідають на поставлені запитання. У таблиці 2.10 зображені комунікативні одиниці, з якими знайомляться учні на другому етапі формування ІКК на основі використання DIY технології.

Таблиця 10

Комунікативні одиниці, з якими учні працюють під час виготовлення DIY на другому етапі «My Monster Friend»

Who is it?
It is my friend.
What is her/his name?
Its name is ...
How many hands does your monster have?
I have got one hand, but my monster has got ... heads.
How many noses does your monster have?

I have got one nose, but my monster has got ... noses.
How many hands does your monster have?
I have got two hands, but my monster has got ... hands.
How many legs does your monster have?
I have got two legs, but my monster has got ... legs.
How many mouths does your monster have?
I have got one mouth, but my monster has got ... mouths.

«A Fashion Model»

Під час другого етапу формування ІКК на основі використання DIY технології учні запитують один в одного інформацію про себе та друга, його одяг, колір одягу, що можна носити в різні пори року та відповідають на поставлені запитання. У таблиці 2.11 зображені комунікативні одиниці, з якими знайомляться учні на другому етапі формування ІКК на основі використання DIY технології.

Таблиця 11

Комунікативні одиниці, з якими учні працюють під час виготовлення DIY на другому етапі «A Fashion Model»

It is my friend.
What is her/his name?
Her/his name is ...
What is she/he doing?
He/she is model. ... she/ he is washing the clothes.
What is she/ he washing?
It is a jacket/sandals/a bikini/jeans/a T-shirt/trousers/trainers/socks/dress/shoes/boots/scarf/hat.
What color is her/his T-shirt?
Her/his T-shirt is red/pink/violet/blue/brown/yellow.
What is he/she wearing today?

What are you wearing today?
I am wearing today ...
What do you wear in spring/summer/autumn/winter?
In spring/summer/autumn/winter I put on.
Are you wearing green socks?
No, I am not.

«Food Wheel»

Під час другого етапу формування ІКК на основі використання DIY технології учні запитують один в одного інформацію про вподобання у їжі, страви на сніданок, обід, вечерю, навчаються робити замовлення у ресторані та відповідають на поставлені запитання. У таблиці 2.12 зображені комунікативні одиниці, з якими знайомляться учні на другому етапі формування ІКК на основі використання DIY технології.

Таблиця 12

Комунікативні одиниці, з якими учні працюють під час виготовлення DIY на другому етапі «Food Wheel»

Do you like chicken/juice/sweets/fruit/yogurt/sandwich/pizza/salad/fish/milk/soup?
Yes, I like No, I don't like... .
Can I have a glass of milk, please?
Yes, here you are.
Sorry, no a glass of milk.
What do you like to order?
I am looking at the menu. I like...
What do you like to eat for breakfast/dinner/lunch?
I eat ... for breakfast/dinner/lunch.
What do you like to drink for breakfast/dinner/lunch?
I drink ... for breakfast/dinner/lunch.
What is your favourite dish?
My favourite dish is...

«Paper Plate Cookie Monster»

Під час другого етапу формування ІКК на основі використання ДІУ технології учні запитують один в одного інформацію про монстра, куди ділось печиво та відповідають на поставлені запитання. У таблиці 2.13 зображені комунікативні одиниці, з якими знайомляться учні на другому етапі формування ІКК на основі використання ДІУ технології.

Таблиця 13

Комунікативні одиниці, з якими учні працюють під час виготовлення ДІУ на другому етапі «Paper Plate Cookie Monster»

Who is it?
I have got a cookie monster.
Where is your cookie?
Is your cookie inside the monster?
Is your cookie under the monster?
Here it is. Thank you.

«Make a Clock»

Під час другого етапу формування ІКК на основі використання ДІУ технології учні запитують один в одного про час, місце перебування та відповідають на поставлені запитання. У таблиці 2.14 зображені комунікативні одиниці, з якими знайомляться учні на другому етапі формування ІКК на основі використання ДІУ технології.

Таблиця 14

Комунікативні одиниці, з якими учні працюють під час виготовлення ДІУ на другому етапі «Make a Clock»

What`s the time, please?
Where are you at eleven o`clock?
It is eleven o`clock. I am in the classroom.
It is two o`clock. We are in the garden.
It is twelve o`clock. She is in the room.
It is nine o`clock. I am at school.

Метою **третього етапу** формування ІКК на основі використання **DIY** технології є навчання учнів самостійного вираження думок спілкуючись один з одним та використовуючи власні **DIY**. Цей етап передбачає показ всіх робіт, де учні мають можливість підійти до будь-якої та поспілкуватися із власником по темі, запитуючи один одного та відповідаючи на поставленні запитання.

«Make a Family Pyramid»

На даному етапі учні знаходять піраміду схожу до своєї та розпитують у власника інформацію про членів сім'ї та їх вподобання. Результат зображений на малюнку 2.1.

Малюнок 2.1 «Make a Family Pyramid»

«My Monster Friend»

На даному етапі учні знаходять монстра, який найбільше сподобався і починають відгадувати про нього інформацію, задаючи питання. Результат зображений на малюнку 2.2.

Малюнок 2.2 «My Monster Friend»

«A Fashion Model»

На даному етапі учні підходять до друзів та обмінюються інформацією один з одним. Результат зображений на малюнку 2.3.

Малюнок 2.3 Методика «A Fashion Model»

«Food Wheel»

На даному етапі учні сидять в колі, хтось задає питання про вподобання в їжі, про страви на сніданок, обід, вечерю і кожен прокручує стрілку свого виробу і відповідає так, як показала стрілка. Результат зображений на малюнку 2.4.

Малюнок 2.4 «Food Wheel»

«Paper Plate Cookie Monster»

На даному етапі учні працюють з усім класом. Вчитель ховає паперове печиво в одного монстра, задає питання, всі відповідають та шукають у якому монстрі заховане печиво. Результат зображений на малюнку 2.5.

Малюнок 2.5 «Paper Plate Cookie Monster»

«Make a Clock»

На даному етапі учні працюють в парах, змінюючи кожні 5 хвилин своїх партнерів. Вони задають один одному питання та дають відповіді на них. Результат зображений на малюнку 2.6.

Малюнок 2.6 «Make a Clock»

3.7. Формування усно-мовленнєвих вмінь учнів на основі метапредметного підходу

Основною метою кожної школи і вчителя є допомогти учням розвинути їх потенціал, розвивати критичне мислення та навчити їх застосовувати теоретичні знання на практиці та в повсякденному житті. Однак, через зростаючий обсяг знань, основним завданням освіти стає вирішення конфлікту між великою кількістю матеріалу, що потребує вивчення, та обмеженими можливостями учнів для його освоєння. Цю проблему можна вирішити за допомогою метапредметного підходу та метапредметних технологій, зокрема на уроках англійської мови.

Метапредметний підхід, як основа інтеграції змісту освіти, вирішує проблему роз'єднаності між різними навчальними предметами та сприяє узагальненню образів, понять і уявлень учнів про світ навколо них і самостійно про себе. Застосування метапредметного підходу передбачає, що учні не лише засвоюють конкретні знання, але й розвивають універсальні навички навчання, принципи та стратегії пізнання, які допомагають їм самостійно знаходити необхідну інформацію про світ та набувати життєвий досвід .

Використання інтеграції ІМ з іншими навчальними предметами на уроках англійської мови розширює комунікативні можливості для учнів. Цей підхід також підвищує мотивацію учнів і робить процес вивчення цікавішим, оскільки вони можуть використовувати вже вивчені знання з інших предметів для осмислення нового матеріалу. Тому дослідження різних аспектів метапредметного підходу на уроках англійської мови в початковій школі має велике значення на сьогодні. Крім того, даний підхід у навчанні учнів початкової школи має на меті сприяти систематичному і всебічному культурному, особистісному і пізнавальному саморозвитку учнів, забезпечувати комплекс освітніх засобів і методів, відповідати освітнім цілям і завданням, забезпечувати інтегроване і взаємодоповнююче навчання, змінювати предметний зміст освіти і використовувати набуті знання осмислено в конкретних видах практичної діяльності, а не просто як інформацію для

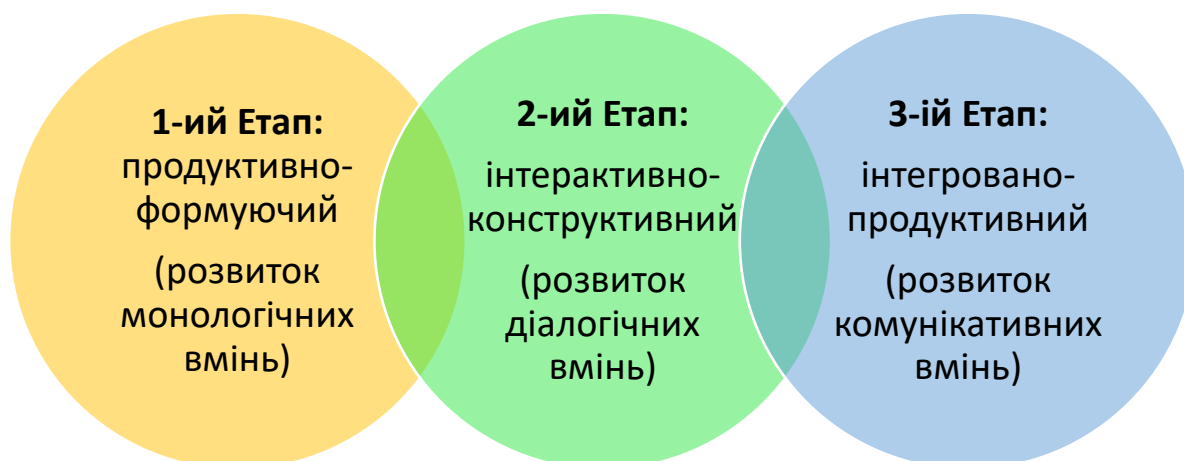
запам'ятовування. Він також дозволяє вчителям працювати творчо і в довгостроковій перспективі, розвиваючи гнучкість і адаптивність до швидкозмінного світу.

До **переваг** інтегрованого навчання слід також віднести те, що воно активізує освітній процес, допомагає економити навчальний час, сприяє підвищенню внутрішньої мотивації та позбавляє від перевтоми на уроках. Варто зазначити, що позитивними аспектами цієї методики є також пріоритетність набуття навичок спілкування ІМ у професійному контексті, занурення у штучне мовне середовище, засвоєння специфічних термінів, специфічних мовних конструкцій та розширення словникового запасу учнів.

Зважаючи на зазначене, **актуальність та доцільність** використання інтегрованого навчання полягає в потребі переглянути традиційні методи навчання та створити умови для формування учнів як цілісно розвинених особистостей з глибоким розумінням світу навколо них. Та оскільки традиційні методи навчання не забезпечують належного рівня комунікативної компетентності учнів, то виникає необхідність у вивченні та застосуванні нових підходів, зокрема метапредметного підходу.

Комплекс вправ з формування усномовленнєвих умінь молодшого школяра з урахуванням метапредметного підходу

Комплекс вправ, що допомагатиме забезпеченню глибшого засвоєння знань та навичок і сприятиме їх застосуванню в різних контекстах, складається із трьох етапів, представлених схематично.

Розглянемо кожен із етапів детальніше. Отже, **перший етап «продуктивно-формуючий»** має на меті формувати вміння усної продукції, тобто монологічних вмінь, з різними опорами. На даному етапі будуть формуватися вміння монологічного мовлення, а саме:

- розповідати про себе, свій зовнішній вигляд;
- використовувати прості граматичні конструкції та лексику;
- описувати свої захоплення, хобі та інтереси;
- розказувати послідовність подій та процесів;
- описувати свій день, вихідні або канікули.

Вправи носитимуть некомунікативний, умовно-комунікативний, рецептивний та репродуктивний характер. На даному етапі залучатимемо такі навчальні дисципліни, як Я Досліджую Світ, Технології та Дизайн, Математику та Фізкультуру. Види роботи, що пропонуються, на уроках англійської мови з використанням метапредметного підходу включатимуть:

- Розповідь про себе;
- Переказ за планом/картинками;
- Опис картинок, фотографій, предметів;
- Доповнення речень власними думками;
- Співання пісень, джазових ритмів;
- Малювання, створення аплікацій, вирізання картинок, різних математичних форм та складання з них малюнку;
- Розраховування відстані між різними місцями;
- Пошук необхідної інформації за допомогою інтернет-ресурсів.

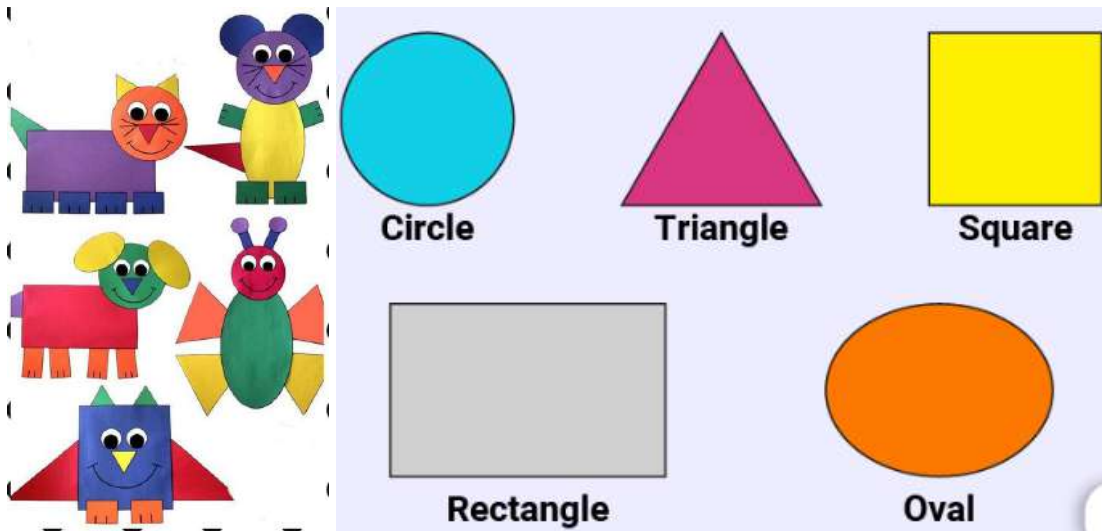
Щоб сприяти активній практиці мовлення та співпраці, діти працюватимуть в індивідуальному та парному режимах роботи. Наведемо приклади вправ даного етапу.

Вправа 1

Мета: розвивати вміння усно описувати улюблену тварину, удосконалювати навички рахунку за допомогою геометричних фігур і формувати творче мислення.

Task: 1) Name the animals and shapes. 2) Choose one animal, find the shapes in the picture and count them. 3) Draw your favourite animal using shapes and describe it orally.

E.g.: "It's a mouse. It has 2 red triangles, 1 yellow oval...."

Вправа 2

Мета: розвивати вміння описувати тварину/ вид транспорту, не називаючи її та закріпити вміння розв'язувати математичні задачі з опорою на зображувальну наочність.

Task: 1) Solve the mathematical examples you have received. 2) Describe the animal/type of transport you received, not naming it. The task of the class will be to guess what/who it is.

E.g.: "I'm black and white. I have a sharp beak with its help I catch fish. I am a bird that cannot fly. I have two wings. I live on the coast of Antarctica. Who am I?"

(Answer: penguin)

ABCDEFGHIJKLMNOPQRSTUVWXYZ

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26

1) $20 - 4 = 16$	5) $19 + 2 = 21$
2) $1 + 4 = 5$	6) $18 - 9 = 9$
3) $8 + 6 = 14$	7) $14 + 0 = 14$
4) $17 - 10 = 7$	

1. P 2. E 3. N 4. G 5. U 6. I 7. N

Вправа 3

Мета: розвиток критичного мислення та навичок розповіді, аналізуючи візуальну інформацію, роблячи передбачення щодо людей на картинці та створюючи розповідь на основі спостережень та вербально наочності.

Task: 1) Look at the picture, predict the information about these people by answering the following questions. 2) Make up a story telling about these people:

- Where are these people?
- Where are they going to travel?
- How much will their tickets cost?
- What are they going to do there?
- What type of transport will they use?
- What famous landmarks are they going to visit?
- Who are these people to each other?

At the end, you are supposed to retell the stories with your own ideas.

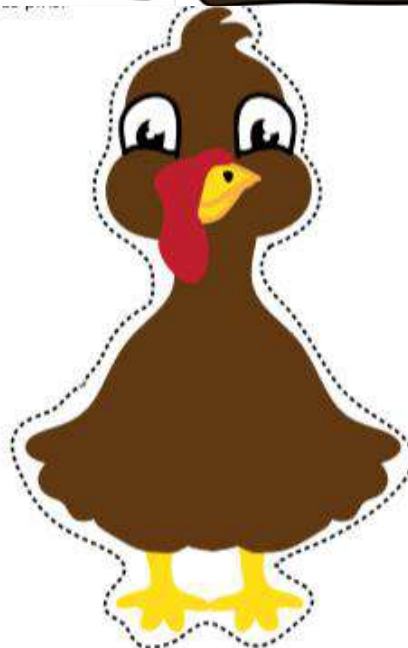
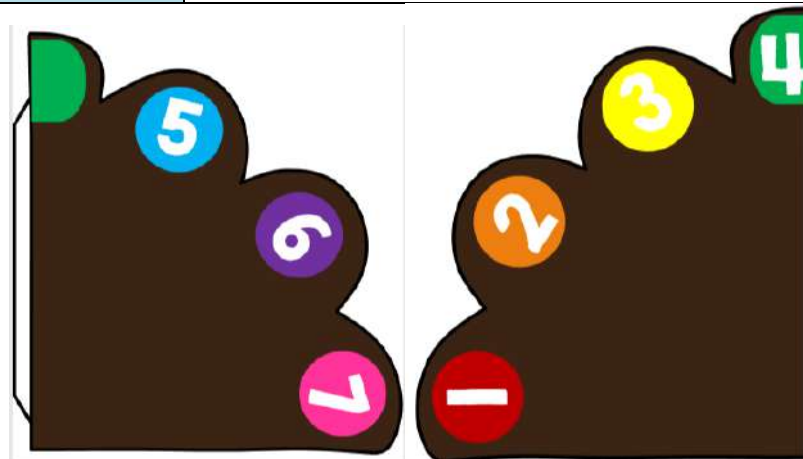
Вправа 4

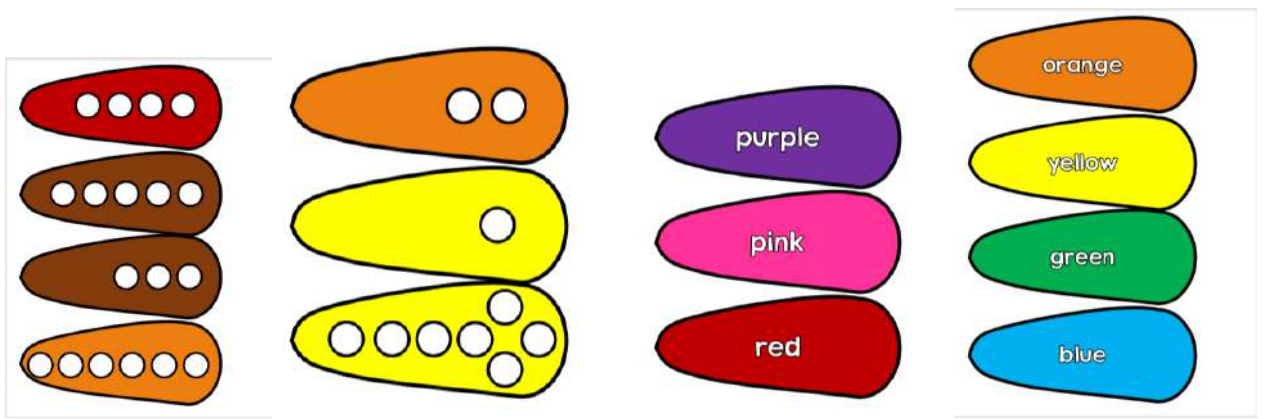
Мета: розвивати вміння усно описувати тварин за різними опорами (вербальними та візуальними) та творчі здібності учнів, удосконалювати навички читання, створюючи тварину за поданими інструкціями.

Task: 1) Make up a turkey by following the instructions below. 2) Describe it by using the following words in a blue column (6-7 sentences):

E.g.: “It is a turkey. It is a domestic and warm- blooded animal. It has wings with coloured feathers....”

<p><i>A feather</i></p> <p><i>Warm-blooded</i></p> <p><i>A neck</i></p> <p><i>Domestic</i></p> <p><i>Eat buds, grass and seeds</i></p> <p><i>A farm</i></p>	<p style="text-align: center;">Assembly:</p> <ol style="list-style-type: none">1. Glue base to cardboard backing to make it stronger.2. Cut out body and base.3. Glue the two side of the base together.4. Glue the body to the middle of the two bases.5. Cut out the wings.6. Glue wings to the turkey’s body.
---	--

Вправа 5

Мета: сприяти співпраці, навикам підрахунку та порівняльному аналізу різних видів транспорту через усне обговорення та використання підказок для вивчення кількості та визначення найбільш поширених видів транспорту для подорожі.

Task: Pair up with your shoulder friend, count the number of each type of transport in the picture and determine which types of travelling there are the most. Discuss it together, using prompts: *"What types of transport...?"*, *"How many...?"*, *«There is/ There are...»*.

Count the number of each type of transport and write the numeral in the box.

	<input type="text"/>		<input type="text"/>	
	<input type="text"/>		<input type="text"/>	
	<input type="text"/>		<input type="text"/>	
	<input type="text"/>		<input type="text"/>	
	<input type="text"/>		<input type="text"/>	

Вправа 6

Мета: вдосконалювати комунікативні навички шляхом обговорення у парах та створення власного транспортного квитка із метою його опису перед класом.

Task: 1) Pair up and look at the ticket. Match the beginnings of the sentences to their endings (write a–e next to the number 1–5). 2) Draw your own ticket and describe it orally. You should mention a type of the ticket and its cost, passenger type, date, where the train/plane is going.

E.g.: “This is a child ticket. The plane ticket costs 36.80 €. The date on this ticket is 14 August 2023. The plane is leaving from London. The plane is going to Edinburgh.”

1..... ^e	The train is going	a.	from Manchester.
2..... ^a	The train is leaving	b.	£16.50.
3..... ^d	This is	c.	10 July 2014.
4..... ^b	This train ticket costs	d.	an adult ticket.
5..... ^c	The date on this ticket is	e.	to Liverpool.

Розглянемо детальніше **другий етап «інтерактивно-конструктивний»**, що має на меті формувати вміння усної інтеракції (діалогічного мовлення) в умовно-комунікативних ситуаціях та завданнях. На даному етапі будуть формуватися вміння діалогічного мовлення, а саме:

- вміти презентувати власні ідеї та думки в діалогах;

- розуміти та використовувати просту лексику та граматичні конструкції в діалогах;
- відповідати на прості запитання, починати та закінчувати діалог;
- уточнювати, розпитувати чи заперечувати інформацію подану партнером;
- ділитися, відповідати на питання про свої плани та майбутні події в діалогах;
- вміти виражати свої емоції за допомогою різних мовних кліше;
- розуміти зміст розмови та пояснювати свою думку простими реченнями.

Вправи будуть зорієнтовані на умовно-комунікативний, рецептивний та репродуктивний характер. Для досягнення мети цього етапу ми залучатимемо такі навчальні дисципліни, як Я Досліджую Світ, Технології та Дизайн, Математику та Музичне мистецтво.

Тому на уроках англійської мови з використанням метапредметного підходу ми пропонуватимемо різні види діяльності, а саме: перегляд відеоматеріалів; опис зображень, подій, життєвих ситуацій; переказ історій, казок; малювання часової лінії; складання пазлів та обговорення їх; створення діалогу, інтерв'ю; рольові ігри на задану тему; створення фотоколажу; розрахунок бюджету подорожі; створення схем; розв'язування кросвордів.

Учні початкової школи працюватимуть в парному, мікрогруповому та груповому режимах, які, насамперед, розвивають комунікативні навички та підвищують мотивацію школярів та взаємодопомогу. Також вони допомагають учням вчитися співпрацювати, ділитися обов'язками, вислуховувати думки інших, приймати рішення в колективі. Їхнє використання є ефективним і дієвим для розвитку усномовленневих вмінь. Наведемо нижче приклади вправ даного етапу.

Вправа 7

Мета: розвивати дослідницькі навички учнів, міжкультурну компетентність і навички усного діалогічного спілкування англійською мовою, працюючи в парах, розв'язуючи кросворд про країни та їхні туристичні визначні пам'ятки, а також представляючи класу додаткову інформацію про відомі місця цих країн.

Task: 1) In pairs, solve the crossword about different countries and their popular tourist attractions. 2) Using the questions below make up a short dialogue about the famous places of the countries.

E.g.:

“- Hi, Jack.

- Hello, Nick. What are you doing?

- I'm reading a book on Geography. Do you know where the Sydney Opera House is?

- Is it in Australia? Am I right?

- Yes, of course. And where can you see the Colosseum?

- I know it. The Colosseum is in Rome. What can you recommend to see in France?

- Oh, you should visit the Eiffel Tower, because it's fantastic.

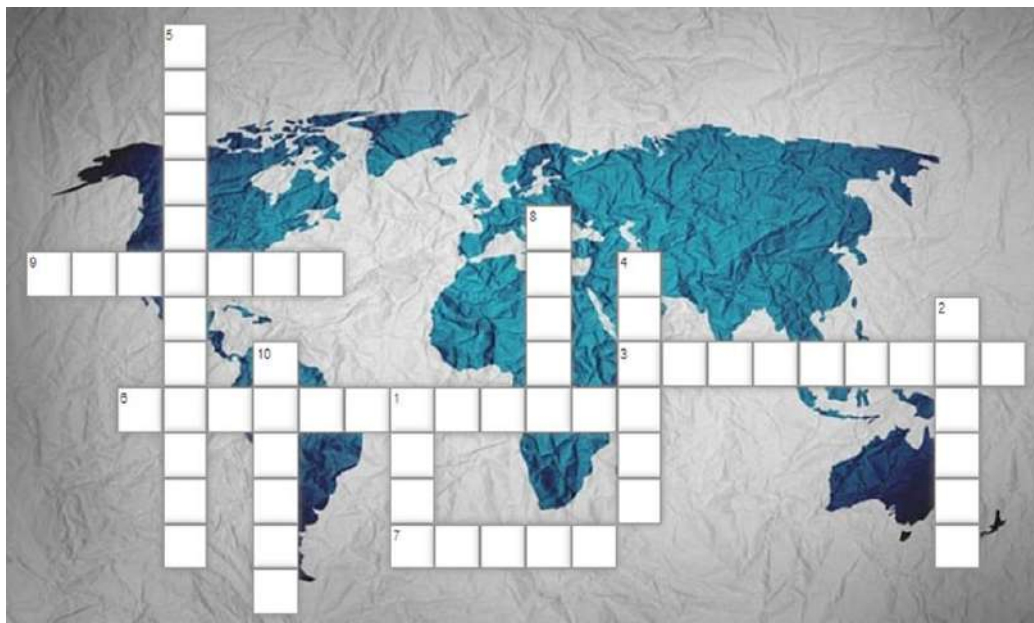
- Thank you for the advice. See you later, Nick.

- Bye-bye.”

Questions to learners:

1. Where can you see the Colosseum? (Rome)
2. What is the name of great bell on the Clock Tower in London? (Big Ben)
3. Where is the Sydney Opera House? (Australia)
4. The Eiffel Tower is a famous tourist place in ...(France)
5. Which continent is the Amazon rainforest in? (South America)
6. Where is the Buckingham Palace situated? (Great Britain)
7. There is the Great Pyramid of Giza in this country. (Egypt)
8. In what country is the Great Wall located? (China)
9. In this country, you can find The Golden Gate. (Ukraine)
10. What is the capital of Spain? (Madrid)

Link to the exercise: <https://learningapps.org/watch?v=p5e5bqb7k23>

Вправа 8

Мета: взяти участь у рольовій грі, щоб відпрацювати навички усного діалогічного спілкування, розвивати слухання та розуміння співрозмовника, використовуючи при цьому запропоновану нижче таблицю дій тварин.

Task: Imagine that you are some kind of animal and role-play the small dialogues, as in the example, using the table below with different animals' actions.

Animal-Who	Yes	No
Rabbit	run	climb
Elephant	lift	jump
Rat	cut	roar
Dog	smell	climb
Frog	hop	dance
Bat	fly	jump
Crocodile	crawl	chew
Snake	hiss	hear
Ant	walk	sleep

E.g.: Pair -1

Rabbit: I am running

I am running, look at me

Can you run as I do?

Elephant: No, I can't. No, I can't.

Rabbit: What can you do?

Elephant: I can lift a tree.

Pair - 2

Bat: I am flying

I am flying, look at me

Can you fly as I do?

Crocodile: No, I can't. No I can't.

Bat: So, what can you do?

Crocodile: I can crawl and hunt.

Вправа 9

Мета: розвивати та зміцнювати комунікативні навички шляхом участі в описових діалогах про тварин та частин їхнього тіла.

Task: 1) Altogether match the parts of animal's body to their pictures. 2) Individually choose any animal you would like to describe. Pair up and speak with your partner about your animals. Describe the body parts of your animal, but do not say it's name. Your classmate should guess during a dialogue who it is.

Link to the exercise: <https://wordwall.net/uk/resource/38694081>

E.g. 1:

Learner A: I have an animal that has sharp teeth, a big fin on its back, flippers and lives in the ocean.

Learner B: Is it a dolphin?

Learner A: No, it isn't. It uses teeth to hunt and eat other fishes. It weighs many tons.

Learner B: Is it a shark?

Learner A: Yes, it is. You're right!

E.g.: 2

Learner A: I have an animal that has a long and sticky tongue and climb in trees and branches.

Learner B: Hmm... Is it a snake?

Learner A: No, it isn't. It can change its color and eat insects.

Learner B: Is it a chameleon?

Learner A: Absolutely! That's my animal.

Вправа 10

Мета: покращити діалогічні вміння та навички співпраці учнів, розвивати їхнє креативне та критичне мислення за допомогою створення ними усної розповіді у хронологічному порядку.

Task: 1) Create a timeline to the history of transport. Team up. Put all the transport inventions in chronological order. 2) Ask another team questions about different types of transport. They have to answer them.

E.g.:

“Team 1: What happened in 1787?”

Team 2: People created a steamboat. What happened in 1903?

Team 1: People built a first airplane....”

Timeline of transport

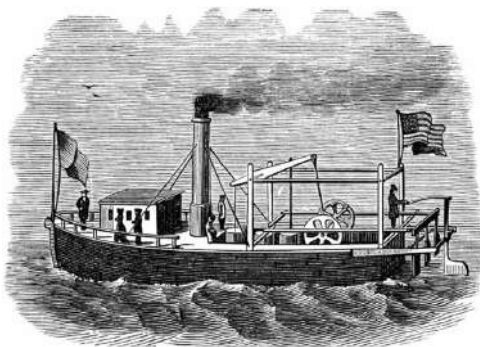
A wheel

Horses for travel

Hot air balloon

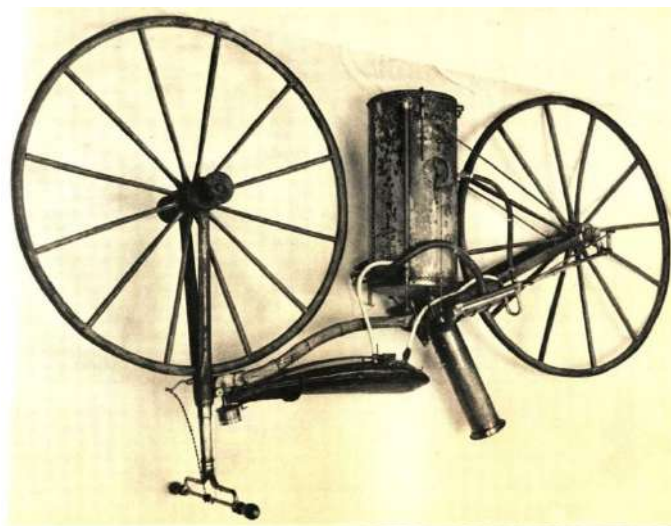
A steamboat

A steam locomotive (train)

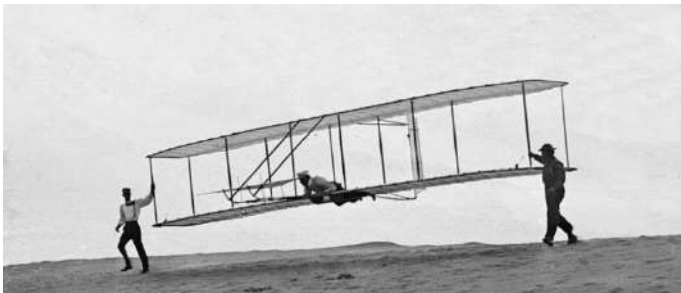
A bicycle

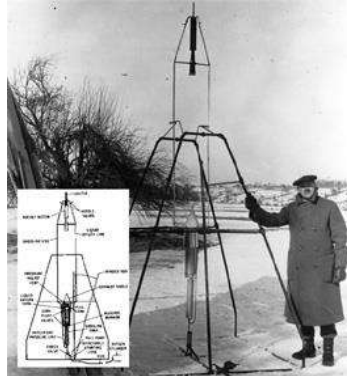
A velociped (motorbike)

An automobile with a gas engine

An airplane

A rocket

Вправа 11

Мета: залучити учнів до інтерактивної навчальної діяльності, яка зосереджена на розвитку словникового запасу та навичок усного діалогічного мовлення, пов'язаного із різними видами транспорту.

Task: 1) On the blackboard, match and write modes of transport to their transport types (air, rail, road, water). 2) Pair up with your classmate and make a dialogue, describing one type of travelling. Pay attention to the type of this transport, what it is made of. Ask your partner where he / she would travel by it.

E.g.: “ - Hello, Kate. Is it a water mode of transport?”

- Hi, Lina. Yes, it is. You can travel with it in sea or ocean.
- Is it a ship?
- Yes, you are right.
- What is it made of?
- It is made of wood, aluminum and steel.
- Would you like to travel somewhere by it? Where?

- Of course, I would travel by ship around the world. My dream is to visit the island of Bali. And you?"

Helicopter, Car, Tram, Bicycle, Motorbike, Ship, Truck, Taxi, Hot air Balloon, Boat, Train, Bus, Scooter, Cruise, Rocket, Submarine, Lorry, Raft, Subway, Coach, Double- Decker, Plane.

Розглянемо детальніше третій етап, що має назву **«інтегровано-продуктивний»**. Його метою є формування усномовлених вмінь у комунікативних ситуаціях міждисциплінарних зв'язків. На даному етапі будуть формуватись вміння діалогічного та монологічного мовлення, а саме:

- розуміти та коректно реагувати на відповіді співрозмовника;
- складати діалоги, відповідно до комунікативних ситуацій;
- підготувати та представити презентацію з теми, використовуючи відповідні граматичні конструкції та вокабуляр;
- складати інтерв'ю за темою уроку, проводити опитування;
- використовувати розмовні фрази та вирази із повсякденного життя;
- вміти створювати історію по картинках чи словах та розказувати її;
- створювати плакати та вміти описувати їх за допомогою простих речень;
- вживати ввічливі висловлювання.

На цьому етапі ми братимемо до уваги інтеракцію англійської мови, насамперед, із Я Досліджую Світ, Математикою, Технологіями та Дизайном. Види роботи, що пропонуються, включатимуть: створення презентації на задану тему; створення відеоблогу; рольові ігри; вирізання різних форм та створення поробок; складання діалогу- інтерв'ю; розігрування комунікативних ситуацій; обговорення на задану тему; створення проекту; складання історій, планування подорожей.

Учні молодшої школи працюватимуть у парних, мікрогрупових та групових режимах. Наведемо приклади вправ інтегровано-продуктивного етапу. Вони стимулюють учнів активно використовувати англійську мову для комунікації, висловлювання своїх думок та розв'язання автентичних завдань. А також сприятимуть розвитку мовних навичок, креативності, творчості учнів і збільшуватимуть їхню мотивацію до вивчення ІМ.

Вправа 12

Мета: розвивати творчі здібності, співпрацю та навички усного діалогічного мовлення шляхом розробки та представлення плаката на майбутнього транспорту.

Task: In 3 groups make a poster; create your “Our dream type of transport of the future”. Draw this mode of transport, name it and describe it to class orally. Do not forget to mention the type of your transport (air, water, land and road), describe what materials it is made of, engine type, to what countries/ places you can travel by it and say how much it will cost to buy it.

Examples:

Вправа 13

Мета: відпрацьовувати та вдосконалювати усномовленнєві навички англійської мови шляхом створення діалогу у комунікативних ситуаціях, що імітують справжні.

Task: In pairs, make up a dialogue between a passenger who wants to get information and a clerk at the information desk in a railway station.

E. g.: „*When does a train to Paris leave? – It leaves at 10:05. When does the train to Kyiv arrive? – It arrives at 6 p.m. Which platform? – Platform 2. How much does the ticket cost? – It costs 10 dollars.*”

Вправа 14

Мета: удосконалювати вміння діалогічного мовлення та публічного виступу перед класом, розвивати креативне мислення за допомогою створення презентації PowerPoint про найпопулярнішу тварину у вибраній країні.

Task: 1) In six small groups, make up a Power Point presentation about the most popular animal in a country you have chosen from the list below. Add pictures, videos, whatever you want to make it more interesting. 2) Tell a class about your animal:

1. Australia – a kangaroo
2. Canada – a beaver
3. China – a panda
4. New Zealand – a kiwi
5. USA – a bald eagle
6. UK – a lion

Вправа 15

Мета: розвивати творчі здібності, співпрацю та навички розповідання, створюючи історію, в якій описуються необхідні завдання та кроки, що потрібно виконати перед поїздкою до певного пункту призначення.

Task: In 4 groups make up a story of what you need to do before you go on a trip somewhere. Create a list of actions before travelling.

E.g.: “*At first we should choose a place where to travel. Secondly, it is better to plan our budget. Then we can pack our suitcases; buy tickets for a plane.....*”

Вправа 16

Тема: покращити навички проведення інтерв'ю, ведення нотаток та розвиток вмінь описувати улюблений вид транспорту своїх співрозмовників.

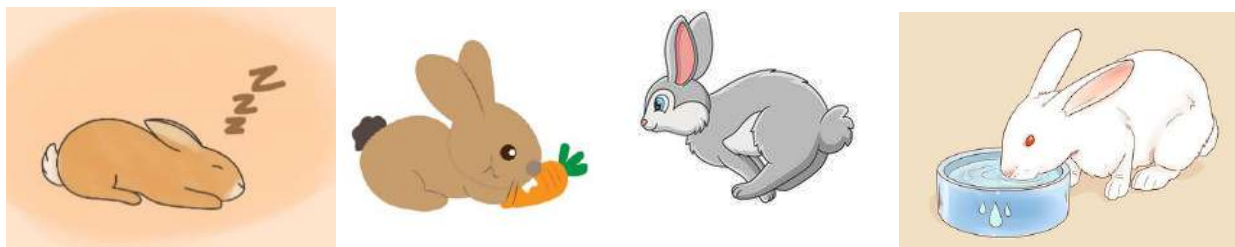
Task: 1) Work in pairs; interview your friend about his/ her favourite mode of transport. Write down their answers. 2) Then one by one go to the board and tells 5 facts about the friend's favourite transport type, but do not name it. The task for class will be to guess what it is.

Вправа 17

Тема: розвивати комунікативні навички учнів за допомогою створення історії з малюнками тварин.

Task: Group up with two your friends and draw together a picture story about one day of the life of any animal in the world. Tell several sentences about this animal in general and then present what it does during the day.

E.g.:

Отже, застосування даного комплексу вправ сприятиме покращенню комунікативних навичок молодших школярів, розвитку критичного мислення та збільшенню їхнього інтересу до вивчення ІМ завдяки інтегрованому підходу.

ІНФОРМАЦІЯ ПРО АВТОРІВ

Калініна Лариса Вадимівна, професор, кандидат педагогічних наук, професор кафедри міжкультурної комунікації та іншомовної освіти Навчально-наукового інституту іноземної філології Житомирського державного університету імені Івана Франка.

Папіжук Валентина Олександрівна, доцент, кандидат педагогічних наук, завідувач кафедри міжкультурної комунікації та іншомовної освіти Навчально-наукового інституту іноземної філології Житомирського державного університету імені Івана Франка.

Щерба Наталія Сергіївна, доцент, доктор педагогічних наук, професор кафедри міжкультурної комунікації та іншомовної освіти Навчально-наукового інституту іноземної філології Житомирського державного університету імені Івана Франка.

Григор'єва Тетяна Юріївна, доцент, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри міжкультурної комунікації та іншомовної освіти Навчально-наукового інституту іноземної філології Житомирського державного університету імені Івана Франка.

Прокopcук Наталія Романівна, доцент, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри міжкультурної комунікації та іншомовної освіти Навчально-наукового інституту іноземної філології Житомирського державного університету імені Івана Франка.

Кузьменко Олена Юріївна, доцент, кандидат філологічних наук, доцент кафедри міжкультурної комунікації та іншомовної освіти Навчально-наукового інституту іноземної філології Житомирського державного університету імені Івана Франка.

Климович Юлія Юріївна, викладач кафедри міжкультурної комунікації та іншомовної освіти Навчально-наукового інституту іноземної філології Житомирського державного університету імені Івана Франка.

Ковальчук Ірина Сергіївна, доцент, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теоретичної та прикладної лінгвістики Факультету педагогічних технологій та освіти впродовж життя Державного університету «Житомирська політехніка».

Михайлова Оксана Сергіївна, доцент, кандидат педагогічних наук, завідувач кафедри англійської мови з методиками викладання у дошкільній та початковій освіті Навчально-наукового інституту педагогіки Житомирського державного університету імені Івана Франка.

Кравець Олена Євгенівна, доцент, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри англійської мови з методиками викладання у дошкільній та початковій освіті Навчально-наукового інституту педагогіки Житомирського державного університету імені Івана Франка.

Гаращук Кирило Володимирович, кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри англійської мови з методиками викладання у дошкільній та початковій освіті Навчально-наукового інституту педагогіки Житомирського державного університету імені Івана Франка.

Наукове видання

Колектив авторів:

Калініна Лариса Вадимівна
Папіжук Валентина Олександрівна
Ковальчук Ірина Сергіївна
Щерба Наталія Сергіївна
Григор'єва Тетяна Юріївна
Климович Юлія Юріївна
Кравець Олена Євгенівна
Прокопчук Наталія Романівна
Кузьменко Олена Юріївна
Михайлова Оксана Сергіївна
Гаращук Кирило Володимирович

**НОВИЙ УЧИТЕЛЬ – ЩАСЛИВИЙ УЧЕНЬ – УСПІШНА НОВА
УКРАЇНСЬКА ШКОЛА
колективна монографія**

Комп'ютерна верстка *Климович Ю., Григор'єва Т.*

Надруковано з оригінал-макета, наданого авторами

Підписано до друку 25.01.2024
Формат А4. Папір офсетний.
Гарнітура «Times New Roman». Друк – різнографія.
Замовлення №10
Ум. друк. арк. 17,75.
Наклад 50 прим.

Видавець ПП «Євро-Волинь»,
адреса: ПП «Євро-Волинь»,
м. Житомир, вул. Крошенська буд. 45, кв. 34
Свідоцтво серія ДК №7208 від 07.12.2020